
Vergaderjaar 1997–1998

25 600

Nr. 2

NOTA OVER DE TOESTAND VAN 'S RIJKS FINANCIËN

Aangeboden 16 september 1997

Bijlagen bij de Miljoenennota 1998

1 Budgettaire kerngegevens

Budgettaire kerngegevens; in miljoenen of in % BBP

	Rekening 1996	Vermoedelijke uitkomsten 1997	Ontwerpbegroting 1998
Netto-uitgaven van de collectieve sector			
Netto-uitgaven rijksbegroting in enge zin	148 886	156 100	162 429
Netto-uitgaven sociale zekerheid	99 032	100 989	102 488
Netto-uitgaven zorgsector (Netto-uitgaven Budgettair Kader Zorg)	47 047 54 706	48 562 56 468	51 045 58 672
Financieringstekort Rijk			
Relevante uitgaven	201 355	209 842	219 333
Relevante niet-belastingontvangsten	28 136	27 695	22 728
Belastingontvangsten	163 962	167 035	177 725
Mutatie derdenrekening	- 296	- 66	4
Feitelijk financieringstekort	9 553	15 178	18 876
Idem in % BBP	1,4%	2,1%	2,5%
Beleidsrelevant financieringstekort	13 231	16 792	17 659
Idem in % BBP	2,0%	2,4%	2,3%
Overige tekorten van de collectieve sector			
Vorderingentekort Rijk	1,6%	2,4%	2,5%
Vorderingentekort Sociale Fondsen	0,8%	- 0,3%	- 0,6%
Vorderingentekort OPL	- 0,1%	- 0,2%	- 0,2%
EMU-tekort	2,3%	2,0%	1,7%
Schuld en schuldquoten			
Staatsschuld	407 647	411 775	430 651
Staatsschuldquote	61,1%	58,3%	57,3%
EMU-schuldquote	77,2%	72,7%	70,4%
Micro-lastenontwikkeling (mld gld)			
w.v. belastingen	- 3,2	- 4,3	2,0
w.v. premies	- 2,9	2,5	- 5,2
w.v. OPL	0,8	0,1	- 0,8

2 De uitgaven en niet-belastingontvangsten 1996–2002

2.1 Uitgaven begrotingen¹

Begrotingen		1996	1997	1998
		Rekening	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerpbegroting
I	Huis der Koningin	12,9	13,1	13,6
II	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	274,8	295,5	289,2
III	Algemene Zaken	52,4	67,4	70,8
IV	Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken	324,3	339,2	293,2
V	Buitenlandse Zaken	8 551,6	8 924,1	10 241,1
VI	Justitie	6 000,1	6 442,3	6 311,5
VII	Binnenlandse Zaken	7 102,1	7 873,8	7 004,0
VIII	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	38 620,8	37 746,3	38 909,1
IXA	Nationale Schuld	56 910,6	49 761,2	67 812,8
IXB	Financiën	5 151,5	5 305,1	6 234,3
X	Defensie	13 707,8	13 931,3	13 969,0
XIA	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	6 789,6	7 559,2	7 276,8
XIB	Rijksgebouwendienst	1 531,9	1 487,5	1 545,8
XII	Verkeer en Waterstaat	10 613,5	11 177,5	10 826,6
XIII	Economische Zaken	3 900,6	3 538,3	3 467,0
XIV	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	3 220,5	5 109,9	3 340,0
XV	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	23 852,5	28 021,5	31 154,0
XVI	Volksgesondheid, Welzijn en Sport	12 789,6	10 416,8	10 836,3
HGIS	Internationale Samenwerking	(6 831,5)	(7 399,1)	(7 955,2)
AP	Aanvullende posten	0	32,6	3 410,0
GF	Gemeentefonds	18 319,3	20 555,5	22 126,4
PF	Provinciefonds	1 735,5	1 619,9	1 672,5
ISF	Infrastructuurfonds	6 686,4	7 192,6	9 220,3
FES	Fonds Economische Structuurversterking	1 256,8	1 580,0	2 307,0
EU	Belastingafdrachten aan de Europese Unie	7 045,0	7 420,0	7 282,0
CON	Consolidatie	- 6 897,5	- 7 354,7	- 8 827,7
1	Subtotaal	227 552,9	229 056,2	256 785,6
2	Niet-relevante uitgaven	26 198,4	19 213,9	37 452,8
3	Relevante uitgaven excl. agentschappen	201 354,5	209 842,3	219 332,8
4	Geconsolideerde uitgaven agentschappen ²	209,6	450,6	473,8
5	Relevante uitgaven incl. agentschappen	201 564,1	210 292,9	219 806,6

¹ In deze tabel zijn de uitgaven voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord. De totale uitgaven voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld.

Bij de begroting Nationale Schuld zijn daarnaast de zogenoemde niet-relevante uitgaven (aflossing staatsschuld) meegenomen.

² In bijlage 2.3 wordt deze regel nader gespecificeerd.

1999	2000	2001	2002	Begrotingen
Meerjarenramingen				
13,6	13,6	13,6	13,6	I
288,6	286,5	287,8	287,8	II
85,1	71,0	53,5	53,5	III
280,9	284,2	285,3	285,3	IV
11 413,4	11 750,7	12 467,4	13 248,2	V
6 072,9	6 046,8	6 028,3	6 031,8	VI
7 221,5	7 238,3	7 265,5	7 340,2	VII
39 544,7	39 814,7	40 087,2	40 538,5	VIII
74 878,1	79 164,0	78 210,9	68 480,1	IXA
6 689,1	6 765,7	6 814,6	6 734,9	IXB
13 880,4	13 758,8	13 693,8	13 693,8	X
7 052,5	7 022,8	6 989,6	6 381,1	XIA
1 133,2	1 052,4	988,6	990,4	XIB
11 411,6	11 577,5	11 899,4	11 935,5	XII
3 697,8	3 418,9	3 349,7	3 324,0	XIII
3 295,2	3 278,3	3 295,2	3 312,0	XIV
30 499,5	30 389,9	30 453,5	30 539,7	XV
10 466,7	10 336,7	10 308,1	10 271,1	XVI
(8 322,9)	(8 679,3)	(9 079,1)	(9 516,2)	HGIS
8 112,5	13 161,5	17 861,8	22 498,4	AP
23 665,1	23 618,2	23 613,8	23 618,8	GF
1 692,6	1 699,6	1 699,6	1 699,6	PF
9 781,7	9 873,9	9 835,8	9 352,1	ISF
2 577,6	2 319,3	1 802,5	1 267,0	FES
6 907,0	7 048,0	7 376,0	7 720,0	EU
- 9 681,3	- 9 750,8	- 9 752,1	- 9 180,1	CON
270 980,0	280 240,2	284 929,4	280 437,3	
43 204,9	45 962,2	44 396,0	33 872,5	
227 775,1	234 278,0	240 533,4	246 564,8	
520,0	470,3	441,5	449,5	
228 295,1	234 748,3	240 974,9	247 014,3	

2.2 Niet-belastingontvangsten begrotingen¹

Begrotingen		1996	1997	1998
		Rekening	Vermoedelijke uitkomsten	Ontwerpbegroting
II	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	9,7	7,3	7,2
III	Algemene Zaken	7,8	5,7	5,9
IV	Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken	27,3	57,3	25,1
V	Buitenlandse Zaken	109,5	114,5	109,7
VI	Justitie	1 373,5	1 006,1	1 029,3
VII	Binnenlandse Zaken	651,3	543,7	385,6
VIII	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	3 356,8	3 449,9	3 412,4
IXA	Nationale Schuld	34 658,8	21 086,4	56 352,9
IXB	Financiën	6 881,5	6 335,9	5 390,9
X	Defensie	569,2	552,8	565,9
XIA	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	251,0	247,6	330,4
XIB	Rijksgebouwendienst	97,9	101,5	53,1
XII	Verkeer en Waterstaat	1 913,1	2 635,2	1 378,1
XIII	Economische Zaken	6 904,9	7 542,4	5 572,0
XIV	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	550,9	504,8	441,9
XV	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	981,2	742,0	805,5
XVI	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	274,3	282,9	312,1
HGIS	Internationale Samenwerking	(0,0)	(224,2)	(199,0)
AP	Aanvullende posten	0	597,1	50,0
ISF	Infrastructuurfonds	6 356,6	7 055,8	9 045,8
FES	Fonds Economische Structuurversterking	3 255,0	1 508,6	1 100,0
AOW	AOW-spaarfonds i.o.	0	750,0	1 546,9
CON	Consolidatie	- 6 897,5	- 7 354,7	- 8 827,7
1	Subtotaal	61 332,8	47 772,6	79 092,8
2	Niet-relevante niet-belastingontvangsten	33 197,0	20 077,6	56 365,2
3	Relevante niet-belastingontvangsten excl. agentschappen	28 135,8	27 695,0	22 727,6
4	Geconsolideerde ontvangsten agentschappen ²	329,1	363,3	465,0
5	Relevante niet-belastingontvangsten incl. agentschappen	28 464,9	28 058,3	23 192,6

¹ In deze tabel zijn de niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking toegerekend aan de begrotingen waarop deze worden verantwoord.

De totale niet-belastingontvangsten voor Internationale Samenwerking zijn tussen haakjes vermeld. Bij de begrotingen Nationale Schuld en Financiën zijn daarnaast de zogenoemde niet-relevante niet-belastingontvangsten (opneming staatsschuld resp. aanmuntingen) meegenomen.

² Deze regel wordt in bijlage 2.3 nader gespecificeerd.

	1999	2000	2001	2002	Begrotingen
Meerjarenramingen					
	7,2	7,2	7,2	7,2	II
	5,9	5,9	5,9	5,9	III
	24,9	27,0	27,9	27,9	IV
	110,3	110,1	109,9	109,9	V
	1 034,3	1 042,3	1 042,3	1 042,3	VI
	432,3	425,8	423,1	431,4	VII
	3 480,6	3 527,5	3 525,1	3 525,1	VIII
	63 305,6	65 633,2	62 111,6	48 211,1	IXA
	5 942,5	5 794,2	5 835,0	5 811,2	IXB
	477,6	457,4	456,2	456,2	X
	202,7	167,8	123,7	94,7	XIA
	36,3	36,5	34,9	34,9	XIB
	1 636,5	1 160,9	862,1	812,9	XII
	5 074,5	4 413,2	3 979,4	3 973,7	XIII
	450,8	453,2	436,5	438,4	XIV
	802,7	805,7	806,4	806,4	XV
	220,4	218,3	217,7	217,6	XVI
	(168,2)	(148,9)	(148,3)	(147,6)	HGIS
	20,0	0	0	0	AP
	9 673,4	9 816,2	9 857,7	9 352,1	ISF
	1 000,0	1 000,0	1 000,0	1 000,0	FES
	1 649,3	1 766,4	1 885,6	2 012,9	AOW
	- 9 681,3	- 9 750,8	- 9 752,1	- 9 180,1	CON
	85 906,4	87 118,0	82 996,2	69 191,7	
	63 317,9	65 645,5	62 123,9	48 223,4	
	22 588,5	21 472,5	20 872,3	20 968,3	
	500,7	471,4	475,6	473,5	
	23 089,2	21 943,9	21 347,9	21 441,8	

2.3 De Agentschappen

Agentschapsbegrotingen 1998

Naam Agentschap	Moederdepartement	Ingesteld per	Lasten	Geconsolideerde Uitgaven	Baten	Geconsolideerde Ontvangsten
Immigratie- en Naturalisatiedienst	Justitie	1994	294,9	13,3	286,3	13,5
Dienst Justitiële Inrichtingen	Justitie	1995	1 822,5	249,4	1 819,2	261,4
Centraal Justitieel Incassobureau	Justitie	1996	45,9	(0,8)	45,6	0,2
Korps Landelijke Politiediensten	Justitie	1998	457,1	65,2	452,3	65,2
Informatievoorziening Overheidspersoneel	Binnenlandse Zaken	1995	13,5	0,0	13,5	0,0
Centrale Archief Selectiedienst	Binnenlandse Zaken	1997	9,9	(0,1)	10,2	0,2
Gemeentelijke Basisadministratie	Binnenlandse Zaken	1998	19,3	8,7	19,3	9,0
Centrale Financiële Instelling	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	1996	92,1	1,6	92,1	2,8
Rijksarchiefdienst	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	1996	41,4	3,6	41,4	3,6
Defensie Telematica Organisatie	Defensie	1998	278,9	23,5	282,2	0,0
Dienst Gebouwen, Werken en Terreinen	Defensie	1996	146,3	(3,0)	150,2	(9,0)
Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut	Verkeer en Waterstaat	1995	78,0	30,0	77,4	29,6
Rijksdienst voor Radiocommunicatie	Verkeer en Waterstaat	1996	57,0	52,7	57,3	54,6
Senter	Economische Zaken	1994	61,0	3,5	62,0	3,6
Plantenziektenkundige Dienst	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	1994	33,8	10,4	33,8	11,1
Bureau Heffingen	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	1998	24,6	0,1	24,6	0,0
College ter Beoordeling van Geneesmiddelen	Volksgesondheid, Welzijn en Sport	1996	22,1	19,6	21,6	19,2
Totalen			3 498,2	473,8	3 488,8	465,0

2.4. De rijksbegroting in enge zin

2.4.1. Actuele raming netto uitgaven vallend onder de ijklijn

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
1. Relevante uitgaven	201 355	209 842	219 333	227 775	234 278	240 533	246 565
2. Relevante NBO's	- 28 136	- 27 695	- 22 728	- 22 589	- 21 473	- 20 872	- 20 968
3. Binnenlands gas en heffingen	3 901	4 574	3 328	3 050	2 713	2 450	2 449
4. Sociale zekerheid Rbg	- 21 863	- 22 230	- 24 707	- 24 134	- 24 464	- 24 966	- 25 489
5. Onderlinge betalingen sociale zekerheid	730	- 2 700	- 2 480	- 2 823	- 2 855	- 2 882	- 2 918
6. Zorg Rbg	- 4 204	- 1 047	- 1 294	- 1 467	- 1 512	- 1 557	- 1 587
7. Onderlinge betalingen zorg	- 5 807	- 6 379	- 6 474	- 6 307	- 6 461	- 6 654	- 6 855
8. Correcties							
VAW/Balansverkortung	- 2	- 377	- 120	0	0	0	0
Debudgetteringen	2	9	3	2	0	0	0
Studieleningen	- 552	- 842	- 1 274	- 1 270	- 1 483	- 1 192	- 870
Mutatie FES-saldo	1998	- 71	- 1 207	- 1 578	- 1 319	- 802	- 267
Aan- en verkoop staatsbezit	736	2 027	- 171	- 122	- 348	- 407	- 365
Agio en disagio	282	584	0	0	0	0	0
Winst DNB	246	150	- 75	225	125	125	125
Kasschuiven	0	0	0	0	0	0	0
Saldo heffings- en invorderingsrente	200	255	294	494	694	694	694
Totaal uitgaven	148 886	156 100	162 429	171 256	177 895	184 469	190 514

2.4.2. De ijklijn

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
1. Relevante uitgaven	205 630	210 898	217 705	225 260	229 958	233 369	246 255
2. Relevante NBO's	- 21 542	- 21 067	- 21 091	- 21 286	- 19 592	- 19 843	- 20 968
3. Binnenlands gas en heffingen	3 978	3 984	3 993	3 997	3 532	3 317	2 449
4. Sociale zekerheid Rbg	- 22 293	- 23 050	- 23 199	- 23 047	- 24 764	- 24 028	- 25 489
5. Onderlinge betalingen sociale zekerheid	- 1 517	- 1 645	- 1 792	- 1 940	- 2 097	105	- 2 918
6. Zorg Rbg	- 4 643	- 2 078	- 2 324	- 2 475	- 2 248	- 2 291	- 1 587
7. Onderlinge betalingen zorg	- 5 939	- 9 364	- 9 687	- 9798	- 6 883	- 6 436	- 6 855
8. Correcties							
VAW/Balansverkortung	0	0	0	0	0	0	0
Debudgetteringen	620	619	619	619	0	0	0
Studieleningen	- 786	- 928	- 1 044	- 1 083	- 2 152	- 1 669	- 870
Mutatie FES-saldo	- 1 075	- 1 118	- 1 113	- 713	- 631	- 326	- 267
Aan- en verkoop staatsbezit	497	0	0	0	0	- 293	- 365
Agio en disagio	0	0	0	0	0	0	0
Winst DNB	0	0	0	0	0	1 450	125
Kasschuiven	0	0	0	0	0	0	0
Saldo heffings- en invorderingsrente	245	245	245	245	245	694	694
Totaal	153 174	156 495	162 310	169 780	175 368	184 048	190 204
BBP-deflator MEV 1995/RA cumulatief	1,037	1,057	1,085	1,113	1,139	1,172	1,205
Reële ijklijn	147 659	148 046	149 633	152 529	154 021	156 998	157 885

2.4.3. Toetsing actuele netto uitgaven aan de ijklijn

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Reële ijklijn	147 659	148 046	149 633	152 529	154 021	156 998	157 885
BBP-deflator MEV 1998	1,040	1,059	1,086	1,115	1,144	1,174	1,205
Overboekingen	112	129	- 255	729	758	722	862
Statistisch	- 1 132	- 659	413	660	1 126	- 325	- 325
Uitgavenkader in lopende prijzen	152 561	156 205	162 690	171 413	178 068	184 697	190 742
Actuele raming uitgaven	148 886	156 100	162 429	171 256	177 895	184 469	190 514
Overschrijding	- 3 675	- 105	- 261	- 157	- 173	- 228	- 228

Toelichting

Deze bijlage bevat een toelichting op de opbouw van de actuele netto-uitgaven onder de ijklijn Rijksbegroting in enge zin (tabel 2.4.1), de ijklijn zelf (tabel 2.4.2) en de confrontatie van de uitgaven met de ijklijn (tabel 2.4.3).

Tabel 2.4.1 geeft de opbouw weer van de totale uitgaven onder de ijklijn rijksbegroting in enge zin. De opbouw van de relevante uitgaven en niet-belastingontvangsten over de diverse begrotingen blijkt uit de tabellen 2.1 en 2.2 van deze bijlage. Diverse correcties tussen de netto-uitgaven en de uitgaven relevant voor de ijklijn rijksbegroting in enge zin staan weergegeven in de regels 3 tot en met 8. Deze correcties dienen er enerzijds toe om dubbeltellingen te voorkomen (de uitgaven Sociale zekerheid en zorg op de rijksbegroting en de onderlinge betalingen), anderzijds om te corrigeren voor incidentele factoren die het zicht op de structurele ontwikkeling vertekenen en daarmee een stabiel begrotingsbeleid bemoeilijken.

Tabel 2.4.2 geeft de opbouw van de ijklijn weer. De ijklijn komt overeen met de uitgavenramingen in de Miljoenennota 1995. De ijklijn vanaf 1999 is een puur technische extrapolatie en is daarom afzonderlijk gemarkeerd. Aangezien de ijklijn de weerslag is van de uitgavenvoornemens uit een Regeerakkoord, is de vaststelling van de ijklijn voor de jaren na 1998 een aangelegenheid van een volgend kabinet.

In tabel 2.4.3 is weergegeven hoe de actuele uitgaven zich verhouden tot de ijklijn in lopende prijzen. De reële ijklijn is de weerslag van het Regeerakkoord; gedurende de kabinetsperiode kan het uitgavenplafond echter om diverse redenen bijgesteld worden. In de eerste plaats betreft dat een bijstelling uit hoofde van de algemene loon- en prijsontwikkeling (de BBP-deflator). In de tweede plaats kan het voorkomen dat het vanuit beheersbaarheid gewenst is bepaalde uitgavencategorieën onder een andere ijklijn te brengen (overboekingen). In de derde plaats kan de ijklijn aangepast worden voor puur statistische factoren. Sinds de Miljoenennota 1997 is de ijklijn aangepast voor een financieringsverschuiving naar de lagere overheden in verband met de uitvoeringskosten van de algemene bijstand, vanwege de verhoging van de uitkeringen uit het Gemeente- en Provinciefonds ten behoeve van lokale lastenverlichting en vanwege de afschaffing van de perceptiekostenvergoeding van de sociale fondsen aan de belastingdienst.

2.5 Sociale zekerheid

2.5.1. Actuele raming netto-uitgaven vallend onder de ijklijn

	1996	1997	1998
A. Uitgaven sociale fondsen			
1. AOW	35 345	37 014	39 436
2. AWW	4 902	4 687	3 301
3. AAW	13 393	13 952	
4. WAO	7 596	7 492	19 552
5. ZW	2 577	3 782	3 750
6. Wgf	3 736	2 015	2 134
7. AWF	8 502	8 001	6 622
8. WAZ	0	0	1 198
9. Vangnet	1 118	1 816	1 790
Subtotaal fondsen	77 169	78 759	77 781
B. Uitgaven begroting SZW			
1. WSW	3 547	3 704	3 599
2. JWG	448	446	0
3. BP	479	637	0
4. GWF	0	0	1 794
5. AKW	6 580	6 499	6 492
6. TW	748	724	723
7. Wajong	0	0	2 454
8. ABW	9 493	9 303	9 137
9. IOAW	382	400	409
10. IOAZ	96	105	111
11. Diversen	308	511	467
Subtotaal begroting SZW	22 081	22 328	25 185
Aanvullende posten	0	- 68	- 102
Ontvangsten SZW	- 218	- 31	- 376
Subtotaal rijksbegroting	21 863	22 230	24 707
Totaal fondsen + rijksbegroting	99 032	100 989	102 488

2.5.2 De ijklijn

	1996	1997	1998
A. Uitgaven sociale fondsen			
1. AOW	35 003	35 707	36 590
2. AWW	4 374	4 208	3 146
3. AAW	2 796	2 873	2 955
4. WAO	19 454	19 278	19 130
5. ZW	4 759	4 903	5 071
6. Wgf	1 599	1 498	1 400
7. AWF	6 710	6 239	5 899
8. WAZ	0	0	0
Subtotaal fondsen	74 695	74 706	74 191
B. Uitgaven begroting SZW			
1. WSW	3 429	3 431	3 433
2. JWG	431	525	694
3. BP	553	605	584
4. AKW	6 354	6 215	6 053
5. TW	761	766	766
6. Wajong	0	0	0
7. ABW	10 873	11 446	11 262
8. IOAW	598	644	719
9. IOAZ	134	142	155
10. Diversen	25	12	5
Subtotaal begroting SZW	23 158	23 786	23 671
Aanvullende posten	- 864	- 735	- 471
Ontvangsten SZW	- 1	- 1	- 1
Subtotaal rijksbegroting	22 293	23 050	23 199
Totaal fondsen + rijksbegroting	96 988	97 756	97 390
BBP-deflator MEV 1995	1,037	1,057	1,085
Reële ijklijn	93 496	92 478	89 784

2.5.3 Toetsing actuele stand uitgaven aan ijklijn

	1996	1997	1998
Reële ijklijn	93 496	92 478	89 784
BBP-deflator MEV 1998	1,040	1,059	1,086
Overboekingen	- 44	- 7	808
Statistisch	3 809	4 922	5 050
Uitgavenkader in lopende prijzen	101 011	102 823	103 382
Actuele raming uitgaven	99 032	100 989	102 488
Overschrijding	- 1 979	- 1 834	- 894

Toelichting

In tabel 2.5.1 zijn de actuele ramingen weergegeven van de netto-uitgaven die vallen onder de ijklijn sociale zekerheid. Deze ramingen komen overeen met de ramingen in de Sociale Nota 1998.

In tabel 2.5.2 staat de ijklijn sociale zekerheid. Deze bevat de bij de start van het huidige kabinet geraamde netto-uitgaven voor sociale zekerheid. De ijklijn komt overeen met de uitgavenramingen voor de verschillende regelingen in de Miljoenennota 1995 en de Sociale Nota 1995.

In tabel 2.5.3 wordt gekeken hoe de actuele ramingen zich verhouden tot de voor mutaties in de prijsontwikkeling en statistische mutaties en overboekingen bijgestelde ijklijn. Door genoemde bijstellingen van de ijklijn kan een zinvolle vergelijking worden gemaakt tussen de actuele uitgaven en de ijklijn, beide in lopende prijzen. In de Miljoenennota 1996 en 1997 is de ijklijn sociale zekerheid reeds aangepast voor een aantal statistische bijstellingen. De ijklijn is thans bijgesteld voor onder andere de volgende mutaties. Voor het inwerkingtreden van de Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW) zijn bedragen overgeheveld naar het zogenaamde Gemeentelijk Werkfonds. Daarnaast is de ijklijn gecorrigeerd voor bruterings-effecten die zich voordoen uit hoofde van de premimaximering van de AOW. Tot slot is vanwege de afschaffing van de perceptiekostenvergoeding van de sociale fondsen aan de belastingdienst de ijklijn sociale zekerheid neerwaarts bijgesteld.

2.6 De zorgsector

2.6.1 Actuele raming netto-uitgaven vallend onder het Budgettair Kader Zorg

	1996	1997	1998
A. Premiegefinancierde uitgaven	50 502	55 421	57 378
B. Begrotingsgefinancierde uitgaven			
Begroting VWS			
1. Ouderenbeleid	3328	32	28
2. Personeel en materieel zorg	149	163	162
3. Gehandicaptenbeleid	29	28	24
4. RIVM	250	273	262
5. Volksgezondheid algemeen	51	27	30
6. Volksgezondheidsbeleid	248	294	376
7. Sectorfondsen	63	65	63
8. Academische ziekenhuizen	0	0	0
9. Diversen	275	344	569
Subtotaal uitgaven VWS	4 392	1 227	1 513
Aanvullende posten ¹	0	1	31
Ontvangsten VWS	- 189	- 181	- 251
Totaal begrotingsgefinancierd	4 204	1 047	1 294
Totaal BKZ-uitgaven	54 706	56 468	58 672
waarvan collectief gefinancierd deel	47 047	48 562	51 045

¹ Dit betreft loon- en prijsbijstelling.

2.6.2 Het Budgettair Kader Zorg

	1996	1997	1998
A. Premiegefinancierde uitgaven	49 308	53 056	55 478
B. Begrotingsgefinancierde uitgaven			
Begroting VWS			
1. Ouderenbeleid	3250	30	32
2. Personeel en materieel zorg	194	195	195
3. Gehandicaptenbeleid	35	34	35
4. RIVM	207	204	204
5. Volksgezondheid algemeen	63	63	65
6. Volksgezondheidsbeleid	207	200	194
7. Sectorfondsen	82	82	82
8. Academische ziekenhuizen	255	255	255
9. Diversen	- 10	569	593
Subtotaal uitgaven VWS	4 283	1 633	1 655
Aanvullende posten ¹	485	567	790
Ontvangsten VWS	- 124	- 121	- 121
Totaal begrotingsgefinancierd	4 643	2 078	2 324
BKZ (nominaal)	53 952	55 134	57 803
BBP-deflator MEV 1995	1,037	1,057	1,085
Het reële BKZ	52 009	52 157	53 288
BKZ (nominaal)	53 952	55 134	57 803
Particuliere verzekeringen/WTZ	- 7 404	- 7 151	- 7 486
Ijkljn zorg (nominaal)	46 548	47 983	50 317
BBP-deflator MEV 1995	1,037	1,057	1,085
Reële ijkljn zorg	44 872	45 392	46 387

¹ Dit betreft loon- en prijsbijstelling.

2.6.3 Toetsing actuele raming netto-uitgaven aan het BKZ respectievelijk de ijklijn zorg

	1996	1997	1998
Het reële BKZ	52 009	52 157	53 288
BBP-deflator MEV 1998	1,040	1,059	1,086
Overboekingen/statistisch	272	715	105
BKZ in lopende prijzen	54 367	55 934	57 986
Actuele raming uitgaven	54 706	56 468	58 672
Overschrijding BKZ	339	534	686
Ijklijn in lopende prijzen	46 755	48 103	50 448
Collectief gefinancierd deel BKZ	47 047	48 562	51 045
Overschrijding	292	460	597

Toelichting

Deze bijlage bevat een toelichting op de opbouw van de actuele uitgaven vallend onder het Budgettair Kader Zorg (BKZ) en de ijklijn zorg, en de toetsing van de actuele uitgaven aan het BKZ en de ijklijn.

In tabel 2.6.1 zijn de actuele ramingen van de netto-uitgaven die vallen onder het BKZ weergegeven. De netto BKZ-uitgaven bestaan uit premiegefinancierde en begrotingsgefinancierde uitgaven. De premiegefinancierde uitgaven zijn uitgaven betreffende de AWBZ, de ZFW en de particuliere verzekeringen, verminderd met de eigen bijdragen AWBZ. De begrotingsgefinancierde uitgaven betreffen uitgaven op de begroting van VWS verminderd met de niet-belastingontvangsten voor zover relevant voor het BKZ.

Tabel 2.6.2 geeft weer het BKZ en de ijklijn zorg. Sinds de vaststelling van de uitgavenkaders heeft zich een aantal bijstellingen van het BKZ voorgedaan. Een groot aantal van deze bijstellingen is reeds gemeld in de Miljoenennota 1996 en de Miljoenennota 1997.

Drie posten zijn in 1998 in belangrijke mate verantwoordelijk voor de verlaging van de reële uitgaven onder het BKZ en het BKZ zelf. Ten eerste is er een overboeking van 73 miljoen naar gemeenten voor de indicatiestelling thuiszorg. Ten tweede is er een overboeking van 77 miljoen naar de begroting van Binnenlandse zaken vanwege de overdracht van banen voor langdurig werklozen van de zorgsector naar gemeenten. Ten slotte worden de uitgaven en het kader verlaagd met 134 miljoen, vanwege het afschaffen van de betaling van perceptiekosten door de volksverzekeringsfondsen aan de belastingdienst. De ijklijn sociale zekerheid wordt in verband hiermee eveneens verlaagd. De ijklijn rijksbegroting in enge zin wordt hiervoor verhoogd.

3 De belastingontvangsten

Deze bijlage bevat een toelichting op de raming van de belastingontvangsten voor 1997 en 1998. In de laatste paragraaf is een (technische) meerjarige belastingraming opgenomen.

3.1 De belastingramingen voor 1997 en 1998

Tabel 3.1.1 Belastingopbrengsten op kasbasis voor 1996, 1997 en 1998

	Realisatie 1996	Ontwerp- begroting 1997	Voorjaars- nota 1997	Vermoedelijke uitkomsten 1997	Ontwerp- begroting 1998
I Kostprijsverhogende belastingen	82 449	84 030	85 575	85 615	90 135
Invoerrechten	3 313	3 585	3 380	3 385	3 320
Omzetbelasting	46 506	47 550	49 030	49 090	51 590
Belasting op personenauto's en motorrijwielen	4 370	4 345	4 415	4 435	4 670
Accijnzen	14 571	15 545	15 030	14 970	16 690
– Accijns van lichte olie	6 118	6 585	6 555	6 605	7 235
– Accijns van minerale oliën, anders dan lichte olie	3 669	4 050	4 065	4 065	4 540
– Tabaksaccijns	2 947	3 100	2 965	2 990	3 205
– Alcoholaccijns	904	865	900	830	820
– Bieraccijns	611	605	615	550	550
– Wijnaccijns	322	340	– 70	– 70	340
Belastingen van rechtsverkeer	5 257	5 035	5 550	5 550	5 760
– Overdrachtsbelasting	3 659	3 500	3 900	3 930	4 105
– Assurantiebelasting	1 043	1 105	1 095	1 065	1 100
– Kapitaalsbelasting	555	430	555	555	555
Motorrijtuigenbelasting	5 001	3 925	4 080	4 080	3 470
Verbruiksbelasting op een milieugrondslag	2 905	3 460	3 525	3 525	4 040
Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken en van enkele andere producten	400	430	410	400	410
Belasting op zware motorrijtuigen	126	155	155	180	185
II Belastingen op inkomen, winst en vermogen	81 457	76 425	77 585	81 365	87 520
Inkomstenbelasting	5 519	6 135	4 735	4 500	4 220
Loonbelasting	42 487	39 440	39 980	40 100	46 200
Dividendbelasting	2 334	2 410	2 480	2 920	2 920
Kansspelbelasting	195	185	210	220	230
Vennootschapsbelasting	27 547	24 880	26 700	30 100	30 500
Vermogensbelasting	1 425	1 540	1 450	1 520	1 350
Successierechten	1 950	1 835	2 030	2 005	2 100
III Niet aan afzonderlijke belastingsoorten toe te rekenen belastingontvangsten	56	110	70	55	70
IV Totaal algemeen	163 962	160 565	163 230	167 035	177 725
Aandeel van het Gemeentefonds	20 063 ¹	20 717 ³	20 549	20 556	22 126
Aandeel van het Provinciefonds	1 949 ²	1 485 ⁴	1 511 ⁴	1 548 ⁴	1 673 ³
Storting aan het FES	1 111				
Aandeel van de Europese Unie					
1. in de invoerrechten	3 313	3 585	3 380	3 385	3 320
2. in de omzetbelasting	3 683	3 890	4 023	4 035	3 962
	30 119	29 677	29 463	29 524	31 081
Ten bate van begroting IX-B	133 842	130 888	133 767	137 511	146 644

¹ 12,89% van de opbrengst exclusief die van de invoerrechten en de motorrijtuigenbelasting.

² 1,252% van de opbrengst exclusief die van de invoerrechten en de motorrijtuigenbelasting.

³ Met ingang van het begrotingsjaar 1997 is de voeding van het Gemeentefonds niet langer een percentage van de totale belastingontvangsten exclusief invoerrechten en motorrijtuigenbelasting. De voeding uit de belastingontvangsten is gelijk aan de uitgaven van het Gemeentefonds. Deze systematiek geldt met ingang van het begrotingsjaar 1998 ook voor het Provinciefonds.

⁴ 0,97% van de opbrengst exclusief die van de invoerrechten en de motorrijtuigenbelasting.

In tabel 3.1.1 staan in de laatste twee kolommen per belastingsoort de actuele belastingramingen voor 1997 en 1998 weergegeven. Voor 1997 zijn ook de eerdere ramingen bij de Ontwerpbegroting 1997 en de Voorjaarsnota 1997 opgenomen. De eerste kolom laat de gerealiseerde kasontvangsten in 1996 zien.

3.2 De belastingontvangsten in 1997

In tabel 3.2.1 zijn voor 1997 de belangrijkste mutaties ten opzichte van de Voorjaarsnota 1997 vermeld.

Tabel 3.2.1 Raming belastingopbrengsten 1997 op kasbasis

	Voorjaarsnota 1997	Vermoedelijke uitkomsten 1997	Vershil
Kostprijsverhogende belastingen	85 575	85 615	40
waarvan:			
– omzetbelasting	49 030	49 090	60
– accijnzen	15 030	14 970	– 60
– overige	21 515	21 555	40
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	77 585	81 365	3 780
waarvan:			
– inkomstenbelasting	4 735	4 500	– 235
– loonbelasting	39 980	40 100	120
– dividendbelasting	2 480	2 920	440
– vennootschapsbelasting	26 700	30 100	3 400
– overige	3 690	3 745	55
Niet aan afzonderlijke belastingsoorten toe te rekenen belastingontvangsten	70	55	– 15
Totaal algemeen	163 230	167 035	3 805

De raming voor het *totaal* aan belastingontvangsten is voor 1997 ten opzichte van de Voorjaarsnota 1997 met 3,8 miljard opwaarts bijgesteld. Deze bijstelling vloeit vrijwel geheel (3,7 miljard) voort uit bijstellingen in het economische beeld in de Macro-Economische Verkenning 1998 ten opzichte van het Centraal Economisch Plan 1997 en uit inzichten vanuit de aanslag- en kasontwikkeling van de verschillende belastingsoorten. Daarnaast is er een opwaartse autonome bijstelling van per saldo 0,1 miljard.

Bij de *kostprijsverhogende belastingen* bedraagt de endogene bijstelling +0,1 miljard ten opzichte van de raming bij Voorjaarsnota 1997. Deze bijstelling is het gevolg van beperkte wijzigingen in het economische beeld en het kaspatroon van de ontvangsten.

De raming voor de *inkomstenbelasting* is ten opzichte van de raming bij de Voorjaarsnota neerwaarts bijgesteld met 0,2 miljard. Deze bijstelling vloeit voor 0,1 miljard voort uit lager dan geraamde kasontvangsten over het belastingjaar 1995. Daarnaast is een aanpassing van de verdeling tussen belastingen en premies over belastingjaar 1993 voorzien, wat leidt tot een nabetaling door de sociale fondsen die 0,1 miljard lager uitkomt dan eerder geraamd.

De raming voor de *loonbelasting* is opwaarts bijgesteld met 0,1 miljard. De geraamde nabetaling aan de sociale fondsen over het belastingjaar 1995 komt 0,3 miljard lager uit dan eerder geraamd. Daarnaast is er een neerwaartse endogene bijstelling van 0,2 miljard.

De raming voor de *vennootschapsbelasting* is ten opzichte van de raming bij de Voorjaarsnota opwaarts bijgesteld met 3,4 miljard. Deze bijstelling vloeit voort uit een hoger dan geraamde ontwikkeling van de

aanslagoplegging. De aanslagoplegging in 1997 over het belastingjaar 1995 en de kasontwikkeling met betrekking tot 1995 en oudere belastingjaren ligt sterk boven wat op grond van historische patronen verwacht mocht worden. Een belangrijke verklarende factor hierbij is de sterke stijging van de belastbare winst bij vooral de grootste bedrijven in 1995 en mogelijk het opraken van de voorraad verliescompensaties. De hogere kasontvangsten en de aanslagoplegging over 1995 en oudere jaren leiden tot een opwaartse bijstelling van de raming in 1997 met 1,8 miljard. Nieuwe inzichten ten aanzien van het belastingjaar 1996 leiden niet tot bijstellingen van de kasontvangsten in 1997. Over het belastingjaar 1997 is als uitvloeisel van de voorlopige aanslagmethodiek substantieel meer opgelegd dan in voorgaande jaren. De bijstellingen in het economische beeld geven echter geen aanleiding om naast de structurele doorwerking uit hoofde van 1995 en eerdere jaren de raming op transactiebasis bij te stellen. Door de hogere voorlopige aanslagoplegging wordt over het belastingjaar 1997 een groter deel van de fiscale winst belast in 1997 en minder in het komende jaar. Hierdoor zullen de kasontvangsten in 1997 1,6 miljard hoger uitkomen dan geraamd bij de Voorjaarsnota. Uit hoofde van deze ontwikkelingen komt de raming van de vennootschapsbelasting in het totaal 3,4 miljard hoger uit dan in de Voorjaarsnota.

De raming van de *dividendbelasting* is met 0,4 miljard opwaarts bijgesteld. Op basis van de hogere dividenduitkeringen van beursgenoteerde ondernemingen is de raming met 0,2 miljard verhoogd. Daarnaast blijkt uit een analyse van de aangiften van dividendbelasting dat in het eerste halfjaar van 1997 door houders van een aanmerkelijk belang 0,2 miljard meer dividendbelasting is aangegeven. Uit behoedzaamheid is deze ontwikkeling (nog) niet doorgetrokken naar de tweede helft van 1997. Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat de structurele meeropbrengst die aan het nieuwe aanmerkelijk-belangregime is toe te schrijven, beperkt blijft tot circa 0,2 miljard.

De raming voor de *overige belastingen op winst, inkomen en vermogen* is opwaarts bijgesteld met 0,1 miljard.

3.3 De invloed van maatregelen op de belastingontvangsten 1998

Als gevolg van maatregelen neemt in 1998 de belastingopbrengst per saldo toe met 2,3 miljard ten opzichte van 1997. Deze toename is het saldo van fiscale maatregelen met een omvang van 1,5 miljard en maatregelen in de uitvoeringssfeer met een totaal van 0,9 miljard. Het saldo van fiscale maatregelen sluit aan bij de microlastenontwikkeling zoals deze neerslaat bij het Rijk (hoofdstuk 3, tabel 3.4.1).¹

Tabel 3.3.1 geeft een overzicht van de maatregelen die van invloed zijn op de belastingopbrengst in 1998, uitgesplitst naar reeds vaststaande maatregelen, voorstellen die thans bij het parlement aanhangig zijn, voorgenomen maatregelen waarvoor nog geen wetsvoorstellen bij het parlement zijn ingediend en maatregelen in de uitvoeringssfeer.

Door reeds vaststaande fiscale maatregelen daalt de belastingopbrengst in 1998 per saldo met 0,5 miljard. Het gaat hierbij onder andere om maatregelen die reeds in 1997 zijn ingegaan, maar die een doorwerking op de kasopbrengsten in 1998 hebben.

¹ Hierop zijn twee uitzonderingen. Ten eerste is de verlaging van de vermogensbelasting neutraal verwerkt voor de microlastenontwikkeling vanwege de samenhang met de structurele meeropbrengsten dividendbelasting, die voortvloeien uit het gewijzigde aanmerkelijk belangregime. Daarnaast is bij het effect op de microlastenontwikkeling van de PEMBA afgezien van transkasverschillen.

Tabel 3.3.1 De invloed op de belastingopbrengst 1998 van reeds vaststaande, bij het parlement aanhangige en voorgenomen maatregelen (mutaties op kasbasis ten opzichte van 1997)

Fiscale maatregelen	1 464
<i>wv vaststaande fiscale maatregelen</i>	
– Geleidelijke tariefdaling a.g.v. GATT-akkoord	– 197
– Afbraak douanerechten hightech-producten	– 120
– Invoering en terugsluis derde tranche Regulerende Energiebelasting	4
– Inflatiecorrectie accijnzen	200
– Verhoging tabaksaccijns	160
– Wetsvoorstel aanpassing LB/IB c.a.	– 180
– Doorwerking verhoging brandstofaccijnzen en terugsluis (deels) via verlaging MRB	100
– Doorwerking verlaging belastingtarief eerste schijf in 1997	– 390
– Doorwerking wijziging Aanmerkelijk Belang	105
– Overige vaststaande fiscale maatregelen	– 170
<i>wv aanhangige fiscale maatregelen</i>	
– Compensatie verhoging dieselaccijns voor zware vrachtwagens	– 100
– Overige aanhangige maatregelen	2
<i>wv voorgenomen fiscale maatregelen</i>	
– Wijziging arbeidsongeschiktheidsregelingen (PEMBA)	2 050
verlaging overhevelingstoelage	– 5 557
verhoging ouderen- en zelfstandigenaftrek	– 104
verhoging belastingvrije sommen	– 1 848
vervallen (aftrekbare) werknemerspremies arbeidsongeschiktheid	3 012
invoering AWF-werknemersfranchise	– 265
verhoging belastingtarief eerste schijf	7 320
– Verlenging eerste en tweede schijf LB/IB	– 377
– Verhoging belastingtarief eerste schijf (saldo)	2 004
– Verlaging vermogensbelasting	– 200
– Verhoging arbeidskostenforfait	– 550
– Verhoging overdraagbare belastingvrije som	– 265
– Verhoging loonkostenfaciliteit lage lonen	– 365
– Fiscale milieuversterking	– 90
– Fiscale structuurversterking	– 435
– Overige voorgenomen fiscale maatregelen	– 230
Overige maatregelen	
– Doorwerking teruggave wijnaccijns 1997	400
– Automatische incasso motorrijtuigenbelasting	– 200
– Fraudeplan 1996 en meerjarenbeleid Belastingdienst	280
– Stroomlijning aangifteverwerking	134
– Wetsvoorstel aanpassing LB/IB c.a.: verbetering voorlopige aanslagregeling	150
– Overig	90
Totaal	2 318

De thans bij het parlement aanhangige fiscale maatregelen leiden in 1998 ten opzichte van 1997 tot een derving van 0,1 miljard. Er is onder andere een wetsvoorstel ingediend in verband met de compensatie voor de verhoging van de dieselaccijns voor zware vrachtwagens (– 0,1 miljard).

De voorgenomen fiscale maatregelen, waarvoor binnenkort wetsvoorstellen zullen worden ingediend, leiden in 1998 per saldo tot een extra opbrengst van 2,1 miljard. De stijging is het gevolg van verschuivingen tussen belastingen en premies. Ten eerste worden de uitkeringen voor vroeggehandicapten van de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet overgeheveld naar de rijksbegroting. Voor de financiering hiervan worden de belastingen met structureel 2,4 miljard verhoogd, terwijl de premies met hetzelfde bedrag dalen. Deze verschuiving vormt een onderdeel van de voorgenomen wijzigingen in de arbeidsongeschiktheidsregelingen (wetsvoorstel PEMBA)². Een andere verschuiving van premies naar

² Zie Kamerstukken 24 776, nr. 5, vergaderjaar 1996–1997.

belastingen vindt zijn oorzaak in de maximering van de AOW-premie. Hierdoor worden de AOW-lasten die uitgaan boven de premie-opbrengsten gefinancierd via de belastingen.

Naast de genoemde overheveling van de uitkeringen voor vroeggehandicapten hangen met het wetsvoorstel PEMBA diverse fiscale maatregelen samen die leiden tot een kleinere belastinggrondslag. Hier staat een verhoging van het belastingtarief in de eerste schijf tegenover. Per saldo is het pakket fiscale maatregelen die voortvloeien uit de wijzigingen van de arbeidsongeschiktheidsregelingen zowel budgettair neutraal (belastingen en premies) als neutraal voor de microlastenontwikkeling.

Andere voorgenomen fiscale maatregelen hebben betrekking op een pakket maatregelen ter versterking van het milieubeleid en de economische structuur. De verhoging van het arbeidskostenforfait, de verruiming van de loonkostenfaciliteit lage lonen en de verlenging van de eerste en de tweede schijf van de loon- en inkomstenbelasting leiden tot lagere opbrengsten. Tot slot is een verlaging van het tarief en een verhoging van de belastingvrije sommen van de vermogensbelasting voorgenomen. Door de overige maatregelen, met name gelegen in de uitvoeringssfeer, nemen in 1998 de belastingontvangsten met 0,9 miljard toe.

3.4 De belastingontvangsten in 1998

Onderstaande tabel bevat een beknopt overzicht van de belastingramingen voor 1997 en 1998. Een uitgebreid overzicht is opgenomen in tabel 3.1.1 aan het begin van deze bijlage.

Tabel 3.4.1 Raming belastingopbrengsten 1998 op kasbasis

	Vermoedelijke uitkomsten 1997	Ontwerp-begroting 1998	Vershil
Kostprijsverhogende belastingen	85 615	90 135	4 520
waarvan:			
– omzetbelasting	49 090	51 590	2 500
– accijnzen	14 970	16 690	1 720
– verbruiksbelastingen op een milieugrondslag	3 525	4 040	515
– belastingen van rechtsverkeer	5 550	5 760	210
– motorrijtuigenbelasting	4 080	3 470	– 610
– overige	8 400	8 585	185
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	81 365	87 520	6 155
waarvan:			
– inkomstenbelasting	4 500	4 220	– 280
– loonbelasting	40 100	46 200	6 100
– dividendbelasting	2 920	2 920	0
– vennootschapsbelasting	30 100	30 500	400
– overige	3 745	3 680	– 65
Niet aan afzonderlijke belastingsoorten toe te rekenen belastingontvangsten	55	70	15
Totaal Generaal	167 035	177 725	10 690

De totale opbrengst aan rijksbelastingen in 1998 zal naar verwachting 177,7 miljard bedragen. De opbrengst stijgt daarmee met 10,7 miljard ten opzichte van 1997 (stand Vermoedelijke uitkomsten 1997). Deze stijging vloeit voor 2,3 miljard voort uit maatregelen en voor 8,4 miljard uit de endogene groei. Deze endogene groei van 8,4 miljard is het gevolg van de groei van de bestedingen, de toename van de werkgelegenheid en de winstontwikkeling. De belangrijkste maatregelen zijn toegelicht in paragraaf 3.3. Voor de afzonderlijke belastingsoorten volgt hieronder een korte toelichting.

De geraamde opbrengst van de *omzetbelasting* bedraagt 51,6 miljard voor 1998. Dit is een toename van 2,5 miljard ten opzichte van de vermoedelijke uitkomst voor 1997. Deze stijging wordt voor 2,4 miljard veroorzaakt door de prijs- en volumeontwikkeling van de consumptieve bestedingen; het restant van 0,1 miljard is het saldo van diverse posten, waaronder het BTW-effect van de derde tranche van de Regulerende Energiebelasting.

De geraamde opbrengst van de *accijnzen* in 1998 neemt toe met 1,7 miljard. Deze toename is het gevolg van de volumestijging in de grondslag (0,4 miljard) en diverse autonomen (1,3 miljard). Naast de indexatie van de brandstofaccijnzen (0,2 miljard) zijn te noemen de doorwerking op de kasopbrengsten van de verhoging van de brandstofaccijnzen met ingang van 1 juli 1997 (0,6 miljard), de verhoging van de tabaksaccijns (0,2 miljard) en het wegvallende effect van de teruggave van de wijnaccijns in 1997 (0,4 miljard).

De raming van de opbrengst voor de *verbruiksbelasting op een milieugrondslag* voor 1998 bedraagt 4,0 miljard. Dit is een stijging van 0,5 miljard ten opzichte van de vermoedelijke uitkomst voor 1997. Deze mutatie wordt grotendeels veroorzaakt door de derde en laatste tranche van de Regulerende Energiebelasting, die in 1996 is ingevoerd.

De geraamde opbrengst van de *belastingen van rechtsverkeer* neemt van 1997 op 1998 toe met 0,2 miljard. Deze stijging is voornamelijk het gevolg van de verwachte volume- en prijsstijging op de woningmarkt in 1998.

De opbrengst van de *motorrijtuigenbelasting* neemt af met 0,6 miljard. Deze afname is het saldo van een endogene groei van 0,2 miljard als gevolg van de groei van het wagenpark en een verlaging met 0,8 miljard door maatregelen. Deze maatregelen houden enerzijds verband met de doorwerking van de terugsluis van de hogere brandstofaccijnzen per 1 juli 1997 en anderzijds met de invoering van de mogelijkheid om met ingang van 1998 de motorrijtuigenbelasting via een automatische incasso te betalen.

De geraamde opbrengst voor de *inkomstenbelasting* voor 1998 bedraagt 4,2 miljard. Dit is een afname van 0,3 miljard ten opzichte van de vermoedelijke uitkomst over 1997. Deze afname is het saldo van enkele maatregelen met een totale omvang van -0,9 miljard en een endogene stijging van 0,7 miljard. Deze endogene stijging is met name het gevolg van de ontwikkeling van de fiscale winst bij zelfstandigen. De maatregelen hebben onder meer betrekking op de effecten op de grondslag van de inkomstenbelasting als gevolg van de herziening van de arbeidsongeschiktheidsregelingen (PEMBA). Daarnaast worden verminderingen van loonbelasting vanwege aftrekposten die vanaf 1 juli 1998 worden toegekend, rechtstreeks uitbetaald door de Belastingdienst via een voorlopige teruggaaf inkomstenbelasting. Door deze maatregel vindt een verschuiving plaats tussen loon- en inkomstenbelasting.

De opbrengst voor de *loonbelasting* voor 1998 wordt geraamd op 46,2 miljard. Dit is een toename van 6,1 miljard ten opzichte van de vermoedelijke uitkomst over 1997. Deze stijging is de som van maatregelen met een omvang van 3,0 miljard en de endogene stijging van de macro-economische loonsom als gevolg van de loon- en de werkgelegenheidsontwikkeling (3,1 miljard). De belangrijkste maatregelen betreffen de verhoging van het belastingtarief in de eerste schijf mede als gevolg van de herziening van de arbeidsongeschiktheidsregelingen (PEMBA). Daarnaast neemt de loonbelasting toe doordat verminderingen van loonbelasting vanwege aftrekposten niet meer via een loonbeschikking maar rechtstreeks uitbetaald worden door de Belastingdienst aan de belastingplichtige via een voorlopige teruggaaf inkomstenbelasting.

De geraamde opbrengst van de *vennootschapsbelasting* neemt in 1998 toe met 0,4 miljard ten opzichte van het niveau in 1997 (30,1 miljard). Deze toename is een saldo van een autonome daling van 0,2 miljard en een endogene stijging van 0,6 miljard. Deze endogene stijging valt lager uit

dan in 1997 doordat als gevolg van de hogere voorlopige aanslag-oplegging over 1997 een groter deel van de verschuldigde vennootschapsbelasting reeds in 1997 wordt ontvangen; in 1998 wordt dus een kleiner deel ontvangen.

De raming van de opbrengst voor 1998 voor de *overige belastingen op inkomen, winst en vermogen* ligt 0,1 miljard lager dan het geraamde eindniveau voor 1997. Deze daling is het saldo van een stijging bij de *successierechten* en een daling bij de *vermogensbelasting*. De daling van de vermogensbelasting is het saldo van een endogene stijging die samenhangt met de gestegen waarde van specifieke vermogensbestanddelen als huizen en aandelen en een autonome daling van de voorgenomen verlaging van het tarief met 1%-punt en een verhoging van de belastingvrije sommen met ingang van 1998.

3.5 Meerjarige belastingramingen

De meerjarige belastingraming zoals gepresenteerd in tabel 3.5.1 is voor de jaren 1997 en 1998 in het voorgaande toegelicht. Bij afwezigheid van een actueel macro-economisch beeld voor de periode nadien heeft de belastingraming voor de jaren 1999 tot en met 2002 een louter technisch karakter.

Tabel 3.5.1 Meerjarige belastingraming op kasbasis (in miljarden)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Totaal generaal	167,0	177,7	185,3	193,3	202,1	211,3

4 Horizontale toelichting 1997–2002

Per begroting (of begrotingsfonds dan wel aanvullende post) wordt in deze bijlage een toelichting gegeven op het verloop van de uitgaven en niet-belastingontvangsten vanaf 1997 tot en met 2002 volgens de huidige inzichten. Ook het verloop van de meerjarencijfers van de sectoren sociale zekerheid en zorg wordt op hoofdlijnen toegelicht.

De ontwikkeling in de uitgaven en niet-belastingontvangsten wordt in principe toegelicht per hoofdbeleidsterrein. Indien de cijfers geen stijging of daling van betekenis laten zien, wordt over het algemeen geen toelichting gegeven. Als zich op het hoofdbeleidsterrein in totaal niet, maar op artikelniveau wél substantiële stijgingen dan wel dalingen voordoen, zullen deze worden aangegeven en toegelicht. Voor een meer gedetailleerde toelichting op artikelniveau wordt verwezen naar de desbetreffende ontwerpbegrotingen en memories van toelichting, respectievelijk de Sociale Nota en het Jaaroverzicht Zorg.

De uitgaven voor internationale samenwerking worden separaat als totaal gepresenteerd. De totalen per begroting zijn derhalve exclusief de bedragen die onder de homogene groep Internationale Samenwerking (hglS) vallen.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
I Huis der Koningin	13	14	14	14	14	14

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
II Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	296	289	289	287	288	288
1. <i>Staten-Generaal</i>	166	167	168	167	168	168
2. <i>Raad van State</i>	64	61	61	60	60	60
3. <i>Algemene Rekenkamer</i>	44	40	40	39	40	40
4. <i>Nationale Ombudsman</i>	13	12	11	11	11	11
5. <i>Algemeen/overige colleges</i>	9	9	9	9	9	9

De hogere uitgaven in 1997 ten opzichte van 1998 en verdere jaren zijn het gevolg van een incidentele toevoeging van middelen aan de begrotingen van de volgende colleges: de Algemene Rekenkamer (nieuwbouw) de Raad van State (vervanging van het toegangssysteem) en de Nationale Ombudsman (vernieuwing van de automatiseringsapparatuur).

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
II Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	7	7	7	7	7	7

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
III Algemene Zaken	59	57	56	57	54	54
1. <i>Algemeen</i>	59	57	56	57	54	54
2. <i>Rijksvoorlichting</i>	0	0	0	0	0	0
4. <i>Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid</i>	0	0	0	0	0	0

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
III Algemene Zaken	6	6	6	6	6	6
1. <i>Algemeen</i>	6	6	6	6	6	6
2. <i>Rijksvoorlichting</i>	0	0	0	0	0	0

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
IV Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken	20	19	18	18	18	18

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
IV Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse-Zaken	0	0	0	0	0	0

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
V Buitenlandse Zaken	3 135	4 070	4 962	5 139	5 516	5 912
1. <i>Algemeen Binnenland</i>	263	276	271	258	261	261
2. <i>Europese Unie</i>	2 872	3 794	4 691	4 881	5 255	5 651

De stijging van de geraamde uitgaven op het beleidsveld Europese Unie wordt veroorzaakt door de verwachte oploop in het uitgavenplafond van de Europese Unie, te weten 1,15% van het EU-BNP in 1998 tot 1,23% in 2002.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
V Buitenlandse Zaken	6	6	6	6	6	6

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
VI Justitie	6 437	6 310	6 071	6 045	6 027	6 030
1. <i>Algemeen</i>	374	328	335	337	337	337
2. <i>Internationale Aangelegenheden en Vreemdelingen-zaken</i>	1 335	1 180	1 024	944	885	885
3. <i>Preventie, Jeugd en Sancties</i>	2 379	2 559	2 512	2 564	2 588	2 590
4. <i>Wetgeving, Rechts-handhaving en rechtspleging</i>	2 349	2 243	2 200	2 200	2 216	2 218

De daling van de uitgaven op het beleidsterrein Internationale aangelegenheden en Vreemdelingenzaken is een gevolg van het wegwerken van de achterstand in de te behandelen asielverzoeken, de verwijdering van afgewezen asielzoekers en de hiermee samenhangende daling van de uitgaven voor de opvang van asielzoekers.

Door de intensivering van de preventie en bestrijding van de jeugd-criminaliteit, de strafrechtelijke opvang van verslaafden en het grotestedenbeleid nemen de uitgaven in de jaren 1998, 2000 en 2001 bij Preventie, Jeugd en Sancties toe. In 1999 is echter sprake van een eenmalige daling die verband houdt met een overboeking naar de begroting van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer voor de nodige investeringen voor de bouw van cellen in 1999.

De uitgaven op het beleidsterrein Wetgeving, Rechtshandhaving en rechtspleging zijn in 1997 hoger dan in de jaren daaropvolgend omdat er in 1997 voor verbetering van de infrastructuur van de rechterlijke organisatie en samenhangend met de uitvoering van de aanbevelingen van de Parlementaire Enquête Opsporingsmethoden extra investeringen worden gedaan.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
VI Justitie	1 006	1 029	1 034	1 042	1 042	1 042
1. <i>Algemeen</i>	9	8	6	6	6	6
2. <i>Internationale Aangelegenheden en Vreemdelingen-zaken</i>	1	1	1	1	1	1
3. <i>Preventie, Jeugd en Sancties</i>	27	28	28	28	28	28
4. <i>Wetgeving, Rechts-handhaving en Rechtspleging</i>	969	992	999	1 007	1 007	1 007

De ontvangstenraming op het beleidsterrein Wetgeving, Rechtshandhaving en rechtspleging stijgt per saldo als gevolg van de volgende ontwikkelingen. De ontvangsten uit hoofde van boeten en transacties stijgen vanaf 1998 als gevolg van de intensivering van de verkeershandhaving. De ontvangstenraming griffierechten stijgt jaarlijks tot 2000 door de veronderstelde groei van het zaakaanbod.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
VII Binnenlandse Zaken	7 868	7 004	7 221	7 238	7 265	7 340
1. <i>Algemeen</i>	190	191	193	194	193	193
2. <i>Openbaar Bestuur</i>	1 688	960	949	962	979	994
3. <i>Minderhedenbeleid</i>	218	268	260	215	197	199
5. <i>Openbare Orde en Veiligheid</i>	5 130	5 180	5 387	5 451	5 488	5 548
6. <i>Binnenlandse Veiligheidsdienst</i>	75	77	78	78	78	78
7. <i>Management en Personeelsbeleid</i>	519	297	327	311	302	300
8. <i>Informatievoorziening en Automatiseringsbeleid</i>	46	29	26	26	26	26
9. <i>Algemene Bestuursdienst</i>	2	2	2	2	2	2

De daling van de uitgaven op het hoofdbeleidsterrein Openbaar Bestuur vanaf 1998 is met name het gevolg van het opheffen van het Fonds Sociale Vernieuwing per 1 januari 1998, waardoor middelen zijn overgeboekt naar andere departementen en het Gemeentefonds.

De stijging van de uitgaven in 1998 voor het Minderhedenbeleid wordt veroorzaakt doordat het aantal uitkeringen ten behoeve van de Voorlopige Vergunning tot Verblijf (VVTV) toeneemt tot 12 500 in 1998. Na 1998 wordt een daling van het aantal VVTV-gerechtigden verwacht tot 7 450 in 2002.

De stijging in de uitgaven vanaf 1999 voor openbare orde en veiligheid wordt veroorzaakt doordat in 1999 wordt begonnen met de bouw van een digitaal netwerk voor radiocommunicatie ten behoeve van politie, brandweer en ambulancehulpverlening (het project C2000). Daarnaast neemt het budget voor de politieregio's vanaf 1997 jaarlijks toe.

De uitgaven op het hoofdbeleidsterrein Management en Personeelsbeleid dalen vanaf 1998 als gevolg van het overhevelen van het budget voor de Ziektekostenvoorziening Overheidspersoneel naar de sectoren Onderwijs en Defensie. De middelen voor de sector Rijk blijven op de begroting van Binnenlandse Zaken geraamd.

Door de instelling van het agentschap Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) per 1 januari 1998 is de raming op het hoofdbeleidsterrein Informatievoorziening en Automatiseringsbeleid structureel verlaagd.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
VII Binnenlandse Zaken	544	386	432	426	423	431
1. <i>Algemeen</i>	31	2	2	2	2	2
2. <i>Openbaar Bestuur</i>	182	80	117	102	94	94
3. <i>Minderhedenbeleid</i>		4	4	4	4	4
5. <i>Openbare Orde en Veiligheid</i>	301	290	298	306	314	322
6. <i>Binnenlandse Veiligheidsdienst</i>	0	0	0	0	0	0
7. <i>Management en Personeelsbeleid</i>	11	10	9	9	9	9
8. <i>Informatievoorziening en Automatiseringsbeleid</i>	19	0	2	3	0	0

De ontvangsten voor het Openbaar Bestuur liggen in 1997 hoger dan in 1998 en volgende jaren doordat gemeenten niet bestede middelen voor de Regeling Werkgelegenheid Langdurig Werklozen in 1997 terugstorten. Vanaf 1998 vertoont de ontwikkeling van de ontvangsten voor Openbaar Bestuur een fluctuerend verloop door de afzet van reisdocumenten.

Door de instelling van het agentschap Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) worden vanaf 1998 geen ontvangsten van het GBA meer geraamd op het hoofdbeleidsterrein Informatievoorziening en Automatiseringsbeleid. In 1999 en 2000 vertonen de ontvangsten op het beleidsterrein Informatievoorziening en Automatiseringsbeleid een stijging als gevolg van het Rijksbreed aanbesteden van telefoniediensten. De investering die nodig is voor de aanbesteding zal in 1999 en 2000 worden «terugverdiend» uit de gerealiseerde besparingen.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	37 647	38 810	39 445	39 715	39 988	40 439
17 Ministerie algemeen	589	582	579	579	575	574
18 Primair onderwijs	9 745	10 297	10 719	10 862	10 955	11 062
19 Voortgezet onderwijs	7 077	7 246	7 428	7 547	7 673	7 818
20 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	4 081	4 203	4 319	4 327	4 351	4 378
21 Hoger beroepsonderwijs	2 589	2 562	2 622	2 551	2 540	2 512
22 Wetenschappelijk Onderwijs	5 153	5 258	5 384	5 393	5 402	5 387
23 Onderzoek en wetenschapsbeleid	1 272	1 303	1 307	1 311	1 316	1 318
24 Huisvesting	22	0	0	0	0	0
25 Studiefinancieringsbeleid	4 289	4 303	4 118	4 004	3 830	3 853
26 Overige programma-uitgaven	274	550	443	573	754	946
27 Cultuur	2 556	2 505	2 525	2 567	2 590	2 590

Op het beleidsterrein Primair Onderwijs wordt de stijging van de uitgaven veroorzaakt door de demografische ontwikkelingen (stijgende leerlingenaantallen) en de incidentele loonontwikkeling. De sterke stijgingen van 1997 op 1998 en van 1998 op 1999 worden veroorzaakt door de maatregelen in het kader van de klassenverkleining en de CAO-afspraken 1996–1998.

De stijgende uitgaven op het beleidsterrein Voortgezet Onderwijs worden met name veroorzaakt door de CAO-afspraken 1996–1998 en in de latere jaren door de stijgende leerlingaantallen.

De CAO-afspraken 1996–1998 leiden tot een stijging van de uitgaven op het beleidsterrein Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie.

Op het beleidsterrein Studiefinanciering wordt de structurele daling van de uitgaven grotendeels verklaard door de autonome daling van het aantal studenten in het Hoger Onderwijs. Naar verwachting zullen de uitgaven vanaf het jaar 2002 op een meer stabiel niveau komen te liggen.

Op het beleidsterrein Overige programma-uitgaven worden onder meer de gelden voor loon- en prijsbijstelling en rechtspositionele uitkeringen verantwoord, voorzover deze nog niet zijn toegedeeld aan de overige beleidsterreinen. Daarnaast worden uitgaven voor internationaal beleid, vakbondsfaciliteiten en centraal beheerde middelen verantwoord op dit beleidsterrein. Het verloop wordt verklaard door de uit de aanvullende post overgeboekte maar nog niet uitgedeelde tranches voor de loonbijstelling en de incidentele looncomponent.

De structurele stijging van de uitgaven voor cultuur vanaf 1998 wordt veroorzaakt door de verhoging van de uitgaven voor regionale tv.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen	3 450	3 412	3 481	3 528	3 525	3 525
17 Ministerie algemeen en Overige Programma-ontvangsten	21	1	1	1	1	1
18 Primair onderwijs	39	44	44	35	35	35
19 Voortgezet onderwijs	21	18	9	9	8	8
20 Beroepsonderwijs en volwasseneneducatie	96	82	79	79	79	79
21 Hoger beroepsonderwijs en Wetenschappelijk Onderwijs	12	9	8	8	8	8
23 Onderzoek en wetenschapsbeleid	167	168	154	154	154	154
25 Studiefinancieringsbeleid	1 547	1 442	1 663	1 676	1 640	1 640
27 Cultuur	1 547	1 648	1 523	1 565	1 600	1 600

De hogere ontvangsten in 1998 en 1999 op het beleidsterrein Primair Onderwijs worden verklaard door hogere ontvangsten uit versterkte controles van afrekeningen van scholen.

In verband met de invoering van de lumpsumfinanciering in het Voortgezet Onderwijs per 1 augustus 1996 dalen de ontvangstenramingen structureel vanaf 1998. De bij Primair Onderwijs reeds genoemde versterking van de incidentele controles leidt echter in 1998 tot een hogere ontvangstenraming dan in latere jaren.

De daling vanaf 1999 van de ontvangsten op het terrein Onderzoek en Wetenschapsbeleid wordt voornamelijk verklaard door het in 1998 aflopen van de bijdragen uit het FES ten behoeve van de kennisinfrastructuurprojecten.

De ontvangsten op het beleidsterrein Studiefinanciering bestaan uit de aflossingen en rentebetalingen op studieleningen en de lesgeldontvangsten. De ontvangsten nemen in de periode 1997 tot en met 2000 toe, met uitzondering van het jaar 1998. De toename is met name het gevolg van de jaarlijkse indexering van het lesgeld. De daling in 1998 hangt samen met de eenmalige ontvangstenderving ad 142 miljoen in dat jaar als gevolg van de invoering van de mogelijkheid tot gespreide betaling van het lesgeld.

De eenmalige stijging in de ontvangsten bij cultuur van 1997 op 1998 wordt mede veroorzaakt door de voorgenomen verkoop van het Nederlands Omroepproductiebedrijf in 1998.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
IXA Nationale schuld	30 547	30 360	31 673	33 202	33 815	34 608

De stijging van de uitgaven Nationale schuld van 30,5 miljard in 1997 naar 34,6 miljard in 2002 wordt in hoofdzaak verklaard door de stijging van de rente-uitgaven als gevolg van de groei van de nominale staatsschuld.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
IXA Nationale schuld	1 043	22	22	22	22	22

Door in 1997 ontvangen agio en bijbetaalde rente bij vervolguittigtes van bestaande staatsleningen zijn de ontvangsten in 1997 hoger dan in latere jaren.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
IXB Financiën	4 846	5 671	6 113	6 136	6 249	6 226
1. <i>Algemeen</i>	450	400	401	401	402	402
2. <i>Financiën Binnenland</i>	110	177	188	183	184	171
3. <i>Financiën Buitenland</i>	138	183	353	393	393	393
4. <i>Fiscale zaken en belastingen</i>	4 147	4 909	5 171	5 159	5 270	5 260
– <i>Personeel en materieel</i>						
– <i>Belastingdienst</i>	3 663	3 724	3 686	3 674	3 684	3 675
– <i>Heffings- en invorderings- rente</i>	480	1 178	1 478	1 478	1 578	1 578
– <i>Diversen</i>	4	7	7	7	8	8

De hogere uitgaven in 1997 ten opzichte van latere jaren op het beleidsterrein Algemeen zijn het gevolg van de compensatie in 1997 aan de provincies voor de eenmalig tegenvallende provinciale opcenten bij de invoering van de Wet Motorrijtuigenbelasting en een daling van de post onvoorzien met ingang van 1998.

Het verloop van de uitgaven op het beleidsterrein Financiën Binnenland wordt veroorzaakt door het verloop van de uitgaven voor het Muntwezen, de Regeling Bijzondere Financiering en de subsidieregeling voor tankstations. De uitgaven voor het Muntwezen stijgen tot 2001 in verband met de invoering van de euro. Daarnaast zijn de uitgaven voor de Regeling Bijzondere Financiering in 1997 lager dan in latere jaren door een meevaller als gevolg van de gunstige conjunctuur en het uitblijven van majeure schades. Ten slotte wordt de raming beïnvloed door de Tijdelijke Subsidieregeling Tankstations Grensstreek Duitsland, met een oploop van 1997 op 1998 en vervolgens een afloop naar nul in 2001.

Op het beleidsterrein Financiën Buitenland kunnen de lagere uitgaven in 1997 en 1998 worden verklaard uit de meevallende ontwikkeling bij de Exportkredietverzekering door het uitblijven van grote schades en door de verwachte gunstige schadeontwikkeling in 1997 en 1998.

De hogere uitgaven voor Personeel en materieel en voor de Belastingdienst in 1997 en 1998 zijn onder meer het gevolg van de afloop in de incidentele extra uitvoeringskosten van een aantal fiscale maatregelen en wetsvoorstellen.

De lagere uitgaven voor Heffings- en invorderingsrente in 1997 ten opzichte van latere jaren is het gevolg van een lagere rentestand dan voorzien, van een snellere afhandeling van aangiften en van het vervallen van het drempeltijdvak van 15 maanden voor de vergoeding van heffings- en invorderingsrente. Door het vervallen van het drempeltijdvak wordt er in het vervolg onmiddellijk rente vergoed in plaats van pas na 15 maanden.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
IXB Financiën	6 301	5 356	5 907	5 759	5 800	5 777
1. <i>Algemeen</i>	1 192	1 033	665	639	607	583
– <i>Domeinen</i>	1 005	847	478	452	420	397
– <i>Diversen</i>	187	187	187	187	187	187
2. <i>Financiën binnenland</i>	2 359	1 787	2 331	2 058	2 032	2 032
3. <i>Financiën buitenland</i>	988	578	483	433	433	432
4. <i>Fiscale zaken en belastingen</i>	1 762	1 958	2 429	2 629	2 729	2 729
– <i>Heffings- en invorderings- rente</i>	560	1 360	1 860	2 060	2 160	2 160
– <i>Diversen</i>	1 202	598	569	569	569	569

De hogere ontvangsten in 1997 en 1998 bij Domeinen zijn het gevolg van de hogere verkoopopbrengsten van agrarische domeingronden in 1997 en de hogere ontvangsten die op grond van middelenafspraken ten goede komen aan de departementen van OCW, LNV, VROM/RGD, Defensie en Buza. De aflopende raming in de latere jaren is een gevolg van de aflopende afstootplanningen van VROM/RGD en Defensie.

De hogere ontvangsten in 1997 ten opzichte van 1998 op het beleidsterrein Financiën Binnenland kunnen worden verklaard uit de opbrengst van de verkoop van de obligatielening ING-Groep NV in 1997 en uit de hogere winstafdracht van De Nederlandsche Bank in 1997 ten opzichte van 1998. De hogere ontvangsten in 1999 weerspiegelen onder meer de geraamde opbrengsten uit de in dat jaar voorgenomen verkoop van de aandelen Nedcar door de Staat.

De daling van de ontvangstenraming op het beleidsterrein Financiën Buitenland wordt verklaard door het goede terugbetalingsgedrag van een aantal landen bij de Exportkredietverzekering en de verwachting dat dit ook na 1998 merkbaar zal zijn.

De stijging in de ontvangsten aan Heffings- en invorderingsrente is het gevolg van de lagere rente dan voorzien, van een snellere afhandeling van aangiften en van het vervallen van het drempeltijdvak van 15 maanden voor de heffings- en invorderingsrente.

De daling bij de post Diversen is het gevolg van de afschaffing van de vergoeding van de sociale verzekeringsfondsen aan de Belastingdienst voor de premieheffing. Bijgevolg zijn de ontvangsten neerwaarts bijgesteld.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
X Defensie	13 632	13 608	13 547	13 445	13 381	13 381
1. <i>Algemeen</i>	692	705	706	712	698	704
2. <i>Pensioenen, wachtgelden en uitkeringen</i>	1 853	1 687	1 656	1 640	1 631	1 664
3. <i>Koninklijke Marine</i>	2 697	2 806	2 877	2 912	2 824	2 856
4. <i>Koninklijke Landmacht</i>	4 305	4 423	4 612	4 577	4 480	4 567
5. <i>Koninklijke Luchtmacht</i>	2 672	2 698	2 573	2 491	2 590	2 624
6. <i>Koninklijke Marechaussee</i>	458	433	438	443	446	445
8. <i>Multi-service projecten en activiteiten</i>	505	433	295	314	363	178
9. <i>Defensie Interservice Commando</i>	449	422	390	357	348	344

De uitgaven voor pensioenen, wachtgelden en uitkeringen dalen doordat met ingang van de begroting voor 1998 de uitgaven voor wachtgelden

van burgerpersoneel en voor inactiviteitswedden voor militair personeel zijn overgeheveld naar de betrokken beleidsterreinen.

De per saldo stijging van de uitgaven van de Koninklijke Marine en de Koninklijke Landmacht wordt veroorzaakt door diverse geplande materiële aankopen.

De daling van de uitgaven op het beleidsterrein Multi-serviceprojecten en Activiteiten wordt veroorzaakt door de Luchtmobiele Brigade waar initiële investeringen in onder andere transporthelikopters, bewapende helikopters en het Luchtmobiel Speciaal Voertuig tot een einde komen.

De daling van de uitgaven van het Defensie Interservice Commando (DICO) hangt zowel samen met het geleidelijk aflopen van initiële investeringen van DICO als met dalende uitgaven voor personeel en materieel samenhangend met de personeelsreductie.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
X Defensie	502	504	446	446	446	446
1. Algemeen	35	39	39	39	39	39
2. Pensioenen, wachtgelden en uitkeringen	30	30	30	30	30	30
3. Koninklijke Marine	134	151	107	107	107	107
4. Koninklijke Landmacht	128	121	107	108	108	108
5. Koninklijke Luchtmacht	111	99	98	98	97	97
6. Koninklijke Marechaussee	9	9	9	9	9	9
9. Defensie Interservice Commando	56	56	56	56	56	56

De ontvangstenraming van de Koninklijke Marine is in 1997 en 1998 hoger dan het structurele niveau vanaf 1999. In 1997 wordt dit veroorzaakt door hoger dan geraamde terugontvangsten aan BTW. In 1998 is de ontvangstenraming hoger door een terugontvangst voor Foreign Military Sales (FMS) en als gevolg van de geraamde ontvangst van de bij de assuradeuren ingediende claim voor de verfschade aan één van de Walrusklasse-onderzeeboten.

De hoge ontvangstenraming van de Koninklijke Landmacht in 1997 wordt veroorzaakt door een eenmalige inhaalslag met betrekking tot terug te vorderen BTW. Tevens heeft er een eenmalige terugontvangst plaatsgevonden voor Foreign Military Sales (FMS). Het hogere niveau in 1998 hangt samen met de ontvangsten uit de liquidatie van het Militair Hospitaal dr. A. Mathijssen.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XIA Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	7 546	7 263	7 040	7 010	6 977	6 368
1. Algemeen	205	191	188	188	192	191
3. Volkshuisvesting	6 189	5 824	5 680	5 622	5 587	4 991
– Huursubsidie	2 601	2 812	2 886	2 980	3 068	3 167
– Stadsvernieuwing	1 070	723	822	923	–	–
– Herstructurering	8	8	32	49	33	–
– Investerings Stedelijke Vernieuwing	–	–	–	158	1 147	568
– Overig volkshuisvesting	2 510	2 281	1 940	1 653	1 479	1 393
4. Ruimtelijke Ordening	75	92	102	99	107	103
5. Milieubeheer	1 077	1 156	1 070	1 100	1 091	1 083

De uitgaven voor Huursubsidie nemen geleidelijk toe. In de ramingen is rekening gehouden met toekomstige huurstijgingen en demografische ontwikkelingen. Daarnaast zijn voor het huursubsidietijdvak 1998–1999 extra middelen toegevoegd voor de koppeling van de normhuur aan de netto bijstand, voor verschillende koopkrachtmaatregelen, alsmede als gevolg van verschillende amendementen die zijn aangenomen bij de Kamerbehandeling van de nieuwe Huursubsidiewet.

In de nota «Stedelijke vernieuwing» zijn de gevolgen van de herijking Belstato opgenomen. Deze herijking – inclusief monumentenzorg (historische woonomgeving) en bodemsanering – heeft tot gevolg dat de uitgaven in het kader van stadsvernieuwing hoger zullen zijn dan tot nu toe geraamd. Met betrekking tot de herstructurering van de naoorlogse woningvoorraad wordt een rijksbijdrage van 1,85 miljard beschikbaar gesteld. De uitfinanciering van de in de tijd eindige uitgaven voor stadsvernieuwing en herstructurering zal doorlopen tot en met het jaar 2010.

De daling van Overig volkshuisvesting wordt met name veroorzaakt door de afname van de uitgaven voor het Besluit Woninggebonden Subsidies '95, het Besluit Lokatiegebonden Subsidies en de afloop van oude objectsubsidierelingen.

De ontwikkeling van de uitgaven op het beleidsterrein Ruimtelijke Ordening hangt samen met de extra gelden die door de regering beschikbaar zijn gesteld voor het project De Blauwe Stad in Oost-Groningen. Voorts zijn op de begroting van VROM middelen vrijgemaakt ten behoeve van onderzoek naar nieuwe sleutelprojecten en voor een Regeling Meervoudig Ruimtegebruik.

In de meerjarencijfers op het beleidsterrein Milieubeheer zijn de extra middelen opgenomen die ter beschikking zijn gesteld voor bodemsanering, voor de nota «Voertuigtechniek» en voor de nota «Milieu en economie». De hogere uitgaven in 1998 hangen samen met extra uitgaven die worden geraamd voor de aanpak van bodemverontreiniging op VINEX-locaties.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XIA Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	248	330	203	168	124	95
1. Algemeen	2	2	2	2	2	2
3. Volkshuisvesting	164	148	149	153	110	81
4. Ruimtelijke Ordening	1	1	0	0	0	0
5. Milieubeheer	80	179	51	13	11	11

Het verloop van de ontvangsten op het beleidsterrein Volkshuisvesting hangt samen met de restitutie aan VROM van in het verleden te veel betaalde bijdragen aan woningcorporaties en de afrekening in het kader van de Wet Balansverkorting. Na 2000 lopen deze restituties terug.

Daarnaast worden de ontvangsten voor Volkshuisvesting bepaald door de nieuwe huursubsidiewet. Bij de behandeling van de wet in de Tweede Kamer is afgesproken dat de toets op het vermogen van de huursubsidieaanvragers voor het tijdvak 1997/98 achteraf op 1 januari 1998 zal plaatsvinden. Verwacht wordt dat als gevolg hiervan huursubsidie zal worden verstrekt aan personen waarvan na de vermogenstoets zal blijken dat deze geen recht op huursubsidie hadden. In dat geval zal deze worden teruggevorderd, wat met name in de jaren 1998–2000 tot een hogere

ontvangstentraming leidt. In latere jaren zullen de restituties subject-subsidies afnemen, omdat de nieuwe huursubsidiewet zal leiden tot minder terugvorderingen.

In 1998 doet zich bij Milieubeheer een incidentele stijging van de ontvangsten voor. Deze is het gevolg is van de hogere ontvangsten vanuit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) voor bodemsanering, in het kader van VINEX.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XIB Rijkshuisvesting	1 488	1 546	1 133	1 052	989	990
1. <i>Huisvesting Rijksdiensten</i>	1 468	1 536	1 123	1 042	979	980
– <i>Investeringskosten Rijksdiensten</i>	369	259	44	136	131	131
– <i>Justitie/JR</i>	403	544	399	211	160	162
– <i>Overig</i>	696	733	680	695	688	687
2. <i>Huisvesting voor derden</i>	20	10	10	10	10	10

De uitgaven voor de Rijkshuisvesting laten na 1998 een dalend verloop zien. De afgelopen jaren is prioriteit gegeven aan uitbreidingen in de justitiële sfeer (o.a. extra celcapaciteit). Ook dit jaar is opnieuw extra geld beschikbaar gesteld ten behoeve van de bouw van nieuwe cellen. Het zwaartepunt van de uitgaven ten behoeve van Justitie ligt in de periode 1997 tot en met 1999. Verder hebben de afkoop van in het verleden aangegane leasecontracten, departementale overboekingen en de opbrengsten door verkoop van overbodige panden met name kaseffecten in de eerdere jaren.

De oploop van de reeks Investeringskosten Rijksdiensten (IKR) van 1999 op 2000 is onder andere het gevolg van extra middelen die de regering beschikbaar heeft gesteld voor huisvestingsbehoeften van verschillende rijksdiensten.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XIB Rijkshuisvesting	102	53	36	37	35	35
1. <i>Huisvesting Rijksdiensten</i>	81	43	26	26	25	25
2. <i>Huisvesting voor derden</i>	20	10	10	10	10	10

De ontvangsten in 1997 liggen op een hoger niveau dan de ramingen in de jaren daarna. De reden hiervan is dat de RGD tegen betaling een groot aantal kleinere huisvestingsprojecten verricht ten behoeve van verschillende diensten. Deze worden over het algemeen op korte termijn uitgevoerd en financieel afgewikkeld in het uitvoeringsjaar.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XII Verkeer en Waterstaat	11 166	10 815	11 400	11 566	11 888	11 924
1. <i>Algemeen</i>	7 234	6 625	7 184	7 498	7 977	7 939
2. <i>Rijkswaterstaat</i>	527	505	489	489	453	453
3. <i>Personenvervoer</i>	2 458	3 030	3 079	2 907	2 840	2 891
4. <i>Luchtvaartaanleggenheden</i>	237	255	297	324	291	315
5. <i>Goederenvervoer</i>	345	306	270	266	245	245
6. <i>Telecommunicatie en Post-zaken</i>	38	34	35	35	35	35
7. <i>Meteorologische aangeleggenheden</i>	74	61	47	47	47	47

De begroting van Verkeer en Waterstaat is van 1997 op 1998 aangepast naar aanleiding van de financiële vernieuwing bij Rijkswaterstaat. In deze toelichting wordt vanaf 1997 de nieuwe begrotingsindeling gevolgd. De bedragen voor 1997 zijn derhalve indicatief.

De uitgavenontwikkeling op de begroting van Verkeer en Waterstaat vertoont vanaf 1998 een stijgende tendens. Deze ontwikkeling wordt veroorzaakt door in de tijd toenemende investeringen in infrastructuur, hetgeen zichtbaar wordt op het beleidsterrein Algemene departementale aangeleggenheden waar de bijdrage van de begroting van Verkeer en Waterstaat aan het Infrastructuurfonds wordt verantwoord. De daling in 1998 ten opzichte van 1997 wordt verklaard door de resterende betaling aan België in verband met de HSL-Zuid, die vanwege het rentebeding reeds geheel in 1997 wordt betaald.

De uitgavendaling op het beleidsterrein van Rijkswaterstaat is het saldo van enerzijds lagere uitgaven voor de beleidsvoorbereiding van droge infrastructuur en lagere indirecte uitvoeringsuitgaven, en anderzijds een stijging van de uitgaven voor de beleidsvoorbereiding van natte infrastructuur.

Op het beleidsterrein Personenvervoer spelen er met name twee ontwikkelingen: enerzijds de aanzienlijk gereduceerde taakstelling in de exploitatie van het stads- en streekvervoer en anderzijds een verlaging in de exploitatiebijdrage aan de Nederlandse Spoorwegen. Hier staat echter een uitgavenverhoging uit hoofde van het contract voor onrendabele treindiensten tegenover. Per saldo laten de uitgaven daarom maar een lichte daling (vanaf 1999) zien.

De stijging in de uitgaven op het beleidsterrein Luchtvaart-aangeleggenheden tot het jaar 2001 is het gevolg van hogere uitgaven voor geluidsisolatieprojecten in het kader van de Luchtvaartwet en in investeringen in regionale luchthavens.

De daling van de uitgaven op het beleidsterrein Goederenvervoer hangt samen met de afloop van de financiële impuls voor de Regeling Haveninterne Projecten in 1999 en het vanwege onzekerheden omtrent het benodigde bedrag voorlopig niet volledig meeramen van uitgaven voor herstructurering van de binnenvaart.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XII Verkeer en Waterstaat	2 635	1 378	1 637	1 161	862	813
1. <i>Algemeen</i>	24	19	4	4	4	1
2. <i>Rijkswaterstaat</i>	26	25	25	25	25	25
3. <i>Personenvervoer</i>	1	1	1	1	1	1
4. <i>Luchtvaartaanleggenheden</i>	1 097	132	134	144	137	139
5. <i>Goederenvervoer</i>	94	81	79	77	76	76
6. <i>Telecommunicatie en Postzaken</i>	1 142	1 112	1 392	905	619	570
7. <i>Meteorologische aanleggenheden</i>	0	7	2	6	0	0

De incidenteel hoge ontvangst in 1997 op het beleidsterrein luchtvaartaanleggenheden betreft de opbrengst uit verkoop van aandelen KLM.

De incidenteel hoge ontvangsten in 1999 hangen samen met de finale aflossing door KPN van een door de Staat verstrekte lening. In 2000 en latere jaren dalen de ontvangsten als gevolg van de afloop van aflossing en rente op door de Staat aan KPN verstrekte leningen.

Op het beleidsterrein Goederenvervoer is sprake van dalende ontvangsten als gevolg van de afnemende bijdrage van de EU aan de sloopregeling voor de binnenvaart.

verplichtingen	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XIII Economische Zaken	3 847	3 715	3 948	3 762	3 684	3 749
1. <i>Algemeen</i>	712	674	671	673	682	681
2. <i>Industrieel en algemeen technologiebeleid</i>	897	1 064	1 076	1 051	1 030	1 096
3. <i>Industrie en dienstenbeleid</i>	101	79	249	29	29	29
4. <i>Regionaal beleid</i>	380	301	276	287	285	285
5. <i>Diensten, MKB en ordening</i>	999	962	958	957	957	957
7. <i>Buitenlandse Economische betrekkingen en Export</i>	5	5	5	5	5	5
9. <i>Energiebeleid</i>	753	630	713	760	696	696
correctie	- 657	- 642	- 624	- 714	- 708	- 798
totaal uitgaven (kasbasis)	3 190	3 073	3 324	3 048	2 976	2 951

Bovenstaande ramingen betreffen verplichtingenbedragen. De toelichtingen richten zich op de ontwikkelingen in de verplichtingenramingen omdat deze het bij EZ te voeren beleid het beste weerspiegelen.

Het hogere verplichtingenniveau vanaf 1998 op het beleidsterrein Industrieel en algemeen technologiebeleid wordt voornamelijk verklaard door een intensivering van de specifieke bedrijfsgerichte technologie-stimulering.

Het verplichtingenniveau op het beleidsterrein Industrie- en dienstenbeleid ligt structureel op circa 30 miljoen per jaar. Het hogere niveau in 1997 en 1998 is het gevolg van incidentele steun aan de sector zeescheepsnieuwbouw (2x50 miljoen). In 1997 is tevens het verplichtingenbedrag met 20 miljoen verhoogd om aan de toezegging (ad 200 miljoen) inzake de Industriefaciliteit te kunnen voldoen. In 1999 is 220 miljoen toegevoegd als gevolg van de in 1991 overeengekomen verliesafdekking van de Volvo 400-serie in de periode 1991-1996.

Op het beleidsterrein Regionaal beleid is sprake van hogere verplichtin-

gen in 1997 en 1998 ten opzichte van de latere jaren. In 1997 is het verplichtingenbedrag verhoogd met 90 miljoen in verband met de cofinanciering van projecten gefinancierd uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO). In 1998 is het verplichtingenbedrag hoger als gevolg van de verlenging van de start- en landingsbaan op vliegveld Eelde.

De ontwikkeling van het verplichtingenniveau op het hoofd-beleidsterrein Energiebeleid kan in de eerste plaats worden verklaard door de ontwikkeling van het verplichtingenniveau bij de onderdelen energiebesparingstechnologie en duurzame energie. Met name verplichtingen die voor NOVEM-programma's worden aangegaan spelen hier een rol. In de tweede plaats kan de incidentele verhoging van het verplichtingenniveau in 2000 worden verklaard doordat in 2000 de vierjaarlijkse verplichting wordt aangegaan uit hoofde van de financiering van de Nederlandse bijdrage aan het Euratomprogramma voor de exploitatie van de Hoge Flux Reactor te Petten.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XIII Economische Zaken	7 536	5 565	5 067	4 407	3 974	3 969
1. <i>Algemeen</i>	77	76	75	76	76	76
2. <i>Industrieel en algemeen technologiebeleid</i>	163	146	168	124	102	101
3. <i>Industrie- en dienstenbeleid</i>	447	15	15	11	11	11
4. <i>Regionaal beleid</i>	2	23	5	5	2	2
5. <i>Diensten, MKB en ordening</i>	189	169	168	166	163	163
8. <i>Wet Investeringsrekening</i>	40	30	20	10	5	0
9. <i>Energiebeleid</i>	6 618	5 106	4 617	4 016	3 616	3 616
– <i>inkomsten uit aardgas</i>	6 300	4 800	4 300	3 700	3 300	3 300
– <i>overige ontvangsten</i>	318	306	317	316	316	316

De dalende trend bij de ontvangsten op het hoofdbeleidsterrein Industrieel en algemeen technologiebeleid wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door geraamde terugbetalingen op technische ontwikkelingskredieten. De schommelingen tussen de jaren komen voor rekening van ontvangsten uit het FES voor projecten op het terrein van kennisinfrastructuur.

De aanzienlijk hogere ontvangsten op het hoofdbeleidsterrein Industrien-dienstenbeleid in 1997 ten opzichte van latere jaren kent een drietal oorzaken: de vervreemding van de staatsdeelneming Alpinvest (opbrengst 275 miljoen), de vervroegde aflossing (ad 84 miljoen) door Hoogovens van een in de jaren '80 door de Staat verstrekte lening en de terug-ontvangst (ad 30 miljoen) van de Stichting Industriefaciliteit wegens het geringe gebruik van deze faciliteit.

De incidentele hogere ontvangsten in 1998 op het hoofdbeleidsterrein Regionaal beleid betreffen ontvangsten ad 18,5 miljoen uit hoofde van de decentrale Investeringspremieregeling.

De hogere ontvangst in 1997 op het hoofdbeleidsterrein Diensten, MKB en ordening is gelegen in het feit dat een deel van de casino-ontvangsten uit 1995 en 1996 pas in 1997 is ontvangen als gevolg van een vertraging in de goedkeuring van de jaarrekeningen.

De daling van de ontvangstenraming op het hoofdbeleidsterrein Energiebeleid komt voor rekening van de gasbaten.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XIV Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	5 077	3 305	3 260	3 243	3 260	3 277
10. Algemeen	357	341	347	343	343	344
11. Internationale aangelegenheden	41	28	28	28	28	28
12. Landbouw	222	283	293	292	294	293
13. Natuur, groene ruimte en recreatie	1 082	1 056	1 010	1 002	1 009	1 020
14. Visserijen	21	31	16	15	15	15
15. Milieu, gezondheid en kwaliteit	2 010	236	233	225	225	225
16. Wetenschap en kennisoverdracht	1 344	1 329	1 333	1 338	1 346	1 352

Het hogere uitgavenniveau in 1997 op het beleidsterrein Internationale aangelegenheden wordt veroorzaakt door een incidentele hogere bijdrage aan het Landbouwegalisatiefonds van 12 miljoen gulden vanwege door Brussel opgelegde boetes.

Op het beleidsterrein Landbouw is het uitgavenniveau in 1997 lager dan in latere jaren. Belangrijkste oorzaken zijn: meevallende uitgaven op de Bijdrageregeling Proefprojecten Mestverwerking, een lagere afdracht vanuit de begroting aan het Herstructureringsfonds en het doorschuiven van budgetten voor de glastuinbouw naar latere jaren.

De uitgaven op het beleidsterrein Natuur, groene ruimte en recreatie zijn in 1997 en 1998 hoger dan in latere jaren. Belangrijkste oorzaak is de toevoeging van 163 miljoen voor de periode 1996–1998 voor de aankoop van landbouwgronden ter realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur. Daarnaast is de uitgavenraming vanaf 1998 lager vanwege de verzelfstandiging van Staatsbosbeheer per 1 januari 1998. Met ingang van 1998 worden de ontvangsten van Staatsbosbeheer niet meer op de LNV-begroting verantwoord, maar gesaldeerd met de uitgaven. De uitgavenstijging vanaf 2000 is het gevolg van de groei van het areaal natuurterreinen, waardoor de beheerslasten toenemen.

Op het beleidsterrein Visserijen zijn de uitgaven voor de jaren 1997 en 1998 hoger vanwege een pakket van steunmaatregelen ten behoeve van de visserijsector.

Aangezien de uitgaven voor de bestrijding van de varkenspest verantwoord worden op het hoofdbeleidsterrein Milieu, gezondheid en kwaliteit, liggen de uitgaven op dit hoofdbeleidsterrein in 1997 incidenteel op een zeer hoog niveau.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XIV Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	505	442	451	453	437	438
10. Algemeen	17	16	16	16	16	16
11. Internationale aangelegenheden	8	1	1	1	1	1
12. Landbouw	42	42	49	49	31	31
13. Natuur, groene ruimte en recreatie	235	179	185	187	189	190
14. Visserijen	7	6	6	6	5	5
15. Milieu, gezondheid en kwaliteit	135	151	151	151	151	151
16. Wetenschap en kennisoverdracht	61	47	44	44	44	44

De ontvangsten op het beleidsterrein Internationale aangelegenheden zijn in 1997 hoger dan in latere jaren door incidentele ontvangsten door Nederland uit de Internationale Cacao-overeenkomst (ICCO) in de jaren 1995 tot en met 1997 als gevolg van de liquidatie van de buffervoorraad cacao.

De ontvangsten op het hoofdbeleidsterrein Landbouw stijgen in 1999 als saldo van het vervallen van de mestoverschotheffing enerzijds en de invoering van een nieuwe mineralenheffing en een tijdelijke bestemmingsheffing anderzijds. De tijdelijke bestemmingsheffing verklaart tevens de uitgavendaling na 2000.

De afname in de ontvangsten op het beleidsterrein Natuur, groene ruimte en recreatie van 1997 op 1998 wordt veroorzaakt door de verzelfstandiging van Staatsbosbeheer per 1 januari 1998. Met ingang van 1998 worden de ontvangsten van Staatsbosbeheer niet meer op de LNV-begroting verantwoord maar gesaldeerd met de uitgaven.

De stijging van de ontvangstenraming op het beleidsterrein Milieu, gezondheid en kwaliteit vanaf 1997 kent een tweetal oorzaken. Enerzijds wordt deze stijging veroorzaakt doordat de ontvangstenraming van de Rijksdienst voor de keuring van Vee en Vlees taakstellend op een nagenoeg kostendekkend niveau wordt gebracht, anderzijds doordat het aantal keuringen in 1997 achterblijft als gevolg van de varkenspest.

De hogere ontvangsten op het beleidsterrein Wetenschap en kennisoverdracht in 1997 zijn het gevolg van terugontvangen subsidievoorschotten van onderzoeksinstellingen en de versnelling van projecten die worden uitgevoerd met extra middelen voor onderzoek die tot en met 1998 zijn toegekend uit hoofde van het Fonds Economische Structuurversterking.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	28 020	31 153	30 498	30 388	30 452	30 538
11. Ministerie	333	327	329	328	332	332
12. Arbeidsmarkt	5 927	6 569	6 804	6 778	6 799	6 837
13. Sociale Verzekeringen	11 425	14 128	14 507	14 380	14 414	14 470
14. Bijstandszaken	10 234	10 050	8 788	8 835	8 863	8 857
15. Overig beleid	101	78	70	67	43	43

De stijging op het beleidsterrein Arbeidsmarkt vanaf 1998 wordt veroorzaakt door de inwerkingtreding van de Wet Inschakeling Werkzoekenden. De middelen voor de uitvoering van deze wet worden ondergebracht in één brede doeluitkering, het Gemeentelijk Werkfonds. De voeding van dit fonds bestaat, naast de samenvoeging van een aantal deelbudgetten op de SZW-begroting (onder andere van Jeugdwerkgarantiewet, de banenpool- en de kinderopvangregeling), uit de banenpoolsubsidie van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie en uit een aantal onderdelen van het Fonds Sociale Vernieuwing, die worden overgeheveld van BiZa naar SZW. Dit leidt tot een voor gemeenten beschikbaar bedrag van 1,8 miljard in 1998 oplopend tot circa 2 miljard in 2001.

De uitgaven op het beleidsterrein Sociale Verzekeringen bestaan grotendeels uit de Algemene Kinderbijslagwet (AKW), de Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening Jonggehandicapten (Wajong), de Rijksbijdrage aan de AOW en de financiering van het AOW-Spaarfonds. De uitgavenstijging in 1998 in de Sociale Verzekeringen wordt met name veroorzaakt door de Wajong en de AOW (rijksbijdragen en spaarfonds). Met het wettencomplex Premiedifferentiatie en marktwerking bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (Pemba) is de Algemene Arbeidsongeschikt-

heidswet komen te vervallen en zijn verschillende nieuwe arbeidsongeschiktheidswetten in het leven geroepen. In het kader van de Pemba is voor jonggehandicapten een afzonderlijke arbeidsongeschiktheidsvoorziening getroffen, de Wajong. De voorziening wordt verantwoord op de begroting van SZW en gaat in per 1 januari 1998. De rijksbijdragen stijgen in 1997 en 1998 in verband met het in te stellen AOW-Spaarfonds met respectievelijk 0,75 en 1,5 miljard en door een structurele verhoging van de rijksbijdrage aan het Ouderdomsfonds met 2,7 miljard, vanwege de vaststelling van de maximum AOW-premie voor 1998. Vanaf 1998 is een rijksbijdrage voor de WAZ opgenomen.

De daling vanaf 1999 op het beleidsterrein Bijstandszaken vindt haar oorzaak in de voorgenomen overheveling van het toeslagendeel in de bijstandsuitkering naar het Gemeentefonds.

De hogere uitgaven in 1997 op het beleidsterrein Overig beleid zijn onder meer het gevolg van een incidenteel beschikbare subsidie van 25 miljoen ten behoeve van een elektronisch cliëntvolgcommunicatiestelsel ter facilitering van het proces Samenwerking Werk en Inkomens. Daarnaast dalen de uitgaven in 2001 met name als gevolg van de aflopende uitfinanciering van de gepremieerde spaarovereenkomsten uit hoofde van de Jeugdspaarwet. Deze wet is per 1 januari 1992 ingetrokken.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid	742	806	803	806	806	806
11. Algemene ontvangsten	9	10	7	7	7	7
12. Arbeidsmarkt	0	0	0	0	0	0
13. Sociale Verzekeringen	729	794	793	794	794	794
14. Bijstandszaken	0	0	0	0	0	0
15. Overig beleid	4	1	3	4	5	5

De ontvangsten op het beleidsterrein Sociale Verzekeringen bestaan uit ontvangsten anticumulatiebaten uit hoofde van samenloop arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en WSW-loon en uit overige ontvangsten sociale verzekeringen. De ontvangsten uit hoofde van de anticumulatiebaten stijgen als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord in de WSW in 1998. In het akkoord is overeengekomen dat de vrijvallende uren in verband met de 36-urige werkweek worden herbezet. Ook uit hoofde van het wettencomplex Pemba nemen de ontvangsten toe; de anticumulatiebepaling is met deze wet uitgebreid. De uitbreiding heeft betrekking op de werkgeverslasten over de bespaarde arbeidsongeschiktheidsuitkering.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	10 416	10 836	10 466	10 336	10 308	10 271
22. Algemeen	297	276	254	254	256	255
23. Staatstoezicht Volksgezondheid	49	51	48	49	49	49
24. Welzijn	2 463	2 756	2 731	2 641	2 617	2 595
25. Volksgezondheid	7 229	7 381	7 072	7 034	7 029	7 019
– Rijksbijdragen ziektekosten	6 383	6 327	5 965	5 920	5 906	5 900
– Overig	846	1 054	1 107	1 114	1 123	1 119
26. Inspectie Gezondheidsbescherming	106	110	104	103	103	103
27. RIVM	273	262	258	256	254	248

De uitgaven op het beleidsterrein Welzijn stijgen in 1998 en latere jaren ten opzichte van 1997. Als gevolg van de opheffing van het Fonds Sociale Vernieuwing per 1 januari 1998 worden de middelen ten behoeve van de maatschappelijke opvang en verslavingszorg overgeheveld van de begroting van Binnenlandse Zaken naar de begroting van VWS. Het lagere uitgavenniveau vanaf 2000 houdt verband met de tijdelijke stimuleringsmaatregel met betrekking tot buitenschooltijdse opvang, waarvoor de regering in de jaren 1997 tot en met 1999 extra middelen beschikbaar heeft gesteld.

De lagere uitgavenraming op het beleidsterrein Volksgezondheid vanaf 1999 vindt voornamelijk haar oorzaak in de lagere rijksbijdragen aan de ziekenfondsverzekering vanaf 1999 in verband met de overheveling van het zittend ziekenvervoer van de Ziekenfondswet (ZFW) naar de gemeenten.

De lagere uitgavenraming voor de RIVM vanaf 1997 hangt samen met de extra uitgaven in 1997 voor enerzijds de productie van vaccins en anderzijds voor het Nationaal Onderzoeksprogramma Mondiale Luchtverontreiniging en Klimaatverandering, tweede fase (NOP-II).

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport	283	312	220	218	218	218
22. Algemeen	6	5	5	5	5	5
23. Staatstoezicht Volksgezondheid	9	15	2	2	2	2
24. Welzijn	68	87	59	59	59	59
25. Volksgezondheid	53	61	11	10	10	10
26. Inspectie Gezondheidsbescherming	1	2	2	2	2	2
27. RIVM	146	143	142	141	140	140

De hogere ontvangsten op het beleidsterrein Welzijn in 1998 hangen samen met de afrekening van te hoog verstrekte subsidievoorschotten aan verzorgingshuizen.

De hogere ontvangsten op het terrein van de Volksgezondheid in 1997 en 1998 zijn het gevolg van de afrekening van de voorschotten aan de sectorfondsen in voorafgaande jaren en de afrekening van de Regeling Extra Werkgelegenheid Langdurig Werklozen.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Internationale Samenwerking	7 399	7 955	8 323	8 679	9 079	9 516
1. <i>Economie, werkgelegenheid, regionale ontwikkeling en exportbevordering</i>	1 146	1 353	1 399	1 355	1 377	1 363
2. <i>Milieu</i>	345	354	369	385	401	416
3. <i>Maatschappelijke ontwikkeling</i>	1 324	1 403	1 489	1 546	1 607	1 650
4. <i>Onderwijs, onderzoek en culturele samenwerking</i>	506	512	524	532	537	539
5. <i>Veiligheid, mensenrechten en conflictbeheersing</i>	324	351	374	357	358	358
6. <i>Humanitaire hulp en conflictpreventie</i>	493	470	489	494	504	529
7. <i>Macrosteun en schuldverlichting</i>	287	252	342	471	685	997
8. <i>Suriname, Nederlandse Antillen en Aruba</i>	487	484	473	476	477	477
9. <i>Algemene Multi-Laterale programma's</i>	958	1 180	1 153	1 195	1 122	1 063
10. <i>Midden- en Oost-Europa</i>	240	247	237	262	284	284
11. <i>Postennet</i>	704	781	781	737	738	738
12. <i>Overige uitgaven</i>	582	557	561	560	544	547
13. <i>Aanvullende post</i>	0	0	119	310	444	554

Met ingang van 1997 is de homogene groep Internationale Samenwerking (hgIS) gevormd. In de nota «Herijking van het buitenlands beleid» is de samenstelling van deze groep vastgelegd. De uitgaven staan verspreid over meerdere begrotingen. De buitenlanduitgaven stijgen elk jaar door de koppeling van de omvang aan de ontwikkeling van het Bruto Nationaal Product (BNP). Binnen de hgIS wordt een onderscheid gemaakt naar uitgaven die vallen onder de noemer van officiële ontwikkelingshulp (ODA). De jaarlijkse ODA-uitgaven worden begroot op netto 0,8% van het BNP. Dit jaar zal tegelijkertijd met de ontwerp-begrotingen een aparte nota worden gepresenteerd over alle uitgaven in het kader van internationale samenwerking.

Aan vrijwel alle thema's van het buitenlands beleid zal in de komende jaren meer geld worden uitgegeven.

Het beleidsveld Economie, werkgelegenheid, regionale ontwikkeling en exportbevordering laat in 1998 een belangrijke stijging zien, vooral door de intensivering van het ORET-programma (ontwikkelingsrelevante exporttransacties), het MILIEV-programma (milieu en economische verzelfstandiging) en stimulering van exportactiviteiten.

Aan de beleidsvelden Milieu, Maatschappelijke ontwikkeling en Onderwijs, onderzoek en culturele samenwerking worden ieder jaar gelden toegevoegd.

Het beleidsveld Macrosteun en schuldverlichting laat meerjarig de grootste stijging zien, maar dit beeld zal veranderen bij nadere besluitvorming over de verdeling van de middelen voor Internationale Samenwerking.

De stijging bij het beleidsveld Algemene multilaterale programma's komt ten goede aan het Europees Ontwikkelingsfonds en multilaterale ontwikkelingsbanken en -fondsen.

De gelden voor Midden- en Oost-Europa stijgen vanaf 2000 door intensivering van het economische hulpprogramma aan deze landen.

De stijging bij het beleidsveld Postennet betreft investeringen in huisvesting en automatisering en uitbreiding van het personeel op de posten, met name ten behoeve van handelswerkzaamheden. De investeringen hebben deels een incidenteel karakter, zoals te zien is in de daling van de uitgaven in 2000.

De oplopende bedragen in de Aanvullende post zullen jaarlijks worden toegevoegd aan de daarvoor in aanmerking komende beleidsvelden.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Internationale samenwerking	224	199	168	149	148	148

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Gemeentefonds	20 556	22 126	23 665	23 618	23 614	23 619

In de periode 1997–2002 nemen de uitgaven van het Gemeentefonds toe met 3 miljard. De toename wordt bepaald door het saldo van de accressen uit 1997 en 1998, de herinrichting van de Algemene Bijstandswet, toevoegingen in het kader van de bijzondere bijstand en in verband met de verlaging van de lokale lasten, en de overheveling van middelen voor de huisvesting onderwijs.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Provinciefonds	1 620	1 673	1 693	1 700	1 700	1 700

In de periode 1997–2002 nemen de uitgaven van het Provinciefonds toe met 80 miljoen. De stijging wordt onder meer veroorzaakt door het accres 1998.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Accres Gemeentefonds en Provinciefonds	0	101	1 107	2 033	2 998	3 818

De raming betreft enerzijds een bijstelling van het accres voor 1998 en anderzijds de raming voor het accres volgens de normeringssystematiek voor het Gemeente- en Provinciefonds voor de jaren 1999–2002, op basis van de meest recente inzichten in de ontwikkeling van de rijksuitgaven.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Infrastructuurfonds	7 193	9 220	9 782	9 874	9 836	9 352
1. Droge infrastructuur	5 782	5 747	5 733	5 710	5 549	5 374
2. Natte infrastructuur	1 609	1 546	1 595	1 679	1 555	1 555
3. Grote projecten	1 313	1 743	2 356	2 423	2 694	2 403
4. Overige uitgaven	136	184	98	61	37	20

De begroting van het Infrastructuurfonds is van 1997 op 1998 aangepast naar aanleiding van de financiële vernieuwing bij Rijkswaterstaat. In deze toelichting wordt vanaf 1997 de nieuwe begrotingsindeling gevolgd. De bedragen voor 1997 zijn derhalve indicatief.

De daling in de uitgaven op het beleidsterrein Droge infrastructuur vindt haar oorzaak in de afloop van de extra middelen die in het kader van de nota Samen Werken Aan Bereikbaarheid voor de jaren 1998–2002 zijn toegevoegd.

De uitgavendaling op het beleidsterrein Natte infrastructuur in van 1997 op 1998 vindt haar oorzaak in de realisatie in 1997 van de Stormvloedkering in de Nieuwe Waterweg. De beperkte uitgavenstijging op het beleidsterrein Natte infrastructuur tussen 1998 en 2001 wordt veroorzaakt door intensiveringen voor de bescherming tegen overstromingen en door investeringen in het vaarwegennet in het kader van de nota «Transport in Balans». De daling na 2000 is te verklaren door de afronding van de dijkversterkingen, in het kader van het Deltaplan Grote Rivieren, in 2000.

De stijging van de uitgaven aan grote projecten tot het jaar 2001 wordt met name veroorzaakt door de oplopende uitgavenramingen voor de Betuweroute en Hogesnelheidslijn.

De dalende tendens bij de Overige uitgaven wordt veroorzaakt door een afname van de uitgaven voor bodemsanering en het naar voren halen van investeringen in de infrastructuur ten behoeve van het intermodaal vervoer.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Infrastructuurfonds	7 056	9 046	9 673	9 816	9 858	9 352
1. <i>Droge infrastructuur</i>	152	135	115	151	127	127
2. <i>Natte infrastructuur</i>	249	172	198	204	183	180
3. <i>Grote projecten</i>	63	172	125	91	81	86
4. <i>Overige ontvangsten</i>	137	295	0	0	108	167
5. <i>Bijdrage departementen</i>	8 238	8 271	9 235	9 370	9 359	8 792

De daling bij de ontvangsten Grote projecten hangt onder meer samen met afnemende bijdragen van de Europese Unie in de voorbereidingskosten van de Hogesnelheidslijn-Zuid.

Bij de Overige ontvangsten is in 1997 het voordelig saldo uit 1996 toegevoegd. Voorts is het fonds in 1998 taakstellend verlaagd met 395 miljoen in verband met de vervroegde betaling aan België voor de HSL-Zuid. Een deel van deze taakstelling (295 miljoen) is vooralsnog op het artikel overige ontvangsten geraamd. Ten slotte wordt in de jaren 2001 en 2002 een bijdrage van de EU-structuurfondsen geraamd. Deze bijdrage wordt, zo mogelijk, ingezet voor de nog niet volledig gedekte regionale verkeer- en vervoerprojecten uit de investeringsimpuls vanaf 2001.

De fluctuaties van de bijdragen ten laste van andere begrotingen hangen voor het overgrote deel samen met het ritme waarin de FES-bijdragen aan de infrastructuurprojecten beschikbaar komen. Dit is in de eerste plaats afhankelijk van de kasruimte binnen het FES en in de tweede plaats van de financieringsbehoefte bij de projectrealisaties.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Fonds Economische Structuurversterking	1 580	2 307	2 578	2 319	1 803	1 267

Het Fonds Economische Structuurversterking is een verdeelfonds. Het kasritme van de FES-uitgaven wordt bepaald door de financieringsbehoefte van goedgekeurde FES-projecten binnen de budgettaire randvoorwaarden van de FES-wet. Het overgrote deel van de FES-bijdragen wordt overgeheveld naar het Infrastructuurfonds.

De relatief hoge uitgaven in de periode 1998 tot 2000 kunnen worden verklaard door de bijdrage die het FES levert aan de programma's Samen Werken aan Bereikbaarheid en Transport in Balans. Vanaf 2001 worden de uitgaven gedomineerd door de bijdragen aan de Betuweroute en HSL.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Fonds Economische Structuurversterking	1 509	1 100	1 000	1 000	1 000	1 000

De incidenteel hoge FES-ontvangsten in 1997 zijn toe te schrijven aan het niet in 1996 ontvangen deel van de voorlopige government take in de Common-Areabaten. Inclusief de ontvangst in 1997 bedraagt de government take voornamelijk 2506 miljoen. In de Miljoenennota 1997 werd geraamd dat de Staat in totaal 2750 miljoen van de Nederlandse Aardolie-maatschappij (NAM) en van Energiebeheer Nederland (EBN) zal ontvangen. Over de definitieve omvang van de government take wordt nog onderhandeld met de NAM.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
AOW-Spaarfonds i.o.	750	1 547	1 649	1 766	1 886	2 013

Ten behoeve van de toekomstige financiering van de AOW wordt door de regering een AOW-Spaarfonds in het leven geroepen. Vanaf de begroting van SZW worden hier bijdragen geleverd in de vorm van jaarlijkse stortingen. De eerste storting in het fonds bedroeg 750 miljoen in 1997 en 1,5 miljard structureel vanaf 1998. Daarnaast ontvangt het fonds rentebaten over het opgebouwde vermogen. Deze batens worden aan het fondsvermogen toegevoegd.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Arbeidsvoorwaarden	405	2 045	3 934	5 992	7 995	10 087

Op de aanvullende post Arbeidsvoorwaarden worden middelen gereserveerd die nodig zijn om de loongevoelige uitgaven op de rijksbegroting op het kostenpeil van het desbetreffende jaar te brengen. De oploop in de cijfers ontstaat doordat jaarlijks een structurele reservering wordt opgenomen teneinde de begrotingsuitgaven van constante naar lopende prijzen te brengen. De reservering bestaat uit diverse elementen, zoals de bijdrage van de regering voor de arbeidsvoorwaarden in de collectieve sector, de ontwikkeling van de incidentele looncomponent en de werkgeverspremies in de sociale zekerheid (voor ambtenaren). Daarnaast is een reservering voor uitverdieneffecten in de vorm van wachtgelden en voor herstructureringsmiddelen opgenomen.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Nominale bijstelling AKW/ Koppeling uitkeringen	0	- 181	268	627	953	1 312
AKW	0	92	229	338	445	556
WKA	0	- 273	40	289	507	756

Op de aanvullende post Nominale bijstelling AKW worden de kosten van de indexering van de Algemene Kinderbijslagwet aan de ontwikkeling van het prijsindexcijfer geraamd. De uitgavenraming neemt toe als gevolg van een jaarlijkse structurele tranche die benodigd is om de AKW-uitgaven op het juiste prijspeil te brengen. De budgettaire consequenties van de volledige koppeling tranche 1998 is eveneens in de ramingen verwerkt.

De kosten van de aanvullende post koppeling uitkeringen ontwikkelen zich van 1997 op 1998 neerwaarts. Dit laat zich grotendeels verklaren door de inwerkingtreding van het wettencomplex Pemba per 1 januari 1998. Het bruto-nettotraject van de netto-netto gekoppelde uitkeringen wordt hierdoor neerwaarts aangepast. De oploop in de kosten daarna bestaat grotendeels uit de jaarlijkse koppeling. Voor alle gepresenteerde jaren is in de ramingen een volledige koppeling opgenomen.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Prijsbijstelling/Indexering studiefinanciering	0	825	1 942	3 120	4 326	5 552

Op de aanvullende post Prijsbijstelling/Indexering WSF worden de uitgaven geraamd die voortvloeien uit de wens rekening te houden met optredende prijsstijgingen. Voor de raming wordt gebruik gemaakt van de meest recente inzichten van het Centraal Planbureau, zoals opgenomen in de Macro Economische Verkenning, en rekenveronderstellingen voor latere jaren. De oploop in de bedragen wordt veroorzaakt door de tranchegewijze opbouw van deze post.

De prijsbijstelling bevat de raming van de uitgaven die voortvloeien uit prijsstijgingen op de Rijksbegroting in ruime zin. De Indexering studiefinanciering bevat de uitgavenraming voor de prijsstijgingen van de normbedragen in de studiefinanciering voor de kosten van levensonderhoud en ziektekosten.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Belastingafdrachten aan de Europese Unie	7 420	7 282	6 907	7 048	7 376	7 720
1. Invoerrechten	3 385	3 320	3 144	3 138	3 283	3 435
2. BTW-afdrachten	4 035	3 962	3 763	3 910	4 093	4 285

Vanwege afspraken bij de GATT/WTO dalen de invoerrechten tot en met 2000. Vanaf 2001 zorgt de verwachte volumegroei voor een stijging.

De BTW-afdrachten dalen tot en met 1999 door het nieuwe Eigen-Middelenbesluit en stijgen vanaf 2000 als gevolg van de verwachte macro-economische ontwikkeling.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Nader te bepalen	- 377	608	729	1 080	1 146	1 175

Het niveau van de aanvullende post wordt in 1997 bepaald door de (negatieve) correctieboekingen uit hoofde van de ramingstechnische veronderstelling rond de eindejaarsmarge 1997. De oploop die in de daaropvolgende jaren optreedt, is het gevolg van het reserveren gelden ten behoeve van de behoedzaamheidsreserve voor het Gemeente- en Provinciefonds.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Nader te bepalen	597	50	20	0	0	0

Op de aanvullende post is voor 1997 een bedrag geraamd voor ontvangsten buiten de sfeer van de micro-lasten (tevens niet relevant voor het beleidsrelevant tekort) en voor 1998 en later zijn bedragen geraamd voor de afstoot van (on)roerende zaken bij de Defensie.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Consolidatie rijksbegroting	- 7 355	- 8 828	- 9 681	- 9 751	- 9 752	- 9 180

Het verloop van de uitgaven en de ontvangsten van de post Consolidatie wordt voornamelijk bepaald door het uitgavenpatroon bij het Fonds Economische Structuurversterking en de bijdrage van Verkeer en Waterstaat aan het Infrastructuurfonds.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Sociale Zekerheid	101 020	102 864	104 567	106 703	108 848	111 402
Begrotingsgefinancierd						
<i>Ministerie</i>	1	1	1	1	1	0
<i>Arbeidsmarkt</i>	4 786	5 392	5 486	5 458	5 479	5 516
<i>Sociale Verzekeringen</i>	7 277	9 730	9 771	9 615	9 623	9 650
<i>Bijstandszaken</i>	10 234	10 050	8 788	8 835	8 863	8 857
<i>Overig beleid</i>	30	12	7	5	5	0
<i>Aanvullende posten</i>	- 68	- 102	461	935	1 380	1 858
Premiegefinancierd						
<i>Werknemersverzekeringen</i>	23 106	33 847	34 882	35 532	36 217	37 144
<i>Volksverzekeringen</i>	55 653	42 736	43 902	45 021	45 924	46 996
<i>Overige verzekeringen</i>	0	1 198	1 270	1 302	1 358	1 382

De totale uitgaven van het begrotingsgefinancierde deel van de Sociale Zekerheid laten in 1998 een aanzienlijke stijging zien. Deze stijging treedt met name op bij de uitgaven op het beleidsterrein Sociale verzekeringen.

De daling van de uitgaven in 1999 vindt eveneens op dit beleidsterrein plaats en daarnaast bij de uitgaven op het beleidsterrein Bijstandszaken.

De stijging op het beleidsterrein Arbeidsmarkt in 1998 wordt veroorzaakt door de inwerkingtreding van de Wet Inschakeling Werkzoekenden. De middelen voor de uitvoering van deze wet worden ondergebracht in één brede doeluitkering, het Gemeentelijk Werkfonds. De voeding van dit fonds bestaat naast de samenvoeging van een aantal deelbudgetten op de SZW-begroting (onder andere van Jeugdwerkgarantiewet, de banenpools en de kinderopvangregeling) uit een aantal onderdelen van het Fonds Sociale Vernieuwing die worden overgeheveld van BiZa naar SZW en uit de banenpoolsubsidie van de Arbeidsvoorzieningsorganisatie. Dit leidt tot een voor gemeenten beschikbaar bedrag van 1,8 miljard in 1998 oplopend tot circa 2 miljard in 2002. Een deel van deze middelen is geormerkt voor gedeeltelijk arbeidsgeschikte bijstandsgerechtigden, in het kader van de Wet op de Reïntegratie.

De uitgaven op het beleidsterrein Sociale verzekeringen bestaan grotendeels uit de Algemene Kinderbijslagwet (AKW), de Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening Jonggehandicapten (Wajong), uit de Rijksbijdrage aan de AOW en uit de financiering van het AOW-Spaarfonds. De uitgavenstijging in 1998 in de Sociale Verzekeringen wordt met name veroorzaakt door de Wajong. Met het wettencomplex Premiedifferentiatie en marktwerking bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (Pemba) is de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet komen te vervallen en zijn verschillende nieuwe arbeidsongeschiktheidswetten in het leven geroepen. In het kader van de Pemba is voor jonggehandicapten een afzonderlijke arbeidsongeschiktheidsvoorziening getroffen, de Wajong. De voorziening wordt verantwoord op de begroting van SZW en gaat in per 1 januari 1998. De rijksbijdragen stijgen in 1997 en 1998 in verband met het in te stellen AOW-Spaarfonds met respectievelijk 0,75 en 1,5 miljard en door een structurele verhoging van de rijksbijdrage aan het Ouderdomsfonds met 2,7 miljard, vanwege de vaststelling van de maximum AOW-premie voor 1998.

De daling vanaf 1999 op het beleidsterrein Bijstandszaken vindt haar oorzaak in de voorgenomen overheveling van het toeslagendeel in de bijstandsuitkering van de begroting van SZW naar het Gemeentefonds.

De hogere uitgaven in 1997 op het beleidsterrein Overig beleid zijn met name het gevolg van een incidenteel beschikbare subsidie van 25 miljoen ten behoeve van een elektronisch cliëntvolgcommunicatiestelsel ter faciëring van het proces Samenwerking Werk en Inkomen.

De aanvullende posten vormen reserveringen voor de kosten van indexering van de begrotingsgefinancierde socialezekerheidsregelingen. De oploop wordt verklaard doordat jaarlijks een structurele tranche nodig is om de uitgaven op het juiste prijspeil te brengen.

De premiegefinancierde uitgaven vertonen een redelijk stabiel verloop. Er moet rekening worden gehouden met het feit, dat de premiegefinancierde uitgaven in lopende prijzen worden geadmistreerd. Een gedeelte van de uitgavenstijging wordt derhalve veroorzaakt door de kosten van koppeling. De stijging van 1998 op 1997 bij de werknemersverzekeringen laat zich verklaren door de introductie van de wet Pemba. Deze stijging is complementair aan de daling bij de volksverzekeringen. Met Pemba komt de Algemene Arbeidsongeschiktheidswet (AAW) als volksverzekering te vervallen. De AAW-uitkeringen aan werknemers worden toegevoegd aan de Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO). Voor zelfstandigen is de Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandigen (WAZ) gecreëerd. Dit verklaart de stijging van de uitgaven op het beleidsterrein Overige verzekeringen.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Sociale Zekerheid	31	376	379	384	384	391
<i>Begrotingsgefinancierd</i>	31	376	379	384	384	391
<i>Premiegefinancierd</i>	-	-	-	-	-	-

De ontvangsten op het beleidsterrein Sociale Verzekeringen bestaan uit ontvangsten anticumulatiebaten uit hoofde van samenloop arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en WSW-loon en uit overige ontvangsten sociale verzekeringen. De ontvangsten uit hoofde van de anticumulatiebaten stijgen als gevolg van het arbeidsvoorwaardenakkoord in de WSW in 1998. In het akkoord is overeengekomen dat de vrijvallende uren in verband met de 36-urige werkweek worden herbezet. Ook uit hoofde van het wettencomplex Pemba nemen de ontvangsten toe; de anticumulatiebepaling is met deze wet uitgebreid. De uitbreiding heeft betrekking op de werkgeverslasten over de bespaarde arbeidsongeschiktheidsuitkering.

Zorg

Ten opzichte van de Miljoenennota 1997 is de presentatie van de zorgsector op twee punten gewijzigd. Deze wijzigingen zijn aangebracht om de aansluiting tussen de Miljoenennota en het Jaaroverzicht Zorg (JOZ) te verbeteren.

De eerste wijziging is dat het begrotingsgefinancierde gedeelte van de zorg is weergegeven volgens de indeling naar zorgsectoren die ook in het JOZ wordt gehanteerd, en niet langer volgens de begrotingsartikelen van de begroting van VWS.

De tweede wijziging is dat de uitgaven en ontvangsten op dezelfde wijze zijn weergegeven als ze in het JOZ staan geregistreerd. Dit betekent enerzijds dat de gedesaldeerde rijksbijdragen (in de vorige Miljoenennota kwamen deze zowel voor aan de uitgavenkant van het begrotingsgefinancierde deel als aan de ontvangstenkant van het premiegefinancierde deel) niet meer in het overzicht voorkomen. Anderzijds betekent het dat enkele posten nu gedesaldeerd zijn opgenomen, die dat vorig jaar niet waren. Het gaat hier om uitgaven in het JOZ die niet relevant zijn voor het Budgettair Kader Zorg (BKZ), omdat de minister van VWS hiervoor niet de primaire verantwoordelijkheid draagt. De vier grootste posten zijn:

- de bijdrage van het Ministerie van OCW aan de academische ziekenhuizen (1998: 827 miljoen, ondergebracht in de sector Curatieve Somatische Zorg);
- de GGD's (1998: 544 miljoen, ondergebracht in de sector Preventieve Zorg);
- het algemeen maatschappelijk werk (1998: 234 miljoen, ondergebracht in de sector Curatieve Somatische Zorg) en
- de Consultatiebureaus voor Alcohol en Drugs (1998: 126 miljoen, ondergebracht in de sector Geestelijke Gezondheidszorg).

De totalen van uitgaven en ontvangsten zoals hieronder gepresenteerd komen overeen met die in het JOZ. Door deze totalen te salderen, wordt het totaal van de uitgaven verkregen dat relevant is voor het BKZ. Dit totaal wordt toegelicht in hoofdstuk 3 en bijlage 2 van de Miljoenennota.

uitgaven	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Zorg	63 927	66 409	69 665	72 838	76 130	79 426
Begrotingsgefinancierd	1 228	1 547	1 632	1 677	1 721	1 761
2. Preventieve Zorg	225	300	293	291	290	290
3. Curatieve Somatische Zorg	105	121	95	96	95	95
4. Farmaceutische Hulp en Hulpmiddelen	18	15	15	15	14	14
5. Geestelijke Gezondheidszorg	68	69	67	67	67	67
6. Gehandicaptenzorg	0	0	0	0	0	0
7. Ouderenzorg en Thuiszorg	0	0	0	0	0	0
8. Beheer en Diversen	883	999	1 075	1 082	1 091	1 083
Aanvullende post	- 71	43	87	127	164	213
Premiegefinancierd	62 699	64 863	68 033	71 161	74 409	77 665
2. Preventieve Zorg	828	779	776	776	776	776
3. Curatieve Somatische Zorg	26 821	27 156	27 302	27 452	27 614	27 757
4. Farmaceutische Hulp en Hulpmiddelen	6 776	6 743	6 814	6 975	7 150	7 334
5. Geestelijke Gezondheidszorg	4 713	4 863	5 008	5 125	5 201	5 281
6. Gehandicaptenzorg	5 857	6 085	6 175	6 259	6 356	6 428
7. Ouderenzorg en Thuiszorg	14 972	15 266	15 464	15 699	15 827	15 911
8. Beheer en Diversen	2 547	2 373	2 360	2 360	2 359	2 360
Aanvullende Post	186	1 597	4 133	6 516	9 125	11 818

De toename in de diverse sectoren is tot en met 1998 het gevolg van de volumegroei met 1,3% en van de loon- en prijsontwikkeling. Voor de jaren na 1998 staan de groeiruimte van 1,3% (exclusief de gelden voor bouw; die staan ook na 1998 op de sectoren) en de reservering voor loon- en prijsontwikkeling verantwoord op de Aanvullende Post.

De daling in de premiegefinancierde uitgaven in 1998 bij Beheer en Diversen is voornamelijk het gevolg van het afschaffen van de vergoeding voor het innen van de premies door de Belastingdienst.

Voor de beleidsmatige ontwikkelingen bij de uitgaven wordt verwezen naar de verticale toelichting op de zorguitgaven in bijlage 5.

ontvangsten	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Zorg	7 460	7 737	7 995	8 063	8 133	8 134
Begrotingsgefinancierd	181	251	160	159	158	158
2. Preventieve Zorg	1	2	2	2	2	2
3. Curatieve Somatische Zorg	0	0	0	0	0	0
4. Farmaceutische Hulp en Hulpmiddelen	0	0	0	0	0	0
5. Geestelijke Gezondheidszorg	0	0	0	0	0	0
6. Gehandicaptenzorg	0	0	0	0	0	0
7. Ouderenzorg en Thuiszorg	0	0	0	0	0	0
8. Beheer en Diversen	180	249	158	157	157	157
Aanvullende Post	0	0	0	0	0	0
Premiegefinancierd	7 279	7 486	7 836	7 905	7 975	7 976
2. Preventieve Zorg	544	544	544	544	544	544
3. Curatieve Somatische Zorg	2 072	2 119	2 367	2 382	2 403	2 405
4. Farmaceutische Hulp en Hulpmiddelen	187	188	189	190	190	190
5. Geestelijke Gezondheidszorg	382	404	431	437	444	444
6. Gehandicaptenzorg	527	551	561	571	582	582
7. Ouderenzorg en Thuiszorg	2 768	2 851	2 899	2 936	2 966	2 966
8. Beheer en Diversen	9	9	9	9	9	9
Aanvullende Post	790	820	836	836	836	836

De trendmatige stijging van de ontvangsten in de diverse sectoren is met name het gevolg van de indexatie van de eigen bijdragen in de zorgsector en de trendmatige volumetoename van de uitgaven (1,3%).

De hogere ontvangsten in de sector Beheer en Diversen in 1998 wordt verklaard door incidentele ontvangsten als gevolg van te veel bevoorschotting verzorgingshuizen (27 miljoen) en onderuitputting banen langdurig werklozen tranche 1996 (50 miljoen).

De toename bij het premiegefinancierde deel in 1999 in de sector Curatieve Somatische Zorg is het gevolg van de decentralisatie van het Zittend Ziekenvervoer naar de gemeenten (278 miljoen) met ingang van 1 januari 1999. Door dit bedrag bij de ontvangsten te verhogen valt het Zittend Ziekenvervoer, na saldering met de uitgaven, weg uit het totaal dat relevant is voor het BKZ.

5 Verticale toelichting 1996–2002

Inleiding

De Verticale Toelichting bevat een overzicht van de beleidsmatig interessante mutaties voor alle begrotingen die zich hebben voorgedaan na de Miljoenennota 1997. Het betreft mutaties op de rijksbegroting, inclusief het begrotingsgefinancierde deel van de sociale zekerheid en de zorg op de begrotingen van SZW en VWS, en tot slot mutaties voor het geheel van de sociale zekerheid en de zorg (zowel begrotings- als premiegefinancierd).

Per begroting wordt een cijfermatige tabel gepresenteerd gevolgd door een toelichting. Mutaties die groter zijn dan 25 miljoen worden separaat in de tabel gepresenteerd en vervolgens toegelicht.

In de tabel wordt de volgende indeling aangehouden: mee- en tegenvallers, beleidsmatige mutaties, desalderingen en overboekingen. De laatste twee categorieën zijn technisch van aard. Daar waar mee- of tegenvallers vanwege het feit dat ze onder een budgetteringsafspraken vallen, als beleidsmatig zijn aangeduid, wordt dit vermeld.

Zoals gebruikelijk bevat het overzicht ook de mutaties die niet relevant zijn voor een ijklijn. Deze mutaties worden separaat in de tabel gepresenteerd.

De totalen per begroting worden in eerste instantie exclusief de bedragen die onder de homogene groep Internationale Samenwerking (hgIS) vallen gepresenteerd. Door middel van een aansluitregel wordt het deel van de begroting dat onder de hgIS valt zichtbaar gemaakt. De laatste regel geeft per begroting de totaalstand inclusief hgIS aan. Mutaties die optreden binnen hgIS worden, conform de systematiek zoals die gold bij Ontwikkelingssamenwerking, niet zichtbaar bij de verticale toelichting van de desbetreffende begroting maar worden gepresenteerd en toegelicht in de verticale toelichting van hgIS.

Puur technische mutaties, zoals de uitdeling loon- en prijsbijstelling en de toevoeging uit hoofde van de eindejaarsmarge, worden niet in dit overzicht gepresenteerd, terwille van de leesbaarheid. De post *Diversen* is het saldo van mutaties die kleiner zijn dan 25 miljoen; deze post wordt niet toegelicht tenzij er beleidsmatig interessante mutaties onder vallen.

I HUIS DER KONINGIN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	12,9	13,1	13,1	13,1	13,1	13,1	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen							
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen			0,5	0,5	0,5	0,5	
			0,5	0,5	0,5	0,5	
Extrapolatie							13,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	0,0	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	
STAND MILJOENENNOTA 1998	12,9	13,1	13,6	13,6	13,6	13,6	13,6

II HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINET DER KONINGIN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	281,2	270,4	260,9	261,8	261,5	264,5	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	- 8,6	3,8					
	-8,6	3,8					
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	1,6	17,1	22,2	20,6	19,3	17,6	
	1,6	17,1	22,2	20,6	19,3	17,6	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	1,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	
	1,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	- 0,8	3,9	5,8	5,8	5,2	5,3	
	- 0,8	3,9	5,8	5,8	5,2	5,3	
Extrapolatie							287,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 6,4	25,1	28,3	26,8	25,0	23,3	
STAND MILJOENENNOTA 1998	274,8	295,5	289,2	288,6	286,5	287,8	287,8

II HOGE COLLEGES VAN STAAT EN KABINET DER KONINGIN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	6,7	7,5	7,5	7,5	7,5	7,5	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	1,3	- 0,9	- 1,0	- 1,0	- 1,0	- 1,0	
	<u>1,3</u>	<u>- 0,9</u>	<u>- 1,0</u>	<u>- 1,0</u>	<u>- 1,0</u>	<u>- 1,0</u>	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
	<u>0,1</u>	<u>0,1</u>	<u>0,1</u>	<u>0,1</u>	<u>0,1</u>	<u>0,1</u>	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	1,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	
	<u>1,6</u>	<u>0,7</u>	<u>0,6</u>	<u>0,6</u>	<u>0,6</u>	<u>0,6</u>	
Extrapolatie							7,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	3,0	- 0,2	- 0,3	- 0,3	- 0,3	- 0,3	
	<u>3,0</u>	<u>- 0,2</u>	<u>- 0,3</u>	<u>- 0,3</u>	<u>- 0,3</u>	<u>- 0,3</u>	
STAND MILJOENENNOTA 1998	9,7	7,3	7,2	7,2	7,2	7,2	7,2

III ALGEMENE ZAKEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	51,9	52,3	50,0	50,0	50,1	50,6	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin diversen</i>	- 0,7						
	- 0,7						
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin diversen</i>	- 0,2	4,4	4,5	3,7	4,7	0,7	
	- 0,2	4,4	4,5	3,7	4,7	0,7	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin diversen</i>	1,3	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	
	1,3	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin diversen</i>		0,7	0,7	0,7	0,5	0,5	
		0,7	0,7	0,7	0,5	0,5	
Extrapolatie							53,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	0,5	6,8	6,8	6,1	6,9	2,9	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	52,4	59,1	56,8	56,1	57,0	53,5	53,5
Totaal Internationale samenwerking		8,3	14,0	29,0	14,0		
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	52,4	67,4	70,8	85,1	71,0	53,5	53,5

III ALGEMENE ZAKEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	4,8	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	0,8						
	0,8						
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	0,9						
	0,9						
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	1,3	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	
	1,3	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	
Extrapolatie							5,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	3,0	1,6	1,8	1,8	1,8	1,8	
STAND MILJOENENNOTA 1998	7,8	5,7	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9

IV KABINET VOOR NEDERLANDS-ANTILLIAANSE EN ARUBAANSE ZAKEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	3,4	15,7	15,2	15,2	15,4	15,4	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen		4,1	3,5	2,7	2,7	2,7	
		4,1	3,5	2,7	2,7	2,7	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 0,1	0,1					
	- 0,1	0,1					
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	
	- 0,3	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	
Extrapolatie							18,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota	- 0,4	4,4	3,8	3,1	2,9	3,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	3,0	20,1	19,0	18,3	18,3	18,4	18,4
Totaal Internationale samenwerking		319,1	274,2	262,6	265,9	266,9	266,9
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	3,0	339,2	293,2	280,9	284,2	285,3	285,3

IV KABINET VOOR NEDERLANDS-ANTILLIAANSE EN ARUBAANSE ZAKEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	27,0	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 0,3						
	- 0,3						
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	0,8						
	0,8						
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 0,1	0,1					
	- 0,1	0,1					
Extrapolatie							0,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	0,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	27,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Totaal Internationale samenwerking		57,0	24,9	24,7	26,8	27,7	27,7
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	27,3	57,3	25,1	24,9	27,0	27,9	27,9

V BUITENLANDSE ZAKEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	2 684,3	3 513,6	4 458,4	5 176,0	5 210,8	5 241,7	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> vierde eigen middel diversen	213,5 - 6,7	- 404,0	- 432,0	- 254,0	- 98,0	248,0	
	206,8	- 404,0	- 432,0	- 254,0	- 98,0	248,0	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> automatisering diversen	13,8	12,3 5,3	36,8	32,8	20,1	20,1	
	13,8	17,6	36,8	32,8	20,1	20,1	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen		0,3	0,3	0,5	0,5	0,3	
		0,3	0,5	0,5	0,3	0,3	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	1,4	7,1	6,4	6,3	5,6	5,7	
	1,4	7,1	6,4	6,3	5,6	5,7	
Extrapolatie							5 911,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	222,1	- 379,0	- 388,5	- 214,4	- 71,8	274,2	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	2 906,4	3 134,6	4 069,9	4 961,6	5 139,0	5 515,9	5 911,9
Totaal Internationale samenwerking	5 789,5	5 789,5	6 171,2	6 451,8	6 611,7	6 951,5	7 336,3
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	2 906,4	8 924,1	10 241,1	11 413,4	11 750,7	12 467,4	13 248,2

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De opwaartse bijstelling van het Vierde Eigen Middel (BNP-afdrachten) in 1996 van 213,5 miljoen vloeit voort uit het nieuwe Eigen-Middelenbesluit, waardoor een verschuiving heeft plaatsgevonden van afdrachten gerelateerd aan BTW-grondslag naar BNP-gerelateerde afdrachten (zie aanvullende post *Belastingafdrachten aan de Europese Unie*). De neerwaartse bijstelling in 1997 van 404 miljoen is het gevolg van de onderbesteding van de EU-begroting in 1996, die is terugontvangen door verlaging van de afdracht aan de EU. De structurele bijstelling in 1998 en latere jaren wordt nader toegelicht in bijlage 8 van deze nota.

Beleidsmatige mutaties

Voor de modernisering van het geautomatiseerde systeem van informatie-uitwisseling tussen de ministeries en de Nederlandse

vertegenwoordigingen in het buitenland zijn hogere uitgaven geraamd van 12,3 miljoen in 1997 oplopend tot 36,8 miljoen in 1998 en daarna dalend tot structureel 20,1 miljoen in 2001. De mutatie betreft de aan het binnenland toegerekende kosten; de andere 50% is onder hglS (homogene groep Internationale Samenwerking) verwerkt.

V BUITENLANDSE ZAKEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	105,5	5,5	5,5	6,0	5,7	5,7	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin diversen</i>	- 0,9						
	- 0,9						
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin diversen</i>	4,8						
	4,8						
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin diversen</i>		0,3	0,3	0,5	0,5	0,3	
		0,3	0,3	0,5	0,5	0,3	
Extrapolatie							6,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	4,0	0,2	0,3	0,4	0,5	0,3	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	109,5	5,7	5,8	6,4	6,2	6,0	6,0
Totaal Internationale samenwerking		108,8	103,9	103,9	103,9	103,9	103,9
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	109,5	114,5	109,7	110,3	110,1	109,9	109,9

VI JUSTITIE

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	5 952,3	5 955,7	5 685,6	5 634,8	5 672,5	5 692,6	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
opvang asielzoekers	30,0	166,0	175,1	77,4	4,3	- 53,6	
verkeerstoezicht		33,0	33,0	33,0	33,0	33,0	
diversen	- 36,1	67,0	87,7	85,2	87,9	87,5	
	- 6,1	266,0	295,8	195,6	125,2	66,9	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
extra plaatsen justitiële jeugdinstellingen			26,8	- 3,8	5,4	20,9	
knelpunten immigratie- en naturalisatiedienst		15,0	55,0	36,0	29,0	27,0	
tbs-noodcapaciteit		37,0	17,0	17,0	20,0	18,0	
wetvoorstel schuldsanering			25,0	25,0	25,0	25,0	
diversen	- 12,6	63,8	4,5	- 19,3	- 1,8	6,3	
	- 12,6	115,8	128,3	54,9	77,6	97,2	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
automatisering en uitrusting regiokorpsen	48,0						
diversen	36,1	9,9	1,4	1,4	1,4	1,4	
	84,1	9,9	1,4	1,4	1,4	1,4	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	- 17,7	89,0	198,4	184,7	168,3	168,4	
	- 17,7	89,0	198,4	184,7	168,3	168,4	
Extrapolatie							6 030,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	47,8	480,8	624,1	436,3	372,5	333,9	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	6 000,1	6 436,5	6 309,7	6 071,1	6 045,0	6 026,5	6 030,0
Totaal Internationale samenwerking		5,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	6 000,1	6 442,3	6 311,5	6 072,9	6 046,8	6 028,3	6 031,8

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De tegenvallers bij de uitgaven voor de opvang van asielzoekers worden met name veroorzaakt door de stagnerende uitstroom van asielzoekers, zowel bij de uitplaatsing van statushouders als bij de verwijdering van afgewezen asielzoekers. Daardoor is de bezetting in de opvangcentra hoger dan eerder was verondersteld. De instroom van asielzoekers zal naar verwachting lager uitkomen dan vorig jaar verondersteld. Rekening wordt gehouden met een instroom van 27.000 asielzoekers per jaar vanaf 1997 in plaats van de eerder veronderstelde 30.000. Tevens is verwerkt de opbouw van een buffercapaciteit van circa 5000 plaatsen. Tezamen resulteert dit in een tegenvaller die oploopt tot 175,1 miljoen in 1998, om

daarna te dalen tot 4,3 miljoen in 2000. Vanaf 2001 domineert de meevallende uitstroom, hetgeen resulteert in een meevaller van 53,6 miljoen in dat jaar.

Voor de realisatie van bestaande en voorgenomen programma's voor verkeerstoezicht, waaronder snelheidscontroles en controles op rijden door rood licht, zijn structureel extra middelen ingezet (zie ook ontvangstenmutatie).

Beleidsmatige mutaties

De toenemende jeugdcriminaliteit en de toename van de gemiddelde strafduur bij jeugdige delinquenten nopen tot een uitbreiding van de justitiële jeugdinrichtingscapaciteit met 113 plaatsen, welke in de loop van 2000 gereed zullen zijn. De hiermee gemoeide exploitatielasten bedragen vanaf 2001 20,9 miljoen. In de periode 1998–2000 worden door de Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) extra uitgaven geraamd voor werving en opleiding van personeel. De in deze jaren opgenomen bijdrage van Justitie aan de DJI vertonen een grillig verloop omdat de ter beschikking gestelde meerjarige middelen niet synchroon lopen met de door DJI te plegen investeringen. Binnen de agentschapsbegroting van de DJI zal dit worden opgevangen.

Bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) worden extra middelen ingezet voor de uitvoering van maatregelen in het kader van het Plan van Aanpak Verwijderingen, voor de vorming van buffercapaciteit en voor een kwaliteitsimpuls.

In verband met een toename van het aantal opgelegde TBS-maatregelen worden 120 TBS-noodcapaciteitsplaatsen gecreëerd, waarvan 60 plaatsen structureel. In 1997 worden daartoe de nodige investeringen gepleegd. De bedragen in 1998 en latere jaren betreffen de structurele exploitatielasten van de extra TBS-plaatsen.

In verband met de uitvoering van het *Wetsvoorstel Schuldsanering* is de raming met 25 miljoen in 1998 structureel verhoogd. Het betreft uitvoeringskosten voor de Gemeentelijke Kredietbanken en uitgaven voor rechtsbijstand.

Desalderingen

De hogere uitgaven en de daarmee samenhangende hogere ontvangsten in 1996 van het Korps Landelijke Politiediensten zijn het gevolg van verleende extra diensten voor de regiokorpsen, met name in de sfeer van de automatisering en uitrusting van de regiopolitie.

VI JUSTITIE

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	1 322,2	959,5	1 007,3	1 014,3	1 022,3	1 022,3	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
griffierechten		- 36,0	- 16,0	- 16,0	- 16,0	- 16,0	
restituties coa	30,0						
diversen	13,0	4,0	3,6	1,6	1,6	1,6	
	43,0	- 32,0	- 12,4	- 14,4	- 14,4	- 14,4	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
opbrengst verkeerstoelicht			33,0	33,0	33,0	33,0	
tekort boeten en transacties	- 60,0						
diversen	- 16,0	68,6					
	- 76,0	68,6	33,0	33,0	33,0	33,0	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
automatisering en uitrusting regiokorpsen	48,0						
diversen	36,1	9,9	1,4	1,4	1,4	1,4	
	84,1	9,9	1,4	1,4	1,4	1,4	
Extrapolatie							1 042,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	51,3	46,6	22,0	20,0	20,0	20,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998	1 373,5	1 006,1	1 029,3	1 034,3	1 042,3	1 042,3	1 042,3

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

De ontvangstenraming voor de griffierechten wordt naar beneden bijgesteld vanwege een lagere groei van het zaakaanbod dan geraamd en vanwege een vertraging bij de indexering en herijking van de tarieven.

Het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers (COA) heeft de te veel ontvangen subsidie 1995 in 1996 terugbetaald.

Beleidsmatige mutaties

Door intensivering van het verkeerstoelicht worden in 1998 structureel hogere boeteopbrengsten van 33 miljoen verwacht.

De tegenvaller op het gebied van boeten en transacties in 1996 van 60 miljoen wordt enerzijds veroorzaakt doordat de gemiddelde boeten-tarieven lager uitvallen dan voorzien en anderzijds doordat de indexering van de boetentarieven pas per 1 januari 1996 is ingevoerd in plaats van 1 augustus 1995.

Desalderingen

Zie toelichting bij de uitgaven.

VII BINNENLANDSE ZAKEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	7 145,0	7 197,7	7 442,5	7 606,6	7 699,8	7 731,0	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
asielzoekers	- 40,3	- 12,6	- 29,0	- 41,4	- 90,9	- 112,6	
diversen	- 63,3	18,8	- 0,1	- 2,1	2,8	11,5	
	- 103,6	6,2	- 29,1	- 43,5	- 88,1	- 101,1	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
fonds sociale vernieuwing		31,3	31,3	31,3	31,3	31,3	
grote-stedenbeleid	18,0	151,1	94,0	21,4	21,4	21,4	
langdurig werklozen		37,8	76,8	77,3	78,1	80,3	
overheveling naar werkfonds			- 438,5	- 438,5	- 438,5	- 438,5	
zvo-regeling				40,0	40,0	40,0	
diversen	1,1	100,1	32,6	12,5	- 10,7	- 3,8	
	19,1	320,3	- 203,8	- 256,0	- 278,4	- 269,3	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
landelijk selectie- en opleidingsinstituut politie	33,5	32,9					
diversen	40,9	41,5	- 23,4	- 21,7	- 20,5	- 18,4	
	74,4	74,4	- 23,4	- 21,7	- 20,5	- 18,4	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
cluster 1 extra werkgelegenheid langdurig werklozen			75,0	154,0	150,0	154,0	
cluster 2 veiligheid			67,0	67,0	67,0	67,0	
opheffing fonds sociale vernieuwing			- 423,4	- 423,6	- 424,0	- 424,2	
voorschot uitvoering sociale zekerheid overheid	- 28,3						
ziektetekostenvoorziening overheids personeel		159,4					
diversen	- 4,6	110,1	98,9	138,3	132,1	126,0	
	- 32,9	269,5	- 182,5	- 64,3	- 74,9	- 77,2	
Extrapolatie							7 339,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 42,9	670,1	- 439,0	- 385,6	- 462,0	- 466,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	7 102,1	7 867,8	7 003,5	7 221,0	7 237,8	7 265,0	7 339,7
Totaal Internationale samenwerking		6,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	7 102,1	7 873,8	7 004,0	7 221,5	7 238,3	7 265,5	7 340,2

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De lagere instroom van asielzoekers ten opzichte van de raming bij Miljoenennota 1997 leidt tot minder uitkeringen voor houders van een voorwaardelijke vergunning tot verblijf. Daarnaast kan, als gevolg van deze lagere instroom, de inzet van politie bij asielzoekerscentra na 1997 worden verminderd.

Beleidsmatige mutaties

Conform de door de Tweede Kamer uitgesproken wens bij de Algemene Financiële Beschouwingen 1997 is de voorgenomen uitgavenbeperking van 31,3 miljoen op het Fonds Sociale Vernieuwing ongedaan gemaakt.

De hogere uitgaven voor het grotestedenbeleid in 1997 en 1998 zijn voornamelijk het gevolg van een investeringsimpuls aan de grote steden, waartoe de regering heeft besloten. Daarnaast zijn op verzoek van de Kamer vanaf 1996 structureel middelen ingezet voor de uitbreiding van het grotestedenbeleid van 19 naar 25 steden.

Bij Regeerakkoord is besloten 40.000 banen te creëren voor langdurig werklozen in de zorgsector en bij gemeenten. Om de realisatie van deze 40.000 banen te bespoedigen, zijn middelen voor circa 2200 banen vanaf 1997 overgeheveld van de zorgsector naar de gemeenten.

In verband met de opheffing van het Fonds Sociale Vernieuwing is 438,5 miljoen overgeheveld naar het gemeentelijk werkfonds. Dit valt onder de ijklijn sociale zekerheid. Het resterende deel ongeveer 424 miljoen blijft onder de ijklijn rijksbegroting vallen en is overgeboekt naar de begrotingen van Justitie en VWS en het Gemeentefonds (zie toelichting bij overboekingen).

De uitgaven voor de regeling voor buitengewone ziektekosten van overheidspersoneel (ZVO; Ziektekostenvoorziening Overheidspersoneel) worden aangepast voor de reparatie van de Wet van Otterloo.

Desalderingen

Als gevolg van de jaarlijkse bijdrage van Justitie aan het landelijk Selectie- en Opleidingsinstituut Politie is zowel in 1996 en 1997 de begroting met circa 33 miljoen verhoogd.

Overboekingen

In navolging van de afspraken uit het Regeerakkoord zijn de tranches voor cluster 1 (werkgelegenheid) en cluster 2 (veiligheid) toegevoegd.

In verband met de opheffing van het Fonds Sociale Vernieuwing worden de middelen uit het Fonds overgeheveld naar andere departementen en het Gemeentefonds (zie toelichting bij beleidsmatige mutaties).

In 1995 is uit de aanvullende post *Loonbijstelling* een voorschot van 56,6 miljoen verstrekt voor de verzelfstandiging van de Uitvoering Sociale Zekerheid Overheid. In 1996 is hiervan 28,3 miljoen terugbetaald. Het resterende deel zal in de loop van 1997 worden terugbetaald.

Oorspronkelijk was sectoralisatie van de Ziektekostenvoorziening Overheidspersoneel (ZVO) per 1 januari 1997 voorzien. In verband daarmee is het budget structureel onder de sectorale ruimte voor arbeidsvoorwaarden gebracht. Als gevolg van uitstel van de sectoralisatie is het budget voor de ZVO eenmalig teruggesluisd.

VII BINNENLANDSE ZAKEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	480,5	417,3	433,9	466,7	427,9	430,0	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
teruggave niet bestede middelen voor langdurig werklozen	64,6	75,0					
diversen	18,7						
	83,3	75,0					
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
dienst geneeskundige verzorging politie		- 32,0					
diversen	13,2	9,2	- 24,9	- 12,7	18,3	11,5	
	13,2	- 22,8	- 24,9	- 12,7	18,3	11,5	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
landelijk selectie- en opleidingsinstituut politie	33,5	32,9					
diversen	40,9	41,5	- 23,4	- 21,7	- 20,5	- 18,4	
	74,4	74,4	- 23,4	- 21,7	- 20,5	- 18,4	
Extrapolatie							431,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	170,8	126,4	- 48,3	- 34,4	- 2,1	- 6,9	
STAND MILJOENENNOTA 1998	651,3	543,7	385,6	432,3	425,8	423,1	431,4

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

De extra werkgelegenheid voor langdurig werklozen is zowel in 1995 als in 1996 overwegend in de tweede helft van het jaar gecreëerd. De gemeenten hebben de middelen die in 1995 niet tot besteding zijn gekomen in 1996 teruggestort. De niet-bestede middelen in 1996 worden dit jaar teruggestort.

Beleidsmatige mutaties

De Dienst Geneeskundige Verzorging Politie, de verplichte ziektekostenverzekeraar voor (oud-)politieleden en hun familieleden, gaat uit van kostendekkende premieheffing. Overschotten en tekorten worden verrekend met de premies in latere jaren. Het in het verleden opgebouwde saldo wordt in 1997 ten dele benut voor premieverlaging.

Desalderingen

Zie de toelichting bij de uitgaven.

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	38 679,0	37 201,0	37 464,7	38 124,1	38 193,7	38 435,5	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
arbeidsduurverkortingsouderen	- 28,8	- 30,0	- 54,0	- 54,0	- 54,0	- 54,0	
hogere uitgaven studiefinanciering		106,5	11,9	52,5	37,5	21,4	
lagere personeelslasten		- 59,0	- 48,1	- 68,3	- 88,3	- 108,4	
omzetting sf-leningen (stoeb/alr)			- 420,0	- 100,0	- 100,0	- 100,0	
wachtgeld		49,0	40,0	41,0	74,0	117,0	
diversen	- 48,9	22,2	155,1	163,7	102,2	61,7	
	- 77,7	88,7	- 315,1	34,9	- 28,6	- 62,3	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
apparaatskosten uszo		32,3	10,0	6,0	3,0		
beroepen universiteiten	90,0						
informatie en communicatie technologie		78,0	100,0	20,0	20,0	20,0	
invulling taakstelling mbo/sf		12,0	66,0	98,0	124,0	124,0	
klassengroote (1e stap)		112,5	270,0	270,0	270,0	270,0	
normatieve exploitatievergoeding	27,0						
ov-kaart contract '98/'02: lagere uitgaven uitwonenden				- 28,0	- 42,0	- 56,0	
ov-kaart contract '98/'02: ophoging budget			54,0	154,0	132,0	146,0	
ov-kaart contract '98/'02: taakstelling profiel 2e fase voortgezet onderwijs				- 126,0	- 90,0	- 39,0	
regionale tv		10,0	40,0				
risico vervangingsfonds		40,0	40,0	40,0	40,0	40,0	
risicovoorziening huisvesting bve		24,0	28,0	33,0	35,0	35,0	
seniorenbeleid		30,0					
studenten uit zfw			100,0	100,0	100,0	100,0	
diversen	- 54,2	- 137,3	- 235,1	- 193,0	- 146,7	- 154,6	
	62,8	228,5	557,3	490,8	583,7	638,7	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	26,7	165,7	164,7	162,3	179,1	176,6	
	26,7	165,7	164,7	162,3	179,1	176,6	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
naar biza: ziektekosten overheidspersoneel		- 75,0					
naar gf: huisvesting klassengroote		- 15,0	- 36,0	- 36,0	- 36,0	- 36,0	
van ap: cao onderwijs			282,0	319,0	587,0	591,0	
van ap: indexering studiefinanciering		28,2	23,9	30,2	28,2	28,2	
van ap: leerlingen volume asielzoekers			83,5	68,4	55,5	50,3	
diversen	- 12,9	419,6	494,2	502,9	485,8	488,8	
	- 12,9	357,8	847,6	884,5	1 120,5	1 122,3	

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Niet tot een ijklijn behorend							
indexering studiefinanciering		31,2	34,8	38,6	40,8	40,2	
lagere uitgaven studiefinanciering	- 217,4	- 425,5	- 364,5	- 390,3	- 47 3,8	- 463,4	
diversen			420,0	100,0	100,0	100,0	
	- 217,4	- 394,3	90,3	- 251,7	- 333,0	- 323,2	
Extrapolatie							40 439,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 218,2	446,4	1 344,8	1 320,7	1 521,6	1 552,2	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	38 460,8	37 647,4	38 809,5	39 444,8	39 715,3	39 987,7	40 439,0
Totaal Internationale samenwerking		98,9	99,6	99,9	99,4	99,5	99,5
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	38 460,8	37 746,3	38 909,1	39 544,7	39 814,7	40 087,2	40 538,5

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De structureel lagere uitgaven hangen samen met een daling van het aantal leraren dat gebruik maakt van de ADV/BAPO-regeling, de regeling op basis waarvan ouderen minder kunnen gaan werken.

De hogere (relevante) uitgaven aan studiefinanciering worden met name veroorzaakt doordat het aantal studenten dat niet onder de prestatiebeurs valt hoger blijkt dan tot nu toe aangenomen. Het aantal prestatiebeursstudenten ligt daarenboven lager dan verondersteld bij Miljoenennota 1997, resulterende in lagere (relevante) uitgaven die echter met vertraging zichtbaar worden. De combinatie van beide effecten geeft de reeks een grillig verloop.

De lagere personeelslasten zijn het gevolg van een veranderende samenstelling in het personeelsbestand. Daarnaast is sprake van een tranchegevijs oplopende meevaller in de incidentele looncomponent vanaf 1999. Beide elementen hebben betrekking op het primair onderwijs.

Bij invoering van de maatregel Student Op Eigen Benen (STOEB) is voor studenten de mogelijkheid ontstaan kortlopende vorderingen om te zetten in langlopende vorderingen. Aangezien tegenover deze omgezette vorderingen relevante uitgaven staan, zouden terugbetalingen op deze vorderingen als relevante ontvangsten moeten worden geadmistreerd. Naar nu blijkt is dit niet gebeurd, aangezien in de administratieve systemen van de IBG geen onderscheid kon worden gemaakt tussen aflossingen op (niet-relevante) reguliere langlopende leningen en aflossingen op de omgezette vorderingen. Er is afgesproken met ingang van 1998 alle hiermee samenhangende uitgaven te corrigeren. Het betreft incidenteel 320 miljoen in 1998 en structureel 100 miljoen.

Naar aanleiding van het wachtgeldrapport «De jaren tellen» zijn additioneel middelen gereserveerd om mogelijke tekorten in de wachtgelduitgaven op te lossen.

Beleidsmatige mutaties

De hogere uitgaven voor de apparaatskosten van USZO hangen samen met de hogere uitvoeringskosten van de verschillende regelingen.

Een aantal universiteiten heeft in 1996 een proces bij de Raad van State over de verdeling van onderzoeksmiddelen in 1992 gewonnen. Als gevolg hiervan is een schadeloosstelling van 90 miljoen in 1996 uitgekeerd aan deze procesvoerende universiteiten.

Ten behoeve van een extra impuls voor de integratie van Informatie- en Communicatietechnologie (ICT) in het onderwijs is, verspreid over 1997 en 1998, een bedrag van 178 miljoen vrijgemaakt voor extra investeringen en vanaf 1999 een structureel bedrag van 20 miljoen voor de hiermee gemoeide extra exploitatielasten.

In het kader van de begrotingsvoorbereiding 1997 is besloten tot een taakstelling op de studiefinanciering voor MBO-studenten. Mede op verzoek van de Tweede Kamer is deze taakstelling alternatief ingevuld. De oorspronkelijke taakstelling op het MBO/SF is dus thans ongedaan gemaakt.

Met ingang van 1 augustus 1997 is een bedrag van 112,5 miljoen in 1997 en structureel een bedrag van 270 miljoen beschikbaar gesteld voor klassenverkleining in het basisonderwijs.

De teveel bevoorschotte bedragen en projectmiddelen van de HBO-raad van 27 miljoen zijn in 1996 teruggevorderd.

Aangezien uit het huidige week-/weekendkaartcontract blijkt dat studenten in ruime meerderheid kiezen voor een weekkaart, is de verwachting dat als gevolg van de verplichte koppeling tussen thuiswoning en thuis(week)kaart en uitwonendheid en uit(weekend)kaart, meer studenten thuis zullen blijven wonen. Deze besparing op de basisbeursuitgaven zal worden ingezet ter dekking van het nieuwe OV-kaartcontract.

Aangezien het op de OCenW-begroting beschikbare budget onvoldoende was om de kosten voor het nieuwe OV-kaartcontract te dekken, is het budget opgehoogd. Deze hogere uitgaven worden deels gefinancierd uit vrijvallende middelen als gevolg van de lagere basisbeursuitgaven aan uitwonenden. Het nog resterende tekort leidt tot een nog met toekomstige meevallers in te vullen taakstelling op de OCenW-begroting.

Aangezien de totaal binnen de OCenW-begroting geïdentificeerde middelen voor het nieuwe OV-kaartcontract onvoldoende zijn om de kosten van het nieuwe contract te dekken, is afgesproken dat OCenW deze kosten moet dekken uit toekomstige meevallers binnen de begroting.

Ten behoeve van de voorbereiding van onderwijzend personeel op de invoering van de profielen 2e fase is binnen de OCenW-begroting 50 miljoen vrijgemaakt, waarvan 10 miljoen in 1997 en 40 miljoen in 1998 beschikbaar komt.

Voor regionale televisie-uitzendingen legt de rijksoverheid bij elke gulden provinciale opslag een gulden bij. Als gevolg hiervan zijn de uitgaven in 1997 structureel met 40 miljoen verhoogd.

Ter afdekking van mogelijke tekorten bij het Vervangingsfonds is een structureel bedrag oplopend tot 35 miljoen gereserveerd.

In verband met mogelijke risico's verbonden aan de decentralisatie van de huisvesting in de sector Beroepsonderwijs en Volwasseneneducatie wordt een risicovoorziening van 30 miljoen in 1998 gevormd.

In 1998 wordt structureel 100 miljoen per jaar beschikbaar gesteld om het leraarsberoep voor oudere leraren zo lang mogelijk aantrekkelijk te houden.

In het kader van de Reparatiemaatregel Van Otterloo is besloten studenten die gratis meeverzekerd zijn met hun ouders uit het ziekenfonds te halen. De aldus op de begroting van VWS vrijvallende middelen worden overgeheveld naar de begroting van OCenW ter compensatie van de studenten met aanvullende beurs.

Overboekingen

Oorspronkelijk was sectoralisatie van de Ziektekostenvoorziening Overheidspersoneel (ZVO) per 1 januari 1997 voorzien. In verband daarmee is het budget structureel onder de sectorale ruimte voor arbeidsvoorwaarden gebracht. Als gevolg van uitstel van de sectoralisatie is het budget voor de ZVO eenmalig teruggesluisd.

De huisvestingskosten van scholen zijn per 1 januari 1997 voor rekening van de gemeenten. Omdat reductie van de groepsgrootte een behoefte creëert aan extra lokalen stort het rijk hiervoor een evenredige vergoeding in het Gemeentefonds.

Om de loonkosten bij Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen op het kostenniveau van de reeds afgesloten CAO 1996–1998 te brengen zijn extra middelen overgeboekt uit de aanvullende post Arbeidsvoorwaarden.

Bij Voorjaarsnota is uit de aanvullende post Indexering Studiefinanciering de tranche 1997 overgeboekt die verband houdt met de relevante beursuitgaven.

De geraamde uitgaven voor het onderwijs aan leerplichtige asielzoekers en VVTV-ers zijn overgeboekt naar de OCenW-begroting.

Niet tot een ijklijn behorend

Bij Voorjaarsnota is uit de aanvullende post *Indexering studiefinanciering* de tranche 1997 overgeboekt, verband houdend met de niet-relevante leenuitgaven.

De niet-relevante uitgaven studiefinanciering vallen veel lager uit dan voorzien in de Miljoenennota 1997. Belangrijkste reden is de terughoudende opname van rentedragende leningen door studenten. Daarnaast blijkt dat meer prestatiebeursstudenten thuiswonend zijn dan tot nu toe werd verondersteld.

VIII ONDERWIJS, CULTUUR EN WETENSCHAPPEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	3 358,7	3 340,9	3 254,6	3 236,1	3 264,7	3 252,6	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
hogere ontvangsten op leningen verstrekt voor 1992		87,8	103,3	111,3	116,8	125,8	
lagere ster-inkomsten	- 51,0	- 60,0	- 57,0	- 55,0	- 56,0	- 40,0	
omzetting kortlopende vorderingen	26,9	43,0					
opbrengsten dienst omroepbijdrage		29,0	25,0	30,0	36,0	16,0	
vertraagde inning lesgeld	- 40,0	40,0					
diversen	- 33,1	- 13,3	- 24,6	9,4	11,5	11,5	
	- 97,2	126,5	46,7	95,7	108,3	113,3	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
extra opbrengsten pro-rato lesgeld			28,9	18,3	22,2	27,3	
gespreide betaling lesgeld			- 142,0				
onttrekking algemene omroepreserve	51,0	49,7	- 18,2				
terugvordering bevoorschotte gelden hbo-raad	31,0						
diversen	- 3,1	- 20,1	- 54,8	- 3,5	- 13,1	- 7,1	
	78,9	29,6	- 186,1	14,8	9,1	20,2	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	26,7	165,7	164,7	162,3	179,1	176,6	
	26,7	165,7	164,7	162,3	179,1	176,6	
Niet tot een ijklijn behorend							
lagere ontvangsten op leningen na 1992		- 14,8	- 22,5	- 28,2	- 33,7	- 37,6	
omzetting kortlopende vorderingen	- 26,9	- 43,0					
uitstel verkoop nob		- 155,0	155,0				
diversen	17,0						
	- 9,9	- 212,8	132,5	- 28,2	- 33,7	- 37,6	
Extrapolatie							3 525,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 1,9	109,0	157,8	244,5	262,8	272,5	
STAND MILJOENENNOTA 1998	3 356,8	3 449,9	3 412,4	3 480,6	3 527,5	3 525,1	3 525,1

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

Uit de realisatiecijfers over 1996 en de eerste maanden van 1997 blijkt dat de termijnontvangsten op leningen verstrekt voor 1992 hoger uitvallen dan tot nu toe geraamd.

Als gevolg van een krimpende reclamemarkt voor publieke radio en televisie verminderen de STER-reclameopbrengsten.

In het kader van de Wet Student Op Eigen Benen (STOEB) is de mogelijkheid gecreëerd een deel van de kortlopende schulden van studenten om te zetten in langlopende schulden. Deze ontvangsten op oorspronkelijk kortlopende schulden stonden als relevant geboekt. Aangezien de ontvangsten op langlopende schulden echter als niet-relevant worden geadministreerd, vindt in verband met de omzetting voor de jaren 1996 en 1997 een correctieboeking plaats.

Door groei van het aantal huishoudens en bedrijven, die omroepbijdrage betalen, stijgt de opbrengst van de omroepbijdragen.

Door het verlaten van de teldatum zijn de ontvangsten lesgeld in 1996 40 miljoen lager uitgevallen dan geraamd. Hiertegenover staat dat deze 40 miljoen in de eerste maanden van 1997 extra is ontvangen.

Beleidsmatige mutaties

Met ingang van het schooljaar 1998/1999 zullen scholieren die in de loop van het jaar 16 jaar worden naar rato van het aantal maanden dat zij in dit schooljaar nog voltijds onderwijs volgen, lesgeld gaan betalen. Deze maatregel, die oorspronkelijk voorzien was voor het schooljaar 1997/1998, leidt tot hogere opbrengsten dan geraamd. Deze extra opbrengsten worden aangewend voor de gedeeltelijke invulling van de MBO/SF-taakstelling.

Met ingang van het schooljaar 1998/1999 wordt voor scholieren de mogelijkheid gecreëerd het lesgeld in drie termijnen te betalen. Hierdoor zal in 1998 een eenmalige opbrengstenderving optreden van 142 miljoen.

Door de ontwikkelingen bij de omroepopbrengsten en als gevolg van de bevrozing van de meeste media-uitgaven fluctueert de algemene omroepreserve.

De teveel bevoorschotte bedragen en projectmiddelen van de HBO-raad van 27 miljoen zijn in 1996 teruggevorderd.

Niet tot een ijklijn behorend

Uit de realisatiecijfers blijkt dat de ontvangsten op leningen verstrekt na 1992 lager uitvallen dan geraamd en derhalve neerwaarts dienen te worden bijgesteld.

Zie voor een toelichting de relevante ontvangstenmutatie *omzetting kortlopende vorderingen*.

De verkoop van het Nederlands Omroepproductiebedrijf is uitgesteld van 1997 naar 1998.

IXA NATIONALE SCHULD

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	30 491,4	30 099,8	30 949,4	32 670,4	34 219,1	35 176,8	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
disconto dutch treasury certificates	- 78,8	206,0	54,9	- 10,7	254,4	179,0	
extra intëring schatkistsaldo			- 226,9	- 226,9	- 226,9	- 226,9	
lager kapitaalmarktberoep 1996		- 148,3	- 74,1	- 74,1	- 74,1	- 74,1	
oude tekorten amsterdam		126,3	252,4	248,3	246,2	245,9	
rente-effect uitvoering 1996	79,3	- 48,8	- 48,8	- 48,8	- 48,8	- 48,8	
rente-effect uitvoering 1997		15,4	57,5	57,5	57,5	57,5	
rente-effect wijziging financieringstekorten en lagere rente			- 564,8	- 1 016,7	- 1 422,9	- 1 825,2	
vervroegde aflossing: boete	158,3	270,0					
vervroegde aflossing: rente-effect		- 34,2	- 90,5	- 78,5	- 71,6	- 57,4	
diversen	- 3,8	4,3	4,0	3,5	2,5	2,5	
	155,0	390,7	- 636,3	- 1 146,4	- 1 283,7	- 1 747,5	
Niet tot een ijklijn behorend							
agio bij inkoop van schuld	65,5	31,7					
disagio bij uitgifte van schuld		25,0					
rentevergoeding aow spaarfonds			46,9	149,3	266,4	385,6	
diversen	0,2						
	65,7	56,7	46,9	149,3	266,4	385,6	
Extrapolatie							34 607,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	220,8	447,5	- 589,4	- 997,2	- 1 017,3	- 1 361,9	
STAND MILJOENENNOTA 1998	30 712,2	30 547,3	30 360,0	31 673,2	33 201,8	33 814,9	34 607,6

Uitgaven
Mee- en tegenvallers

In 1996 vielen de disconto-uitgaven van Dutch Treasury Certificates (DTC's) mee door de lage korte rente en gemiddeld kortere looptijden. Met ingang van 1997 wordt het schatkistsaldo gestabiliseerd op 50 miljoen in het kader van de saldoregulering. Daardoor moeten de tijdelijke kastekorten, die binnen het jaar optreden, worden gedekt op de geldmarkt. Dit heeft gevolgen voor de hoeveelheid uitstaande DTC's. Op basis van een raming van het kaspatroon in de verschillende jaren zijn de hiermee samenhangende additionele korte rentelasten berekend voor de jaren 1997 en verder.

In 1997 wordt de financieringsbehoefte voor 14,3 miljard gedekt door intëring op het schatkistsaldo, hetgeen 3,2 miljard meer is dan verondersteld bij Miljoenennota 1997. Hierdoor behoeft in 1997 minder op de kapitaalmarkt te worden gedekt, waardoor er minder rente-uitgaven zijn met ingang van 1998.

Doordat in 1996 de restant-financieringsbehoefte (5,4 miljard) met DTC's is gedekt, was het kapitaalmarktberoep in 1996 lager dan geraamd. Dit leidt tot een meevaller op de rente vaste schuld. Hier staat een tegenvaller op de rente vlottende schuld tegenover. Per saldo resteert een meevaller van 148,3 miljoen in 1997 en 74,1 miljoen met ingang van 1998.

Per 1 juli 1997 heeft de Staat van de gemeente Amsterdam een pakket onderhandse leningen overgenomen, waarmee de Regeling Oude

Tekorten Amsterdam wordt beëindigd. De hiermee gemoeide rentelasten bedragen 126,3 miljoen in 1997 en circa 250 miljoen structureel met ingang van 1998. Hier staat een verlaging van de bijdrage uit het Gemeentefonds aan de gemeente Amsterdam tegenover.

In 1996 is er sprake van een tegenvaller op de rente vaste schuld als gevolg van betaalde rente bij inkoop van leningen. Plaatsing van een lening in 1996 met een rente die lager is dan de gehanteerde rekenrente leidt tot een rentemeevaller met ingang van 1997.

In 1997 worden er leningen geplaatst met een rente die hoger is dan de gehanteerde rekenrente, waardoor er met ingang van 1998 een rente-tegenvaller optreedt. Bij twee van deze leningen gaat het om de vervolguuitgifte van een bestaande lening. Een deel van deze vervolguitgiftes heeft een paar dagen voor de coupondatum plaatsgevonden en er is daarom in 1997 15,4 miljoen aan rente betaald.

Door een lagere rekenrente op de nog uit te geven staatsleningen en een wijziging in de omvang van de financieringstekorten treedt met ingang van 1998 een rentemeevaller op van 564,8 miljoen in 1998 oplopend tot 1825,2 miljoen in 2001.

Op grond van actuele rendementen op de kapitaalmarkt en rekening houdend met te betalen boete kan het voor de Staat voordelig zijn over te gaan tot vervroegde aflossing van leningen. In de tweede helft 1996 is voor 4,5 miljard vervroegd afgelost en voor 1997 wordt, uitgaande van de huidige rendementsniveaus, verwacht dat er voor 6,8 miljard vervroegd zal worden afgelost. De met deze vervroegde aflossingen samenhangende boete bedraagt in 1996 158,3 miljoen en voor 1997 naar verwachting 270 miljoen.

De vervroegde aflossingen in de tweede helft 1996 en in 1997 leiden met ingang van 1997 tot structureel lagere rente-uitgaven vaste schuld.

Niet tot een ijklijn behorend

Bij de inkoop van leningen is in de tweede helft 1996 voor 65,5 miljoen en in 1997 voor 31,7 miljoen aan agio betaald.

Doordat bij heruitgifte van een lening de koers enige tijd beneden pari heeft gelegen is in 1997 voor 25 miljoen aan disagio gerealiseerd.

De geraamde rentebijdrage aan het AOW-Spaarfonds bedraagt 46,9 miljoen in 1998, oplopend naar 385,6 miljoen in 2001.

IXA NATIONALE SCHULD

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	1 524,7	112,5	26,3	26,3	26,3	26,3	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>		352,0					
ontvangen bijbetaalde rente	- 48,8	- 61,8	- 4,0	- 4,0	- 4,0	- 4,0	
rentevergoeding schatkistsaldo	1,3	0,1					
diversen	- 47,5	290,3	- 4,0	- 4,0	- 4,0	- 4,0	
Niet tot een ijklijn behorend							
agio bij uitgifte van schuld	13,6	640,0					
diversen	1,7	0,7					
	15,3	640,7					
Extrapolatie							22,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 32,2	930,9	- 4,0	- 4,0	- 4,0	- 4,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998	1 492,5	1 043,4	22,3	22,3	22,3	22,3	22,3

Ontvangsten*Mee- en tegenvallers*

De door beleggers bij te betalen rente bij de (her)uitgifte van leningen in 1997 wordt geraamd op 352 miljoen.

In 1996 viel de rentevergoeding schatkistsaldo tegen als gevolg van een rentepercentage dat lager was dan eerder geraamd. Vanaf 1997 wordt het schatkistsaldo in het kader van de saldoregulering gestabiliseerd op 50 miljoen. Hierdoor daalt de door De Nederlandsche Bank te vergoeden rente structureel met ingang van 1997.

Niet tot een ijklijn behorend

Bij de vervoluitgifte van bestaande leningen, waarvan de couponrente hoger is dan het vigerende kapitaalmarktrendement, bedraagt de ontvangen agio 13,6 miljoen in 1996 en 640 miljoen in 1997.

IXB FINANCIEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	4 930,5	5 207,1	5 594,9	5 879,2	5 891,6	6 017,5	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bijzondere financiering	- 28,7	- 35,0					
euro muntwezen			18,0	60,0	72,0	90,0	
exportkredietverzekering	- 44,4	- 100,0	- 190,0	- 40,0			
moterrijtuigenbelasting opcenten		40,0					
diversen	- 11,8	1,4	2,1	- 4,1	- 4,1	- 6,1	
	<u>- 84,9</u>	<u>- 93,6</u>	<u>- 169,9</u>	<u>15,9</u>	<u>67,9</u>	<u>83,9</u>	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
tijdelijke subsidies tankstations		25,0	50,0	30,0	15,0		
diversen	15,0	40,6	40,9	47,8	49,3	34,3	
	<u>15,0</u>	<u>65,6</u>	<u>90,9</u>	<u>77,8</u>	<u>64,3</u>	<u>34,3</u>	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	3,8	18,9	14,3	2,8	2,8	2,8	
	<u>3,8</u>	<u>18,9</u>	<u>14,3</u>	<u>2,8</u>	<u>2,8</u>	<u>2,8</u>	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
fiscale wetsvoorstellen		63,3	61,1	41,5	24,9	24,9	
naar rgd: huisvesting douane	- 60,8	- 58,6	- 16,4	- 0,3			
diversen	2,0	61,9	95,7	96,7	84,7	85,2	
	<u>- 58,8</u>	<u>66,6</u>	<u>140,4</u>	<u>137,9</u>	<u>109,6</u>	<u>110,1</u>	
Niet tot een ijklijn behorend							
heffings- en invorderingsrente	- 203,0	- 418,3					
	<u>- 203,0</u>	<u>- 418,3</u>					
Extrapolatie							6 225,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 328,2	- 361,0	75,6	234,2	244,6	231,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	4 602,3	4 846,1	5 670,5	6 113,4	6 136,2	6 248,5	6 225,9
Totaal Internationale samenwerking		459,0	563,8	575,7	629,5	566,1	509,0
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	4 602,3	5 305,1	6 234,3	6 689,1	6 765,7	6 814,6	6 734,9

Uitgaven*Mee- en tegenvallers*

Op de Regeling Bijzondere Financiering 1971 hebben zich in 1996 en 1997 meevallers voorgedaan als gevolg van de gunstige conjunctuur en uitblijven van majeure incidentele schades.

De invoering van de euro leidt tot extra uitgaven door de benodigde creatie van nieuw chartaal geld.

De meevallers op de Exportkredietverzekering in de jaren 1996 en 1997 zijn het gevolg van het uitblijven van grote schades. Naar de huidige inzichten in de middellange schades zal ook in 1998 en 1999 een meevaller optreden.

De invoering van de Wet Motorrijtuigenbelasting heeft geleid tot een kasvertraging in de inning van deze belasting. De provincies zijn voor de tegenvallende provinciale opcenten gecompenseerd ten laste van de begroting van Financiën.

Beleidsmatige mutaties

Ten behoeve van de (Tijdelijke) Subsidieregeling Tankstations Grensstreek Duitsland zijn met ingang van 1997 middelen gereserveerd.

Overboekingen

Vanuit de Reservering Fiscale Wetsvoorstellen zijn er meerjarig middelen overgeboekt ter dekking van de uitvoeringskosten van een aantal fiscale maatregelen en wetsvoorstellen. Dit heeft met name betrekking op het rijksdeel in de uitvoeringskosten van de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ).

In verband met nieuwbouw (bij onder meer douane) en huur van diverse huisvestingsprojecten van de Belastingdienst is in 1996 60,8 miljoen aflopend naar 0,3 miljoen in 1999 overgeboekt naar de RGD.

Niet tot een ijklijn behorend

De uitgaven Heffings- en invorderingsrente zijn in 1996 en 1997 neerwaarts bijgesteld als gevolg van een lagere rentestand en een snellere afhandeling van aangiften.

IXB FINANCIEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	6 495,8	5 058,9	5 322,4	5 716,9	5 882,2	5 930,5	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
exportkredietverzekering	134,8	515,0	120,0	50,0			
verkoop domeinen	110,5	129,4					
diversen	76,6	- 8,6	1,0	3,5	1,1	- 0,4	
	<u>321,9</u>	<u>635,8</u>	<u>121,0</u>	<u>53,5</u>	<u>1,1</u>	<u>- 0,4</u>	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
aanschaffen perceptiekosten			- 535,9	- 535,9	- 535,9	- 535,9	
middelenafspraken	16,0	136,0	229,6	14,2	- 3,6	12,7	
verkoop ing obligatielening (rente)		1,0	- 26,9	- 26,9	- 26,9	- 26,9	
diversen	164,1	66,3	31,1	37,5	39,4	41,7	
	<u>180,1</u>	<u>203,3</u>	<u>- 302,1</u>	<u>- 511,1</u>	<u>- 527,0</u>	<u>- 508,4</u>	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	3,8	18,9	14,3	2,8	2,8	2,8	
	<u>3,8</u>	<u>18,9</u>	<u>14,3</u>	<u>2,8</u>	<u>2,8</u>	<u>2,8</u>	
Niet tot een ijklijn behorend							
administratieve boeten	57,1	87,7					
heffings- en invorderingsrente	- 260,1	- 470,0					
verkoop deelneming nedcar				220,0			
verkoop gouden munten	48,1						
verkoop ing obligatielening (opbrengst)		316,0					
winstafdracht dnb	- 3,9	450,0	200,0	425,0	400,0	375,0	
diversen	8,1						
	<u>- 150,7</u>	<u>383,7</u>	<u>200,0</u>	<u>645,0</u>	<u>400,0</u>	<u>375,0</u>	
Extrapolatie							5 776,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	355,1	1 241,7	33,2	190,3	- 123,3	- 130,8	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	6 850,9	6 300,6	5 355,6	5 907,2	5 758,9	5 799,7	5 776,6
Totaal Internationale samenwerking		0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	6 850,9	6 301,3	5 356,3	5 907,9	5 759,6	5 800,4	5 776,6

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

In 1996 en 1997 hebben zich meevallers voorgedaan bij de Exportkredietverzekering door het goede terugbetalingsgedrag van een aantal landen. Voor de jaren 1998–1999 wordt een voortzetting van deze trend verwacht.

Er zijn in 1996 hogere verkoopopbrengsten gerealiseerd op de verkoop van agrarische domeinengronden en overige overtollige roerende en onroerende zaken. In 1997 worden om soortgelijke redenen eveneens hogere verkoopopbrengsten verwacht.

Beleidsmatige mutaties

De vergoeding van de sociale verzekeringsfondsen aan de belastingdienst voor de heffing van premies (de zogenoemde perceptiekosten) wordt afgeschaft, hetgeen leidt tot lagere ontvangsten voor de belastingdienst. De uitgaven van de fondsen kunnen en worden spiegelbeeldig verlaagd.

De ontvangstenraming van Domeinen is meerjarig verhoogd met hogere ontvangsten die op grond van middelenafspraken ten goede komen aan andere departementen (OCW, LNV, VROM/RGD, Defensie en Buitenlandse zaken).

Door de verkoop van een obligatielening van de ING Groep NV zijn de geraamde rente-inkomsten structureel neerwaarts bijgesteld.

Niet tot een ijklijn behorend

In 1996 en 1997 doen zich meevallers voor bij de schikkingen en administratieve boeten als gevolg van hogere realisatiecijfers bij met name de houderschapsbelasting en de omzetbelasting.

De ontvangsten Heffings- en invorderingsrente zijn in 1996 en 1997 neerwaarts bijgesteld als gevolg van een lagere rente en een snellere afhandeling van aangiften.

De Staat zal eind 1998 de in haar bezit zijnde aandelen Nedcar verkopen voor 220 miljoen, die in 1999 als ontvangsten binnen komen.

De raming Diverse ontvangsten kernministerie is in 1996 verhoogd als gevolg van de verkoop van een voorraad gouden munten die in bezit waren van de staat.

De staat heeft in 1997 een obligatielening ING Groep NV verkocht voor een bedrag van 316 miljoen.

De raming 1997 van de winstafdracht van De Nederlandsche Bank is verhoogd door een hogere winstafdracht over 1996 als gevolg van gerealiseerde koerswinsten op beleggingen en als gevolg van lager dan geraamde geldmarktrentes in 1996. Structureel is de raming verhoogd met de verwachte beleggingsopbrengst over het uit goudverkopen vrijkomende vermogen.

X DEFENSIE

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	13 802,3	13 304,0	13 236,4	13 297,3	13 211,7	13 106,2	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 25,8						
	- 5,8						
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> aanbesteding luchtverdedigings- en commando- fregatten		25,1					
bijstelling domeinverkopen	- 15,1	100,1	76,0	12,2			
luchtmobiele brigade	- 28,9	28,9					
diversen	46,4	- 4,1	117,3	- 8,0	- 22,1	20,8	
	2,4	150,0	193,3	4,2	- 22,1	20,8	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 74,7	19,9	4,0	4,0	4,0	4,0	
	- 74,7	19,9	4,0	4,0	4,0	4,0	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> naar biza: uitstel sectoralisatie zvo-regeling		- 87,7					
diversen	3,8	217,0	246,1	248,0	246,6	244,6	
	3,8	129,3	246,1	248,0	246,6	244,6	
Extrapolatie							13 380,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 94,5	327,5	371,8	249,2	233,6	274,6	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	13 707,8	13 631,5	13 608,2	13 546,5	13 445,3	13 380,8	13 380,8
Totaal Internationale samenwerking		299,8	360,8	333,9	313,5	313,0	313,0
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	13 707,8	13 931,3	13 969,0	13 880,4	13 758,8	13 693,8	13 693,8

Uitgaven*Beleidsmatige mutaties*

De uitgavenmutatie voor aanbesteding van luchtverdedigings- en commandofregatten hangt samen met de wijziging van de plannen om, in plaats van twee, vier van deze fregatten aan te schaffen. Om binnen de in de Prioriteitennota genoemde zestien fregatten te blijven, worden de twee geleidewapenfregatten en twee standaardfregatten bij het in dienst treden van de nieuwe fregatten afgestoten.

Met betrekking tot de opbrengsten van de verkopen van Defensie-goederen via de Dienst der Domeinen vindt vanaf 1996 een opwaartse bijstelling plaats. Deze bijstelling betreft met name opbrengsten van verkoop van houwitsers, Leopard II-tanks en vliegbasis Ypenburg.

De mutatie bij de uitgaven voor de Luchtmobiele Brigade betreft een bijstelling van de uitgaven voor diverse deelprojecten van de transport-helikopters, de Apachehelikopters en de grondgebonden investeringen ten behoeve van deze helikopters.

Overboekingen

Oorspronkelijk was sectoralisatie van de Ziektelastenvoorziening Overheidspersoneel (ZVO) per 1 januari 1997 voorzien. In verband daarmee is in de Miljoenennota 1997 het budget structureel onder de sectorale ruimte voor arbeidsvoorwaarden gebracht. Als gevolg van uitstel van de sectoralisatie met een jaar is het budget voor de ZVO in 1997 teruggeboekt naar Binnenlandse Zaken.

X DEFENSIE

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	625,4	462,8	455,3	474,5	477,0	433,3	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	11,7						
	11,7						
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
luchtverdedigingssystemen				- 40,0	- 43,0		
diversen	6,9	18,9	44,7	7,8	8,3	8,3	
	6,9	18,9	44,7	- 32,2	- 34,7	8,3	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	- 74,7	19,9	4,0	4,0	4,0	4,0	
	- 74,7	19,9	4,0	4,0	4,0	4,0	
Extrapolatie							445,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 56,2	38,8	48,6	- 28,3	- 30,8	12,2	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	569,2	501,6	503,9	446,2	446,2	445,5	445,5
Totaal Internationale samenwerking		51,2	62,0	31,4	11,2	10,7	10,7
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	569,2	552,8	565,9	477,6	457,4	456,2	456,2

Ontvangsten

Beleidsmatige mutaties

De lagere ontvangsten voor luchtverdedigingssystemen in 1999 en 2000 zijn het gevolg van het niet doorgaan van de voorgenomen inruil van acht HAWK/AFU-systemen voor een nieuw systeem (Crotale) voor de verdediging van vliegbases.

XIA VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	6 984,3	7 036,4	6 934,4	6 681,5	6 587,1	6 556,5	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bijdragen eigen woningen	- 14,0	- 11,0	- 11,2	- 8,8	- 32,7	- 21,2	
diversen	- 41,1	61,7	1,0	4,3	6,2	- 42,7	
	- 55,1	50,7	- 10,2	- 4,5	- 26,5	- 63,9	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bodemsanering			50,0	75,0	125,0	125,0	
herstructurering na-oorlogse wijken					2,0	35,0	
huursubsidie		105,9	170,8	107,1	103,1	101,1	
voertuigtechniek			15,0	25,0	50,0	40,0	
diversen	- 6,3	40,8	- 114,4	- 2,8	49,6	63,4	
	- 6,3	146,7	121,4	204,3	329,7	364,5	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bodemsanering vinex	- 38,5			38,5			
diversen	7,0	1,8	1,1	1,2	0,9	0,3	
	- 31,5	1,8	1,1	39,7	0,9	0,3	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
huursubsidie			24,0	50,0	50,0	50,0	
diversen	23,4	52,6	72,1	68,8	68,8	69,4	
	23,4	52,6	96,1	118,8	118,8	119,4	
Niet tot een ijklijn behorend							
brutering	- 125,0	257,5	120,0				
	- 125,0	257,5	120,0				
Extrapolatie							6 368,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 194,7	509,2	328,6	358,2	422,9	420,3	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	6 789,6	7 545,6	7 263,0	7 039,7	7 010,0	6 976,8	6 368,3
Totaal Internationale samenwerking		13,6	13,8	12,8	12,8	12,8	12,8
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	6 789,6	7 559,2	7 276,8	7 052,5	7 022,8	6 989,6	6 381,1

Uitgaven
Mee- en tegenvallers

Van de woningen die onder de Regeling Bijdragen Eigen Woningen vallen, wordt een groter aantal verkocht dan verwacht. Omdat in het geval van verkoop de subsidie vervalt, zijn de desbetreffende ramingen structureel verlaagd.

Beleidsmatige mutaties

Voor bodemsanering heeft het kabinet voor de periode van 1998 tot en met 2010 in totaal 1,5 miljard extra beschikbaar gesteld. Aan deze extra middelen is verbonden dat, conform de uitkomsten van het betreffende interdepartementaal beleidsonderzoek, de saneringsprojecten meer functiegericht en goedkoper worden uitgevoerd.

Voor de herstructurering van naoorlogse wijken wordt in de periode van 2000 tot en met 2010, in totaal 1,85 miljard beschikbaar gesteld. Met de herstructurering wordt beoogd de sociale en economische vitaliteit van wijken met een eenzijdig woningbestand en een onaantrekkelijk imago te versterken.

Bij Voorjaarsnota 1996 is in verband met de hogere nominale Ziektefondspremie voor alleenstaanden een koopkrachtreparatie uitgevoerd via de Huursubsidiewet. Conform de wens van de Tweede Kamer is deze compensatie uitgebreid tot alle IHS-ontvangers. Daarnaast is per 1 juli 1997 door verhoging van de kindertoeslag in de Huursubsidie de inkomenspositie van huishoudens met kinderen verbeterd. Voorts is recentelijk in het parlement het voorstel voor de nieuwe Wet Huursubsidie behandeld en goedgekeurd. Daarbij zijn tevens verschillende amendementen aangenomen, die tot hogere uitgaven leiden. Ten slotte leidt een actualisatie van de IHS-ramingen per saldo tot een verhoging van zowel de uitgaven als de ontvangsten. Dit wordt onder meer veroorzaakt door de verschuiving van de peildatum vermogenstoets met één jaar. Vermoedelijk zal hierdoor bij de toekenning van Huursubsidie worden uitgegaan van te lage vermogens. Dit leidt in de eerste jaren tot hogere uitgaven en in latere jaren via restituties, tot hogere ontvangsten.

Ter nadere uitwerking van de in 1996 aan de Kamer toegezonden beleidsnota «Voertuigtechniek» wordt voor de periode van 1998 tot en met 2004 in totaal 185 miljoen beschikbaar gesteld.

Desalderingen

Vanwege een vertraging in de uitvoering van de geplande bodemsaneringsprojecten is het budget Bodemsanering VINEX in 1996 verlaagd met 38,5 miljoen. De begroting wordt in 1999 met eenzelfde bedrag verhoogd.

Overboekingen

Ten behoeve van de koppeling van de huursubsidie aan de netto-bijstand, zijn de in dit verband op de aanvullende post gereserveerde middelen (cluster V) overgeboekt naar de VROM-begroting.

Niet tot een ijklijn behorend

Op basis van de Wet Balansverkorting kwamen niet alle toegelaten instellingen in geval van economisch eigendom in aanmerking voor flankerend beleid. Het kabinet heeft besloten de wet zodanig te wijzigen dat in alle gevallen van economisch eigendom een aanvullende bijdrage wordt verstrekt. Dit leidt tot hogere uitgaven voor het flankerend beleid in 1998. Daarnaast kunnen toegelaten instellingen als gevolg van de verplichte aflossing van rijksleningen herfinancieringsverliezen leiden. Deze instelling worden door het Rijk gecompenseerd. Op basis van het amendement-Biesheuvel worden toekomstige objectsubsidies aan niet-winstbeogende instellingen, waarop het amendement van toepassing is, thans afgekocht. Het voorgaande leidt tot een fluctuerend verloop van de uitgaven in de jaren 1996, 1997 en 1998.

XIA VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	228,7	199,9	310,7	117,8	114,5	112,4	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
brutering		25,7					
diversen	36,7	11,0	9,6	7,3	- 3,6	- 13,3	
	36,7	36,7	9,6	7,3	- 3,6	- 13,3	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
huursubsidie			6,0	35,0	53,0	23,0	
diversen	17,2	9,3	3,0	3,0	3,0	1,3	
	17,2	9,3	9,0	38,0	56,0	24,3	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bodemsanering vinex	- 38,5			38,5			
diversen	7,0	1,8	1,1	1,2	0,9	0,3	
	- 31,5	1,8	1,1	39,7	0,9	0,3	
Extrapolatie							94,7
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	22,3	47,7	19,7	84,9	53,3	11,3	
STAND MILJOENENNOTA 1998	251,0	247,6	330,4	202,7	167,8	123,7	94,7

Ontvangsten*Mee- en tegenvallers*

De afkoop van objectsubsidies aan NWI's op grond van het amendement Biesheuvel bij de Wet Balansverkorting, heeft tot gevolg dat reeds betaalde subsidies in de periode 1995-1997 met rente worden teruggevoerd.

Beleidsmatige mutaties

Zie toelichting bij de uitgaven.

Desalderingen

Zie toelichting bij de uitgaven.

XIB RIJKSGEBOUWENDIENST

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	1 450,5	1 402,1	1 274,3	954,2	911,4	900,5	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 12,6	25,2					
	- 12,6	25,2					
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> afstoot middelenafpraak	- 19,9	19,2	147,8	5,5	- 0,2	16,2	
huisvestingsprojecten		- 158,3	40,3	103,6	104,3	62,1	
uitbreiding celcapaciteit		9,2	17,4	66,8	25,9	2,3	
diversen	16,1	4,3	14,0	- 21,3	- 21,3	- 21,3	
	- 3,8	- 125,6	219,5	154,6	108,7	59,3	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 12,7	37,5	21,0	5,8	7,8	6,2	
	- 12,7	37,5	21,0	5,8	7,8	6,2	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	110,1	148,0	30,9	18,2	24,2	22,5	
	110,1	148,0	30,9	18,2	24,2	22,5	
Extrapolatie							990,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	81,4	85,4	271,5	179,0	141,0	88,1	
STAND MILJOENENNOTA 1998	1 531,9	1 487,5	1 545,8	1 133,2	1 052,4	988,6	990,4

Uitgaven*Beleidsmatige mutaties*

Bij de afstoot van rijkspanden zorgt Financiën/Domeinen voor de verkoop. Ten aanzien van de gebouwen die onder de zogenaamde Middelenafpraak vallen, geldt dat de opbrengst wordt overgeheveld naar de RGD-begroting. De afstootramingen zijn als gevolg van diverse ontwikkelingen aangepast.

Om tegemoet te komen aan de huisvestingsbehoeften van verschillende rijksdiensten, waaronder Plein 23, is besloten extra middelen toe te voegen aan het investeringsbudget op de RGD-begroting. Daarnaast zijn er door onderuitputting in 1997 op de begroting van de Rijksgebouwendienst middelen doorgeschoven naar latere jaren.

Het kabinet heeft besloten tot een extra uitbreiding van de celcapaciteit (gevangeniswezen, jeugdinstellingen en TBS). Als gevolg daarvan wordt de begroting van de Rijksgebouwendienst verhoogd.

XIB RIJKSGEBOUWENDIENST

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	135,7	38,5	32,2	30,4	28,7	28,7	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 25,6	20,9					
	<u>- 25,6</u>	<u>20,9</u>					
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen		4,6					
		<u>4,6</u>					
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 12,4	37,4	21,0	5,8	7,8	6,2	
	<u>- 12,4</u>	<u>37,4</u>	<u>21,0</u>	<u>5,8</u>	<u>7,8</u>	<u>6,2</u>	
Extrapolatie							34,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 37,8	63,0	20,9	5,9	7,8	6,2	
	<u>- 37,8</u>	<u>63,0</u>	<u>20,9</u>	<u>5,9</u>	<u>7,8</u>	<u>6,2</u>	
STAND MILJOENENNOTA 1998	97,9	101,5	53,1	36,3	36,5	34,9	34,9

XII VERKEER EN WATERSTAAT

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	10 547,6	10 661,3	11 234,7	11 312,1	11 416,0	11 693,6	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bijdragen buitenland i.v.m. eurovignet	- 27,8						
diversen	- 19,1	22,5					
	- 46,9	22,5					
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
afkoop spoorwegpensioenfonds	56,0	- 7,0	- 4,0	- 25,9			
bescherming tegen overstroming		40,0	50,0	80,0	180,0	190,0	
betaling belgie ivm hsl		395,0	- 395,0				
bijdrage infrafonds (contractsector)			- 71,0	- 96,0	- 76,0	- 76,0	
bijdrage infrafonds: co ₂ -projecten		- 2,0	- 46,0	- 126,0	- 164,0	- 188,0	
bijdrage infrafonds: efficiency taakstelling ns			- 20,0	- 40,0	- 60,0	- 60,0	
bijdrage infrafonds: sloopregeling		- 37,6					
bijdrage infrafonds: swab/tib projecten			- 86,0	- 105,0	- 104,0		
bijdrage infrafonds: tweede tactisch pakket			50,0	50,0	50,0		
bijdrage infrafonds: voorbereiding swab/tib							
hoofdwegennet			50,0	50,0	50,0	100,0	
dialogoog/taakstelling openbaar vervoer			90,0	130,0	165,0	195,0	
kapitaalstorting ns-cargo	132,0	- 50,0	- 50,0				
sloopregeling binnenvaart		57,7					
verzelfstandiging rdw	- 59,8	- 217,7	- 218,2	- 217,9	- 218,3	- 218,3	
diversen	- 12,5	59,1	- 2,5	42,7	- 35,5	- 108,5	
	115,7	237,5	- 652,7	- 258,1	- 212,8	- 165,8	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bestuursovereenkomst waterkering ramspol		21,8	43,7	43,7			
diversen	- 8,3	10,0	5,2	2,7	2,2	1,7	
	- 8,3	31,8	48,9	46,4	2,2	1,7	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	2,3	205,8	268,0	267,7	266,5	274,2	
	2,3	205,8	268,0	267,7	266,5	274,2	
Niet tot een ijklijn behorend							
aandelenstorting nv westerscheldetunnel		7,0	- 84,0	32,0	94,0	84,0	
	7,0	- 84,0	32,0	94,0	84,0	84,0	
Extrapolatie							11 923,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	62,5	504,6	- 419,8	87,8	149,8	194,1	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	10 610,1	11 165,9	10 814,9	11 399,9	11 565,8	11 887,7	11 923,8
Totaal Internationale samenwerking		11,6	11,7	11,7	11,7	11,7	11,7
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	10 610,1	11 177,5	10 826,6	11 411,6	11 577,5	11 899,4	11 935,5

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

In tegenstelling tot eerdere verwachtingen vinden afdrachten aan andere Europese landen voor het Eurovignet pas voor het eerst in 1997 plaats; hierdoor vallen de uitgaven in 1996 met 27,8 miljoen mee.

Beleidsmatige mutaties

Als gevolg van de vervroegde afkoop van een deel van de betalingen aan het Spoorwegpensioenfonds vallen de hiervoor geraamde middelen in 1997 tot en met 1999 gedeeltelijk vrij.

Op basis van recent inzicht in de kwaliteit van de zeeweringen en de lessen die kunnen worden getrokken uit de watersnoden van 1993 en 1995, is besloten de bescherming van ons land tegen overstroming duurzaam vorm te geven. Dit veiligheidsbeleid, waarvoor de regering omvangrijke bedragen heeft gereserveerd, oplopend tot 210 miljoen in 2002, wordt uitgewerkt in de «Vierde Nota Waterhuishouding».

Ten behoeve van de vervroegde betaling van het restant van de vergoeding aan België in verband met het voor Nederland meest gunstige HSL-tracé, wordt de voeding van het Infrastructuurfonds in 1997 met 395 miljoen verhoogd en in 1998 met eenzelfde bedrag verlaagd.

De bijdrage aan het Infrastructuurfonds is verlaagd in verband met de dekking van de contractsector spoorvervoer, de financiering van het CO₂-reductieplan, de efficiëncytaakstelling op de NS-taakorganisaties, de financiering van de sloopregeling binnenvaart en SWAB/TIB-projecten (Samen Werken aan Bereikbaarheid en Transport in Balans). In het kader van de contractsector NS wordt een dertigtal onrendabele treindiensten gecontinueerd. Voor SWAB en TIB worden de middelen voornamelijk ingezet voor extra spitsdiensten in het stads/streek- en spoorvervoer in congestiegebieden en voor efficiënter, schoner, veiliger en intermodaal goederenvervoer. Een verhoging van de bijdrage aan het Infrastructuurfonds vindt plaats ten behoeve van de financiële impuls voor railprojecten uit het Tweede Tactisch Pakket en de voorbereidingskosten van de in SWAB/TIB-kader voorgenomen versnelde uitbreiding van de capaciteit achterlandverbindingen behorende tot het hoofdwegennet.

Door een tegenvallende vervoersgroei is de dubbeldoelstelling voor het stads- en streekvervoer, te weten het realiseren van een kostendekkingsgraad van 50% en een (gedifferentieerde) vervoersgroei van 15% in 2004, vooralsnog niet gerealiseerd. Mede naar aanleiding van een dialoog tussen Verkeer en Waterstaat en de decentrale overheden is de taakstelling openbaar vervoer verlaagd met 90 miljoen in 1998 oplopend tot 195 miljoen in 2001.

In het kader van de verzelfstandigingsoperatie is met de NS een kapitaaldotatie van 162 miljoen voor NS-Cargo overeengekomen, die met het oog op een rentebeding volledig in 1996 is betaald. In de begroting 1996 was hiervoor reeds 62 miljoen gereserveerd. Daarnaast is overeengekomen dat NS-Cargo geen E1700-locomotieven van NS-Reizigers hoeft over te nemen. Ten behoeve van NS-Reizigers is hiervoor in 1996 een compensatie van 32 miljoen toegekend. De in 1997 en 1998 voor de kapitaaldotatie gereserveerde bedragen van 50 miljoen vallen vrij.

Eind 1996 is de Europese verordening inzake een nieuwe internationale sloopregeling voor de binnenvaart afgerond. In 1997 worden de uitgaven incidenteel met 57,7 miljoen verhoogd ten behoeve van de reductie van overcapaciteit in deze sector.

In verband met de verzelfstandiging van de Rijksdienst voor het Wegverkeer per 1 juli 1996 worden zowel de uitgaven als de ontvangsten niet langer op de begroting van Verkeer en Waterstaat verantwoord.

Desalderingen

Rijkswaterstaat heeft met het Waterschap IJsseldelta een bestuurs-overeenkomst gesloten voor de realisatie van de waterkering Ramspol. Zowel de geraamde kosten als de bijdrage van het Waterschap worden in de begroting verantwoord.

Niet tot een ijklijn behorend

Op basis van de meest recente projectplanning voor de Westerschelde-tunnel wordt het ritme van de aandelenstorting in de NV-Westerscheldetunnel bijgesteld. De aandelenstorting loopt parallel aan de financieringsbehoefte die uit hoofde van de projectuitvoering ontstaat.

XII VERKEER EN WATERSTAAT

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	1 876,1	1 766,8	1 709,1	1 985,2	1 500,5	1 181,2	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
derving klm-dividend		- 19,5	- 29,0	- 29,0	- 29,0	- 29,0	
diversen	46,7	20,1					
	46,7	0,6	- 29,0	- 29,0	- 29,0	- 29,0	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
eu-bijdrage maas/bedijkte rivieren					40,0	40,0	
opbrengst grondverkoop ijsselmeerpolders	70,4						
verzelfstandiging rdw	- 75,6	- 241,2	- 241,3	- 240,7	- 240,7	- 240,7	
diversen	40,4	100,8	- 36,1	- 49,1	- 37,0	- 40,0	
	35,2	- 140,4	- 277,4	- 289,8	- 237,7	- 240,7	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bestuursovereenkomst waterkering ramspol		21,8	43,7	43,7			
diversen	- 8,3	10,0	5,2	2,7	2,2	1,7	
	- 8,3	31,8	48,9	46,4	2,2	1,7	
Niet tot een ijklijn behorend							
aandelenverkoop klm		990,0					
opbrengst heffingen wvo	- 25,9						
diversen	- 10,8	- 13,5	- 73,3	- 76,3	- 75,1	- 51,1	
	- 36,7	976,5	- 73,3	- 76,3	- 75,1	- 51,1	
Extrapolatie							812,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	37,0	868,4	- 331,0	- 348,7	- 339,6	- 319,1	
STAND MILJOENENNOTA 1998	1 913,1	2 635,2	1 378,1	1 636,5	1 160,9	862,1	812,9

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

De neerwaartse bijstelling van de dividendraming KLM van structureel 29 miljoen is het gevolg van de verkoop van aandelen KLM.

Beleidsmatige mutaties

In het kader van het Interregprogramma wordt door de EU bijgedragen aan het Zand- en Grensmaasproject en aan maatregelen voor hoogwaterbescherming in de uiterwaarden van de bedijkte rivieren.

Door niet-geraamde verkopen van gronden en opstallen aan pachters en gemeenten in Flevoland, worden extra ontvangsten gerealiseerd.

In verband met de verzelfstandiging van de Rijksdienst voor het Wegverkeer per 1 juli 1996 worden zowel de uitgaven als de ontvangsten niet langer op de begroting van Verkeer en Waterstaat verantwoord.

Desalderingen

Zie toelichting bij de uitgaven.

Niet tot een ijklijn behorend

Besloten is tot verkoop van aandelen KLM; de opbrengst hiervan bedraagt 990 miljoen.

Als gevolg van het beleid in het kader van de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren is het aantal belastbare vervuilingseenheden afgenomen en zijn de ontvangsten in 1996 gedaald met 25,9 miljoen.

XIII ECONOMISCHE ZAKEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	4 172,6	3 027,3	2 892,7	2 805,5	2 715,9	2 697,6	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bijstelling wir-raming	- 55,2	85,0	20,0	20,0	30,0	20,0	
diversen	- 8,1	- 3,8	- 8,3				
	- 63,3	81,2	11,7	20,0	30,0	20,0	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
efro-cofinanciering		71,0	4,0	9,0	8,0		
kennisstimulering			15,5	22,8	26,3	30,0	
micro-elektronicastimulering	- 70,0	- 30,0		10,0	10,0	10,0	
scheepsbouw	7,5	30,0	49,3	14,2	6,5		
verliesafdekking nedcar				220,0			
diversen	- 174,5	73,6	12,8	17,0	70,9	52,5	
	- 237,0	144,6	81,6	293,0	121,7	92,5	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
fes-projecten		- 25,7	- 24,0	45,0	17,2		
diversen	49,9	11,4	24,4	32,6	33,2	32,8	
	49,9	- 14,3	0,4	77,6	50,4	32,8	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
cluster iii elektronische snelwegen			30,0	55,0	55,0	55,0	
cluster iii technologische topinstituten			15,0	35,0	35,0	35,0	
diversen	- 33,9	- 49,5	42,2	38,0	39,8	43,5	
	- 33,9	- 49,5	87,2	128,0	129,8	133,5	
Extrapolatie							2 950,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 284,5	162,5	180,6	518,4	331,7	278,7	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	3 888,1	3 189,8	3 073,3	3 323,9	3 047,6	2 976,3	2 950,6
Totaal Internationale samenwerking		348,5	393,7	373,9	371,3	373,4	373,4
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	3 888,1	3 538,3	3 467,0	3 697,8	3 418,9	3 349,7	3 324,0

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De meevaller bij de WIR-uitgaven in 1996 wordt veroorzaakt doordat de uitfinanciering op basis van de definitieve aanslagen 55,2 miljoen lager is uitgevallen dan geraamd. Voor 1997 en latere jaren hebben nieuwe inzichten in de bestaande en nog niet verrekende WIR-claims geleid tot een verhoging van de uitgavenraming.

Beleidsmatige mutaties

De Europese Commissie heeft de Doelstelling 2-programma's, die worden gefinancierd uit het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO), voor de periode 1997-1999 goedgekeurd. EZ heeft de hiermee samenhangende cofinancieringsbijdrage tot en met 2000 beschikbaar gesteld.

Binnen de EZ-begroting zijn middelen oplopend tot 30 miljoen in 2001 vrijgemaakt voor kennisstimulering. Het betreft uitgaven aan de Stichting Technische Wetenschappen en de Regeling Kennisdragers in het Midden- en Kleinbedrijf.

Bijdragen in het kader van micro-elektronicastimulering behoeven goedkeuring van de Europese Commissie. Aangezien deze goedkeuring nog voor een aantal projecten in 1996 niet is verkregen, is 70 miljoen onbesteed gebleven. Ook in 1997 zal naar verwachting vertraging ontstaan in de uitbetaling van een aantal projecten die onderdeel zijn van de micro-elektronicastimulering. Om die reden is een bedrag van 30 miljoen verschoven naar de jaren 1999, 2000 en 2001.

Zolang het OESO-akkoord niet is geratificeerd, is het Europese steunkader inzake scheepsbouw van kracht. Dit betekent dat lidstaten financiële steun aan de scheepsbouwsector mogen verlenen. Om de Nederlandse werven niet in een achterstandspositie te brengen in de concurrentie met de andere (Europese) werven is besloten hiervoor middelen vrij te maken.

In 1991 is de Nederlandse Staat met Volvo Zweden en Mitsubishi overeengekomen dat de Staat in 1999 220 miljoen zal bijdragen aan de verliesafdekking van de Volvo 400-serie in de periode 1991-1996 (in 1996 is de laatste V400-auto gefabriceerd).

Desalderingen

De EZ-begroting ontvangt uit het FES (Fonds Economische Structuurversterking) voor kennisprojecten gelden in het kader van de investeringsimpuls. Gebleken is dat de raming voor deze projecten in 1997 en 1998 neerwaarts moet worden bijgesteld en in 1999 en 2000 moet worden verhoogd.

Overboekingen

Bij Voorjaarsnota 1997 zijn de laatste tranches van de bij Regeerakkoord gereserveerde clustergelden uitgedeeld. Voor EZ zijn deze clustergelden bestemd voor elektronische snelwegen, technologische topinstituten en de subsidieregeling Economie, Ecologie en Technologie (EET).

XIII ECONOMISCHE ZAKEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	6 296,7	5 842,9	5 152,6	5 091,0	4 934,9	4 821,3	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bijstelling wir-raming	- 35,8	- 5,0	10,0	10,0	5,0	5,0	
gasbaten buitenland excl. fes	54,4	542,0	520,0	293,0	102,0	- 7,0	
	18,6	537,0	530,0	303,0	107,0	- 2,0	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
vervroegde aflossing lening daf	40,0	- 3,8	- 5,0	- 5,0	- 5,0	- 5,0	
vervroegde aflossing lening hoogovens		84,0	- 28,0	- 28,0	- 28,0		
diversen	98,7	60,8	42,9	21,4	49,7	20,2	
	138,7	141,0	9,9	- 11,6	16,7	15,2	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
fes-projecten		- 25,7	- 24,0	45,0	17,2		
diversen	49,9	11,4	24,4	32,6	33,2	32,8	
	49,9	- 14,3	0,4	77,6	50,4	32,8	
Niet tot een ijklijn behorend							
gasbaten binnenland	93,4	758,0	380,0	107,0	- 202,0	- 393,0	
gasbaten binnenland naar fes			- 500,0	- 500,0	- 500,0	- 500,0	
verkoop aandelen alpinvest		275,0					
verkoop aandelen daf	315,7						
diversen	- 8,1	- 3,8	- 8,3				
	401,0	1 029,2	- 128,3	- 393,0	- 702,0	- 893,0	
Extrapolatie							3 968,5
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	608,2	1 693,0	411,9	- 24,0	- 528,0	- 847,1	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	6 904,9	7 535,9	5 564,5	5 067,0	4 406,9	3 974,2	3 968,5
Totaal Internationale samenwerking		6,5	7,5	7,5	6,3	5,2	5,2
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	6 904,9	7 542,4	5 572,0	5 074,5	4 413,2	3 979,4	3 973,7

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

De tegenvallers van 35,8 miljoen in 1996 en 5 miljoen in 1997 worden veroorzaakt doordat minder WIR-gepremieerde desinvesteringen hebben plaatsgevonden dan geraamd. Deze tegenvallers leiden tot meevallers in 1998 en latere jaren.

Voor de ijklijn zijn relevant de gasbaten (deel niet-belastingontvangsten) uit hoofde van export (exclusief FES). De meevaller in 1996 is hoofdzakelijk toe te schrijven aan een hogere dan geraamde olieprijs. De opwaartse bijstelling van de raming voor 1997 en latere jaren wordt verklaard door een hogere dan geraamde dollarkoers en olieprijs. Daarnaast worden

vanaf 1998 lagere afzetvolumina geraamd als gevolg van liberalisering van de gasmarkt. Dit heeft tot gevolg dat in 2001 de raming neerwaarts moet worden bijgesteld.

Beleidsmatige mutaties

Bij de verkoop van de Staatsdeelneming DAF Trucks in 1996 is een door de Staat verstrekte achtergestelde lening vervroegd afgelost. De in de EZ-begroting geraamde ontvangsten uit hoofde van deze aflossing komen daarmee te vervallen.

Hoogovens heeft besloten in 1997 de nog uitstaande lening van 84 miljoen (stand ultimo 1997) vervroegd af te lossen. De geraamde ontvangsten van 1998 tot en met 2000 komen daarmee eveneens te vervallen.

Desalderingen

Zie de toelichting bij de uitgaven.

Niet tot een ijklijn behorend

De gasbaten uit hoofde van binnenlandse afzet zijn niet relevant voor het uitgavenkader. De meevaller in 1996 is hoofdzakelijk toe te schrijven aan een hogere dan geraamde olieprijs. De opwaartse bijstelling van de ontvangsten voor 1997 en latere jaren wordt verklaard door een hoger dan geraamde dollarkoers en olieprijs. Daarnaast worden vanaf 1998 lagere afzetvolumina geraamd als gevolg van liberalisering van de gasmarkt. Dit heeft tot gevolg dat in 2000 en latere jaren de raming neerwaarts moet worden bijgesteld.

Vanaf 1998 wordt jaarlijks een half miljard aan gasbaten uit hoofde van binnenlandse afzet bestemd voor voeding van het Fonds Economische Structuurversterking. Dit leidt tot minder ontvangsten op de begroting van Economische Zaken en tot hogere ontvangsten bij het FES.

Als gevolg van de verkoop van de aandelen Alpinvest is in 1997 275 miljoen ontvangen. Deze ontvangst is niet relevant voor de ijklijn. Dit geldt ook voor de ontvangst uit de verkoop van de aandelen DAF. Deze opbrengst is gerealiseerd in 1996 en bedroeg 316 miljoen.

XIV LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	3 239,2	3 249,4	3 213,8	3 167,2	3 148,1	3 160,4	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
nationale financiering maatregelen varkenspest		1 790,0					
diversen	- 47,9	- 18,7	1,9	1,9	1,9	1,9	
	- 47,9	1 771,3	1,9	1,9	1,9	1,9	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
kwaliteitsimpuls groene hart			30,0	30,0	30,0	30,0	
veterinair beleid			30,0	35,0	30,0	30,0	
diversen	- 1,5	- 25,9	- 15,3	- 11,4	- 11,4	- 11,4	
	- 1,5	- 25,9	44,7	53,6	48,6	48,6	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
verzelfstandiging staatsbosbeheer			- 52,7	- 53,0	- 53,9	- 54,8	
diversen	7,2	17,0	5,8	9,1	13,4	16,8	
	7,2	17,0	- 46,9	- 43,9	- 40,5	- 38,0	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	1,3	65,4	91,1	81,0	84,9	87,1	
	1,3	65,4	91,1	81,0	84,9	87,1	
Extrapolatie							3 276,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 40,7	1 827,6	90,8	92,6	94,8	99,4	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	3 198,5	5 077,0	3 304,6	3 259,8	3 242,9	3 259,8	3 276,6
Totaal Internationale samenwerking		32,9	35,4	35,4	35,4	35,4	35,4
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	3 198,5	5 109,9	3 340,0	3 295,2	3 278,3	3 295,2	3 312,0

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De kosten van de uitbraak van de klassieke varkenspest in Nederland worden voor geheel 1997 vooralsnog geraamd op 4,0 miljard. Het betreft de kosten die voortvloeien uit de opkoopregeling, bestrijdingsmaatregelen en uitvoeringskosten. Van deze kosten wordt naar verwachting circa 2,1 miljard door de Europese Unie vergoed. De nationale kosten voor varkenspest worden geraamd op 1,9 miljard. Een deel van de nationale kosten wordt gedekt door aanwending van de 93 miljoen, die beschikbaar is in het dierziektenfonds. Hiervan is 43 miljoen het aandeel van het bedrijfsleven. De overige nationale kosten worden voor 70 miljoen binnen de LNV-begroting gedekt en voor het overige wordt de LNV-begroting verhoogd. Dit leidt tot een totale tegenvaller van 1790 miljoen gulden. Overigens is hiervan een bedrag van 50 miljoen gulden bestemd om het overheidsaandeel in het inmiddels uitgeputte dierziektenfonds weer aan te vullen.

Beleidsmatige mutaties

Om de bestaande kwaliteiten van het Groene Hart te verbeteren en zo goed mogelijk te benutten is in 1998 en latere jaren 30 miljoen aan de LNV-begroting toegevoegd.

Ter verbetering van het diergezondheidsbeleid is 30 miljoen in 1998, 35 miljoen in 1999 en 30 miljoen structureel aan de LNV-begroting toegevoegd, onder andere ten behoeve van preventie, bestrijding en vrijwaring van zeer besmettelijke dierziekten en zoönosen.

Desalderingen

In het kader van de verzelfstandiging van Staatsbosbeheer (SBB) per 1 januari 1998 worden de uitgaven en ontvangsten van SBB niet meer afzonderlijk op de LNV-begroting verantwoord, maar eenmalig gesaldeerd en voortaan als rijksbijdrage Staatsbosbeheer verantwoord.

XIV LANDBOUW, NATUURBEHEER EN VISSERIJ

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	558,7	500,6	514,0	517,9	517,6	498,5	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 3,7	- 5,2					
	<u>- 3,7</u>	<u>- 5,2</u>					
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen		- 7,6	- 25,3	- 23,2	- 23,9	- 23,9	
		<u>- 7,6</u>	<u>- 25,3</u>	<u>- 23,2</u>	<u>- 23,9</u>	<u>- 23,9</u>	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> verzelfstandiging staatsbosbeheer diversen	7,2	17,0	- 52,7 5,8	- 53,0 9,1	- 53,9 13,4	- 54,8 16,8	
	<u>7,2</u>	<u>17,0</u>	<u>- 46,9</u>	<u>- 43,9</u>	<u>- 40,5</u>	<u>- 38,0</u>	
Niet tot een ijklijn behorend							
diversen	- 11,3						
	<u>- 11,3</u>						
Extrapolatie							438,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 7,8	4,2	- 72,1	- 67,1	- 64,4	- 62,0	
	<u>- 7,8</u>	<u>4,2</u>	<u>- 72,1</u>	<u>- 67,1</u>	<u>- 64,4</u>	<u>- 62,0</u>	
STAND MILJOENENNOTA 1998	550,9	504,8	441,9	450,8	453,2	436,5	438,4

Ontvangsten*Desalderingen*

Zie toelichting bij de uitgaven.

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	23 986,3	23 531,6	26 144,6	25 223,6	25 101,2	25 111,6	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 16,6						
<i>Sociale zekerheid</i>							
nominale ontwikkeling		- 0,2	56,2	58,5	53,1	54,8	
verhoging SPAK			- 68,2	- 69,3	- 65,1	- 67,1	
volume-ontwikkeling sociale voorzieningen	138,7	- 48,6	- 51,8	- 40,0	- 61,9	- 57,1	
diversen	- 291,2	34,7	- 156,1	- 154,6	- 138,2	- 100,4	
	- 169,1	- 14,1	- 219,9	- 205,4	- 212,1	- 169,8	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
gemeentelijk inkoopbudget arbvo			50,0	50,0	50,0	50,0	
overboeking naar gemeentelijk werkfonds			- 70,8	- 70,8	- 70,8	- 70,8	
wet op de reïntegratie			33,0	33,0	33,0	33,0	
diversen	6,6	3,9	30,5	11,2	11,9	3,9	
<i>Sociale zekerheid</i>							
besparingen wet op de loopbaanonderbreking			- 28,0	- 46,8	- 70,7	- 94,0	
besparingen wet op de reïntegratie			- 7,5	- 19,5	- 32,6	- 39,7	
elektronisch gegevensverkeer (cvcs)		25,0					
invoering nieuwe wet sociale werkvoorziening		83,8					
invoering wet inschakeling werkzoekenden		20,0	522,6	568,6	570,0	576,7	
koopkrachttoeslag individuele huursubsidie		51,0					
motie giskes		30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	
niet herkeuren cohort 97/98 (aaw/wao)		- 15,0	- 40,0	- 50,0	- 50,0	- 50,0	
verhoging kinderbijslag			75,0	100,0	100,0	100,0	
verkortings wachtlijsten			53,0	53,0	53,0	53,0	
verlenging tijdelijke regeling vervoersvoorziening							
wvg			50,0				
wet op de reïntegratie			85,0	85,0	85,0	85,0	
diversen	- 17,0	28,2	- 87,9	- 115,1	- 92,0	- 78,9	
	- 10,4	226,9	694,9	628,6	616,8	598,2	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	0,8	0,3					
	0,8	0,3					
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	- 2,0	15,4	21,0	22,8	21,8	21,8	
<i>Sociale zekerheid</i>							
van aanvullende post naar begroting tranche 1997		319,9	374,0	352,4	357,5	360,7	
diversen		90,7	87,7	86,9	86,1	85,4	
	- 2,0	426,0	482,7	462,1	465,4	467,9	

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Niet tot een ijklijn behorend							
rijksbijdrage anw		1 000,0					
rijksbijdrage aow		2 100,0	2 493,0	2 805,0	2 805,0	2 805,0	
storting aow-spaarfonds		750,0	1 500,0	1 500,0	1 500,0	1 500,0	
rijksbijdrage waz			30,0	30,0	30,0	30,0	
rijksbijdrage wet op de loopbaanonderbreking			28,0	55,0	83,0	110,0	
diversen	- 1,2	- 0,9	- 0,8	- 0,8	- 0,8	- 0,8	
	- 1,2	3 849,1	4 050,2	4 389,2	4 417,2	4 444,2	
Extrapolatie							30 538,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 181,8	4 488,4	5 007,9	5 274,4	5 287,2	5 340,4	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	23 804,5	28 020,0	31 152,5	30 498,0	30 388,4	30 452,0	30 538,2
Totaal Internationale samenwerking		1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	23 804,5	28 021,5	31 154,0	30 499,5	30 389,9	30 453,5	30 539,7

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Sociale zekerheid

De nominale ontwikkeling behelst de vereveningsbijdrage van de Wajong-uitkeringen. Deze premie wordt geheven om ervoor te zorgen dat mensen met een Wajong-uitkering gelijke bruto-nettotrajecten houden als mensen met een looninkomen.

De verhoging van de specifieke afdrachtskorting (SPAK) leidt tot een meevaller van ruim 68 miljoen vanaf 1998 doordat de SPAK ook van toepassing is op de WIW.

De volume-ontwikkeling sociale voorzieningen laat in 1996 een tegenvallende en vanaf 1997 een meevallende ontwikkeling zien. Vanaf 1997 is enerzijds sprake van hogere uitgaven door een toenemend beroep op bijstand door 65-plussers met een onvolledige AOW-opbouw (Algemene Ouderdoms Wet). Anderzijds leidt de meevallende macro-economische werkloosheidsontwikkeling tot een neerwaartse aanpassing van de volumeramingen voor het Gemeentelijk Werkfonds en de Algemene Bijstandswet met ingang van 1997.

Beleidsmatige mutaties

Rijksbegroting in enge zin

De regering heeft besloten om het gemeentelijke budget voor de inkoop van arbeidsbemiddeling bij de Arbeidsvoorzieningsorganisatie met ingang van 1998 te verhogen van 50 tot 100 miljoen gulden per jaar om de inschakeling van moeilijk plaatsbare uitkeringsgerechtigden op de arbeidsmarkt te bevorderen.

Door de inwerkingtreding van de Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW) per 1 januari 1998 vervalt de subsidiëring van de banen-poolplaatsen door de Arbeidsvoorzieningsorganisatie. De bedragen die met deze subsidiëring waren gemoeid worden gekort op de Rijksbijdrage aan de Arbeidsvoorzieningsorganisatie en overgeheveld naar het Gemeentelijk Werkfonds.

Met de Wet op de Reïntegratie wil de regering de arbeidsmarktpositie van gedeeltelijk arbeidsongeschikten versterken. De basisbemiddeling zal worden uitgevoerd door de Arbeidsvoorzieningsorganisatie. Hiertoe

wordt structureel 33 miljoen overgeheveld van de sociale fondsen naar de Rijksbijdrage aan de Arbeidsvoorzieningsorganisatie.

Sociale Zekerheid

Het wetsvoorstel loopbaanonderbreking voorziet in de mogelijkheid tijdelijk verlof op te nemen waarbij van overheidszijde een uitkering wordt verstrekt. Op de plaats van de verlofganger kan tijdelijk een bijstandsgerechtigde aan de slag.

De Wet op de Reintegratie maakt het mogelijk dat gedeeltelijk arbeidsongeschikte bijstanders weer aan het werk gaan. Hierdoor doet zich een besparing voor de in de bijstandsuitgaven.

De elektronische gegevensuitwisseling ten behoeve van het proces Samenwerking Werk en Inkomen zal worden gefaciliteerd door een cliëntvolgcommunicatiestelsel (CVCS). De regering stelt in 1997 25 miljoen gulden beschikbaar.

In verband met de invoeringskosten van de nieuwe Wet Sociale Werkvoorziening is het budget in 1997 eenmalig opgehoogd. De extra middelen worden ingezet voor managementondersteuning.

Op 1 januari 1998 is de inwerkingtreding van de Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW) voorzien. Op basis van deze wet zal een brede doeluitkering, het zogenaamde Gemeentelijk Werkfonds, worden ingesteld. In dit fonds wordt een aantal bestaande geldstromen naar de gemeenten gebundeld. In totaal is ruim 1,7 miljard gulden gemoeid met de nieuwe regeling. Deze middelen worden overgeheveld vanuit diverse regelingen, zoals de Banenpools, de Jeugdwerkgarantiewet en de Algemene Bijstandswet. Daarnaast zijn ook middelen uit het Fonds Sociale Vernieuwing en van de arbeidsvoorzieningsorganisatie aan het nieuwe fonds toegevoegd.

In 1997 heeft de regering 49 miljoen uitgetrokken om aan ontvangers van individuele huursubsidie een eenmalige koopkrachttoeslag toe te kennen. Daarnaast is twee miljoen aan het Gemeentefonds toegevoegd om eigenwoningbezitters met een minimuminkomen eenzelfde koopkrachttoeslag via de bijzondere bijstand te doen toekomen.

Mede naar aanleiding van de motie Giskes trad dit jaar met terugwerkende kracht tot 1 januari 1997 de Regeling Tegemoetkoming Onderhoudskosten Thuiswonende Meervoudig en Ernstig Lichamelijke Gehandicapte Kinderen in werking. De regeling voorziet in een belastingvrije tegemoetkoming aan de ouders of verzorgers van deze kinderen. Afhankelijk van de ernst van de handicap is de hoogte van de tegemoetkoming respectievelijk fl. 1000,- en fl. 1500,- gulden per jaar.

Op verzoek van de Tweede Kamer heeft de regering besloten de herkeuringen in het kader van de Wet Terugdringing Beroep op de Arbeidsongeschiktheidsregelingen (TBA) niet langer doorgang te laten vinden voor arbeidsongeschikten die de leeftijd van 45 jaar bereikt hebben. De maatregel leidt tot meerkosten in de uitgaven voor de WAO. De neerwaartse reeks geeft de besparingen op het begrotingsartikel inzake de tijdelijke Wet Beperking Inkomensgevolgen Arbeidsongeschiktheids criterium (Bia) weer.

Voor alle gezinnen met kinderen is een verhoging van de kinderbijslag voorzien. Structureel is hiermee een bedrag van 100 miljoen gemoeid. Vanwege de betalingssystematiek is voor 1998 een bedrag beschikbaar van 75 miljoen.

Besloten is om, in aansluiting op de eerdere impuls voor 1997, thans structureel middelen ter beschikking te stellen voor verkorting van de wachtlijsten in de WSW.

In afwachting van de resultaten van de tweede evaluatie van de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG) wordt de Tijdelijke Regeling Vervoersvoorzieningen WVG met een jaar verlengd. De regeling voorziet in een middelentoekenning aan gemeenten ten behoeve van inwoners van AWBZ-instellingen.

In het kader van de Wet op de Reïntegratie heeft de regering middelen vrijgemaakt. Een deel van deze middelen, 85 miljoen, is geormerkt voor gedeeltelijk arbeidsgeschikte bijstanders. Het budget wordt toegevoegd aan het Gemeentelijk Werkfonds.

Overboekingen

Alle uitkeringen worden jaarlijks aangepast aan de loonontwikkeling en de ontwikkeling van het binnenlands consumptieprijspeil. De gepresenteerde overboeking betreft de toevoeging van deze raming aan de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Niet tot een ijklijn behorend

Gelet op de tekortpositie van het ANW-fonds is een eenmalige rijksbijdrage verstrekt van 1 miljard.

Om de inpassing van de toekomstige uitgaven voor de Algemene Ouderdoms Wet (AOW) in verband met de vergrijzing van de bevolking te vergemakkelijken heeft de regering besloten tot instelling van een AOW-Spaarfonds. Hiertoe zal een apart begrotingsfonds worden ingesteld. In 1997 zal een bijdrage van 750 miljoen worden gestort. Vanaf 1998 zal een structurele bijdrage van 1,5 miljard in het spaarfonds worden gestort.

Gelet op de tekortpositie van het Ouderdomsfonds is in 1997 een eenmalige rijksbijdrage verstrekt van 2,1 miljard. Voorts is als gevolg van de vaststelling van het van de AOW-premie voor 1998 en volgende jaren op 16,5% de rijksbijdrage aan het Ouderdomsfonds verhoogd met ongeveer 2,3 miljard.

Uit het WAZ-fonds worden de arbeidsongeschiktheidslasten van gewezen zelfstandigen en beroepsbeoefenaren met overig inkomen bekostigd. Verzekerden betalen een premie. Deze premie is zo vastgesteld, dat de groep zelfstandigen de lasten voor gewezen zelfstandigen kan dekken. Voor zover de premie-inkomsten niet voldoende zijn voor de overige lasten, stelt de regering een rijksbijdrage ter beschikking. De rijksbijdrage wordt geraamd op 30 miljoen structureel.

Het wetsvoorstel loopbaanonderbreking voorziet in de mogelijkheid tijdelijk verlof op te nemen, waarbij van overheidszijde een uitkering wordt verstrekt. Deze uitkeringen komen ten laste van het Algemeen werkloosheidsfonds (Awf), waarin een bijdrage van het rijk zal worden gestort.

XV SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	801,1	752,7	845,1	841,1	842,8	842,9	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	2,6						
<i>Sociale zekerheid</i> diversen	172,7	29,4	- 20,8	- 15,2	- 10,3	- 10,2	
	175,3	29,4	- 20,8	- 15,2	- 10,3	- 10,2	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen		3,5	0,6	2,5	4,4	5,0	
<i>Sociale zekerheid</i> diversen		- 0,4	11,9	11,3	11,3	11,3	
		3,1	12,5	13,8	15,7	16,3	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	0,8	0,3					
	0,8	0,3					
Niet tot een ijklijn behorend							
realisatie aaw/wao diversen	4,0	- 32,0 - 11,6	- 32,0 0,7	- 32,0 - 5,0	- 32,0 - 10,5	- 32,0 - 10,6	
	4,0	- 43,6	- 31,3	- 37,0	- 42,5	- 42,6	
Extrapolatie							806,4
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	180,1	- 10,7	- 39,6	- 38,4	- 37,1	- 36,5	
STAND MILJOENENNOTA 1998	981,2	742,0	805,5	802,7	805,7	806,4	806,4

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	12 876,6	9 951,6	10 139,7	10 092,1	10 051,5	10 038,2	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	- 23,7	8,1					
<i>Zorg</i> diversen	- 3,7	6,5					
	- 27,4	14,6					
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> arbeidstijdenwet jeugdhulpverlening extra middelen buitenschoolse opvang diversen	- 30,4	18,7 40,0 12,9	37,2 60,0 31,6	37,2 60,0 17,5	37,2 17,5	37,2 15,9	
<i>Zorg</i> overheveling banen langdurig werklozen diversen	- 61,2	- 37,8 - 140,6	- 76,8 - 63,6	- 77,3 - 77,4	- 78,1 - 77,4	- 80,3 - 77,6	
	- 91,6	- 106,8	- 11,6	- 40,0	- 100,8	- 104,8	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	3,4	4,9	- 2,3	- 3,2	- 4,1	- 4,1	
<i>Zorg</i> diversen	14,8	10,6	4,2	4,2	3,1	3,1	
	18,2	15,5	1,9	1,0	- 1,0	- 1,0	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> van gf: overheveling middelen fonds sociale vernieuwing diversen	- 5,3	23,9	270,9 50,2	271,1 49,8	271,4 48,6	271,6 48,6	
<i>Zorg</i> cluster 1: extra werkgelegenheid langdurig werklozen diversen		174,9	80,0 185,2	162,0 184,9	157,0 182,3	161,0 180,4	
	- 5,3	198,8	586,3	667,8	659,3	661,6	
Niet tot een ijklijn behorend							
beëindiging medeverzekering zfw voor studenten dekking knelpunten premiegefinancierde zorg		- 27,0	- 84,4 77,0	- 116,8	- 138,4	- 153,3	
decentralisatie zittend ziekenvervoer indicatiestelling thuiszorg knelpunten thuiszorg wachttijsten curatieve zorg diversen	2,3	80,0 50,0 239,7	- 72,5 199,5	- 72,5 212,9	- 72,5 215,9	- 72,5 217,3	
	2,3	342,7	119,6	- 254,7	- 273,2	- 286,7	
Extrapolatie							10 270,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 103,9	464,7	696,1	374,1	284,7	269,4	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	12 772,7	10 416,3	10 835,8	10 466,2	10 336,2	10 307,6	10 270,6
Totaal Internationale samenwerking		0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	12 772,7	10 416,8	10 836,3	10 466,7	10 336,7	10 308,1	10 271,1

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

Rijksbegroting in enge zin

De introductie van de Arbeidstijdenwet in de sector jeugdhulpverlening leidt tot additionele kosten. In verband hiermee wordt het artikel jeugdhulpverlening structureel verhoogd.

De regering heeft 160 miljoen beschikbaar gesteld voor het creëren van extra plaatsen in de buitenschoolse opvang. Deze stimuleringsmaatregel zal in de periode 1997–1999 door VWS worden uitgevoerd. Derhalve worden de beschikbare middelen op de begroting van VWS geplaatst.

Onder de post *Diversen* is onder andere het door de regering beschikbaar gestelde budget (15 miljoen structureel vanaf 1998) voor capaciteitsuitbreiding in de vrouwenopvang opgenomen.

Zorg

Bij Regeerakkoord is besloten 40.000 banen te creëren voor langdurig werklozen. De banen zijn bedoeld voor de zorgsector en de gemeenten. Om de realisatie van deze 40.000 banen te bespoedigen, worden middelen uit de tranche 1997 voor circa 2200 banen overgeheveld van de zorgsector naar de gemeenten.

Overboekingen

Rijksbegroting in enge zin

Met ingang van 1-1-1998 wordt het Fonds Sociale Vernieuwing (FSV) opgeheven. In verband hiermee worden de door VWS in het Fonds gestorte middelen teruggeboekt naar de begroting van VWS.

Zorg

Bij Voorjaarsnota 1997 zijn de intensiveringsgelden uit het Regeerakkoord (cluster 1: extra werkgelegenheid langdurig werklozen) tranche 1998 overgeboekt naar de begroting van VWS.

Niet tot een ijklijn behorend

In het kader van de reparatiemaatregel van de Wet Van Otterloo is besloten dat een groep bejaarden toegang krijgt tot het ziekenfonds. Gelijktijdig zal een groep studenten de overstap moeten maken van de ziekenfondsverzekering naar de (duurdere) particuliere ziektekostenverzekering. De vrijvallende middelen in de Rijksbijdragen ziektekosten worden overgeheveld naar de begroting van OCenW ter compensatie van de kostenstijging voor de betrokken studenten.

Restituties op uitgaven voor de tranche 1996 voor extra banen voor langdurig werkozen en op voorschotten aan verzorgingshuizen (zie de mutaties aan de ontvangstenkant) worden aangewend ter dekking van knelpunten in de zorg.

Het zittend ziekenvervoer wordt per 1 januari 1999 gedecentraliseerd naar de gemeenten. De hiertoe benodigde middelen worden overgeheveld naar het Gemeentefonds.

Vanaf 1998 worden de gemeenten verantwoordelijk voor de organisatie van de indicatiestelling in de thuiszorg. De kosten die samenhangen met deze nieuwe taak worden vergoed door structureel 72,5 miljoen uit de middelen voor de zorgsector toe te voegen aan het Gemeentefonds.

In 1997 wordt via een eenmalige bijdrage van de VWS-begroting van 80 miljoen beschikbaar gesteld voor knelpunten in de thuiszorg.

Voor verkorting van de wachtlijsten in de curatieve somatische zorg wordt in 1997 incidenteel een bedrag van 50 miljoen beschikbaar gesteld.

XVI VOLKSGEZONDHEID, WELZIJN EN SPORT

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	230,6	231,8	232,9	219,1	219,0	218,5	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> meerontvangsten sectorfondsen diversen	- 7,6	33,0					
<i>Zorg</i> afrekening extra banen langdurig werklozen (tranché 1996) diversen	3,5	6,5	50,0				
	- 4,1	39,5	50,0				
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	14,4	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	
<i>Zorg</i> afrekening verzorgingshuizen diversen	15,3	- 4,1	27,0				
	29,7	- 4,0	27,2	0,2	0,2	0,2	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen	3,4	4,9	- 2,3	- 3,2	- 4,1	- 4,1	
<i>Zorg</i> diversen	14,8	10,6	4,3	4,3	3,2	3,2	
	18,2	15,5	2,0	1,1	- 0,9	- 0,9	
Extrapolatie							217,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	43,7	51,1	79,2	1,3	- 0,7	- 0,8	
STAND MILJOENENNOTA 1998	274,3	282,9	312,1	220,4	218,3	217,7	217,6

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

Rijksbegroting in enge zin

Ten behoeve van een samenhangend en actief arbeidsmarktbeleid heeft de regering middelen ter beschikking gesteld aan door sociale partners voor dat doel opgerichte sectorfondsen. De afrekening in 1997 van de voorschotten aan de sectorfondsen uit voorgaande jaren leidt tot een meevaller van in totaal 39,5 miljoen (33 miljoen op de Rijksbegroting in enge zin en 6,5 miljoen in de Zorg).

Zorg

De achterblijvende realisatie van extra banen voor langdurig werklozen (tranche 1996) zorgt voor een eenmalige ontvangst van 50 miljoen in 1998. Deze middelen worden ingezet ter dekking van knelpunten in de premiegefinancierde zorg.

Beleidsmatige mutaties

Zorg

In verband met te hoge bevoorschotting van verzorgingshuizen wordt in 1998 27 miljoen teruggevorderd. Deze ontvangsten dienen ter dekking van knelpunten in de premiegefinancierde zorg.

INTERNATIONALE SAMENWERKING

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	6 776,9	7 380,8	7 642,1	7 983,3	8 372,7	8 777,8	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bnp mutatie		206,3	366,3	383,2	401,0	419,5	
eu toerekening		- 48,2	- 33,9	- 11,9	- 28,8	- 46,3	
overheveling hgls middelen		- 162,5	- 416,0	- 420,4	- 441,0	- 449,2	
diversen	19,0	0,3	- 2,1	- 7,7	2,9	0,4	
	19,0	- 4,1	- 85,7	- 56,8	- 65,9	- 75,6	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
automatisering		6,7	31,3	27,3	14,6	14,6	
bedrijfslevenprogramma			155,0	180,0	195,0	200,0	
economische hulp midden- en oost-europa		- 21,3	- 11,0	2,0	25,4	41,4	
exportbevordering		18,7	59,3	45,5	51,3	36,1	
hulp aan suriname	27,3		- 40,0				
landenprogramma met betrekking tot onderwijs en cultuur		42,7	63,0	66,5	67,0	62,0	
macro-economische steun en schuldverlichting		44,0	- 223,7	- 282,0	- 427,7	- 508,7	
noodhulp	56,3		- 30,0	- 25,0	- 35,0	- 40,0	
toerekening schuldkwijtscheldingen		- 88,0	- 55,0	- 55,0	- 55,0	- 5 5,0	
vredesoperaties		- 52,5	- 46,6	- 34,3	- 54,4	- 54,9	
diversen	- 48,0	50,6	433,9	446,7	565,2	658,4	
	35,6	0,9	336,2	371,7	346,4	353,9	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bijdrage van nederlandse antillen en aruba voor kustwacht		5,1	30,6	7,7	7,6	7,6	
diversen		10,3	9,2	9,2	11,2	12,2	
		15,4	39,8	16,9	18,8	19,8	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen		0,2	4,0	4,1	4,1	0,1	
		0,2	4,0	4,1	4,1	0,1	
Extrapolatie							9 516,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	54,6	18,3	313,1	339,6	306,6	301,3	
STAND MILJOENENNOTA 1998	6 831,5	7 399,1	7 955,2	8 322,9	8 679,3	9 079,1	9 516,2

Uitgaven
Mee- en tegenvallers

De hgls-uitgaven worden verhoogd op basis van de meest recente macro-ramingen voor de periode 1997 tot en met 2002.

De hoger dan geraamde uitgaven van de Europese Unie voor internationale samenwerking zijn toegerekend aan de hgls.

Van de aanvullende post hgls zijn de middelen voor internationale samenwerking overgeheveld naar de diverse begrotingen.

Beleidsmatige mutaties

Voor de modernisering van het geautomatiseerde systeem van informatie-uitwisseling tussen ministeries en de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland zijn hogere uitgaven geraamd. De mutatie betreft de kosten voor automatisering op het terrein van internationale samenwerking.

De uitgaven in verband met het bedrijfslevenprogramma zijn het gevolg van beleidsintensiveringen op de reeds bestaande ontwikkelingsrelevante exportprogramma's (ORET) en op de programma's met betrekking tot milieu en economische verzelfstandiging (MILIEV). Daarnaast is een tweetal nieuwe programma's gestart, te weten het Programma Samenwerking Opkomende Markten (PSOM) en het Programma Investerings OS.

Bij de economische hulp aan Midden- en Oost-Europa zullen eerder aangegane verplichtingen pas later tot betaling komen. Hierdoor is in 1997 en 1998 sprake van een neerwaartse en in latere jaren van een opwaartse bijstelling.

De stijging bij de exportbevordering is het gevolg van een intensivering naar aanleiding van de aanbevelingen van de G23 en het pas later tot betaling komen van eerder aangegane verplichtingen.

De hulp aan Suriname is in 1996 met 27,3 miljoen verhoogd, doordat via de Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden ontvangen betalingsafroepen, waarvan werd aangenomen dat deze niet meer tot betaling in 1996 zouden leiden, alsnog tot betaling zijn gekomen. De raming voor 1998 is met 40 miljoen neerwaarts bijgesteld als uitvloeisel van de voortgang van de uitvoering in 1997.

De uitgavenstijging van het landenprogramma Onderwijs en Cultuur zijn het gevolg van een beslissing om geleidelijk 100 miljoen extra (ten opzichte van 1992) te besteden aan Basic Education. Daarnaast leidt de bijdrage aan het Prins Clausfonds, waarvan de middelen vanaf 1997 worden benut, tot een verdere stijging van de uitgaven.

De stijging van de uitgaven aan macro-economische steun en schuldverlichting in 1997 wordt deels veroorzaakt door toevoeging van de beschikbare ODA-middelen uit de groei van het BNP en deels door een beleidsintensivering op dit onderdeel. De neerwaartse bijstellingen voor de jaren 1998 en later betreffen compensaties voor verhogingen op andere beleidsvelden.

De verhoging van de noodhulp in 1996 met 56 miljoen wordt vooral veroorzaakt door een verhoging van de hulp aan Bosnië-Herzegovina van circa 91 miljoen, waartoe is opgeroepen door de Europese Unie en de Wereldbank en een verlaging van 30 miljoen vanwege vertragingen bij de herstelwerkzaamheden op Sint Maarten, waardoor de kosten van deze herstelwerkzaamheden in 1997 tot betaling komen. Met ingang van 1998 zal de hulp aan Angola binnen de landenprogramma's en niet meer ten laste van de noodhulp worden gefinancierd. Derhalve is de raming voor noodhulp vanaf 1998 neerwaarts bijgesteld.

Een hogere toerekening van schuldkwijtscheldingen aan ontwikkelingslanden dan geraamd, leidt tot een verlaging van 88 miljoen in 1997. De structurele verlaging van 55 miljoen vanaf 1998 betreft een reservering voor verwachte hogere kwijtscheldingen.

De uitgaven voor vredesoperaties zijn neerwaarts bijgesteld, omdat ook lagere declarabele ontvangsten worden voorzien.

Desalderingen

De bijdrage van de Nederlandse Antillen en Aruba aan de jaarlijkse exploitatieuitgaven voor de Kustwacht Nederlandse Antillen en Aruba is verhoogd, omdat ook hogere ontvangsten worden voorzien. De hogere

uitgaven in 1998 hangen samen met een bijdrage in de initiële investeringen ten behoeve van deze Kustwacht.

INTERNATIONALE SAMENWERKING

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	0,8	219,1	183,4	183,2	182,1	181,5	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> diversen							
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> declarabele ontvangsten vredesoperaties diversen	- 0,8	- 11,9 1,6	- 26,6 2,5	- 34,3 2,5	- 54,4 2,5	- 54,9 2,0	
	- 0,8	- 10,3	- 24,1	- 31,8	- 51,9	- 52,9	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i> bijdrage nederlandse antillen en aruba voor kustwacht diversen		5,1 10,3	30,6 9,2	7,7 9,2	7,6 11,2	7,6 12,2	
		15,4	39,8	16,9	18,8	19,8	
Extrapolatie							147,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 0,8	5,1	15,6	- 15,0	- 33,2	- 33,2	
STAND MILJOENENNOTA 1998	0,0	224,2	199,0	168,2	148,9	148,3	147,6

Ontvangsten

Beleidsmatige mutaties

De bij de Verenigde Naties declarabele ontvangsten voor vredesoperaties zijn neerwaarts bijgesteld oplopend tot circa 55 miljoen in 2001.

Desalderingen

Zie toelichting bij de uitgaven.

GEMEENTEFONDS

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	18 265,6	20 716,9	20 831,8	22 365,2	22 324,9	22 329,8	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
diversen	- 0,7						
	<u>- 0,7</u>						
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
actualisatie toeslagenbudget				- 300,0	- 300,0	- 300,0	
behoedzaamheidsreserve		- 460,0	- 460,0	- 460,0	- 460,0	- 460,0	
bijdrage rijk in behoedzaamheidsreserve 1997		230,0					
bijzondere bijstand			250,0	250,0	250,0	250,0	
lastenverlichting milieuleges			75,0	75,0	75,0	75,0	
lastenverlichting reinigungsheffingen			680,0	680,0	680,0	680,0	
decentralisatie zittend ziekenvervoer				278,3	278,2	278,2	
oude tekorten amsterdam		- 186,5	- 186,5	- 186,5	- 186,5	- 186,5	
uitvoeringskosten nabw		130,0					
reikwijdteverbreding indicatieorganen			72,5	72,5	72,5	72,5	
diversen	1,4	6,9	- 20,4	- 3,5	- 10,0	- 19,3	
	<u>1,4</u>	<u>- 279,6</u>	<u>410,6</u>	<u>405,8</u>	<u>399,2</u>	<u>389,9</u>	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
van ap; uitdeling accres 1997		86,6	86,6	86,6	86,6	86,6	
van ap; uitdeling accres 1998			615,4	615,4	615,4	615,4	
van biza: fonds sociale vernieuwing			144,3	144,4	144,4	144,4	
van ocv: huisvesting klassengrootte		15,0	36,0	36,0	36,0	36,0	
diversen	0,3	16,6	- 1,6	11,6	11,6	11,6	
	<u>0,3</u>	<u>118,2</u>	<u>884,0</u>	<u>894,1</u>	<u>894,1</u>	<u>894,1</u>	
Extrapolatie							23 618,8
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	1,0	- 161,4	1 294,6	1 299,9	1 293,3	1 284,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998	18 266,6	20 555,5	22 126,4	23 665,1	23 618,2	23 613,8	23 618,8

Uitgaven
Beleidsmatige mutaties

In 1999 wordt het toeslagenbudget in verband met de herinrichting van de Algemene Bijstandswet (Abw) gedecentraliseerd. Eerder was er een bedrag van 1478,4 miljoen opgenomen. Deze raming is met 300 miljoen verlaagd als gevolg van een daling van het aantal bijstandontvangers. Het kabinet komt op korte termijn met een voorstel tot wijziging van de Abw, waarin toeslagen met ingang van 1 januari 1999 worden gebudgetteerd.

Het Rijk, de VNG en het IPO hebben op 20 maart 1997 een onderhandelingsakkoord bereikt over aanpassing van de huidige normerings-systematiek. Besloten is een behoedzaamheidsreserve in te voeren. Dit houdt in dat er elk jaar een bedrag van 460 miljoen van het geraamde verplichtingenbedrag voor de gemeentefondsuitkering bij de bevoorschotting wordt ingehouden om er latere bijstellingen van het accres mee

op te vangen. Alleen het kasbedrag wordt hierdoor verlaagd. De reservering wordt verantwoord op de aanvullende post *Nader te verdelen*.

Bij de vorming van de behoedzaamheidsreserve heeft het Rijk, als tegemoetkoming naar de gemeenten, in 1997 een eenmalig bedrag van 230 miljoen naar het Gemeentefonds overgemaakt.

Als inkomensondersteuning van doelgroepen zonder relatie met de arbeidsmarkt en voor langdurig uitkeringsgerechtigden die ver van de arbeidsmarkt af staan wordt er 250 miljoen aan het Gemeentefonds toegevoegd. Het geld is tevens bestemd om de overgang van uitkering naar werk te stimuleren.

Voor bedrijven worden de lokale lasten verlaagd in de vorm van het afschaffen van gemeentelijke milieuleges. Dit betekent lagere leges-opbrengsten voor de gemeenten die hiervoor via het Gemeentefonds worden gecompenseerd.

De lokale lasten voor burgers worden in totaal met 100 gulden per huishouden verlaagd via een verlaging van de reinigingsheffingen. De gemeenten worden hiervoor gecompenseerd via een bijdrage van 680 miljoen aan het Gemeentefonds.

De decentralisatie van het zittend ziekenvervoer, in het kader van de decentralisatie-impuls, is onderdeel van het overleg tussen het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de VNG. Hiermee is in 1999 een bedrag van 278,3 miljoen gemoeid. Vanaf 2000 wordt het structurele niveau 278,2 miljoen. Tussen het betrokken ministerie, de VNG en de fondsbeheerders vindt momenteel nog overleg plaats over de voorwaarden waaronder eventuele decentralisatie kan plaatsvinden, waaronder de verdeling van middelen binnen het Gemeentefonds.

Met ingang van 1 juli 1997 is de Regeling Oude Tekorten Amsterdam beëindigd. Een pakket leningen van Amsterdam is overgenomen door het Rijk. In verband hiermee wordt een bedrag van 186,5 miljoen ten behoeve van de rente en aflossing uit het gemeentefonds genomen. Deze post wordt geheel ten laste gebracht van het vaste bedrag voor de gemeente Amsterdam.

In 1997 wordt eenmalig 130 miljoen aan het Gemeentefonds toegevoegd in verband met de kosten van de invoering van de nieuwe Algemene Bijstandswet.

Vanaf 1998 worden de gemeentelijke indicatieorganen verantwoordelijk voor de indicatiestelling in de thuiszorg. De kosten die samenhangen met deze nieuwe taak worden vergoed door structureel 72,5 miljoen uit de middelen voor de volksgezondheid toe te voegen aan het Gemeentefonds. Dit bedrag bestaat uit een bijdrage van 62,5 miljoen ter dekking van de kosten van de indicatiestelling en 10 miljoen voor de kosten van het inrichten en instandhouden van de werkorganisatie. De primaire kosten worden in 1999 geëvalueerd op basis van de gegevens uit 1998. Mogelijk vindt dan aanpassing plaats.

Overboekingen

De ontwikkeling van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven is bepalend voor het jaarlijkse procentuele accres of decres van het Gemeentefonds. Als gevolg van wijzigingen in de rijksuitgaven wordt het accres 1997 thans met 86,6 miljoen opwaarts bijgesteld. Tevens wordt het accres 1998 voorlopig vastgesteld op 615,5 miljoen. Dit bedrag wordt van de aanvullende post Accres Gemeentefonds overgeboekt naar het Gemeentefonds.

Met ingang van 1 januari 1998 wordt het Fonds Sociale Vernieuwing opgeheven. Een bedrag van 144,3 miljoen wordt daaruit overgeheveld naar het gemeentefonds. Het bedrag wordt in 1998 via een integratie-uitkering verdeeld. Vanaf 1999 vindt de verdeling van de middelen plaats via de algemene uitkering.

De kosten van de onderwijshuisvesting komen sinds 1 januari 1997 voor rekening van de gemeenten. Met het oog op de gevolgen van de reductie

van de groepsgrootte voor de huisvesting voegt het Rijk een bedrag van 15 miljoen in 1997 en 36 miljoen in latere jaren aan het Gemeentefonds toe.

PROVINCIEFONDS

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	1 735,5	1 629,2	1 628,5	1 648,6	1 655,6	1 655,6	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
behoedzaamheidsreserve		- 40,0	- 40,0	- 40,0	- 40,0	- 40,0	
lastenverlichting milieuleges			29,0	29,0	29,0	29,0	
diversen		17,1	6,5	6,5	6,5	6,5	
		<u>- 22,9</u>	<u>- 4,5</u>	<u>- 4,5</u>	<u>- 4,5</u>	<u>- 4,5</u>	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
van ap; uitdeling accres 1998			48,6	48,6	48,6	48,6	
diversen		13,6	- 0,1	- 0,1	- 0,1	- 0,1	
		<u>13,6</u>	<u>48,5</u>	<u>48,5</u>	<u>48,5</u>	<u>48,5</u>	
Extrapolatie							1 699,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	0,0	- 9,3	44,0	44,0	44,0	44,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998	1 735,5	1 619,9	1 672,5	1 692,6	1 699,6	1 699,6	1 699,6

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

Het Rijk, de VNG en het IPO hebben op 20 maart 1997 een onderhandelingsakkoord bereikt over aanpassing van de huidige normerings-systematiek. Besloten is een behoedzaamheidsreserve in te voeren. Dit houdt in dat er elk jaar een bedrag van 40 miljoen van het geraamde verplichtingenbedrag van de provinciefondsuitkering bij de bevoorschotting wordt ingehouden om er latere bijstellingen van het accres mee op te vangen. Alleen het kasbedrag wordt hierdoor verlaagd. De reservering wordt verantwoord op de aanvullende post *Nader te verdelen*.

De verlaging van de lokale lasten voor bedrijven in de vorm van de afschaffing van milieuleges slaat gedeeltelijk ook neer bij provinciale leges. De provincies worden hiervoor via het Provinciefonds gecompenseerd met een bedrag van 29 miljoen.

Overboekingen

De ontwikkeling van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven is bepalend voor het jaarlijkse procentuele accres of decres van het Provinciefonds. Als gevolg van wijzigingen in de rijksuitgaven wordt het accres 1998 thans met 48,6 miljoen opwaarts bijgesteld. Dit bedrag wordt van de aanvullende post *Accres provinciefonds* overgeboekt naar het Provinciefonds.

ACCRES GEMEENTEFONDS/PROVINCIEFONDS

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	0,0	0,0	745,1	1 555,1	2 424,5	3 327,5	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
accres gemeentefonds		86,6	113,2	298,6	354,4	415,2	
diversen		- 1,1	2,1	12,9	13,9	15,2	
		<u>85,5</u>	<u>115,3</u>	<u>311,5</u>	<u>368,3</u>	<u>430,4</u>	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
naar gf; uitdeling accres 1997		- 86,6	- 86,6	- 86,6	- 86,6	- 86,6	
naar gf; uitdeling accres 1998			- 615,5	- 615,5	- 615,5	- 615,5	
naar pf; uitdeling accres 1998			- 48,6	- 48,6	- 48,6	- 48,6	
diversen		1,1	- 8,9	- 8,9	- 8,9	- 8,9	
		<u>- 85,5</u>	<u>- 759,6</u>	<u>- 759,6</u>	<u>- 759,6</u>	<u>- 759,6</u>	
Extrapolatie							3 818,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	0,0	0,0	- 644,3	- 448,1	- 391,3	- 329,2	
STAND MILJOENENNOTA 1998	0,0	0,0	100,8	1 107,0	2 033,2	2 998,3	3 818,3

Uitgaven
Beleidsmatige mutaties

Er heeft zich ten opzichte van de Miljoenennota 1997 een aantal wijzigingen voorgedaan in de rijksuitgaven waaraan het accres Gemeentefonds/Provinciefonds is gekoppeld. Als gevolg hiervan is het accres Gemeentefonds/Provinciefonds aangepast.

Overboekingen

De opwaartse bijstelling van het accres 1997 van 86,6 miljoen wordt van de aanvullende post *Accres Gemeentefonds* overgeboekt naar het gemeentefonds. Van deze post wordt tevens het accres 1998 van 615,5 miljoen overgeboekt naar het Gemeentefonds. Het accres 1998 van het Provinciefonds, zijnde 48,6 miljoen, wordt van de aanvullende post *Accres Provinciefonds* naar het Provinciefonds geboekt.

INFRASTRUCTUURFONDS

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	6 572,7	7 145,3	7 810,0	8 128,3	8 347,9	7 667,0	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
aanleg en onderhoud rijkswegen	79,6						
investeringsbijdragen tbv rijksvaarwegen	- 44,5						
investeringsbijdragen tbv spoorwegen	- 191,0						
investeringsbijdragen tbv verkeersvoorzieningen	- 29,3						
diversen	- 48,3						
	- 233,5						
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
actualisatie kasritme betuweroute		- 80,7					
betaling belgie ivm hsl	246,6						
meerkosten betuweroute				108,0	111,0	112,0	
meerkosten hsl				100,0	233,0	165,0	
meerkosten westerscheldetunnel						- 30,0	
startprogramma duurzaam veilig			30,0	50,0	90,0	30,0	
swab/tib -gebundelde doeluiterking-			134,0	133,0	133,0		
versnelling verkeersbeheersing		80,7					
diversen	78,5		118,3	- 423,3	- 606,9	- 323,6	
	325,1	0,0	282,3	- 32,3	- 39,9	- 46,6	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
compensatie sloopregeling		- 37,6					
contractsector (dekking)			- 71,0	- 96,0	- 76,0	- 76,0	
efficiency-taakstelling ns-taakorganisaties			- 20,0	- 40,0	- 60,0	- 60,0	
impuls tweede tactisch pakket			50,0	50,0	50,0		
swab/tib -onderliggend wegennet-			30,1	33,9	36,0		
swab/tib -railwegen-			255,4	388,0	157,6		
swab/tib -stad/streek-			19,0	64,0	121,0		
swab/tib -vaarwegen-			10,0	90,0	100,0		
taakstelling openbaar vervoer		- 50,0					
verbreding en verdieping maas			85,0	10,0			
versnelling verkeersbeheersing			100,0		- 54,0	- 33,0	
voorbereiding swab/tib hoofdwegennet			50,0	50,0	50,0	100,0	
voorbereidingskosten swab/tib		- 80,7					
diversen	22,0	215,6	293,4	793,9	893,2	1 877,4	
	22,0	47,3	801,9	1 343,8	1 217,8	1 808,4	
Niet tot een ijklijn behorend							
aandelenstorting nv westerscheldetunnel			- 84,0	32,0	94,0	84,0	
meerkosten westerscheldetunnel						30,0	
diversen			410,0	310,0	254,0	293,0	
	0,0	0,0	326,0	342,0	348,0	407,0	
Extrapolatie							9 352,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	113,7	47,3	1 410,3	1 653,4	1 526,0	2 168,8	
STAND MILJOENENNOTA 1998	6 686,4	7 192,6	9 220,3	9 781,7	9 873,9	9 835,8	9 352,1

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Doordat in 1996 een groter aantal planstudieprojecten is uitgevoerd en de vertraging bij de aanleg en het onderhoud van rijkswegen is ingelopen, zijn de uitgaven met 79,6 miljoen verhoogd.

Het in 1996 opgetreden overschot bij de investeringsbijdragen ten behoeve van rijkswegen wordt veroorzaakt door vertraging bij een aantal vaarwegprojecten en doordat de reservering ten behoeve van een nieuwe Europese sloopregeling voor de binnenvaart niet benodigd bleek. Deze regeling is pas eind 1996 geautoriseerd.

Doordat bij de uitvoering van een aantal spoorwegprojecten vertraging is opgelopen, is een bedrag van 191 miljoen in 1996 niet meer tot besteding gekomen.

Vertraging van verschillende projecten heeft ertoe geleid dat de bijdragen voor de aanleg van (lokale en regionale) verkeersvoorzieningen in 1996 met 29,3 miljoen zijn verlaagd.

Beleidsmatige mutaties

Een deel van het overschot (80,7 miljoen) dat ontstaat door vertraging bij de realisatie van de Betuweroute wordt aangewend voor versnelling van maatregelen voor verkeersbeheersing in het kader van het programma Samen Werken Aan Bereikbaarheid (SWAB).

Met België is overeengekomen dat de HSL via het door Nederland gewenste traject langs de E19 zal worden aangelegd. Uit deze overeenkomst vloeit een compensatie voort voor het langere tracé op Belgisch grondgebied van 823 miljoen. In 1996 is hiervan 428 miljoen tot betaling gekomen. De hiervoor benodigde dekking geschiedt voor bijna 247 miljoen uit reguliere middelen Infrastructuurfonds en voor 181 miljoen uit een bijdrage van het FES.

De uitgavenraming van de Betuweroute is aangepast voor reële prijsontwikkelingen en extra studie- en onderzoekskosten. Bovendien leidt het geschikt maken van de Botlek- en Sophiatunnel voor gestapeld containervervoer (double stack) eveneens tot hogere kosten. Dekking van de meerkosten vindt plaats op aanleg railwegen.

De meerkosten van de HSL als gevolg van de tunnel onder het Groene Hart en het bestuurlijk mandaat (in totaal 1457 miljoen) zijn conform besluitvorming in de Tweede Kamer voor 757 miljoen ingepast in de periode 1999–2002 (dekking vindt plaats op aanleg railwegen). Het restant van 700 miljoen zal na 2002 gefinancierd worden uit het FES.

Ten behoeve van aanvullende veiligheidsvoorzieningen bij de Westerscheldetunnel zijn de meerkosten van 30 miljoen in 2001 in mindering gebracht op het onderdeel rijkswegen. De aandelenstorting van het rijk in de NV Westerscheldetunnel, die belast is met de aanleg van de tunnel, is met eenzelfde bedrag in 2001 verhoogd (zie mutatie *niet tot een ijklijn behorend*).

Het onderhoud van een aantal vaarwegen en waterstaatkundige objecten is in 1996 tegen een afkoopsom van 60,3 miljoen aan provinciale en regionale overheden overgedragen.

Het Startprogramma Duurzaam Veilig bevat een aantal maatregelen die samen met de gemeenten, de provincies en de waterschappen worden genomen om de veiligheid op de wegen te bevorderen.

In het kader van de nota SWAB wordt de gebundelde doeluitkering (GDU) in de periode 1998 tot en met 2000 met 400 miljoen verhoogd.

Een deel van het overschot (80,7 miljoen) dat ontstaat door vertraging bij de realisatie van de Betuweroute wordt aangewend voor versnelling van maatregelen voor verkeersbeheersing in het kader van het programma Samen Werken Aan Bereikbaarheid.

Desalderingen

De bijdrage van Verkeer en Waterstaat aan de sloopregeling voor de binnenvaart wordt voor een bedrag van 37,6 miljoen gefinancierd uit het Infrastructuurfonds.

De meerjarige budgetverhoging in verband met het beleidsvoornemen ten aanzien van de contractsector spoorvervoer wordt gedekt uit aanleg railwegen.

In samenspraak met de NS-taakorganisaties zal ernaar gestreefd worden om door efficiencyverbeteringen bij het beheer en onderhoud van railwegen een besparing te realiseren oplopend tot structureel 60 miljoen vanaf 2000.

Als gevolg van kostbare maatregelen voor de inpassing van railinfrastructuur heeft gedeeltelijke uitholling van het budget voor het Tweede Tactisch Pakket plaatsgevonden. De regering heeft daarom besloten tot een ophoging van het beschikbare budget met driemaal 50 miljoen in de jaren 1998–2000.

Voor uitvoering van de projecten in het kader van de nota SWAB en TIB wordt voor de periode 1998–2000 in totaal 2 miljard toegevoegd aan de begroting van Verkeer en Waterstaat en het Infrastructuurfonds. Op het Infrastructuurfonds is een bedrag van 1305 miljoen verdeeld over railwegen, regionale en lokale infrastructuur en vaarwegen in de periode 1998 tot en met 2000.

De in 1997 door de Tweede Kamer voor 50 miljoen teruggedraaide taakstelling OV – verantwoord op de begroting van Verkeer en Waterstaat – wordt gecompenseerd op aanleg railinfrastructuur.

Vooruitlopend op besluitvorming over de projecten Grens- en Zandmaas, gericht op hoogwaterbescherming in het Limburgse stroomgebied van de Maas, worden door VenW in 1998 en 1999 nog enkele proefbaggerbestekken ondernomen waarmee ervaring wordt opgedaan met het verdiepen en verbreden van de rivierbedding.

In het kader van de nota SWAB is besloten tot een versnelling van de verkeersbeheersingsmaatregelen. De extra uitgaven van 100 miljoen in 1999 worden in latere jaren gecompenseerd.

Voor de voorbereiding van de in SWAB-kader voorgenomen versnelling van het Rijkswegenprogramma wordt in de jaren 1998, 1999 en 2000 50 miljoen uitgetrokken. Zowel in 2001 als in 2002 is 100 miljoen beschikbaar voor een versnelde aanleg.

De kosten van de in 1997 opgestarte voorbereiding van het programma SWAB worden gecompenseerd door verlaging van de uitgaven voor rijkswegen (30,7 miljoen) en railinfrastructuur (50 miljoen). Deze voorbereidingskosten worden op de begroting van Verkeer en Waterstaat verantwoord.

Met betrekking tot de omvangrijke post *Diversen* kan worden opgemerkt dat door een wijziging in het kasritme van de Betuwe-route en de HSL (o.a. betaling aan België; zie begroting van VenW) het uitgavenpatroon van het Infrastructuurfonds fors is aangepast. Omdat het hierbij gaat om uitgaven die worden gefinancierd via een bijdrage van de begroting van VenW en het FES worden zowel de uitgaven als de niet-belastingontvangsten met eenzelfde bedrag via een desaldering verhoogd en vindt de beleidsmatige verwerking plaats op de begrotingen van VenW en het FES. Daarnaast leidt de conversie van de begroting van VenW en het Infrastructuurfonds tot forse bijstellingen op de post *Diversen*.

Niet tot een ijklijn behorend

Op basis van de meest recente projectplanning voor de Westerschelde-tunnel wordt het ritme van de aandelenstorting in de

NV-Westerscheldetunnel bijgesteld. De aandelenstorting loopt parallel aan de financieringsbehoefte die uit hoofde van de projectuitvoering ontstaat.

Ten behoeve van aanvullende veiligheidsvoorzieningen wordt in 2001 30 miljoen extra uitgetrokken voor de Westerscheldetunnel. De aandelenstorting in de NV Westerscheldetunnel wordt hiermee verhoogd (zie toelichting beleidsmatige mutaties).

INFRASTRUCTUURFONDS

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	6 324,4	7 008,4	7 635,6	8 000,0	8 265,2	7 667,0	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bijdragen tbv aanleg rijkswegen	- 25,8						
verrekening voorschotten	57,6						
diversen	- 2,5						
	29,3						
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
taakstelling n.a.v. betaling belgie			295,0				
diversen	- 19,0		- 94,1	- 94,1	- 94,1	- 71,4	
	- 19,0		200,9	- 94,1	- 94,1	- 71,4	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bijdrage fes swab/tib			534,5	813,9	651,6		
compensatie sloopregeling		- 37,6					
contractsector (dekking)			- 71,0	- 96,0	- 76,0	- 76,0	
efficiency-taakstelling ns			- 20,0	- 40,0	- 60,0	- 60,0	
samen werken aan bereikbaarheid		- 80,7					
taakstelling openbaar vervoer		- 50,0					
tweede tactische pakket			50,0	50,0	50,0		
verbreding en verdieping maas			85,0	10,0			
versnelling verkeersbeheersing			100,0		- 54,0	- 33,0	
voorbereiding swab/tib hoofdwegennet			50,0	50,0	50,0	100,0	
diversen	22,0	215,6	73,4	555,9	656,2	1 877,4	
	22,0	47,3	801,9	1 343,8	1 217,8	1 808,4	
Niet tot een ijklijn behorend							
uitgifte aandelen westerschelde			- 84,0	32,0	94,0	84,0	
diversen			491,4	391,8	333,2	369,7	
	0,0	0,0	407,4	423,8	427,2	453,7	
Extrapolatie							9 352,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	32,2	47,4	1 410,2	1 673,4	1 551,0	2 190,7	
STAND MILJOENENNOTA 1998	6 356,6	7 055,8	9 045,8	9 673,4	9 816,2	9 857,7	9 352,1

Ontvangsten

Mee- en tegenvallers

Door bestuurlijk overleg en procedures is vertraging opgelopen bij de aanleg Rijksweg 7 (Wolvega – Heerenveen) en de omlegging van Rijksweg

30 bij Ede. Daarnaast zijn minder bijdragen ontvangen voor de Wijker-tunnel. Dientengevolge vallen de bijdragen van derden aan deze projecten in 1996 per saldo 25,8 miljoen lager uit.

Na verrekening van over het vierde kwartaal 1995 verstrekte voorschotten voor aanleg van railinfrastructuur, is vastgesteld dat het Fonds nog 57,6 miljoen tegoed heeft.

Beleidsmatige mutaties

Het Infrastructuurfonds is in 1998 taakstellend verlaagd met 395 miljoen in verband met de vervroegde betaling aan België voor de HSL-Zuid. Een deel van deze taakstelling (295 miljoen) is vooralsnog niet op de begrotingsartikelen verwerkt, maar tijdelijk geraamd als ontvangsten-artikel. Deze resterende taakstelling wordt tijdens de begrotingsuitvoering 1998 op basis van de feitelijke voortgang van de uitvoering van projecten definitief op de uitgaven in mindering gebracht.

Desalderingen

Voor de toelichting wordt verwezen naar de toelichting bij de uitgaven.

Niet tot een ijklijn behorend

De met de Westerscheldetunnel samenhangende voeding van het Infrastructuurfonds wordt bijgesteld in lijn met de bijstelling van de aandelenstorting in de NV Westerscheldetunnel.

FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	1 283,7	1 813,8	2 153,4	2 015,2	2 028,0	926,0	
Niet tot een ijklijn behorend							
betaling aan belgie ivm hsl	181,0						
bijdrage aan betuweroute en hsl	- 81,9	- 204,0	- 127,0	- 81,0	- 149,0	806,0	
bodemsaneringsprojecten	- 74,9	2,5	- 0,1	38,5	17,0	17,0	
projecten kennisinfrastructuur	- 20,1	- 18,4	- 23,8	45,0	17,2		
swab/tib			314,5	575,9	414,6		
verkeer- en vervoerprojecten	- 31,0				12,5	18,5	
diversen		- 14,0	- 10,0	- 16,0	- 21,0	35,0	
	- 26,9	- 233,9	153,6	562,4	291,3	876,5	
Extrapolatie							1 267,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 26,9	- 233,8	153,6	562,4	291,3	876,5	
STAND MILJOENENNOTA 1998	1 256,8	1 580,0	2 307,0	2 577,6	2 319,3	1 802,5	1 267,0

Uitgaven

Niet tot een ijklijn behorend

Met het oog op een rentebeding is in 1996 het FES-aandeel van 181 miljoen in de met België overeengekomen vergoeding voor aanleg van het HSL-tracé vervroegd betaald.

In het Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport 1998 zijn de ramingen voor de Betuweroute en HSL-Zuid geactualiseerd. Het ritme van

de FES-bijdrage aan deze projecten is hierop aangepast. Daarnaast is een verschuiving van Infrafondsvoeding naar FES-voeding aangebracht door de FES-bijdrage aan deze projecten met 1445 miljoen te verhogen.

De bodemsaneringsprojecten die plaatsvinden in het kader van VINEX-woningbouwprojecten en van de Verkeer- en Vervoerprojecten van de Investeringsimpuls, komen later tot uitvoering dan aanvankelijk werd voorzien. Naast vertraging bij de woningbouw- en infrastructuurprojecten kunnen de tijdrovende juridische procedures rond bodemsanering als oorzaak worden genoemd.

Door vertraging bij enkele projecten kennisinfrastructuur van de Investeringsimpuls en het MARIN-project is een deel van de FES-bijdragen aan deze projecten doorgeschoven naar 1999 en 2000.

De regering heeft besloten tot een integrale aanpak van de bereikbaarheidsproblematiek. Hiertoe is binnen het FES 2 miljard gereserveerd voor bijdragen aan het Infrastructuurfonds voor de mobiliteitsprogramma's SWAB/TIB. Het gedeelte van SWAB/TIB dat voldoet aan de criteria voor een FES-bijdrage (1305 miljoen) wordt rechtstreeks uit het FES gefinancierd. Het resterende programmagedeelte (695 miljoen) wordt gefinancierd met reguliere Infrafondsmiddelen die vrij komen door de hiervoor genoemde verschuiving van Infrafondsvoeding naar FES-voeding bij de Betuweroute en HSL.

Bij enkele grote Verkeer- en Vervoerprojecten van de Investeringsimpuls is in 1996 vertraging opgetreden. De FES-bijdrage aan deze projecten zal naar verwachting in 2000 en 2001 tot besteding komen.

FONDS ECONOMISCHE STRUCTUURVERSTERKING

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	4 317,7	800,0	700,0	600,0	600,0	600,0	
Niet tot een ijklijn behorend							
common-areabaten	- 1 064,4	508,6					
extra export aardgas		200,0	- 100,0	- 100,0	- 100,0	- 100,0	
gasbaten binnenland			500,0	500,0	500,0	500,0	
diversen	1,7						
	- 1 062,7	708,6	400,0	400,0	400,0	400,0	
Extrapolatie							1 000,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 1 062,7	708,6	400,0	400,0	400,0	400,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998	3 255,0	1 508,6	1 100,0	1 000,0	1 000,0	1 000,0	1 000,0

Ontvangsten

Niet tot een ijklijn behorend

In de Miljoenennota 1997 is geraamd dat de Staat, uit hoofde van de tussenuitspraak in de Common-Area-arbitrage, in 1996 in totaal 2750 miljoen van NAM en EBN zal ontvangen (1950 miljoen niet-belastingmiddelen en 800 miljoen VpB-opbrengsten). De Staat heeft in 1996 885,6 miljoen aan niet-belastingmiddelen en 1111 miljoen aan VpB ontvangen, hetgeen leidt tot een daling van de ontvangstenraming met 1064,4 miljoen in 1996. In 1997 zal de NAM aan de Staat 509 miljoen aan niet-belastingmiddelen afgedragen.

Door een lagere raming van het afzetvolume ten opzichte van het Plan van gasafzet 1990, zijn de ramingen voor de opbrengsten uit extra export aardgas in 1998 en latere jaren neerwaarts bijgesteld met 100 miljoen. Door een hogere dollarkoers en een koude winter kon de raming voor 1997 opwaarts worden bijgesteld met 200 miljoen.

Vanaf 1998 wordt jaarlijks een half miljard van de binnenlandse gasbaten ten gunste van het FES gebracht ten behoeve van structuurversterking.

AOW-SPAARFONDS i.o.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997							
Niet tot een ijklijn behorend							
rente over rijksbijdrage aow-spaarfonds 1998			46,9	149,3	266,4	385,6	
rijksbijdrage 1997		750,0	1 500,0	1 500,0	1 500,0	1 500,0	
		750,0	1 546,9	1 649,3	1 766,4	1 885,6	
Extrapolatie							2 012,9
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	0,0	750,0	1 546,9	1 649,3	1 766,4	1 885,6	
STAND MILJOENENNOTA 1998	0,0	750,0	1 546,9	1 649,3	1 766,4	1 885,6	2 012,9

Ontvangsten

Niet tot een ijklijn behorend

Ten behoeve van de toekomstige financiering van de AOW is door het kabinet een AOW-Spaarfonds in het leven geroepen. Vanaf de begroting van SZW worden hier bijdragen geleverd in de vorm van jaarlijkse stortingen. De eerste storting in het fonds bedroeg 750 miljoen in 1997 en 1,5 miljard structureel. Daarnaast ontvangt het fonds rentebaten over het opgebouwde vermogen. Deze baten worden aan het fondsvermogen toegevoegd.

ARBEIDSVORWAARDEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	153,4	1 471,9	3 417,0	5 312,3	7 313,3	9 139,6	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
macro-economische ontwikkeling		65,7	361,4	447,3	496,1	643,6	
onderuitputting	- 139,4						
specifieke afdrachtskorting	0,0	0,0	- 22,5	- 25,6	- 25,7	- 23,6	
diversen		- 20,0	2,9	10,5	5,4	1,2	
<i>Sociale zekerheid</i>							
diversen	2,3	3,4	- 45,9	- 46,4	- 46,7	- 47,1	
<i>Zorg</i>							
diversen	- 42,3	5,5	16,5	21,3	30,3	41,2	
	- 179,4	54,6	312,4	407,1	459,4	615,3	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
intertemporele compensatie cao onderwijs			- 153,0	- 123,0	127,0	131,0	
intertemporele compensatie cao sector rijk		- 81,2	43,3	38,1			
wachtgelden		- 45,0	- 117,0	- 117,0	- 117,0	- 117,0	
diversen				- 40,0	- 40,0	- 40,0	
<i>Sociale zekerheid</i>							
diversen		- 9,7	- 10,1	- 18,4	- 26,5	- 30,5	
		- 135,9	- 236,8	- 260,3	- 56,5	- 56,5	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
loonbijstelling 1997		- 692,1	- 832,2	- 848,6	- 791,8	- 789,4	
naar oc&w: overboeking cao o&w			- 282,0	- 319,0	- 587,0	- 591,0	
diversen	25,5	- 13,5	- 17,6	- 47,3	- 48,7	- 48,6	
<i>Sociale zekerheid</i>							
diversen		- 90,7	- 87,7	- 86,9	- 86,0	- 85,4	
<i>Zorg</i>							
diversen		- 13,2	- 25,1	- 30,7	- 34,4	- 32,6	
	25,5	- 809,5	- 1 244,6	- 1 332,5	- 1 547,9	- 1 547,0	
Niet tot een ijklijn behorend							
diversen	0,4	- 175,7	- 203,3	- 192,4	- 176,4	- 156,6	
	0,4	- 175,7	- 203,3	- 192,4	- 176,4	- 156,6	
Extrapolatie							10 087,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 153,4	- 1 066,5	- 1 372,0	- 1 378,1	- 1 321,5	- 1 144,7	
STAND MILJOENENNOTA 1998	0,0	405,4	2 045,0	3 934,2	5 991,8	7 994,9	10 087,0

Uitgaven*Mee- en tegenvallers*

De actuele inzichten in de macro-economische ontwikkeling, zoals gepubliceerd in het Macro-Economische Verkenning 1998 leiden tot een

bijstelling van de aanvullende post Arbeidsvoorwaarden op de budgetdisciplinesectoren Rijksbegroting in enge zin, Sociale Zekerheid en Zorg (contractloon, incidenteel en premiestelling).

Als gevolg van de realisatie 1996 is een bedrag van 139,4 miljoen in dat jaar vrijgevallen.

De specifieke afdrachtskorting (SPAK) leidt tot een besparing op de loonkosten van de werkgevers in de overheidssectoren van ruim 20 miljoen vanaf 1998.

Beleidsmatige mutaties

Om het specifieke kasritme van de CAO sector Onderwijs & Wetenschappen te volgen dient binnen de aanvullende post een intertemporele compensatie plaats te vinden. Dit betekent dat de raming voor de jaren 1998 en 1999 verlaagd is en voor de jaren 2000 en 2001 verhoogd.

Ook de onlangs afgesloten CAO sector Rijk heeft als gevolg van het specifieke kasritme tot een intertemporele compensatie op de aanvullende post geleid. Dit betekent dat de raming voor het jaar 1997 verlaagd is en voor de jaren 1998 en 1999 verhoogd.

Op het onderdeel wachtgeld van de aanvullende post *Arbeidsvoorwaarden* is mede op grond van de realisatie in 1995 en 1996 besloten de raming met ingang van 1997 structureel neerwaarts bij te stellen.

Overboekingen

De post Loonbijstelling 1997 betreft de overboeking naar de departementen van de loonindexatie. De begrotingen 1997 en de ontwerp-begrotingen 1998 worden met deze overboeking op het loonprijspeil 1997 gebracht.

Vanaf de aanvullende post *Arbeidsvoorwaarden* worden middelen overgeboekt om de sector Onderwijs en Wetenschappen op het verplichtingenniveau van de reeds afgesloten en tot eind 1998 lopende CAO gebracht. In deze overboeking is rekening gehouden met de eerdergenoemde intertemporele compensatie.

KOPPELING UITKERINGEN/NOMINALE BIJSTELLING AKW

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	2,3	299,8	- 173,7	63,9	379,1	697,9	
Mee- en tegenvallers							
<i>Sociale zekerheid</i>							
nominale ontwikkeling		13,2	187,0	334,4	356,7	339,6	
diversen	- 2,3	- 1,4	0,0	- 0,1	- 0,1	- 0,1	
	- 2,3	11,8	187,0	334,3	356,6	339,5	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Sociale zekerheid</i>							
volledige koppeling 1998			155,4	178,7	181,7	185,5	
diversen		8,3	24,3	43,9	67,1	90,4	
		8,3	179,7	222,6	248,8	275,9	
Overboekingen							
<i>Sociale zekerheid</i>							
van aanvullende post naar begroting tranche 1997		- 319,9	- 374,0	- 352,4	- 357,5	- 360,8	
		- 319,9	- 374,0	- 352,4	- 357,5	- 360,8	
Extrapolatie							1 312,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 2,3	- 299,8	- 7,3	204,5	247,9	254,6	
STAND MILJOENENNOTA 1998	0,0	0,0	- 181,0	268,4	627,0	952,5	1 312,3

Uitgaven*Mee- en tegenvallers*

De nominale ontwikkeling behelst mutaties in alle begrotingsgefinancierde regelingen van de sociale zekerheid. Zij vloeien onder andere voort uit wijzigingen in het prijsindexcijfer van de binnenlandse consumptie en in de WKA-index.

Beleidsmatige mutaties

In de Miljoenennota 1997 is voor de ramingen 1998 uitgegaan van een halve koppeling voor zowel de uitkeringen aan de ontwikkeling van de contractlonen als de kinderbijslaguitkeringen aan het prijsindexcijfer. Thans heeft de regering besloten de uitkeringen volledig te koppelen. Dit resulteert in een bijstelling van de raming met ongeveer 155 miljoen in 1998 en ruim 180 miljoen structureel in latere jaren.

Overboekingen

De kinderbijslag wordt jaarlijks aangepast aan de ontwikkeling van het binnenlands consumptieprijspeil. De gepresenteerde overboeking betreft de toevoeging van deze raming aan de begroting van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarnaast voorziet de overboeking in het op het prijspeil brengen van de begrotingsgefinancierde uitkeringen.

PRIJSBIJSTELLING/INDEXERING WSF

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	0,0	769,0	1 864,7	3 061,6	4 280,2	5 523,6	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
macro mutatie		- 12,1	18,9	- 12,6	11,4	127,1	
macro mutatie 1997		108,1	115,2	95,5	119,3	162,2	
macro mutatie 1998 ev			- 288,4	- 320,1	- 354,2	- 393,5	
<i>Zorg</i>							
diversen		1,3	- 0,8	- 1,0	- 1,0	- 1,0	
		97,3	- 155,1	- 238,2	- 224,5	- 105,2	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Sociale zekerheid</i>							
diversen		- 1,1	- 3,5	- 5,9	- 8,4	- 11,0	
		- 1,1	- 3,5	- 5,9	- 8,4	- 11,0	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
naar ocv: indexering studiefinanciering		- 28,2	- 23,9	- 30,2	- 28,2	- 28,2	
uitdeling prijsbijstelling tranche 1997		- 746,0	- 744,1	- 742,7	- 752,1	- 758,7	
<i>Zorg</i>							
diversen		- 5,2	- 5,0	- 4,8	- 4,9	- 4,8	
		- 779,4	- 773,0	- 777,7	- 785,2	- 791,7	
Niet tot een ijklijn behorend							
macro-mutatie		- 13,4	- 6,9	17,9	- 14,7	- 151,3	
naar ocv: indexering studiefinanciering		- 31,2	- 34,8	- 38,6	- 40,8	- 40,2	
diversen		- 41,1	- 66,8	- 76,9	- 87,4	- 98,7	
	0,0	- 85,7	- 108,5	- 97,6	- 142,9	- 290,2	
Extrapolatie							5 551,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	0,0	- 769,0	- 1 040,1	- 1 119,3	- 1 160,7	- 1 198,1	
STAND MILJOENENNOTA 1998	0,0	0,0	824,6	1 942,3	3 119,5	4 325,5	5 551,6

Uitgaven
Mee- en tegenvallers

Op basis van de MEV en de nieuwste inzichten ten aanzien van de studentenaantallen is de uitgavenraming op de aanvullende post Indexering WSF in de periode 1997-2000 neerwaarts bijgesteld. De verhoging in het jaar 2001 betreft een technische correctie op de raming bij Miljoenennota 1997, aangezien bij het opstellen van de raming geen rekening was gehouden met de omzetting van niet-relevante (leen-) naar relevante (beurs-)uitgaven voor de studenten die onder het regime van de prestatiebeurs in dit jaar afstuderen en voldoen aan de gestelde prestatienorm.

Ook de raming van de prijsbijstelling is ten opzichte van de Miljoenennota 1997 op basis van de MEV neerwaarts bijgesteld. De neerwaartse

bijstelling betekent dat wordt verwacht dat de prijzen minder snel stijgen dan bij de Miljoenennota 1997 nog werd aangenomen.

Overboekingen

De tranche 1997 van de indexering studiefinanciering is overgeboekt naar de begroting van OCenW.

De tranche 1997 van de prijsbijstelling is overgeboekt naar de diverse begrotingen.

Niet tot een ijklijn behorend

Op basis van MEV en de nieuwste inzichten in de studentenaantallen is de niet-relevante uitgavenraming op de aanvullende post Indexering WSF ten opzichte van de stand Miljoenennota 1997 bijgesteld. Daarnaast leidt het lagere opnamepercentage van studieleningen door studenten tot een neerwaartse bijstelling van de raming. De relatief forse verlaging in het jaar 2001 betreft een technische correctie op de raming bij Miljoenennota 1997, aangezien bij het opstellen van de raming geen rekening was gehouden met de omzetting van niet-relevante (leen-) naar relevante (beurs-)uitgaven voor de studenten die onder het regime van de prestatiebeurs in dit jaar afstuderen en voldoen aan de gestelde prestatienorm.

De tranche 1997 van de indexering van de niet-relevante studieleningen is overgeboekt naar de OCenW-begroting.

BELASTINGAFDRACHTEN AAN DE EUROPESE UNIE

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	7 498,0	7 475,0	7 282,0	7 127,0	7 427,0	7 773,0	
Mee- en tegenvallers							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
btw-afdrachten	- 305,2	145,0	240,0	168,0	145,0	151,0	
invoerrechten	- 147,8	- 200,0	- 240,0	- 388,0	- 524,0	- 548,0	
	- 453,0	- 55,0	0,0	- 220,0	- 379,0	- 397,0	
Extrapolatie							7 720,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 453,0	- 55,0	0,0	- 220,0	- 379,0	- 397,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998	7 045,0	7 420,0	7 282,0	6 907,0	7 048,0	7 376,0	7 720,0

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De neerwaartse bijstelling van de BTW-afdrachten van circa 305 miljoen in 1996 vloeit voort uit het nieuwe Eigen-Middelenbesluit, waardoor een verschuiving plaatsvond van BTW-afdrachten naar BNP-afdrachten. De opwaartse bijstellingen vanaf 1997 zijn het gevolg van de verwachte hogere macro-economische groei.

Gemaakte afspraken bij de GATT/WTO over verlagingen van de tarieven hebben tot gevolg dat de invoerrechten in de loop der jaren steeds meer teruglopen.

NADER TE BEPALEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	- 676,7	36,7	599,5	811,1	1 065,2	1 122,7	
Beleidsmatige mutaties							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
behoedzaamheidsreserve gf/pf			500,0	500,0	500,0	500,0	
bijstelling behoedzaamheidsreserve			60,2				
bijstelling reservering fiscale uitvoeringskosten		31,2	35,9	9,7			
co ₂ -projecten		2,0	46,0	126,0	164,0	188,0	
dividendderving		- 58,4	- 122,9	- 122,9	- 122,9	- 122,9	
eindejaarsmarge		- 313,7	0,0	20,0	25,0	21,9	
lager geraamde leerplichtige kinderen van asielzoekers			- 26,5	- 46,6	- 59,5	- 64,7	
nmp3/co ₂ /nox			10,0	40,0	60,0	80,0	
raming relevant effect afkoop objectsubsidies			- 97,0	- 57,0	12,0	37,0	
realisatie eindejaarsmarge	634,9						
vrijval fiscale uitvoeringskosten	- 25,8						
diversen	- 10,0	90,0	142,9	176,0	125,5	76,0	
<i>Sociale zekerheid</i>							
diversen	56,7	- 67,8					
<i>Zorg</i>							
diversen	24,4	- 101,5					
	680,2	- 418,2	548,6	645,2	704,1	715,3	
Overboekingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
naar biza: van cluster i; tbv langdurig werklozen			- 75,0	- 154,0	- 150,0	- 154,0	
naar biza: van cluster ii			- 67,0	- 67,0	- 67,0	- 67,0	
naar ez: van cluster iii; top-instituten/elektronische sw			- 45,0	- 90,0	- 90,0	- 90,0	
naar financiën: van fiscale uitvoeringskosten	- 3,5	- 63,3	- 61,1	- 41,5	- 24,9	- 24,9	
naar justitie: van cluster ii			- 33,0	- 33,0	- 33,0	- 33,0	
naar ocv: van parkeerpost asielzoekers			- 83,5	- 68,4	- 55,5	- 50,3	
naar vrom: van cluster v; normhuurcompensatie			- 24,0	- 50,0	- 50,0	- 50,0	
diversen		67,9	- 71,6	- 61,6	- 61,6	- 61,6	
<i>Zorg</i>							
cluster 1: extra werkgelegenheid langdurig werklozen			- 80,0	- 162,0	- 157,0	- 161,0	
	- 3,5	4,6	- 540,2	- 727,5	- 689,0	- 691,8	
Extrapolatie							1 175,3
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	676,7	- 413,6	- 8,4	- 82,3	15,1	23,5	
STAND MILJOENENNOTA 1998 (excl. IS)	0,0	- 376,9	607,9	728,8	1 080,3	1 146,2	1 175,3
Totaal Internationale samenwerking		4,1	12,7	12,7	0,0	0,0	0,0
STAND MILJOENENNOTA 1998 (incl. IS)	0,0	- 372,8	620,6	741,5	1 080,3	1 146,2	1 175,3

Uitgaven

Beleidsmatige mutaties

Rijksbegroting in eng zin:

In het kader van het onderhandelingsakkoord tussen het Rijk en de VNG en het IPO is bij het Gemeentefonds en het Provinciefonds (GF/PF) een

behoedzaamheidsreserve gecreëerd (zie aldaar). Aangezien deze reserve beschikbaar moet zijn om aan het Gemeentefonds en het Provinciefonds toe te delen bij de nacalculatie op basis van de begrotingrealisatie, wordt deze reserve op deze aanvullende post vastgehouden.

Als gevolg van de ontwikkeling van de netto-gecorrigeerde rijksuitgaven worden de accessen voor het Gemeente- en Provinciefonds bijgesteld. Dientengevolge wordt tevens de behoedzaamheidsreserve bijgesteld.

De reservering voor fiscale wetsvoorstellen is verhoogd, teneinde deze toereikend te laten zijn voor de verwachte uitvoeringskosten van fiscale wetsvoorstellen. Met name de stijgende uitvoeringskosten van de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ) maken een ophoging noodzakelijk.

De gedachte was om vanuit het FES middelen toe te kennen aan CO₂-projecten. Doordat de concrete projecten niet onder de reikwijdte van het FES vallen, zijn nu extra gelden binnen het FES aan de Betuweroute toegevoegd waardoor reguliere (VenW-)gelden voor de Betuweroute vrijvallen en kunnen worden overgebracht naar CO₂-projecten. De feitelijke reservering van deze gelden vindt plaats op deze aanvullende post en departementen die de CO₂-projecten uitvoeren kunnen een beroep doen op de aanvullende post.

Binnen deze aanvullende post bestaat een reservering in het kader van de dividendderiving samenhangende met de geraamde privatiseringen in 1996 en 1997 (zie ook de niet-belastingontvangsten). De feitelijke verlaging van de dividendramingen vindt thans op de begrotingen van Financiën (verkoop obligatielening ING Groep NV), van Verkeer en Waterstaat (verkoop KLM), van Economische Zaken (verkoop DAF in 1996 en verkoop Alpinvest) plaats. De geraamde dividendderiving wordt hiervoor aangepast.

Evenals in voorgaande jaren wordt technisch verondersteld dat gelden onbesteed zullen blijven van eenzelfde omvang als de toevoegingen aan de begrotingen 1997 in verband met de eindejaarsmarge 1996. (Deze veronderstelling is neergelegd in de brief «Begrotingsproces en -systematiek».) Er is daarom een correctieboeking verwerkt op de aanvullende post, die even groot is als het totaal van de mutaties eindejaarsmarge op de begrotingen (inclusief de eindejaarsmarge respectievelijk de bandbreedtesystematiek voor het rijksbegrotingsdeel van de sociale zekerheid en het Budgettair Kader Zorg en voor de homogene groep Internationale Samenwerking).

De gereserveerde middelen voor leerplichtige asielzoekers en VVTV'ers zijn vanaf de Miljoenennota 1997 op deze aanvullende post geraamd. De geraamde middelen voor 1998 en later zijn voor zover benodigd overgeboekt naar OCW (zie bij de overboekingen) en het restant valt thans vrij, omdat er minder leerplichtige asielzoekers zijn.

Voor de reductie van CO₂-uitstoot wordt opnieuw een bedrag van 750 miljoen en voor de reductie van NOx-uitstoot een bedrag van 165 miljoen ter beschikking gesteld met de in de toelichting aangegeven kasmatige uitfinanciering in de relevante meerjarenramingen. Deze bedragen zijn vooralsnog op deze aanvullende post gereserveerd en zullen nader worden verdeeld over de betrokken departementen VROM, V&W, EZ en LNV.

De regering heeft besloten tot de afkoop van de resterende objectsubsidies volkshuisvesting op de VROM-begroting. Het overleg op de afkoop is nog gaande. Voor het relevante deel van de uitgaven (o.a. rentevergoeding afkoopsom, reguliere bijdrage NWI's, reguliere subsidiebetalingen, rentegevolgen voor de staatsschuld) is op deze aanvullende post een voorziening opgenomen. Aangezien het overleg over de afkoop nog niet is afgerond, is er nog geen rekening gehouden met de effecten van de afkoop voor de objectsubsidies volkshuisvesting zelf. Dit betreft het niet-relevante deel van de afkoopsom.

De bij de Voorjaarsnota 1996 verwerkte ramingsveronderstelling voor wat betreft de eindejaarsmarge is uiteindelijk ook in 1996 gerealiseerd.

De op deze aanvullende post geraamde fiscale uitvoeringskosten voor 1996 zijn niet geheel benodigd geweest en vallen daarom vrij.

Overboekingen

De overboekingen van de nog resterende cluster gelden uit deze aanvullende post naar de verschillende begrotingen worden op de desbetreffende begrotingen toegelicht.

Vanuit de op deze aanvullende post geraamde fiscale uitvoeringskosten wordt een bedrag overgeboekt naar de begroting Financiën.

De geraamde middelen voor het onderwijs aan leerplichtige asielzoekers en VVTV'ers zijn overgeboekt naar de begroting van OCW.

NADER TE BEPALEN

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	1 500,0	1 050,0	50,0	20,0	0,0	0,0	
Niet tot een ijklijn behorend							
opbrengst uit hoofde van verkoop aandelen alpinvest		- 275,0					
opbrengst uit hoofde van verkoop aandelen daf	- 315,7	- 990,0					
opbrengst uit hoofde van verkoop aandelen klm		- 316,0					
opbrengst uit hoofde van verkoop ing obligatielening		1 128,1					
taakstelling niet-microlastenontvangsten	- 1 184,3						
	- 1 500,0	- 452,9					
Extrapolatie							0,0
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	- 1 500,0	- 452,9	0,0	0,0	0,0	0,0	
STAND MILJOENENNOTA 1998	0,0	597,1	50,0	20,0	0,0	0,0	0,0

Ontvangsten

Niet tot een ijklijn behorend

De geraamde ontvangstenpost buiten de sfeer van de microlasten (tevens niet relevant voor het beleidsrelevant tekort) is in 1996 met uitzondering van de opbrengst van de verkoop van aandelen DAF (van 315,7 miljoen), goudverkoop en de verkoop aandelen springstoffabriek niet gerealiseerd. Daarom is de taakstelling voor 1997, die bij de Miljoenennota 1997 voor 1997 was geraamd op 1 miljard, verhoogd met het niet-gerealiseerde deel van de taakstelling uit 1996.

De verhoogde ontvangstenpost buiten de sfeer van de microlasten voor 1997 wordt deels gerealiseerd via de verkoop aandelen KLM en Alpinvest en de verkoop van een obligatielening ING Groep NV.

CONSOLIDATIE

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	- 7 000,6	- 7 297,4	- 8 036,1	- 8 215,1	- 8 523,7	- 7 421,7	
Desalderingen							
<i>Rijksbegroting in enge zin</i>							
bijstelling ivm fes en isf	76,6	- 57,3	- 791,6	- 1 466,2	- 1 227,1	- 2 330,4	
diversen	26,5						
	<u>103,1</u>	<u>- 57,3</u>	<u>- 791,6</u>	<u>- 1 466,2</u>	<u>- 1 227,1</u>	<u>- 2 330,4</u>	
Extrapolatie							- 9 180,1
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	103,1	- 57,3	- 791,6	- 1 466,2	- 1 227,1	- 2 330,4	
STAND MILJOENENNOTA 1998	- 6 897,5	- 7 354,7	- 8 827,7	- 9 681,3	- 9 750,8	- 9 752,1	- 9 180,1

Uitgaven*Desalderingen*

De bijstelling van de post *Consolidatie* (uitgaven en ontvangsten) houdt verband met een aanpassing van de onderlinge bijdragen tussen de begrotingen en met de bijdragen van het FES aan andere begrotingen. Tevens leidt de nieuwe begrotingsindeling van Verkeer en Waterstaat van 1997 op 1998 tot een wijziging in de bijdrage van deze begroting aan het Infrastructuurfonds.

SOCIALE ZEKERHEID

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	98 433,0	100 077,2	100 826,8	101 327,2	102 904,8	104 643,8	
Mee- en tegenvallers							
nominale ontwikkeling	12,4	4,8	1 010,9	1 814,3	2 063,4	2 130,7	
prijsonwikkeling arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	- 282,2	- 397,2	- 448,4	- 482,3	- 536,6	- 587,8	
prijsonwikkeling vangnet ziekte wet	- 108,0	- 124,0	- 115,0	- 115,0	- 115,0	- 115,0	
prijsonwikkeling werkloosheidsuitkeringen	197,9	107,8	117,3	49,1	58,2	293,0	
prijsonwikkeling ziekte wet uitkeringen	117,1	- 53,0	- 48,1	- 55,1	- 61,9	- 62,1	
verhoging SPAK	0,0	0,0	- 68,2	- 69,3	- 65,1	- 67,1	
volume-ontwikkeling arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	100,5	- 5,4	- 11,2	245,6	571,0	744,0	
volume-ontwikkeling sociale voorzieningen	138,7	- 48,6	- 51,8	- 40,0	- 61,9	- 57,1	
volume-ontwikkeling vangnet uitkeringen	- 148,0	198,2	205,1	205,0	205,0	205,0	
volume-ontwikkeling werkloosheidsuitkeringen	604,0	905,0	670,0	1 011,4	1 062,3	978,9	
volume-ontwikkeling ziekte wet uitkeringen	- 20,1	- 71,0	- 87,0	- 87,0	- 87,0	- 87,0	
diversen	- 183,2	252,1	- 204,6	- 303,5	- 287,9	- 221,0	
	429,1	768,7	969,0	2 173,2	2 744,5	3 154,5	
Beleidsmatige mutaties							
afschaffing perceptiekosten volksverzekeringen			- 402,0	- 402,0	- 402,0	- 402,0	
besparingen wet op de reïntegratie			- 44,3	- 129,9	- 216,8	- 297,6	
elektronisch gegevensverkeer (cvcs)		25,0					
invoering nieuwe wet sociale werkvoorziening		83,8					
invoering wet inschakeling werkzoekenden		20,0	522,6	568,6	570,0	576,7	
koopkrachttoeslag individuele huursubsidie		51,0					
motie giskes		30,0	30,0	30,0	30,0	30,0	
niet herkeuren cohort 97/98 (aaw/wao)		6,0	16,0	18,9	41,2	77,4	
uitkeringen tijdens detentie: besparingen			- 41,9	- 41,9	- 41,9	- 41,9	
verhoging kinderbijslag			75,0	100,0	100,0	100,0	
verkorting wachtlijsten			53,0	53,0	53,0	53,0	
verlenging tijdelijke regeling vervoersvoorziening			50,0				
wvg			776,7	847,1	857,2	858,5	
volledige koppeling 1998			40,0	79,0	119,0	159,0	
wetsvoorstel loopbaanonderbreking			- 40,0	- 70,8	- 106,7	- 143,0	
besparing loopbaanonderbreking			113,0	113,0	113,0	113,0	
wet op de reïntegratie			- 80,1	- 98,5	- 62,8	- 33,1	
diversen	339,7	- 42,1					
	339,7	173,7	1 068,0	1 066,5	1 053,2	1 050,0	
Overboekingen							
diversen							- 0,1
							- 0,1
Extrapolatie							111 401,6
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	768,8	942,4	2 037,0	3 239,7	3 797,8	4 204,6	
STAND MILJOENENNOTA 1998	99 201,8	101 019,6	102 863,8	104 566,9	106 702,6	108 848,4	111 401,6

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

De jongste inzichten van het CPB inzake de ontwikkeling van indices, belastingen en premies leiden tot een nominale bijstelling van de begrotings- en premiegefinancierde uitgaven van de sociale zekerheid. In concreto spelen de wijziging van het koppelingspercentage (WKA) en de

wijzigingen in het bruto-nettotraject van de netto-netto gekoppelde uitkeringen de voornaamste rol in deze mutatie.

De gemiddelde prijs van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de vangnetuitkeringen – de Ziektewet voor onder andere zwangere vrouwen en tijdelijk personeel – is op grond van gegevens van het LISV neerwaarts bijgesteld. De gemiddelde prijs van de werkloosheidsuitkeringen en de ziektewetuitkeringen is opwaarts bijgesteld. Ook deze bijstellingen volgen uit de meest recente gegevens van het LISV.

De verhoging van de specifieke afdrachtkorting (SPAK) leidt tot een meevaller van ruim 68 miljoen vanaf 1998, doordat de SPAK ook van toepassing is op de WIW.

Realisatiecijfers hebben geleid tot een eenmalige aanpassing van het volume van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in 1996. Voor de jaren na 1998 geven recente ontwikkelingen aanleiding de ramingen opwaarts bij te stellen. Sinds enkele maanden stijgt het volume van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen weer.

De volumeontwikkeling sociale voorzieningen laat in 1996 een tegenvallende en vanaf 1997 een meevallende ontwikkeling zien. Vanaf 1997 is enerzijds sprake van hogere uitgaven door een toenemend beroep op bijstand door 65-plussers met een onvolledige AOW-opbouw (Algemene Ouderdoms Wet). Anderzijds leidt de meevallende macro-economische werkloosheidsontwikkeling tot een neerwaartse aanpassing van de volumeramingen voor het Gemeentelijk Werkfonds en de Algemene Bijstandswet met ingang van 1997.

Realisatiecijfers hebben aanleiding gegeven het volume van de vangnetregeling in 1996 neerwaarts bij te stellen. Vanaf 1997 zijn de ramingen – eveneens naar aanleiding van realisatiecijfers – opwaarts bijgesteld.

Het volume van de werkloosheidsuitkeringen heeft in 1997 een aantal forse tegenvallers laten zien. De oorzaak voor deze tegenvallende ontwikkeling is gelegen in het feit dat de groei in werkgelegenheid zich in de loop der jaren in steeds geringere mate vertaalt naar een daling van het aantal uitkeringen. Mensen zonder uitkering, zoals schoolverlaters en herintredende vrouwen, lijken het meest te profiteren van de opleving in de economie.

Het volume van de ziektewetuitkeringen is in 1996 en in 1997 op grond van realisatiecijfers neerwaarts bijgesteld.

Beleidsmatige mutaties

De vergoeding van de sociale verzekeringsfondsen aan de belastingdienst voor de heffing van premies wordt afgeschaft (de zogenoemde perceptiekosten), hetgeen leidt tot lagere uitgaven van deze fondsen en spiegelbeeldig tot lagere ontvangsten voor de belastingdienst.

De Wet op de Reïntegratie maakt het mogelijk dat gedeeltelijk arbeidsongeschikte bijstanders weer aan het werk gaan. Hierdoor doet zich een besparing voor de in de bijstandsuitgaven.

De elektronische gegevensuitwisseling ten behoeve van het proces Samenwerking Werk en Inkomen zal worden gefacilieerd door een cliëntvolgcommunicatiestelsel (CVCS). Ten behoeve van de ontwikkeling van dit stelsel stelt de regering in 1997 25 miljoen gulden beschikbaar.

In verband met de invoeringskosten van de nieuwe Wet Sociale Werkvoorziening is het budget in 1997 opgehoogd. De extra middelen worden ingezet voor managementondersteuning.

Op 1 januari 1998 is het ingaan van de Wet Inschakeling Werkzoekenden (WIW) voorzien. Op basis van deze wet zal een brede doeluitkering, het zogenaamde Gemeentelijk Werkfonds, worden ingesteld. In dit fonds wordt een aantal bestaande geldstromen naar de gemeenten gebundeld. In totaal is ruim 1,7 miljard gulden gemoeid met de nieuwe regeling. Deze middelen worden overgeheveld vanuit diverse regelingen, zoals de

Banenpools, de Jeugdwerkgarantiewet en de Algemene Bijstandswet. Daarnaast zijn ook middelen uit het Fonds Sociale Vernieuwing en van de arbeidsvoorzieningsorganisatie aan het nieuwe fonds toegevoegd. De in het overzicht gepresenteerde mutatie heeft slechts betrekking op de middelen die vanuit de budgetdisciplinesector Rijksbegroting eng naar de Sociale Zekerheid worden overgeboekt. De ijklijnen van beide sectoren worden voor deze overboeking gecorrigeerd.

In 1997 heeft de regering 49 miljoen uitgetrokken om aan ontvangers van individuele huursubsidie een eenmalige koopkrachttoeslag toe te kennen. Daarnaast is 2 miljoen gulden aan het Gemeentefonds toegevoegd om eigenwoningbezitters met een minimuminkomen eenzelfde koopkrachttoeslag via de bijzondere bijstand te doen toekomen.

Mede naar aanleiding van de motie Giskes trad dit jaar met terugwerkende kracht tot 1 januari 1997 de Regeling Tegemoetkoming Onderhoudskosten Thuiswonende Meervoudig en Ernstig Lichamelijke Gehandicapte Kinderen in werking. De regeling voorziet in een belastingvrije tegemoetkoming aan de ouders of verzorgers van deze kinderen. Afhankelijk van de ernst van de handicap is de hoogte van de tegemoetkoming respectievelijk fl. 1000,- en fl. 1500,- gulden per jaar.

Op verzoek van de Tweede Kamer heeft de regering besloten de herkeuringen in het kader van de wet Terugdringing Beroep op de Arbeidsongeschiktheidsregelingen (TBA) niet langer doorgang te laten vinden voor arbeidsongeschikten die de leeftijd van 45 jaar bereikt hebben. De maatregel leidt tot meer kosten in de uitgaven voor de AAW en de WAO. Daarnaast doen zich besparingen voor op het begrotingsartikel inzake de tijdelijke Wet Beperking Inkomensgevolgen Arbeidsongeschiktheids criterium (Bia). Per saldo lopen de kosten op van 6 miljoen in 1997 tot 90 miljoen in 2002.

Gedetineerden die een AAW/WAO uitkering, een ANW uitkering of een ZW uitkering ontvangen, zullen die in de toekomst tijdens hun detentie moeten inleveren. De bepalingen die hiermee gemoeid zijn, worden geraamd op bijna 42 miljoen structureel.

Voor alle gezinnen met kinderen heeft de regering voorzien in een verhoging van de kinderbijslag. Structureel is hiermee een bedrag van 100 miljoen gemoeid. Vanwege de betalingsystematiek per kwartaal is voor 1998 een bedrag benodigd van 75 miljoen.

Ter verkorting van de wachtlijsten bij de WSW stelt de regering een bedrag van 53 miljoen beschikbaar. Via de anticumulatiebatens vloeit 13 miljoen meer terug in 's Rijks kas, waardoor het netto bedrag 40 miljoen bedraagt.

In afwachting van de resultaten van de tweede evaluatie van de Wet Voorzieningen Gehandicapten (WVG) wordt de tijdelijke regeling vervoersvoorzieningen WVG met een jaar verlengd. De regeling voorziet in een middelentoekenning aan gemeenten ten behoeve van inwoners van AWBZ-instellingen.

In de Miljoenennota 1997 werd voor 1998 nog uitgegaan van een halve koppeling van de uitkeringen aan de ontwikkeling van de contractlonen. Binnen de wettelijke kaders (WKA) noopt de thans voor 1998 geraamde i/a-ratio tot een volledige koppeling. De ramingen zijn derhalve bijgesteld met 777 miljoen in 1998 en circa 850 miljoen structureel.

Het wetsvoorstel loopbaanonderbreking voorziet in de mogelijkheid tijdelijk verlof op te nemen waarbij van overheidszijde een uitkering wordt verstrekt. Op de plaats van de verlofganger kan eveneens tijdelijk een werkloze aan de slag.

Met de Wet op de Reïntegratie wil de regering de arbeidsmarktpositie van gedeeltelijk arbeidsongeschikten versterken. De financiering van de nieuwe wet vindt – wat betreft de premiesector – plaats vanuit een nieuw op te richten Reïntegratiefonds. Hierin wordt bovenop de bestaande budgetten voor reïntegratie 68 miljoen gulden gestort. Daarnaast wordt eveneens 68 miljoen gulden toegevoegd aan het Gemeentelijk Werkfonds.

Deze middelen worden speciaal gereserveerd ten behoeve van de bemiddeling van arbeidsgehandicapte bijstandsgerechtigden. De extra middelen die de regering ten behoeve van de Wet op de Reïntegratie heeft gereserveerd bedragen aldus 146 miljoen. Daarnaast wordt vanuit de sociale fondsen structureel 33 miljoen overgeheveld naar de rijksbijdrage aan de Arbeidsvoorzieningsorganisatie. Voor deze laatste mutatie worden de ijklijnen van de sectoren *Rijksbegroting eng* en *Sociale zekerheid* gecorrigeerd.

SOCIALE ZEKERHEID

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
NIET-BELASTINGONTVANGSTEN							
STAND MILJOENENNOTA 1997	45,4	1,6	384,6	382,6	382,6	382,6	
Mee- en tegenvallers							
diversen	172,7	29,4	- 20,8	- 15,2	- 10,3	- 10,2	
	172,7	29,4	- 20,8	- 15,2	- 10,3	- 10,2	
Beleidsmatige mutaties							
diversen		- 0,4	11,9	11,3	11,3	11,3	
		- 0,4	11,9	11,3	11,3	11,3	
Extrapolatie							391,2
Totaal mutaties sinds Miljoenennota 1997	172,7	29,0	- 8,9	- 3,9	1,0	1,1	
STAND MILJOENENNOTA 1998	218,1	30,6	375,7	378,7	383,6	383,7	391,2

Zorg

Ten opzichte van de Miljoenennota 1997 is de presentatie van de zorgsector gewijzigd. Dit is gedaan om de aansluiting tussen de Miljoenennota en het Jaaroverzicht Zorg (JOZ) te verbeteren. De weergave van uitgaven en ontvangsten komt nu overeen met die in het JOZ 1998. Dit betekent enerzijds dat de gedesaldeerde rijksbijdragen (in de vorige Miljoenennota kwamen deze zowel voor aan de uitgavenkant van het begrotingsgefinancierde deel als aan de ontvangstenkant van het premiegefinancierde deel) niet meer in het overzicht voorkomen. Anderzijds betekent het dat enkele posten nu gedesaldeerd zijn opgenomen, die dat vorig jaar niet waren. Het gaat om uitgaven in het JOZ die niet relevant zijn voor het Budgettair Kader Zorg (BKZ), omdat de minister van VWS hiervoor niet de primaire verantwoordelijkheid draagt. De vier grootste posten zijn:

- de bijdrage van het ministerie van OCW aan de academische ziekenhuizen (1998: 827 miljoen, ondergebracht in de sector Curatieve Somatische Zorg);
- de GGD's (1998: 544 miljoen, ondergebracht in de sector Preventieve Zorg);
- het Algemeen maatschappelijk werk (1998: 234 miljoen, ondergebracht in de sector Curatieve Somatische Zorg) en
- de Consultatiebureau's voor alcohol en drugs (1998: 126 miljoen, ondergebracht in de sector Geestelijke Gezondheidszorg).

Door de totalen van uitgaven en ontvangsten zoals hieronder gepresenteerd, te salderen, wordt het totaal van de (netto) uitgaven verkregen dat relevant is voor het BKZ. Dit totaal wordt ook toegelicht in hoofdstuk 3 en Bijlage 2 van de Miljoenennota.

ZORG

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
UITGAVEN							
STAND JAAROVERZICHT ZORG 1997	61 634	63 351	65 865	69 043	72 113	72 343	
Mee- en tegenvallers							
Nominaal	44	187	111	111	111	2119	
Volumeontwikkeling geneesmiddelen	230	230	230	230	230	230	
Tandheelkundige Zorg	35	35	35	35	35	35	
Specialistische Tandheelkundige Zorg	- 39	- 39	- 39	- 39	- 39	- 39	
Vertraging bouw	- 71	- 264	- 162	- 40	- 40	- 40	
Technisch statistisch	- 271	- 258	- 114	- 58	- 58	- 58	
Diverse mee- tegenvallers	- 126	81	38	194	343	25	
Besparingsverlies hulpmiddelen	102	106	6	6	6	6	
Besparingsverlies Sofinummer AWBZ			50				
Inzet TVK-reserve besparingsverliezen			- 52	- 112	- 112	- 112	
Diverse besparingsverliezen		65	203	203	202	210	
	- 96	143	306	530	677	2376	
Beleidsmatige mutaties							
Wachlijsten Gehandicapten		40	100	100	100	100	
Wachlijsten Thuiszorg		25	110	110	110	110	
Wachlijsten Geestelijke Gezondheidszorg			25	25	25	25	
Meer handen aan het bed Verpleeghuizen			80	80	80	80	
Meer handen aan het bed Verzorgingshuizen			65	65	65	65	
Meer handen aan het bed Gehandicapten			45	45	45	45	
Dekking intensivering uit groeiruumte			- 108	- 108	- 108	- 108	
Nieuwe medicijnen		20	80	50	50	50	
Wachlijsten curesector		50					
Gebitsprothesen terug in Ziekenfonds		170	145	145	145	145	
Koopkrachtreparatie eigen bijdragen ZFW			135	119	119	119	
Maatregel Apothekers i.v.m. bonussen/kortingen			- 100	- 150	- 150	- 150	
Diverse maatregelen			- 91	- 91	- 91	- 91	
		305	486	390	390	390	
Technische mutaties							
Overheveling banen langdurig werklozen		- 38	- 77	- 77	- 78	- 80	
Decentralisatie indicatiestelling thuiszorg			- 73	- 73	- 73	- 73	
Vervallen inningkosten premies			- 134	- 134	- 134	- 134	
Vertraging Waarborgfonds	- 120	120					
TBS-klinieken		13	16	15	13	13	
Desaldering technische ontvangstenmutaties	- 111	25	- 8	- 49	- 96	- 96	
Diversen	7	8	28	20	25	26	
	- 224	128	- 248	- 298	- 342	- 343	
Extrapolatie						1 364	79 426
Totaal mutaties sinds Jaaroverzicht Zorg 1997	- 321	576	544	622	726	3 787	79 426
STAND MILJOENENNOTA/JAAROVERZICHT ZORG 1998	61 314	63 927	66 409	69 665	72 838	76 130	79 426

Uitgaven

Mee- en tegenvallers

Er doet zich een structurele tegenvaller voor van 110 miljoen als gevolg van loon- en prijsstijgingen in de zorgsector. De 2 miljard extra in het jaar 2001 moet gezien worden als een extrapolatie die vorig jaar ten onrechte achterwege is gebleven.

Uit de evaluatie van het jaar 1996 blijkt dat het gebruik van geneesmiddelen 230 miljoen hoger is uitgevallen dan was geraamd. Hiertegenover staat een meevaller bij de ontvangsten (zie ook daar).

Bij de Tandheelkundige Zorg doet zich een tegenvaller voor van 35 miljoen. Daarnaast is er een meevaller bij de Tandheelkundige Specialistische Zorg van 39 miljoen.

Als gevolg van vertragingen bij de bouwprojecten voor de intramurale zorg treedt voor de jaren 1997 en 1998 een financiële meevaller op van respectievelijk 264 en 162 miljoen. Structureel valt 40 miljoen van de bouwbudgetten vrij.

Diverse besparingsverliezen treden op. Voor de jaren 1996 en 1997 treedt een besparingsverlies op bij de uitvoering van de maatregelen die in de Taskforce Volumebeheersing en Kostenbeperking zijn afgesproken op het terrein van de hulpmiddelen. In 1998 wordt een besparingsverlies voorzien als gevolg van een vertraging bij de inning van de eigen bijdragen in de AWBZ-sector door het Centraal Administratie Kantoor.

Ter compensatie van de diverse besparingsverliezen wordt de voor dit doel aangehouden reserve in het kader van de Taskforce Volumebeperking en Kostenbeheersing ingezet.

Beleidsmatige mutaties

In de caresectoren zijn structurele maatregelen genomen om de wachtlijsten te verkorten en «meer handen aan het bed» te krijgen.

Uit de jaarlijkse 1,3% groei­ruimte van de zorgsector wordt 108 miljoen ingezet voor de financiering van de hierboven genoemde intensiveringen in de caresector.

Voor nieuwe geneesmiddelen is structureel 50 miljoen toegevoegd. In 1997 en 1998 komen daar respectievelijk 20 en 30 miljoen bij voor het gebruik van taxoïden.

In 1997 is eenmalig 50 miljoen extra ingezet voor verkorting van de wachtlijsten in de curesector, gefinancierd uit onderuitputting op de begroting 1996 van VWS.

Per 1 januari 1997 is de vergoeding voor gebitsprothesen alsnog teruggekeerd in de Ziekenfondswet. Structureel gaat het om 145 miljoen extra zorguitgaven.

In 1997 is via de Sociale Zekerheidsuitgaven de koopkracht­reparatie gefinancierd die samenhangt met de introductie van de eigen bijdragen Ziekenfondswet. Voor de jaren 1998 en later wordt deze reparatie rechtstreeks uit de Zorgsector betaald. Met ingang van 1998 wordt de «inkoopvergoeding geneesmiddelen apothekhoudenden» verlaagd in verband met de kortingen en bonussen die apothekhoudenden ontvangen van de groothandel. Deze maatregel geeft een besparing van 100 miljoen in 1998 en structureel 150 miljoen.

Technische mutaties

Mutaties zijn onder de rubriek technisch gerangschikt als ze geen mutatie teweegbrengen ten opzichte van het BKZ. Tegenover de in deze rubriek genoemde verlagingen of verhogingen van de zorguitgaven staan dus even grote verlagingen of verhogingen van het BKZ.

Van de banen voor langdurig werklozen voor de zorgsector is uit de tranche 1997 het budget voor circa 2000 banen overgeheveld naar de gemeenten.

Met ingang van 1998 zal de indicatiestelling voor de thuiszorg worden uitgevoerd door de gemeenten. De uitgaven voor de zorg worden hierdoor structureel verlaagd met 73 miljoen.

De regering heeft besloten de vergoeding van de kosten die de Belastingdienst maakt voor de inning van de premies te schrappen. Hierdoor gaan de zorguitgaven met ingang van 1998 met 134 miljoen omlaag.

Door vertraging bij de instelling van het Waarborgfonds is de storting van de 120 miljoen garantiegeld van de overheid van 1996 verschoven naar 1997.

Voor de capaciteitsuitbreiding van TBS-klinieken zijn extra middelen van de Rijksbegroting overgeheveld naar de Zorg. De TBS-klinieken worden voor 20% gefinancierd uit de begroting van Justitie en voor 80% uit AWBZ-premies.

Onder het kopje Desalderingen is opgenomen het totaal van de technische mutaties aan de ontvangstenkant.

Zorg

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ONTVANGSTEN							
STAND JAAROVERZICHT ZORG 1997	6 664	7 315	7 493	7 668	7 845	7 912	
Mee- en tegenvallers							
Volume-ontwikkeling geneesmiddelen	80	80	80	80	80	80	
Onderuitputting banen langdurig werklozen 1996			50				
Diversen	- 25	40	75	- 21	- 85	- 82	
	<u>55</u>	<u>120</u>	<u>205</u>	<u>59</u>	<u>- 5</u>	<u>- 2</u>	
Beleidsmatige mutaties							
Te veel bevoorschotting verzorgingshuizen			27				
Eigen bijdrage APZ/PAAZ			20	40	40	40	
Decentralisatie Zittend Ziekervoer				278	278	278	
			<u>47</u>	<u>318</u>	<u>318</u>	<u>318</u>	
Technische mutaties							
Diversen	- 111	25	- 8	- 49	- 96	- 96	
	<u>- 111</u>	<u>25</u>	<u>- 8</u>	<u>- 49</u>	<u>- 96</u>	<u>- 96</u>	
Extrapolatie							8 134
Totaal mutaties sinds Jaaroverzicht Zorg 1997	- 56	145	244	328	218	220	8 134
STAND MILJOENENNOTA/JOZ 1998	6 608	7 460	7 737	7 995	8 063	8 133	8 134

Ontvangsten

Mee- tegenvallers

De tegenvaller bij de uitgaven voor medicijnen (230 miljoen) wordt voor 80 miljoen gecompenseerd door hogere ontvangsten. Deze zijn afkomstig uit een toename van de eigen betalingen van particulier verzekerden.

In 1998 wordt 50 miljoen terugontvangen uit het niet geheel benutte budget 1996 voor banen langdurig werklozen in de zorgsector.

Beleidsmatige mutaties

In 1998 wordt 27 miljoen terugontvangen uit een te hoge bevoorschotting ten behoeve van verzorgingshuizen. Structureel nemen de ontvangsten met 40 miljoen (in 1998 20 miljoen) toe als gevolg van de maatregel om voor het verblijf in Algemene Psychiatrische Ziekenhuizen en Psychiatrische Afdelingen in Algemene Ziekenhuizen een eigen bijdrage in rekening te brengen. Hiermee wordt aangesloten bij de eigen bijdrage regelingen die in de overige AWBZ-sectoren gelden. Met ingang van 1999 zal het Zittend Ziekenvervoer worden gedecentraliseerd naar de gemeenten. De hiermee gemoeide uitgaven zullen wel een onderdeel blijven van de JOZ-uitgaven maar niet meer van de uitgaven die relevant zijn voor het BKZ. Door het budget van het ziekenvervoer met ingang van 1999 als ontvangst te boeken, valt dit bedrag weg in het saldo van uitgaven en ontvangsten.

Technische mutaties

Hier zijn alle mutaties gerangschikt die niet leiden tot afwijkingen ten opzichte van het BKZ. Zij zijn dan ook als desaldering bij de uitgaven opgenomen.

6 Interdepartementale beleidsonderzoeken

In deze bijlage wordt ingegaan op de nieuwe ronde interdepartementale beleidsonderzoeken en op de voortgang van de politieke besluitvorming over de resultaten van de vorige rondes (1995 en 1996).

1. Interdepartementale beleidsonderzoeken 1997

De nieuwe ronde interdepartementale beleidsonderzoeken staat in het teken van twee thema's, namelijk «Bedrijfsvoering uitvoerende diensten» en «Financiële vernieuwing».

In de nota «Van uitgaven naar kosten»¹, waarin het kabinet nadere voorstellen doet om de bedrijfsvoering van de rijksoverheid te verbeteren, is aangekondigd dat een aantal interdepartementale beleidsonderzoeken zullen worden uitgevoerd op het terrein van de bedrijfsvoering van uitvoerende diensten.

Doel van de onderzoeken is te bezien, of voor bepaalde uitvoerende diensten een resultaatgerichte besturingswijze en bedrijfsvoering mogelijk zijn. De vraag of invoering van een baten-lastenstelsel kan bijdragen aan een doelmatiger bedrijfsvoering van deze diensten, komt daarbij aan de orde.

Ten behoeve van de bedrijfsvoeringsonderzoeken is de nota «Aansturen op resultaat» opgesteld. Deze nota bevat een conceptueel kader, dat uitmondt in een stramien voor de afzonderlijke onderzoeken en in een vragenlijst.²

Daarnaast is de komende ronde opnieuw gericht op het thema van verbetering van de financiële prikkels bij de beleidsuitvoering. Hiervoor zij verwezen naar de notitie «Financiële vernieuwing»³.

Voor de nieuwe ronde zijn de volgende onderwerpen geselecteerd.

In het kader van het thema «Bedrijfsvoering uitvoerende diensten»:

1. Koninklijke Marechaussee
2. Belastingdienst
3. Bureau voor de Industriële Eigendom
4. Algemene Inspectiedienst
5. Uitvoeringsorganisatie IHS
6. Arbeidsinspectie
7. Inspectie Gezondheidsbescherming
8. Dienst Gebouwen Buitenland

In het kader van het thema «Financiële vernieuwing»:

9. Arbeidsparticipatie ouderen binnen rijksoverheid
10. TBS
11. Financieel kader ruimtelijke inpassing infrastructuur
12. Benchmarking in de AWBZ
13. Internationaal onderwijs
14. Vervangingsfonds Primair en Voortgezet Onderwijs

¹ Deze nota is op 3 maart jl. naar de Tweede Kamer gezonden (Kamerstukken II 1996/97, 25 257, nr. 1).

² De nota is op 2 september jl. naar de Tweede Kamer gezonden.

³ Kamerstukken II 1994/95, 23 900, nr. 22, bijlage 1.

Voor uitgebreidere informatie over de nieuwe ronde interdepartementale beleidsonderzoeken zij verwezen naar de brief van de minister van Financiën aan de Tweede Kamer van 2 september 1997.

2. Politieke besluitvorming

Ronde 1995

Bij brief van 10 januari 1997 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de stand van zaken met betrekking tot de politieke besluitvorming over de rapporten uit de ronde 1995. Met betrekking tot vijf rapporten was de politieke besluitvorming op dat moment voltooid (de rapporten «Politie», «Aanvullende steunverlening ex art. 12 Financiële Verhoudingswet 1984», «Rijkswaterstaat», «Individuele huursubsidie» en «Europese uitgaven»). Met betrekking tot de overige vijf rapporten is sindsdien de volgende voortgang geboekt.

Basisonderwijs

Het rapport is aan de Tweede Kamer aangeboden bij brief van 20 december 1995 van de Minister van Financiën. Het regeringsstandpunt op het rapport is opgenomen in de brief van de Minister van OCenW van 13 januari 1997 inzake bestuurlijke krachtenbundeling en vereenvoudiging bekostiging primair onderwijs.⁴

Forensisch-psychiatrische hulpverlening («Doelmatig behandelen»)

Op 20 december 1995 is bij brief van de Minister van Financiën het rapport naar de Tweede Kamer gestuurd. Het regeringsstandpunt over het rapport is bij brief van 4 maart 1997 van de Ministers van Justitie en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport⁵ naar de Tweede Kamer gezonden.

Arbeidsvoorziening

Het rapport is als bijlage opgenomen bij de Memorie van Toelichting op het wetsvoorstel voor de invoering van de Arbeidsvoorzieningswet 1996.⁶ In de Memorie van Toelichting is vermeld dat thans nog niet is voldaan aan een belangrijke voorwaarde voor het inkoopmodel. Deze voorwaarde houdt in dat de uitkeringsorganen een existentieel belang moeten hebben bij de uitstroom van moeilijk plaatsbare uitkeringsgerechtigden. Het thema van financiële prikkels bij de gemeentelijke uitvoeringsorganen is onderzocht in het interdepartementale beleidsonderzoek naar een alternatief financieringssysteem voor de uitgaven die gemeenten doen in het kader van de Algemene Bijstandswet. De regering is van opvatting dat het onderzoek goede aanknopingspunten biedt voor verbetering van de financiële prikkels maar acht aanvullend onderzoek nodig (zie hieronder het overzicht van de stand van zaken van de ronde 1996).

Rijkshuisvesting

Het rapport is aan de Kamer aangeboden bij brief van 20 december 1995 van de Minister van Financiën. Het regeringsstandpunt over het rapport is

⁴ Kamerstukken II 1996/97, 25 000 VIII, nr. 66.

⁵ Kamerstukken II 1996/1997, 24 561, nr. 1.

⁶ Kamerstukken II 1995/1996, 24 554, nr. 3.

opgenomen in de brief van 9 juli 1997 van de Ministers van VROM en van Financiën over de vernieuwing van het rijkshuisvestingsstelsel.⁷

Beheersstructuur Rechterlijke Organisatie

Het rapport is aan de Tweede Kamer aangeboden bij brief van 15 november 1995 van de Minister van Justitie.⁸ In deze brief is een voorlopig regeringsstandpunt opgenomen. Het definitieve regeringsstandpunt zal worden vastgesteld na ontvangst van het advies van de Adviescommissie Toerusting en Organisatie van de Zittende Magistratuur. Dit advies zal voor 1 januari 1998 worden uitgebracht.

Ronde 1996

De stand van zaken met betrekking tot de politieke besluitvorming over de rapporten uit de ronde 1996 is als volgt.

Bijstand

Het rapport is tezamen met het regeringsstandpunt bij brief van 27 januari 1996 aan de Tweede Kamer aangeboden door de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.⁹ Zoals in het regeringsstandpunt is aangegeven, zullen de analyses in het rapport een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan de verdere ontwikkeling en verbetering van de financiering van de bijstand. Op dit moment vindt vervolgonderzoek plaats naar de mogelijkheden voor operationalisering van een financieringssysteem voor de bijstand op basis van een objectief verdeelmodel. Naar verwachting is dit onderzoek rond de jaarwisseling afgerond. De Tweede Kamer zal over de resultaten van dit onderzoek worden geïnformeerd. De Landelijke Veranderingsorganisatie bereidt momenteel een «benchmark»-systeem voor, waarbij naar verwachting op termijn ook de uitvoeringskosten worden betrokken.

Bodemsanering

Bij brief van 19 juni 1997 heeft de Minister van VROM het rapport aangeboden aan de Kamers der Staten-Generaal.¹⁰ In deze brief is het regeringsstandpunt opgenomen over de vernieuwing van het bodemsaneringsbeleid. Dit is tot stand gekomen op basis van het rapport van de interdepartementale werkgroep Bodemsanering, het project Beleidsvernieuwing Bodemsanering (BEVER) en de tussenresultaten van de Evaluatiecommissie Wet Milieubeheer.

Natuurbeheer

De Minister van LNV heeft bij brief van 20 juni 1997 het rapport aangeboden aan de Tweede Kamer.¹¹ In deze brief is het regeringsstandpunt opgenomen over dit rapport, alsmede de uitkomsten van het Programma Beheer.

⁷ Kamerstukken II 1996/1997, 25 449, nr. 1.

⁸ Kamerstukken II 1995/1996, 24 559, nr. 1.

⁹ Kamerstukken II 1996/1997, 25 201, nr. 1.

¹⁰ Kamerstukken II 1996/1997, 25 411, nr. 1.

¹¹ Kamerstukken II 1996/1997, 25 420, nr. 1.

Toekomst Studiefinanciering

Het rapport is bij brief van 19 maart 1997 van de minister van Financiën aan de Kamers der Staten-Generaal aangeboden. Het rapport is mede aangeboden aan het College Toekomst Studiefinanciering («college-Hermans»). De uitkomsten van het beleidsonderzoek zullen worden betrokken bij de werkzaamheden van het college Hermans. In het najaar zal de regering op basis van zowel het beleidsonderzoek als ook op basis van de rapportage van het College nader bezien in hoeverre een kabinetsreactie opportuun is.

Substitutie van vrijheidsstraffen voor taakstraffen

Het rapport is bij brief van 11 juli 1997 van de Minister van Justitie aangeboden aan de Kamers der Staten-Generaal.¹² In deze brief is een regeringsstandpunt op hoofdlijnen opgenomen.

Samenhang exportinstrumentarium

Het rapport is bij brief van 29 augustus 1997 van de Minister van Economische Zaken aangeboden aan de Kamers der Staten-Generaal. In deze brief is het regeringsstandpunt op hoofdlijnen opgenomen.

Overige rapporten

De regeringsstandpunten over de rapporten met betrekking tot de overige onderzoeken, namelijk «Verkeerstoezicht», «Academische ziekenhuizen» en «Bekostiging van het stads- en streekvervoer» zijn nog niet gereed en zullen in het najaar met de desbetreffende rapporten naar de Kamers der Staten-Generaal worden gezonden.

Tenslotte verdient het de aandacht dat de laatste twee rondes (1995 en 1996) van interdepartementale beleidsonderzoeken gericht waren op de verbetering van financiële prikkels in de beleidsuitvoering (financiële vernieuwing) en dus niet primair tot doel hadden besparingsmogelijkheden te vinden. Uiteraard leidt verbetering van de prikkels in het uitvoeringsproces wel tot grotere doelmatigheid, maar de hieruit op termijn voortvloeiende besparingen kunnen voor het grootste deel alleen pro memorie worden geraamd.

¹² Kamerstukken II 1996/1997, 24 807, nr. 3.

7 Ontwikkelingen in de financiën van de decentrale overheden

In deze bijlage worden de ontwikkelingen in de financiën van de provincies, de gemeenten en de waterschappen besproken. In paragraaf 7.1 wordt ingegaan op de ontwikkelingen met betrekking tot de drie inkomstenbronnen van provincies en gemeenten: de eigen inkomsten, de algemene uitkeringen uit het provinciefonds en het gemeentefonds en de specifieke uitkeringen. In paragraaf 7.2 wordt ingegaan op de lokale lasten en heffingen. Daarbij komen met name twee onderzoeken aan de orde die in september aan de Tweede Kamer worden aangeboden: de Monitor Lokale lasten en de Nota Lokale lasten bedrijven en instellingen.

In paragraaf 7.3 wordt ingegaan op de kapitaaluitgaven van de decentrale overheden en de financiering daarvan.

7.1 Inkomstenbronnen van provincies en gemeenten

In tabel 7.1.1 is een overzicht opgenomen van de inkomsten van de gemeenten en provincies uit belastingen en retributies, algemene uitkeringen en specifieke uitkeringen.

Tabel 7.1.1 Inkomstenbronnen van gemeenten en provincies uit belastingen, retributies, algemene uitkeringen en specifieke uitkeringen; begrotingscijfers

	1993		1994		1995		1996		1997		%	
		%		%		%		%		%		
					gemeenten ⁵		provincies		totaal		%	
1. – Heffingen en rechten ¹	3 651	5,8	4 192	6,8	4 667	7,6	5 066	7,9	4 904	185	5 089	8,3
– Eigen belastinggebied ²	4 065	6,5	4 307	7,0	4 504	7,3	5 443 ⁴	8,5	4 699	1 130	5 829	9,5
2. Algemene uitkering ³	17 939	28,5	19 375	31,3	20 092	32,7	20 413	31,7	20 556	1 620	22 176	36,1
3. Specifieke uitkeringen	37 331	59,2	33 945	54,9	32 219	52,4	33 466	52,0	26 863 ⁶	1 558	28 324	46,1
Totaal	62 986	100,0	6 1819	100,0	61 482	100,0	64 388	100,0	57 022	4 493	61 418	100,0
Aantal Specifieke Uitkeringen	205		161		143		143				124	

¹ Wat de gemeenten betreft: rioolrechten, reinigingsrechten/afvalstoffenheffing, waterverontreinigingsheffing, precariobelasting, begrafenisrechten, bouwleges, secretarieleges, parkeerbelasting en marktgeden (Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek: «Statistiek der gemeentebegrotingen»).

Wat de provincies betreft: grondwaterheffing/belastingen, waterverontreinigingsheffing, opcenten omroepbijdrage, leges milieubeheer, overige leges (Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek: «Statistiek der provinciale financiën»).

² Het betreft voor gemeenten: onroerendezaakbelastingen, hondenbelasting, forensenbelasting, toeristenbelasting, belasting op openbare aankondigingen, baatbelasting en bouwgrondbelasting (Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek: «Statistiek der gemeentebegrotingen»).

Het betreft voor provincies: de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting (Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek: «Statistiek der provinciale financiën»).

³ Uitgegaan is van de bedragen in de ontwerp-begrotingen van het gemeentefonds en het provinciefonds, inclusief nota's van wijziging. Het bedrag voor de algemene uitkeringen is inclusief de integratie-uitkering.

⁴ De meeste provincies hebben de verruiming van het provinciaal belastinggebied per 1 april 1996 niet in de ontwerp-begrotingen verwerkt; dit komt tot uitdrukking in de CBS-cijfers. Deze verruiming heeft voor 1996 geleid tot een verlaging van het provinciefonds met f 562,5 miljoen.

Omdat de verlaging van het provinciefonds wel in de cijfers is verwerkt en de verruiming van het provinciaal belastinggebied slechts beperkt, geeft het hier gepresenteerde cijfer een iets vertekend beeld.

⁵ Het gaat hierbij tevens om organen op basis van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen (WGR), Kaderwetgebieden en derden.

⁶ Van dit bedrag gaat circa f 253 miljoen naar WGR-organen, f 1,7 miljard naar Kaderwetgebieden en f 196 miljoen naar derden.

Tabel 7.1.1 laat zien dat het aandeel van de specifieke uitkeringen aanmerkelijk is afgenomen, vooral ten gunste van de algemene uitkeringen. Vooral de overheveling van de middelen voor onderwijshuisvesting naar het gemeentefonds en de verschuiving van de middelen voor

bejaardenoorden naar de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) zijn hiervan de oorzaak. De sterke toename van het aandeel van de eigen inkomsten van de provincies wordt vooral veroorzaakt doordat de verruiming van het provinciaal belastinggebied in 1996 pas vanaf april werd gerealiseerd. Dat betekent dat de effecten van deze verruiming hiervan voor het eerst volledig doorwerken vanaf 1997.

Eigen inkomsten¹

De eigen inkomsten van de lokale overheden staan in de politieke en publieke schijnwerpers. In de vorig jaar verschenen Nota Lokale lastendruk² zijn de lokale lasten geanalyseerd. Een belangrijke oorzaak van de stijging van de lokale lasten bleek te zijn het geïntensiverde milieubeleid en het streven van lokale overheden om de kosten die daarmee gemoeid zijn voor een groter deel uit de lokale milieuheffingen te bekostigen.

De Nota Lokale lastendruk heeft een vervolg gekregen in een drietal onderzoeken: de Nota Lokale lasten bedrijven en instellingen, de Monitor Lokale lasten en een doorlichting van het gemeentelijk heffingsinstrumentarium³. In paragraaf 7.2 wordt aan de Monitor Lokale lasten en aan de Nota Lokale lasten bedrijven en instellingen aandacht besteed.

In 1995 is de Wet Waardering Onroerende Zaken (WOZ) in werking getreden. Op basis van de Wet WOZ hanteren alle gemeenten vanaf 1997 een uniforme waardepeildatum op basis waarvan de onroerendezaakbelastingen (OZB) worden geheven. Wetsfictiegemeenten (gemeenten die voor het laatst de onroerende zaken hebben geherwaardeerd in 1992, 1993, 1994 of 1996) hoeven niet te herwaarderen, maar mogen de laatst vastgestelde waarde hanteren als WOZ-waarde.

De eerstvolgende waardepeildatum is 1999 en wordt vanaf 1 januari 2001 voor de heffing van de OZB, alsmede voor de waardemaatstaf in het gemeentefonds, gehanteerd.

Voor zover gemeenten zijn overgegaan op een nieuwe waarde, hebben de verschillende waardeontwikkelingen van woningen en van niet-woningen en binnen deze categorieën zelf, geleid tot een verschillende lastenontwikkeling uit hoofde van de OZB (ofwel een verschuiving van lasten van objecten met een minder dan gemiddelde waarde stijging naar objecten met een meer dan gemiddelde waarde stijging). Gemeenten hebben een aantal mogelijkheden om de lastenverschuivingen te mitigeren: tariefdifferentiatie OZB tussen woningen en niet-woningen⁴, toepassing van de ingroeivariant (in enkele jaren toegroeien naar het nieuwe lastenniveau uit hoofde van de OZB), toepassing van de aftopvariant (lastenstijging OZB gedurende 4 jaar beperken met een minimum van 30%) en het toepassen van een woonlastenbenadering (de tarieven voor de lokale milieuheffingen en voor de OZB in samenhang vaststellen).

¹ In afwijking van vorige jaren kan dit jaar niet worden ingegaan op de ontwikkeling van de zogenaamde overige eigen inkomsten (inkomsten uit vermogen, eigen bezittingen en tarieven). Het CBS geeft aan dat het onzeker is of dit jaar het vorig jaar gepresenteerde beeld kan worden geactualiseerd. Andere bronnen zijn niet beschikbaar. Zo mogelijk zal aan dit onderwerp volgend jaar weer aandacht worden besteed.

² Kamerstukken II, 1996/97, 25 011, nr. 2.

³ De doorlichting van het gemeentelijk heffingsinstrumentarium vond plaats naar aanleiding van een verzoek daartoe door het Tweede Kamerlid de heer Remkes tijdens het Algemeen Overleg over de Nota Lokale lastendruk op 14 november 1996 (Kamerstukken II, 1996/97, 25 000 C, nr. 10).

⁴ Vanaf 1 januari 1997 hebben gemeenten de mogelijkheid om voor de OZB verschillende tarieven te hanteren voor woningen en voor niet-woningen. Het verschil in tarief mag maximaal 20% bedragen. De Tweede Kamer heeft bij motie Noorman-Den Uijl (Kamerstukken II, 1995/96, 24 552 en 24 553, nr. 15) om deze tariefdifferentiatie gevraagd. Tariefdifferentiatie kan overigens door alle gemeenten worden toegepast (dus ook door wetsfictiegemeenten).

Voor de huishoudingen met lage inkomens kunnen gemeenten voorts gebruik maken van het verruimde kwijtscheldingsinstrumentarium.

In het kader van het lastenverlichtingspakket 1998 heeft de regering besloten de lokale lasten voor burgers en bedrijven te verlagen. De regering heeft besloten de lastenverlichting gestalte te geven via de lokale milieuheffingen. Een belangrijke oorzaak van de stijging van de lokale lasten in de afgelopen jaren is de intensivering van het milieubeleid door het Rijk.

Voor burgers wordt voorgesteld de lastenverlichting te realiseren door jaarlijks voor alle gezinshuishoudingen een gelijk bedrag van f 100,- in mindering te brengen op de reinigingsheffing. Ter compensatie van de gemeenten zal structureel een bedrag van f 680 miljoen aan het gemeentefonds worden toegevoegd. Gemeenten krijgen de wettelijke plicht de vermindering te verstrekken. De tariefstructuur van de reinigingsheffingen wordt niet aangetast. Gemeenten houden, net als voorheen, de mogelijkheid om de kosten van afvalverwijdering volledig uit de reinigingsheffingen te bekostigen.

Voor bedrijven stelt de regering twee maatregelen voor. Ten eerste worden de provinciale en gemeentelijke leges op grond van de Wet Milieubeheer afgeschaft. Voorts worden de leges voor de beoordeling van bodemsaneringsplannen afgeschaft. Beide leges vormen een belemmering voor investeringen door bedrijven in een schoner milieu. Het gemeentefonds en het provinciefonds worden voor het verlies aan inkomsten gecompenseerd met ca. f 115 miljoen.

Tot slot zullen per 1 januari 1998 in het kader van de Telecommunicatiewet alle kabels ten dienste van telecommunicatie vrijgesteld worden voor de precariobelasting. De regering heeft besloten dat gemeenten hiervoor gericht en reëel gecompenseerd zullen worden.

Algemene uitkeringen uit het gemeentefonds en het provinciefonds

Met ingang van het begrotingsjaar 1995 is, conform het Regeerakkoord, een start gemaakt met de huidige normeringssystematiek voor het gemeentefonds en provinciefonds. De groei van de algemene uitkering uit het gemeente- en provinciefonds wordt sindsdien bepaald door de ontwikkeling van de netto gecorrigeerde uitgaven van het Rijk. Hiermee is bereikt dat de fondsen zich evenredig en parallel aan de netto gecorrigeerde rijksuitgaven ontwikkelen. Dit uitgangspunt wordt door Rijk, het Interprovinciaal Overleg (IPO) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) gesteund. Ombuigingen en/of beleidsintensiveringen evenals mee- en tegenvallers op de rijksbegroting hebben dus direct hun effect op de omvang van de fondsen. In de praktijk blijkt dat de ramingen van de netto gecorrigeerde rijksuitgaven lopende het jaar nogal sterk kunnen fluctueren. Bovendien is de praktijk van de afgelopen twee jaar dat het definitieve accres lager bleek te zijn dan de accresen waarop de gemeenten en provincies waren bevoorschot, vanwege de onderuitputting op de rijksbegroting. Door deze neerwaartse aanpassingen laat in het lopende jaar of zelfs na afloop van het jaar wordt het begrotingsproces van gemeenten en provincies verstoord.

In een bestuurlijk overleg van 26 september 1996 met de VNG en het IPO is afgesproken dat onderzocht zou worden hoe de stabiliteit van de fondsuitkeringen kan worden verbeterd onder handhaving van de uitgangspunten van de systematiek. Op 20 maart 1997 is hierover tussen het Rijk, de VNG en het IPO overeenstemming bereikt. Besloten is om met ingang van het begrotingsjaar 1997 een behoedzaamheidsreserve te vormen binnen het gemeente- en provinciefonds.

Deze reserve houdt in dat een deel van de geraamde fondsuitkeringen door het Rijk wordt ingehouden, dat wil zeggen niet wordt aangewend voor bevoorschotting van de gemeenten en provincies. Neerwaartse bijstellingen van de fondsuitkeringen als gevolg van meevallers op de rijksbegroting kunnen met de aldus gevormde reserve worden verrekend. Een resterende (positieve of negatieve) reserve wordt na afloop van het jaar verrekend. Het hanteren van een reserve om bijstellingen van de fondsuitkeringen op te vangen, leidt tot meer stabiliteit. Op grond van de ervaringen van de laatste jaren is de behoedzaamheidsreserve vastgesteld op f 500 miljoen. Als gevolg van de instelling van de behoedzaamheidsreserve zijn de verplichtingen bedragen voor het gemeente- en provinciefonds hoger dan de kasbedragen zoals vermeld in tabel 7.1.1.

Tevens zullen er voor het lopende jaar na de Voorjaarsnota geen aanpassingen meer plaatsvinden in de ontwikkeling van de fondsuitkeringen. Eventuele wijzigingen in de netto gecorrigeerde rijksuitgaven zullen na afloop van het jaar verrekend worden met de behoedzaamheidsreserve.

Om de decentrale overheden tegemoet te komen bij de vorming van de behoedzaamheidsreserve, zal de verrekening van de nacalculatie van het accres van 1996 op grond van de Voorlopige Rekening 1996 ad f 312,4 miljoen achterwege blijven en zal het Rijk eenmalig de helft van de behoedzaamheidsreserve voor 1997 bijdragen, dat wil zeggen een bedrag van f 250 miljoen.

In 1998 vindt tevens een toevoeging plaats aan het gemeentefonds van f 250 miljoen voor bijzondere bijstand en wordt een deel van het Fonds Sociale Vernieuwing naar het gemeentefonds overgeheveld. Dit bedrag van f 144,3 miljoen zal in 1998 verdeeld worden via een integratieartikel.

Specifieke uitkeringen

In 1997 bedraagt het aantal specifieke uitkeringen 124. In vergelijking met de 143 uitkeringen in 1996 is het aantal specifieke uitkeringen derhalve gedaald met negentien. Deze daling kan verklaard worden door overheveling van zeven specifieke uitkeringen naar het gemeentefonds. Zes specifieke uitkeringen zijn samengevoegd tot drie. Elf specifieke uitkeringen zijn vervallen en er zijn twee nieuwe specifieke uitkeringen bijgekomen.

In 1997 is de omvang van het bedrag dat met de specifieke uitkeringen is gemoeid, gedaald met f 5,2 miljard, van f 33,5 miljard in 1996 tot f 28,3 miljard in 1997.

De vijftien grootste specifieke uitkeringen bedragen samen f 23,1 miljard. Dit betekent dat circa 82% van het totale bedrag aan specifieke uitkeringen wordt uitgekeerd via vijftien specifieke uitkeringen. De daling van het bedrag aan specifieke uitkeringen heeft een aantal oorzaken. Zeven specifieke uitkeringen ten bedrage van in totaal f 1,75 miljard zijn overgeheveld naar het gemeentefonds als gevolg van de decentralisatie van de onderwijshuisvesting. Vier tijdelijke specifieke uitkeringen (circa f 68 miljoen) zijn vervallen ten gevolge van de vorming van Regionale Opleidingscentra. Bij Defensie zijn twee specifieke uitkeringen vervallen als uitvloeisel van het verdwijnen van de opkomstplicht. Dit betekent dat Defensie in 1997 geen specifieke uitkeringen meer verstrekt. Tenslotte is de doeluitkering Wet op de Bejaardenoorden vervallen (circa f 3 miljard) door wijziging van de financieringssysteem (verschuiving naar de AWBZ). Naast het vervallen van specifieke uitkeringen is er ook weer een aantal nieuwe bijgekomen.

Nieuwe uitkeringen zijn de inburgeringsbijdragen van het Ministerie van

Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en de Bijdrageregeling Gebiedsgericht Milieubeleid van het Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

7.2 Lokale lasten

Vorig jaar heeft het kabinet de Nota Lokale lastendruk aan de Tweede Kamer aangeboden. Deze nota bevat een analyse van de hoogte, ontwikkeling en verschillen in lokale lasten. De Nota Lokale lastendruk is een eerste stap in de totstandkoming van een Monitor Lokale lasten, waar de Tweede Kamer bij motie Noorman-Den Uyl⁵ om heeft gevraagd bij gelegenheid van de bespreking van de nieuwe Financiële-verhoudingswet. De monitor wordt dit jaar voor het eerst gepresenteerd en wordt in september aan de Tweede Kamer aangeboden. De monitor zal, meer dan de Nota Lokale lastendruk, aandacht schenken aan de hoogte en de ontwikkeling van de lokale lastendruk voor specifieke inkomensgroepen. Ook wordt in de monitor nader ingegaan op het door gemeenten gevoerde kwijtscheldingsbeleid.

Het accent van de Nota Lokale lastendruk lag vooral op de lokale lastendruk van gezinshuishoudingen. De ontwikkeling van de lokale lasten voor bedrijven en instellingen is geanalyseerd in de Nota Lokale lasten bedrijven en instellingen die eveneens in september aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

Tenslotte is bij de bespreking van de Nota Lokale lastendruk in november 1996 door het Tweede Kamerlid Remkes gevraagd om een doorlichting van het gemeentelijk heffingsinstrumentarium⁶. Ook de resultaten van dit onderzoek worden in september aan de Tweede Kamer aangeboden.

In deze paragraaf wordt, na een presentatie van een overzicht van de opbouw van de heffingen van gemeenten en waterschappen, ingegaan op de belangrijkste conclusies van de twee onderzoeken die met name ingaan op de lastenkant van de lokale heffingen: de Monitor Lokale lasten en de Nota Lokale lasten bedrijven en instellingen.

Algemene ontwikkeling van de heffingen van gemeenten en waterschappen

Tabel 7.2.1 laat de opbrengstontwikkeling van de gemeentelijke belastingen en retributies vanaf 1991 zien.

⁵ Kamerstukken II, 1995/96, 24 552 en 24 553, nr. 14.

⁶ Kamerstukken II, 1996/97, 25 011, nr. 13.

Tabel 7.2.1 Inkomsten uit gemeentelijke belastingen en retributies en de stijging van jaar op jaar; begrotingscijfers, in miljoenen gulden

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
OZB gebruikers en zakelijk gerechtigden	3 155	3 350 +6,2%	3 567 +6,5%	3 782 +6,0%	3 959 +4,7%	4 198 +6,0%	4 459 +6,2%
overige belastingen ¹	161	174 +8,1%	195 +12,1%	214 +9,7%	222 +3,7%	232 +4,5%	241 +3,9%
rioolrechten	584	691 +18,3%	777 +12,4%	866 +11,5%	976 +12,7%	1 078 +10,5%	1 156 +7,2%
reinigingsrechten/ afvalstoffenheffing	980	1 295 +32,1%	1 618 +24,9%	1 948 +20,4%	2 199 +12,9%	2 357 +7,2%	2 423 +2,8%
overige rechten/ heffingen ²	811	895 +10,4%	999 +11,6%	1 122 +12,3%	1 193 +6,3%	1 316 +10,3%	1 324 +0,6%
totaal	5 691	6 406 +12,6%	7 156 +11,7%	7 933 +10,9%	8 549 +7,8%	9 184 +7,4%	9 603 +4,6%

¹ Dit zijn de hondenbelasting, toeristenbelasting, baatbelasting, bouwgrondbelasting, belasting op openbare aankondigingen en de forensenbelasting.

² Dit zijn de verontreinigingsheffing, precariorechten/-belasting, begrafenisrechten, bouwleges, secretarieleges, parkeergelden/-belasting en marktgelden.

Bron: CBS: «Statistiek der gemeentebegrotingen» van verschillende jaren.

Uit tabel 7.2.1 valt op te maken dat de afnemende stijging van de opbrengst uit de gemeentelijke heffingen in 1997 doorzet. Voor het eerst sinds lange tijd blijft de groei van het totaal van de gemeentelijke heffingen achter bij de groei van het BBP.

In 1997 is vooral de sterk afgenomen stijging van de reinigingsheffingen en in mindere mate de rioolrechten opvallend. Wat betreft de reinigingsheffingen wordt dit veroorzaakt door een afnemende kostendekkingsgraad van deze heffingen (van 89% in 1996 naar 84% in 1997). Een aantal gemeenten heeft ervoor gekozen een groter deel van de kosten van de afvalverwijdering uit de OZB te bekostigen dan in voorgaande jaren (en dus minder uit de reinigingsheffingen). Aldus hebben zij bewerkstelligd dat een lastenverschuiving van niet-woningen naar woningen, alsmede van duurdere naar goedkopere woningen, die het gevolg is van uiteenlopende waardeontwikkelingen van deze onroerende zaken, enigszins kon worden gemitigeerd⁷.

Bij een ten opzichte van 1996 ongewijzigde kostendekkingsgraad van de reinigingsheffingen, zou de stijging van de OZB 2,8% in plaats van 6,2% zijn geweest (verondersteld is dat het deel van de kosten dat niet wordt bekostigd uit de reinigingsheffingen, volledig ten laste komt van de OZB). De reinigingsheffingen zouden dan met 8,9% zijn gestegen.

De kostendekkingsgraad van de rioolrechten is aanmerkelijk toegenomen, van 65% in 1996 naar 70% in 1997. De stijging van de opbrengst van de rioolrechten kan geheel worden verklaard door de gestegen kostendekkingsgraad.

⁷ De afvalstoffenheffing komt volledig ten laste van gezinshuishoudingen. Door deze te verlagen en de OZB evenveel te verhogen, betalen bedrijven en instellingen mee aan de verwijdering van huishoudelijk afval.

Tabel 7.2.2 Inkomsten uit waterschapsheffingen en de stijging van jaar op jaar; begrotingscijfers, in miljoenen guldens

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
waterschapsomslagen	699	736 5,3%	769 4,5%	800 4,0%	938 17,3%	956 1,9%	1 042 9,0%
verontreinigingsheffing	1 346	1 470 9,2%	1 629 10,8%	1 741 6,9%	1 811 4,0%	1 875 3,5%	1 957 4,4%
totaal	2 045	2 206 7,9%	2 398 8,7%	2 541 6,0%	2 749 8,2%	2 831 3,0%	2 999 5,9%

Bron: CBS, Financiële Maandstatistiek 97/5, Statistische Jaarboeken, Unie van Waterschappen.

De opbrengst van de waterschapsomslagen is gemiddeld over de afgelopen jaren sneller gestegen dan het BBP, vooral als gevolg van de stijgingen in de jaren 1995 en 1997. De stijging in 1995 hangt samen met de dijkversterkingen in het rivierengebied, die na de wateroverlast weer goed op gang zijn gekomen. De oplopende stijging in 1997, die overigens niet groter is dan de groei van het BBP, hangt samen met een verdere stijging van de uitgaven aan dijk- en waterpeilbeheer.

De ontwikkeling van de opbrengst van de verontreinigingsheffing hangt vooral samen met milieumaatregelen die door de waterkwaliteitsbeheerders zijn getroffen.

De Monitor Lokale lasten en de Nota Lokale lasten bedrijven en instellingen

Bij de Monitor Lokale lasten ligt het zwaartepunt van het onderzoek op de heffingen die door bijna alle burgers moeten worden betaald. Dat zijn van de gemeenten de OZB, de reinigingsheffingen en de rioolrechten en van de waterschappen de verontreinigingsheffing en de waterschapsomslagen. De Monitor Lokale lasten laat, meer dan de Nota Lokale lasten-druk, de gevolgen van de lokale lasten voor specifieke inkomensgroepen zien. Ook is in de monitor aansluiting gezocht bij de vraag welk kwijtscheldingsbeleid gemeenten voeren. Dat is van belang, omdat het niveau van de lokale lasten voor gezinshuishoudingen in de laagste inkomensgroepen uiteindelijk bepaald wordt door de vraag in welke mate hun belastingschuld wordt kwijtgescholden.

Met de Nota Lokale lasten bedrijven en instellingen wordt voor het eerst een veel omvattend beeld gepresenteerd van de lokale lasten voor bedrijven en instellingen. Gelet op de grote diversiteit aan bedrijven en instellingen (naar aard en omvang) en de variatie in de mate waarin gemeenten het beschikbare belastinginstrumentarium ook daadwerkelijk gebruiken, kan op dit moment geen inzicht worden gegeven in de lokale lasten van individuele bedrijven of bedrijfstakken. Daar komt bij dat bedrijven soms alternatieven hebben voor diensten van lokale overheden (bijvoorbeeld de keuze om bedrijfsafval door de gemeente of door een particulier bedrijf te laten verwijderen). Daardoor is bij sommige bedrijven wel sprake van een lokale last (reinigingsrechten), maar bij andere bedrijven niet (marktprijs), hoewel dat niets zegt over het kostenniveau.

De Nota Lokale lasten bedrijven en instellingen geeft een zo volledig mogelijk inzicht in de lokale lasten voor het totaal van de bedrijven en instellingen en in verschillen tussen gemeenten. Bij de totstandkoming van de Nota Lokale lasten bedrijven en instellingen zijn de vereniging VNO-NCW, MKB-Nederland, de VNG, het IPO en de Unie van Waterschappen nauw betrokken geweest.

Resultaten uit beide onderzoeken

De ontwikkelingen die op macroniveau in de monitor zichtbaar zijn, zijn voor een deel complementair aan de resultaten uit de Nota Lokale lasten bedrijven en instellingen. Dat is bijvoorbeeld zichtbaar bij de OZB. Het toepassen van tariefdifferentiatie tussen woningen en niet-woningen heeft geen gevolgen voor de totale opbrengsten uit de OZB, maar veroorzaakt wel een lastenverschuiving tussen deze categorieën. Ook bij de waterschapsomslagen is dat zichtbaar: de invoering van de ingezetenenheffing en de relatief grotere waardestijgingen van woningen ten opzichte van niet-woningen hebben geleid tot een lastenverschuiving van bedrijven en instellingen naar gezinshuishoudingen.

Een aantal conclusies:

- De opbrengstgroei van de lokale heffingen van gezinshuishoudingen loopt gelijk op met de groei van het nominaal beschikbare gezinsinkomen (het totaal van de besteedbare inkomens).
- Voor het totaal van de bedrijven en instellingen is gemiddeld per jaar sinds 1994 bij de in macro-omvang belangrijkste heffingen sprake van een groei van de opbrengst uit lokale heffingen die ongeveer gelijk is aan de gemiddelde groei van het BBP. 1993 liet nog een duidelijke stijging zien ten opzichte van het BBP.
- Als gevolg van de uiteenlopende waardeontwikkelingen van de onroerende zaken stijgen in 1997 voor het totaal van de bedrijven en instellingen de opbrengsten uit de OZB minder gestegen dan voor de gezinshuishoudingen. De volgende tabel laat zien wat de partiële effecten van de tariefdifferentiatie zijn.

Tabel 7.2.3 Effecten van tariefdifferentiatie in de OZB

	woningen	stijging tov 1996	niet-won.	stijging tov 1996	Totaal	stijging tov 1996
Opbrengst OZB 1997 (zonder tariefdiff.)	2 989	7,4%	1 470	4,0%	4 459	6,2%
Opbrengst OZB werkelijk 1997 (met tariefdiff.)	2 935	5,5%	1 524	7,7%	4 459	6,2%
Verskil zonder en met tariefdifferentiatie	54		- 54		0	

Bron: Monitor Lokale lasten.

- Bovenstaande tabel laat zien dat zonder tariefdifferentiatie de OZB-opbrengst van gezinshuishoudingen aanzienlijk harder zou zijn gestegen dan de totale OZB-opbrengst. De tariefdifferentiatie heeft ertoe geleid dat de OZB-opbrengst van bedrijven en instellingen iets meer is gestegen dan de totale OZB-opbrengst en dat de OZB-opbrengst van gezinshuishoudingen minder dan de totale OZB-opbrengst is gestegen. De monitoring zal moeten uitwijzen of de vanaf 1997 geïntroduceerde mogelijkheid van tariefdifferentiatie de volgende jaren in vergelijkbare mate wordt gehanteerd.
- De ingroei- en aftopvariant in de OZB, bedoeld om grote lastenstijgingen als gevolg van de opgetreden waardestijgingen van onroerende zaken tijdelijk te mitigeren, worden in 1997 weinig toegepast. Een mogelijke oorzaak is dat deze instrumenten pas op een laat tijdstip mogelijk zijn gemaakt. In dat geval is het mogelijk dat vanaf 1998 deze instrumenten in ruimere mate worden ingezet.
- Om de gevolgen van de recente herwaarderingen van de onroerende zaken voor de categorie woningen te beperken, heeft een aantal gemeenten ervoor gekozen de kosten van afvalverwijdering in

1997 niet of minder dan voorheen te verhalen uit de reinigingsheffingen, maar uit de algemene middelen (bijvoorbeeld de OZB). De kostendekkingsgraad van de reinigingsheffingen is in 1997 dan ook gedaald van 89% naar 84%.

- Veel gemeenten (bijna 70%), waaronder veel 100.000+-gemeenten, hebben in 1997 het kwijscheldingsbeleid verruimd tot de toegestane norm van 100%. De verruiming van het kwijscheldingsbeleid heeft waarschijnlijk geleid tot een lastendrukverschuiving naar de andere belastingplichtigen.
- Het aandeel van bedrijven en instellingen in de waterschapsomslagen is de afgelopen jaren kleiner geworden als gevolg van de uitbreiding van het aantal heffingssubjecten (de invoering van de ingezetenenomslag). Deze uitbreiding heeft plaatsgevonden om de kosten evenwichtiger over de verschillende categorieën belastingplichtigen te kunnen spreiden.
- De tarieven voor de verontreinigingsheffing laten een duidelijke convergentie zien (de tariefverschillen tussen de waterschappen zijn kleiner geworden).
- Verschillen in tarieven tussen gemeenten zijn vooral zichtbaar bij de toeristenbelasting, de precariobelasting, de parkeerbelasting en de leges voor de meer complexe milieuvergunningen.

Verder is zichtbaar geworden dat bij de gemeenten die in het kader van de nieuwe FVW een nadelig herverdeeleffect ondervinden, de OZB-opbrengsten met 7,6% zijn gestegen. Bij de voordeelgemeenten is de stijging 5,4%. De totale OZB-stijging bedraagt 6,2%.

7.3 De kapitaaluitgaven van de decentrale overheden en de financiering daarvan

Kapitaaluitgaven van de gemeenten en de provincies

De totale kapitaaluitgaven van de gemeenten en provincies daalden in 1996 met f 5,4 miljard tot f 14,6 miljard (2,2% BBP). Deze daling is vooral toe te schrijven aan de post Verstrekte leningen die met f 4,9 miljard daalde tot f 2,3 miljard. Oorzaak is met name dat veel gemeenten in 1996 niet langer leningen aantrekken ten behoeve van woningcorporaties. Dit heeft te maken met de afronding van de bruteringsoperatie volkshuisvesting in 1995 en met de uitbreiding van het werkterrein van het Waarborgfonds Sociale Woningbouw. Wanneer de post Verstrekte leningen buiten beschouwing wordt gelaten, zijn de kapitaaluitgaven van gemeenten en provincies met f 0,5 miljard gedaald. Nadat de aankoop van het Haagse stadhuis in 1995 zorgde voor incidenteel hoge kapitaaluitgaven voor de post Algemeen bestuur, is deze post in 1996 met f 0,5 miljard gedaald tot f 0,8 miljard. Ook in vergelijking met 1994 en eerdere jaren valt de post Algemeen bestuur laag uit. Bij de overige posten deden zich in 1996 ten opzichte van 1995 geen grote wijzigingen voor. Binnen de post Verkeer, vervoer en waterstaat daalden (na aanzienlijke kapitaaluitgaven in het vierde kwartaal van 1995) de gemeentelijke uitgaven voor zeehavens (- f 0,2 miljard) en voor wegen, straten en pleinen (- f 0,1 miljard). Daartegenover stond een stijging van de gemeentelijke kapitaaluitgaven voor parkeerfaciliteiten. Bovendien stegen de provinciale kapitaaluitgaven voor waterkeringen. De stijging met f 0,1 miljard bij de post Onderwijs werd veroorzaakt door grotere uitgaven voor het openbaar en bijzonder basis- en voortgezet onderwijs.

Van de gemeentelijke kapitaaluitgaven (exclusief verstrekte leningen) vond in 1996 ruim 37% plaats in het vierde kwartaal. Deze concentratie in het vierde kwartaal is niet ongewoon: tussen 1984 en 1996 was het vierde kwartaal ieder jaar minimaal verantwoordelijk voor een derde deel van de

jaarlijkse gemeentelijke kapitaaluitgaven, met een uitschieter naar 43% in 1992. In 1996 was de concentratie in het vierde kwartaal met name geprononceerd⁸ bij de kapitaaluitgaven voor parkeervoorzieningen, milieubeheer en woningbouw en -exploitatie.

Tabel 7.3.1. Kapitaaluitgaven van gemeenten en provincies; in miljarden gulden

Jaar	1993	1994	1995	1996
Algemeen bestuur	1,1	1,0	1,3	0,8
Openbare orde	0,3	0,1	0,1	0,1
Verkeer, vervoer en waterstaat	1,7	2,3	2,9	2,8
Economische zaken	0,3	0,5	0,3	0,3
Onderwijs	0,6	0,5	0,6	0,7
Cultuur en recreatie	0,9	0,9	1,0	0,9
Sociale voorzieningen	0,3	0,3	0,3	0,2
Volksgesondheid en reiniging	1,2	1,2	0,9	1,0
Ruimtelijke ordening en volkshuisvesting	5,5	5,1	5,3	5,3
Financiering en algemene dekkingsmiddelen	0,4	0,4	0,1	0,2
Subtotaal	12,3	12,3	12,8	12,3
Verstreckte leningen	5,3	6,0	7,2	2,3
Totaal kapitaaluitgaven	17,5	18,3	20,0	14,6
In % BBP	3,1	3,0	3,1	2,2

Bron: CBS

Financiering van de kapitaaluitgaven van de gemeenten en de provincies

Uit tabel 7.3.2 kan worden opgemaakt dat het financieringssaldo van de gemeenten en provincies in 1996 is uitgekomen op een overschot van f 2,3 miljard ten opzichte van een overschot van f 1,6 miljard in 1995. Ten opzichte van 1995 daalde in 1996 het saldo op de lopende dienst. Na een stijging in 1994 en 1995 namen de opbrengsten uit verkopen in 1996 weer af. Met name in de woningexploitatie/-bouw liepen de verkopen sterk terug van f 4,7 miljard in 1995 naar f 0,1 miljard in 1996. Een belangrijke oorzaak is het afstoten van het gemeentelijk woningbezit door de gemeente Rotterdam in 1995. Tegenover f 4,0 miljard aan verkopen bij de bouwgrondexploitatie stond f 4,5 miljard aan aankopen/bouwrijp maken. Zowel de aflossingen door gemeenten op de rijksleningen als de aflossingen door corporaties aan gemeenten daalden in 1996 aanzienlijk ten opzichte van 1995 toen de bruteringsoperatie in de volkshuisvesting plaatsvond.

Het financieringssaldo en de reguliere aflossingen bepalen de financieringsbehoefte van gemeenten en provincies. In 1996 bedroeg de financieringsbehoefte f 4,8 miljard tegen f 4,4 miljard in 1995. De stijging van de reguliere aflossingen met f 1,1 miljard werd deels gecompenseerd door de stijging van het financieringsoverschot met f 0,7 miljard.

Het kapitaalmarktberoep was net als in 1994 kleiner dan de financieringsbehoefte, hetgeen resulteerde in een stijging van de netto vlottende schuld in 1996 met f 0,2 miljard.

Nadat de decentrale overheden in 1989 en 1990 een financieringssaldo van 0% BBP boekten, volgden een financieringsoverschot van 0,1% BBP in 1991 en een tekort van 0,1% BBP in 1992. Vervolgens werden in 1993 en 1994 financieringstekorten van 0,4% BBP geboekt. Deze twee jaren

⁸ Als criterium is gehanteerd minimale jaarlijkse kapitaaluitgaven voor de betreffende functie van f 100 miljoen, waarvan minimaal de helft betrekking heeft op het vierde kwartaal.

werden gekenmerkt door aanzienlijke vervroegde aflossingen van rijksleningen voor de woningbouw. De tekorten van 1993 en 1994 sloegen om naar financieringsoverschotten van 0,3% BBP in 1995 en 1996. Gelet op de ontwikkeling van het financieringssaldo in de laatste jaren, kan het trendmatige financieringssaldo geraamd worden op 0% BBP.

Het financieringssaldo zoals gehanteerd door de Nederlandsche Bank en het Centraal Bureau voor de Statistiek verschilt overigens in meerdere opzichten van het vorderingensaldo dat voor de EMU relevant is. Zo wordt het financieringssaldo op kasbasis gemeten, terwijl het vorderingensaldo op transactiebasis berust. Voorts telt de netto kredietverlening wel mee voor het financieringssaldo maar niet voor het vorderingensaldo. Bovendien tellen aan- en verkopen van onroerend goed (niet voor eigen gebruik) wel mee voor het financieringssaldo maar niet voor het vorderingensaldo.

Tabel 7.3.2. De financiering van de kapitaaluitgaven van gemeenten en provincies; in miljarden gulden

Jaar	1993	1994	1995	1996
Kapitaaluitgaven (-)	- 17,5	- 18,3	- 20,0	- 14,6
Kapitaalinkomsten, waarvan				
- Overschot gewone dienst (voor afschrijvingen)	4,3	1,9	4,7	3,3
- Opbrengst verkoop goederen en diensten	4,2	5,6	8,7	4,8
- Rijksleningen woningbouw (netto)	- 9,7	- 13,7	- 26,0	- 0,6
- Ontvangen bijdragen	2,8	3,3	2,9	2,7
- Overige kapitaalinkomsten (inclusief ontvangen aflossingen)	13,3	18,6	31,3	6,7
Financieringstekort (-)	- 2,5	- 2,6	1,6	2,3
Aflossingen kapitaalmarkt (-)	- 9,0	- 8,4	- 6,0	- 7,1
Financieringsbehoefte	- 11,5	- 11,0	- 4,4	- 4,8
Bruto beroep op lange middelen	13,2	10,2	6,6	4,6
Mutatie netto vlottende schuld (- = stijging)	1,7	- 0,8	2,2	- 0,2

Bron: CBS (kapitaaluitgaven; opbrengst verkoop goederen en diensten; ontvangen bijdragen), DNB (overschot gewone dienst; rijksleningen woningbouw; financieringstekort; aflossingen kapitaalmarkt; brutoberoep op lange middelen; mutatie netto vlottende schuld).

Liquiditeitspositie van gemeenten, provincies, waterschappen, politieregio's en gemeenschappelijke regelingen

In 1996 is het netto vlottende overschot van de gemeenten, provincies, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen gedaald met f 0,4 miljard tot f 2,1 miljard. Het netto vlottende overschot van de politieregio's bleef in 1996 ongewijzigd op f 0,3 miljard. De daling van het overschot hangt samen met de in 1996 gestegen bruto vlottende schuld van Amsterdam en Rotterdam bij ongeveer gelijkblijvende vlottende middelen.

De voortgaande daling van de gemeentelijke vaste schuld, onder meer omdat de woningbouwfinanciering steeds minder via gemeenten loopt, heeft een drukkend effect op de kasgeldlimiet. Dat de kasgeldlimiet op 1 januari 1997 toch hoger is dan een jaar eerder heeft te maken met de verhoging van het percentage ter compensatie van de daling van de vaste schuld in eerdere jaren door de bruteringsoperatie in de volkshuisvesting.

Doordat de daling van het netto vlottende overschot grotendeels in evenwicht werd gehouden door de stijging van de kasgeldlimiet, daalde de netto ruimte onder de kasgeldlimiet in 1996 slechts licht met f 0,1 miljard tot f 9,6 miljard.

In het eerste kwartaal van 1997 zijn het netto vlottende overschot en de nettoruimte met f 0,2 miljard weer licht gestegen.

Tabel 7.3.3. Liquiditeitspositie van gemeenten, provincies, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen; in miljarden gulden

Stand per:	Netto vlottende schuld	Kasgeldlimiet	Nettoruimte
1/4/97	- 2,3	7,5	9,8
1/1/97	- 2,1	7,5	9,6
1/10/96	- 2,9	7,7 ¹	10,6
1/7/96	- 3,0	7,2	10,2
1/4/96	- 2,8	7,2	10,0
1/1/96	- 2,5	7,2	9,7
1/10/95	- 3,2	7,9	11,1
1/7/95	- 1,7	7,9	9,8
1/4/95	- 0,8	7,9	8,7
1/1/95	- 1,3	7,9	9,2
1/10/94	- 1,8	8,3	10,1
1/7/94	- 1,3	8,3	9,6
1/4/94	- 1,6	8,3	9,9
1/1/94	- 1,6	8,3	9,9
1/10/93	- 1,2	8,3	9,5
1/7/93	- 0,2	8,3	8,5
1/4/93	- 0,1	8,3	8,4
1/1/93	- 0,4	8,3	8,7

¹ De verruiming van de limiet als gevolg van het verhoogde percentage was op 1/10/96 door een deel van de gemeenten in de cijfers verwerkt.

Bron: rapportages in het kader van de Wet Financiering Lagere Overheden.

Enquête naar de verwachte schuldontwikkeling van decentrale overheden in 1997

Begin 1997 heeft het Ministerie van Financiën een enquête uitgevoerd onder decentrale overheden over de verwachte schuldontwikkeling in het voor de Economische en Monetaire Unie zo belangrijke jaar 1997. Aan de enquête is meegewerkt door 84 gemeenten, 12 provincies en 12 waterschappen, die samen verantwoordelijk zijn voor 100% van de provinciale schuld en 70% van de gemeentelijke en waterschapsschuld. Tegenover een verwachte stijging van de waterschapsschuld in 1997 staat een verwachte daling van de gemeentelijke en provinciale schuld, resulterend in een kleine daling van de totale schuld in absolute termen (ongeteld de afwikkeling van de rijksregeling oude tekorten Amsterdam). De tot nu toe beschikbare realisatiecijfers bevestigen dat de schuld van de lagere overheden in de loop van 1997 dalende is. Wanneer de rijksleningen, die als onderlinge schuld in EMU-kader mogen worden afgetrokken, buiten beschouwing worden gelaten, is dit een breuk ten opzichte van recente jaren (1993 en 1994) waar sprake was van balansverlenging en daardoor een aanzienlijk oplopende schuld.

Gemeenten

Zowel de enquête als de realisaties tot nu toe indiceren dat de gemeentelijke brutoschuld in 1997 daalt, zelfs wanneer de afwikkeling van de oude tekorten Amsterdam buiten beschouwing wordt gelaten. Naast de financiering van aflossingen is de opname van nieuwe leningen door gemeenten in 1997 vooral bestemd voor eigen investeringen en slechts in mindere mate voor doorlening aan derden. Naar verwachting zullen gemeenten in 1997 voor f 0,9 miljard nieuwe leningen aan derden verstrekken, waar tegenover f 2,1 miljard staat aan aflossingen door derden aan gemeenten. Dat de aflossingen die gemeenten ontvangen groter zijn dan de nieuwe leningen die zij verstrekken, komt doordat veel

nieuwe woningbouwleningen niet meer via de gemeenten lopen, terwijl de gemeenten onverminderd aflossingen blijven ontvangen uit de in het verleden voor woningbouw verstrekte leningen. Per ultimo 1996 hadden de 84 ondervraagde gemeenten f 21,5 miljard uitgeleend aan woningcorporaties, f 3 miljard aan nutsbedrijven en kleinere bedragen aan instellingen in de gezondheidszorg, de bejaardenzorg, het onderwijs en op vele andere beleidsterreinen. Voorts zijn woninghypotheken verstrekt aan het eigen personeel en wordt door de ondervraagde gemeenten, vanwege hun ruime liquiditeitspositie, voor meer dan f 1 miljard om beleggingsredenen uitgezet.

Provincies

De nieuwe leningen die enkele provincies verwachten af te sluiten ten behoeve van dijkverzwaring, worden in omvang overtroffen door verwachte aflossingen in de andere provincies. De provincies hadden per ultimo 1996 f 0,5 miljard uitgeleend aan nutsbedrijven; daarnaast hadden zij f 0,8 miljard om beleggingsredenen uitgezet.

Waterschappen

De schuld van de waterschappen zal in 1997 naar verwachting toenemen. Zelfs indien de incidentele taakovernames van andere overheden begin 1997 (waterkwaliteitsbeheer van de provincie Utrecht en riolering van de gemeente Amsterdam) buiten beschouwing worden gelaten, stijgt de waterschapsschuld als gevolg van de verwachte investeringen.

8 De financiering van de Europese Unie

8.1 Budgetdiscipline op korte en middellange termijn

Budgetdiscipline op de korte termijn

Het streven naar gezonde overheidsfinanciën, mede met het oog op EMU-kwalificatie, legt de EU-lidstaten budgettaire beperkingen op. De budgetdiscipline die EU-lidstaten nationaal aan de dag leggen, moet haar weerslag krijgen in het Europese begrotingsbeleid.

Vanaf 1997 wijdt de Ecofin-Raad ten minste twee keer per jaar een bespreking aan de budgettaire ontwikkelingen van de EU. In januari al kan de Raad een signaal geven aan de Commissie, die op dat moment richtlijnen vaststelt voor het opstellen van het Voorontwerp van Begroting. De Commissie presenteert haar Voorontwerp van Begroting vervolgens aan de Ecofin-Raad van mei, zodat deze in staat is het algemene kader aan te geven waarbinnen de Raadsbehandeling van de begroting dient plaats te vinden.

Zo werd tijdens de Ecofin-Raad in mei 1997 onder Nederlands Voorzitterschap gepleit voor het streven naar een nulgroei in de betalingskredieten in de begroting 1998, net als in de begroting 1997. Hierdoor wordt de EU-begroting substantieel lager vastgesteld dan de huidige Financiële Vooruitzichten toestaan. Dit spoort met het groeiende besef dat de stijging van de Financiële Vooruitzichten niet langer in overeenstemming is met het nationale streven naar budgetdiscipline en dat de plafonds van de Financiële Vooruitzichten geen streefcijfers vormen.

Verder werd opgeroepen om te komen tot een betere afstemming van de besluitvorming over EU-uitgavenprogramma's in de verschillende Raden. Er dient sprake te zijn van een verbeterde (meerjarige) prioriteitsstelling, met name in de categorieën Intern en Extern Beleid. Daarvoor is vanzelfsprekend in de eerste plaats een goede coördinatie in de hoofdsteden vereist. Voorts ontstaat door – op instigatie van het Nederlandse Voorzitterschap – verbeterde meerjarenoverzichten voor de uitgaven binnen de categorieën Intern en Extern Beleid een beter inzicht bij de verschillende Raden over de consequenties van voorgestelde financiële meerjarenprogramma's. Bij overschrijding van een EU-begrotingshoofdstuk voor een bepaalde vorm van EU-beleid zou eerst moeten worden gekeken naar de mogelijkheid van herschikkingen binnen dat hoofdstuk, zoals dat immers ook op nationaal niveau gebruikelijk is.

Budgetdiscipline en de Agenda 2000-voorstellen

Indien EU-begrotingen ruim binnen de toegestane marges van de Financiële Vooruitzichten vallen, worden impliciete reserves gecreëerd die gebruikt kunnen worden voor de financiering van de uitbreiding van de Unie met nieuwe lidstaten. Budgetdiscipline op de korte termijn draagt daarmee bij aan budgettaire beheersing op de middellange termijn. Dit is ook aan de orde bij de Commissiemededeeling inzake de Agenda 2000. Deze mededeeling beschrijft de uitdagingen waar de EU de komende jaren

voor staat: EU-beleidshervormingen (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, Structuurfondsen), het toekomstig financieel kader en de toetreding van nieuwe EU-lidstaten. Budgetdiscipline moet vertaald worden naar een grotere efficiëntie en effectiviteit van het toekomstige EU-beleid, tegen aanvaardbare kosten alsmede met een evenwichtige verdeling van de netto financiële lasten die recht doet aan de relatieve welvaartsposities. Zowel de ontwikkeling van de Nederlandse bruto-afrachten als van de nettopositie vormen belangrijke criteria voor de beoordeling van de voorstellen in de onderhandelingen over de nieuwe Financiële Vooruitzichten.

Financieel beheer, controle en fraudebestrijding

Een zorgvuldig beheer van en controle op EU-middelen is de doelstelling van het project Sound and Efficient Management 2000 (SEM 2000). De Ecofin-Raad, bijgestaan door de SEM 2000-groep van persoonlijke vertegenwoordigers, heeft tijdens het Nederlandse voorzitterschap de aanbevelingen in het SEM 2000-rapport van november 1996 nader uitgewerkt. Zo kon tijdens de Ecofin-Raad van 17 maart 1997 consensus worden geconstateerd over de opstelling van subsidiabiliteitsrichtsnoeren bij de Structuurfondsen. Het ontbreken van dergelijke criteria was een belangrijke tekortkoming waar de Europese Rekenkamer voortdurend de vinger op legde. De SEM 2000-groep heeft zich vervolgens geconcentreerd op het toepassen van financiële correcties bij de Structuurfondsen. Het gaat daarbij om een Commissieverordening ter verduidelijking van de controle-verantwoordelijkheden van de EU-lidstaten, alsmede interne Commissierichtsnoeren die de Commissie zal hanteren bij het toepassen van financiële correcties.

Inzake de fraudebestrijding heeft de Commissie in april 1997 een actieprogramma voor het douanevervoer uitgebracht. Dit actieprogramma was mede een reactie op het onderzoeksverslag over fraude in het communautaire douanevervoer van de Tijdelijke Enquêtecommissie van het Europese Parlement van maart 1997. De Ecofin-Raad van 12 mei 1997 onderstreepte de noodzaak van hervorming van de douanevervoersregeling, onderschreef het belang van een betere samenwerking tussen de douanediensten en riep de Commissie op om spoedig met concrete voorstellen voor regelgeving te komen.

8.2 De financiële kaders van de Europese Unie

De Financiële Vooruitzichten (FV) vormen voor iedere categorie uitgaven het kader waarbinnen de begroting van de Europese Unie vastgesteld moet worden. Dit kader wordt jaarlijks aangepast aan de inflatie.

Daarenboven wordt voor categorie 1, het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, conform de afspraken in Edinburgh in december 1992, het kader met een extra percentage verhoogd gelijk aan 74 % van de volumegroei van het Bruto Nationaal Produkt (BNP) van de EU. Voor categorie 2, Structuurfondsen en Cohesiefonds, dient een bijstelling van de Financiële Vooruitzichten plaats te vinden voorzover vastleggingskredieten in eerdere jaren onbenut gebleven zijn. Dit heeft te maken met het gepriviliegieerde karakter van deze uitgaven. De geactualiseerde Financiële Vooruitzichten zijn weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 8.2.1 Financiële Vooruitzichten; in miljoenen ecu (mecu)

	lopende prijzen		prijzen '98
	1997	1998	1999
Kredieten voor vastleggingen			
1. Landbouwbeleid	41 805	43 263	44 064
2. Structurele programma's	31 477	33 461	36 618
– Structuurfondsen	28 620	30 482	33 673
– Cohesiefonds	2 749	2 871	2 945
– Financieel mechanisme EER	108	108	0
3. Intern beleid	5 603	6 003	6 231
4. Extern beleid	5 622	6 201	6 703
5. Administratieve uitgaven	4 352	4 541	4 609
6. Reserves	1 158	1 176	1 176
– Monetaire reserve	500	500	500
– Reserve voor garanties	329	338	338
– Reserve voor spoedhulp	329	338	338
7. Compensaties	212	99	0
Totaal voor kredietvastleggingen	90 229	94 744	99 401
Totaal kredieten voor betalingen	85 807	90 581	94 032
Kredieten voor betalingen in % van het EU-BNP	1,22	1,23	1,25
Marge in % van het EU-BNP	0,02	0,03	0,02
Maximum in % van het EU-BNP	1,24	1,26	1,27

Naast het blijvend grote beslag van de landbouwuitgaven valt in deze tabel bij categorie 2, structurele programma's, de sterke stijging op van 1998 naar 1999. Het jaar 1999 is het laatste jaar van het huidige kader van de Financiële Vooruitzichten. Dit betekent dat onbenut gebleven kredieten in categorie 2 niet verder naar achteren geschoven kunnen worden. Dit leidt tot een stuwmeer aan vastleggingskredieten in 1999. Omdat bij het aangaan van een verplichting in het algemeen ook een kasvoorschot verstrekt wordt, zullen ook de betalingskredieten toenemen.

De groei van de Administratieve uitgaven wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt door de pensioenuitgaven, die uit de begroting gefinancierd worden. Met het oog op de beteugeling van deze groei van pensioenuitgaven is onder Nederlands voorzitterschap besloten op korte termijn een actuariële studie te doen verrichten, waarbij bezuinigingsvarianten op de pensioenrechten en alternatieve financieringswijzen worden doorgerekend.

De versterkte aandacht voor budgettaire discipline resulteert in een tendens de EU-begroting fors onder de Financiële Vooruitzichten vast te stellen. Een lagere EU-begroting betekent minder afdrachten voor de lidstaten en verkleint hun opgave om aan het EMU-criterium voor het begrotingstekort te voldoen.

Onderstaande tabel geeft voor de betalingskredieten een inzicht in deze tendens zowel in absolute bedragen als uitgedrukt in percentage BNP. Dit verschijnsel doet zich eveneens bij de vastleggingskredieten voor, zij het in mindere mate.

Tabel 8.2.2 Ontwikkeling kasuitgaven EU-begroting; in lopende prijzen; in miljarden ecu; tussen haakjes als % BNP

	1996	1997	1998
Financiële Vooruitzichten	82,2 (1,20)	85,8 (1,22)	90,6 (1,23)
Begroting	81,9 (1,20)	82,4 (1,17)	84,7 (1,15)
Marge	0,3 (0,00)	3,4 (0,05)	5,9 (0,08)

1996: Begroting inclusief Aanvullende Begroting

1997: Voorontwerp Aanvullende Begroting

1998: Voorontwerp Begroting

De EU-begrotingen 1996–1998

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van de vastleggingskredieten en van de betalingskredieten weer in de periode 1996–1998.

Tabel 8.2.3 Ontwikkeling kredieten EU-begroting; in lopende prijzen; in miljarden ecu

	1996	1997	1998
	Realisatie	Voorontwerp aanvullende	Voorontwerp begroting
Vastleggingen	83,5	89,1	91,3
Betalingen	76,6	82,4	84,7

In het **begrotingsjaar 1996** was sprake van een forse onderuitputting van bijna 6 miljard ecu; in 1995 bedroeg de onderuitputting nog 10 miljard ecu. De daling van de onderuitputting is met name te vinden bij de structurele programma's, namelijk van 4,5 miljard ecu naar 1,3 miljard ecu.

De **EU-begroting 1997** werd vastgesteld op 89.137 miljoen ecu (mecu) aan vastleggingskredieten en 82.365 mecu aan betalingskredieten. Op aandringen van de Raad ligt het bedrag voor de betalingskredieten 2 miljard lager dan het voorstel van de Commissie in het Voorontwerp van de EU-begroting. Daarmee werd nagenoeg een nulgroei in de betalingskredieten ten opzichte van de begroting 1996 gerealiseerd.

In april 1997 werd een aanvullende begroting ingediend door de Commissie, waarbij het uitgavenniveau zowel in totaal als per categorie gelijk bleef. Aan de inkomstenkant echter leidde de onderuitputting in 1996 tot een lagere BNP-afdracht bij de lidstaten. Deze verlaging kwam voor Nederland neer op 430 miljoen gulden die bij de Voorjaarsnota 1997 is verwerkt. Deze aanvullende begroting zal nog formeel goedgekeurd moeten worden in het najaar door de Begrotingsautoriteit.

Dit jaar verloopt de realisatie van de betalingskredieten bij de Structuurfondsen veel sneller dan vorig jaar. Eind juni was er 3 miljard ecu meer uitgegeven dan vorig jaar op dat tijdstip, terwijl het totaal begrote bedrag voor het gehele jaar maar 650 mecu hoger ligt. Onbekend is of deze versnelling zal leiden tot een beperking van de zogenoemde decemberkoorts. Vorig jaar werd bijna een derde van het jaarbedrag in december uitgegeven.

Voor het **begrotingsjaar 1998** heeft de Commissie een restrictief Voorontwerp voor de begroting ingediend. Ten opzichte van de begroting 1997 stijgen de vastleggingskredieten nominaal met 2,4 % tot 91,3 miljard ecu en de betalingskredieten met 2,9 % tot 84,7 miljard ecu. Bij uitgaven-categorie 2, de structurele programma's, nemen de betalingskredieten met 7,7 % toe. Bij de andere uitgaven-categorieën is de maximale groei een half procent. De benodigde kredieten voor betalingen belopen 1,15% van het totale EU-BNP.

Tijdens de besprekingen over het Voorontwerp 1998 in de Ecofin-Raad en de Begrotingsraad hebben de lidstaten aangegeven dat zij evenals vorig jaar zo dicht mogelijk in de buurt van een nulbegroting willen uitkomen. Tijdens de Begrotingsraad van 24 juli 1997 heeft dit geresulteerd in een Ontwerpbegroting 1998 waarin de vastleggingskredieten slechts stijgen met 1,97% tot 90,9 miljard ecu en de betalingskredieten met 0,7% tot 82,9 miljard ecu. De totale kredieten voor betalingen bedragen dan 1,13% van het EU-BNP. Het Europees Parlement, dat behalve voor categorie 1 het

laatste woord heeft over de begroting, behandelt de begroting in eerste lezing in oktober. Daarna zal de Begroting 1998 in december 1997 definitief vastgesteld worden. In de ramingen van de Nederlandse afdrachten in deze Miljoenennota is uitgegaan van een EU-begrotingsomvang volgens het Voorontwerp van de Commissie.

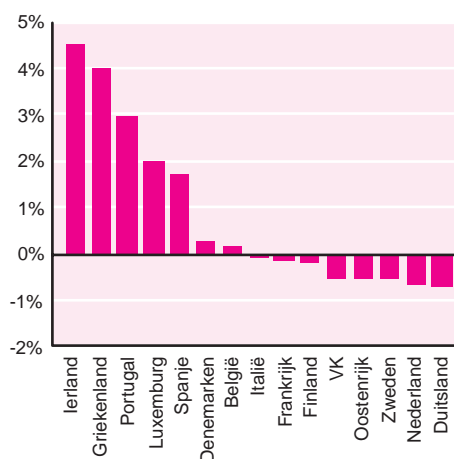
Bij de **financiering van de EU-begroting** treedt een verschuiving op van de traditionele eigen middelen (invoerrechten en landbouwheffingen) en van de BTW-middelen richting het BNP-middel. Hierdoor wordt het BNP van een lidstaat steeds meer bepalend voor zijn afdrachten aan de EU.

Tabel 8.2.4 Ontwikkeling Eigen Middelen

In percentages	1996	1997	1998
Traditionele Eigen Middelen	18,1	17,3	15,2
BTW-middel	48,6	42,0	40,3
BNP-middel	32,6	40,0	43,8
Eigen ontvangsten	0,7	0,7	0,7
Totaal	100	100	100

8.3 De Nederlandse nettopositie

Onderstaande figuur toont de nettopositie van de vijftien lidstaten in het begrotingsjaar 1995, het eerste jaar van het EU-lidmaatschap van Oostenrijk, Zweden en Finland. De gegevens zijn gebaseerd op het jaarrapport 1995 van de Europese Rekenkamer.

Nederland blijft in 1995 na Duitsland de grootste nettobetaler aan de EU. Duitsland (-0,74% BNP) en Nederland (-0,68% BNP) naderen elkaar wel. Cijfers over 1996 indiceren dat Nederland in 1996 met een nettobetaling van -0,76% BNP de plaats van Duitsland als relatief grootste nettobetaler overneemt. Nederland was in 1995 netto 2,0 miljard ecu ofwel 4,2 miljard gulden meer aan afdrachten kwijt dan dat er uit de EU-begroting terugvloeide naar ons land. In 1994 bedroeg deze nettobetaling 4,0 miljard gulden (-0,66% BNP). Er is conform de inzichten die de Minister van Financiën al eerder in zijn brief van 14 februari 1995, aan de Tweede Kamer meldde, derhalve sprake van een verdere verslechtering van de

Nederlandse nettopositie, die overigens in 1995 nog is gedempt doordat onderbesteding op de begroting 1994 heeft geleid tot lagere afdrachten in 1995.

In 1997 zal de nettopositie vanwege ontvangsten als gevolg van de varkenspest incidenteel verbeteren. Gehandhaafd blijft de veronderstelling dat Nederland in 1999 relatief de grootste nettobetaler aan de Unie is, met een nettobetaling van circa 6 miljard gulden. Er zal bovendien nog rekening moeten worden gehouden met mogelijke opwaartse druk op de afdrachten als gevolg van het opnieuw opvoeren in 1999 van de geprivilegieerde Structuurfondsuitgaven die in eerdere jaren niet werden besteed.

Eind 1996 heeft de Commissie voor het eerst een overzicht van de ontvangsten van de Lidstaten per beleidsterrein gepresenteerd. Deze informatieverstrekking werd overeengekomen bij de aanvaarding door de Raad van het Eigen-Middelenbesluit. In onderstaande tabel worden de Nederlandse ontvangsten in 1995 in absolute bedragen en als percentage van de desbetreffende categorie EU-uitgaven weergegeven op basis van het bovengenoemde, vrij grove Commissieoverzicht.

Tabel 8.3.1 Nederlandse ontvangsten uit EU-beleidsuitgaven 1995

	Mecu	% EU 15
1. Landbouwbeleid	1 945	5,6%
– Exportrestituties	1 324	17,0%
– Inkomenssteun	164	0,9%
– Overig	457	5,0%
2. Structurele programma's	232	1,2%
– Landbouw	14	0,5%
– Regionaal fonds	29	0,4%
– Sociaal fonds	151	3,2%
– Cohesiefonds	0	0,0%
3. Intern beleid	210	6,5%
– Onderzoek en ontwikkeling	138	7,8%
– Transeuropese Netwerken	14	6,6%
– Interne markt, consument, industrie	11	3,9%
– Energie, Euratom, milieu	7	5,1%
– Opleiding, jeugd en sociaal beleid	36	6,0%
– Overig	5	1,8%
TOTAAL	2 387	4,1%

Het Nederlandse aandeel in de afdrachten van 1995 bedroeg 6,4%. Inzake de landbouwontvangsten (5,6%) zij toegelicht dat meer dan de helft ten goede is gekomen aan de zuivelsector. Nederland ontvangt daarnaast zoals bekend zeer weinig van de EU-uitgaven voor categorie 2, de structurele programma's (1,2%). De uitkeringen uit het Europees Sociaal Fonds (3,2%) vormden hier voor Nederland de belangrijkste bron van inkomsten. Terzake van de ontvangsten uit het Intern Beleid (6,5%) blijkt dat Nederland goed scoorde bij de EU-uitgaven voor Onderzoek en Ontwikkeling (7,8%) en redelijk bij de Transeuropese Netwerken (6,6%).

8.4 De Nederlandse afdrachten

In onderstaande tabel worden de afdrachtramingen gepresenteerd volgens de huidige inzichten voor de periode 1997 tot en met 2002, waaraan de realisaties 1996 zijn toegevoegd. Ter vergelijking zijn de standen uit de Miljoenennota 1997 en de Voorjaarsnota 1997 opgenomen.

Tabel 8.4.1 Nederlandse EU-afdrachten; in miljoenen gulden;

		1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Landbouwheffingen	MN 1997	380	330	330	330	330	330	-
	VJN 1997		400	400	400	400	400	400
	MN 1998		400	400	400	400	400	400
Invoerrechten	MN 1997	3 510	3 585	3 560	3 532	3 662	3 831	-
	VJN 1997		3 380	3 400	3 365	3 487	3 648	3 816
	MN 1998		3 385	3 320	3 144	3 138	3 283	3 435
BTW-afdrachten	MN 1997	3 988	3 890	3 722	3 595	3 765	3 942	-
	VJN 1997		4 023	3 852	3 677	3 851	4 028	4 213
	MN 1998		4 035	3 962	3 763	3 909	4 093	4 285
BNP-afdracht	MN 1997	2 140	3 276	4 226	4 945	4 979	5 007	-
	VJN 1997		2 906	4 161	4 852	5 161	5 460	5 684
	MN 1998		2 872	3 794	4 691	4 881	5 255	5 651
Totaal	MN 1997	10 018	11 081	11 838	12 402	12 736	13 110	-
	VJN 1997		10 709	11 813	12 293	12 898	13 535	14 113
	MN 1998		10 692	11 476	11 998	12 328	13 031	13 771

Ten opzichte van de stand bij Miljoenennota 1997 zijn de totale afdrachten voor 1997 per saldo gedaald met 389 miljoen. Deze bijstelling is al in de Voorjaarsnota gemeld en wordt voornamelijk veroorzaakt door de onderuitputting op de EU-begroting voor 1996 ad 430 miljoen.

Ten opzichte van Miljoenennota 1997 is voor 1998 in totaal sprake van een neerwaartse bijstelling van 362 miljoen, die voornamelijk veroorzaakt wordt door een lager uitgavenniveau van de EU-begroting dan in de Miljoenennota 1997 was voorzien; daarin werd uitgegaan van het niveau van de Financiële Vooruitzichten alsmede van een onderuitputting van 1 miljard ecu bij de landbouw.

Voor de raming na 1998 wordt verondersteld dat de EU-uitgaven als percentage van het EU-BNP geleidelijk toenemen van 1,15 in 1998 tot 1,23 in 2002, terwijl er geen onderuitputting in de landbouw meer verondersteld wordt.

9 Staatsbalans en economische categorieën

9.1 Inleiding

De gecombineerde bijlage *Staatsbalans en economische categorieën* omvat de balans van de Staat der Nederlanden ultimo 1996 en het tienjarenoverzicht van de economische categorieën.

9.2 Staatsbalans per 31 december 1996

Algemeen

Opstelling Staatsbalans volgens ESR 1995

De Staatsbalans wordt opgesteld volgens een internationale standaard; het Europeesysteem van nationale en regionale rekeningen in de Gemeenschap (ESR 1995) vormt de grondslag voor de balans van de rechtspersoon Staat der Nederlanden.

Door de Staatsbalans te enten op het ESR 1995 kunnen de waarderings- en afbakeningsvraagstukken worden opgelost op basis van een internationaal aanvaarde methodologie. In de voorliggende Staatsbalans ultimo 1996 zijn alle voorschriften van het ESR 1995 gevolgd, zij het dat de consolidatiekring beperkt is tot de Staat der Nederlanden. De omschrijving van de overheid is in het ESR 1995 namelijk ruimer dan de rechtspersoon van de Staat der Nederlanden. In het ESR 1995 is een economische invalshoek gekozen, die ertoe heeft geleid, dat alle organisaties die voor meer dan de helft van hun inkomsten afhankelijk zijn van collectieve heffingen, tot de overheid worden gerekend.

Wat betreft de waarderingsmethode is door middel van het ESR 1995 gekozen voor een waardering op basis van de marktwaarde in plaats van een waardering op basis van de nominale of historische waarde, en voor lineaire afschrijvingen.

Om redenen van vergelijkbaarheid zijn de standen van de Staatsbalans ultimo 1995 gecorrigeerd. Het effect van deze correcties op het vermogen van de Staat ultimo 1995 (9,3 miljard) is in tabel 9.2.1 weergegeven. De belangrijkste mutatie betreft de afname van het vermogen uit hoofde van de exportkredietverzekering. Zoals hierboven al is aangegeven is de Staatsbalans geënt op het ESR 1995. In Europees verband is gekeken naar de exportkredietverzekering. Uit dit onderzoek is naar voren gekomen, dat de Nederlandsche Credietverzekering Maatschappij N.V. (NCM) juridisch eigenaar is van deze vorderingen en niet de Staat der Nederlanden.

Tabel 9.2.1 Effect correcties op omvang vermogen Staat 1995; in miljarden

Staatsvermogen 1995 (stand Miljoenennota 1997)		- 125,1
correcties betreffende:		
- vorderingen uit hoofde van exportkredietverzekeringen	- 7,0	
- overige niet-financiële activa	- 2,4	
- overig	+ 0,1	
		- 9,3
Staatsvermogen 1995		- 134,4

Ontwikkeling staatsvermogen

Het staatsvermogen verslechtert in 1996 ten opzichte van 1995 met bijna 3 miljard. Belangrijke verklarende factoren achter deze ontwikkeling zijn het vorderingentekort van het Rijk, de overige volumemuaties in activa en de herwaardering van bezittingen en schulden van de Staat.

In 1996 bedraagt het vorderingentekort van het Rijk een kleine 11 miljard, terwijl de Staat voor 3½ miljard investeert. Hierdoor neemt het vermogen van de Staat af met ongeveer 7 miljard. De overige volumemuaties in activa en de herwaardering van bezittingen en schulden van de Staat hebben per saldo een positief effect van ruim 4 miljard op het staatsvermogen.

Consolidatiekring

De financiële gegevens van de Centrale administratie van 's Rijks schatkist en van de ministeries, de begrotingsfondsen en de agentschappen zijn integraal geconsolideerd. De interne schuldverhoudingen zijn in de consolidatie geëlimineerd.

Tabel 9.2.2 Overzicht van activa en passiva

	1996	1995
A Niet-financiële activa:	206 758	197 007
A1 Winstrechten minerale reserves	75 000	68 000
A2 Overige niet-financiële activa	131 758	129 007
B Vorderingen:	152 317	149 408
B1 Chartale en girale betaalmiddelen	16 059	15 886
B2 Verstrekte langlopende leningen	15 081	14 418
B3 Aandelen en overige deelnemingen	72 976	64 205
B4 Handelskredieten en transitorische posten	48 201	54 899
C Schulden:	496 260	480 835
C1 Munten in omloop	2 715	2 669
C2 Dutch Treasury Certificates	15 387	12 436
C3 Staatsobligaties	367 967	342 924
C4 Onderhandse staatsleningen	59 076	72 182
C5 Overige leningen op lange termijn	2 381	2 464
C6 Militaire pensioenen	10 700	10 918
C7 Handelskredieten en transitorische posten	38 034	37 242
D Staatsvermogen (A+B-C)	- 137 185	- 134 420

Toelichting op de afzonderlijke balansposten

A Niet-financiële activa

A1 Winstrechten minerale reserves

Conform ESR 1995 is de netto contante waarde berekend van de toekomstige winstrechten van de Staat, samenhangende met de gas-, olie- en zoutwinning. De waarde ervan bedraagt 75 miljard in 1996. Dit betreft voornamelijk aardgas. In de berekening zijn de aardgasbaten exclusief vennootschapsbelasting verwerkt. De volumina van inkoop en verkoop van aardgas zijn afkomstig uit het Plan van Gasafzet. Voor de periode 1997–2002 zijn de nominale ramingen volgens de meerjarencijfers contant gemaakt tegen de lange rente op staatsobligaties. Voor de jaren 2002–2021 zijn de gasbaten contant gemaakt tegen een reële disconteringsvoet van 4%.

De balansmutatie van 7 miljard is de resultante van een toename van de verwachte Nederlandse productie, een (opwaartse) aanpassing van de dollarkoers en neerwaartse bijstelling van de lange rente op staatsobligaties.

A2 Overige niet-financiële activa

De rijkseigendommen zijn van zeer uiteenlopende aard. Er wordt mee volstaan om de algemene principes weer te geven van de waarderingsgrondslagen. De grondslag voor de bepaling van de afschrijving is de voor iedere groep van activa de geschatte gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met de restwaarde. De vaststelling van de gebruiksduur en de bepaling van de (rest)waarde geschieden steeds in overleg met deskundigen van de ministeries, waaronder deze activa ressorteren.

Op de uitgaven voor de verharding van wegen wordt in het jaar van investering tot 50% afgeschreven. Hierna wordt op de verharding van wegen niet meer afgeschreven. Op gebouwen, waterbouwkundige werken en kunstwerken in wegen bedragen de afschrijvingen 1% per jaar, waarbij rekening wordt gehouden met een geschatte residuwaarde. Op gronden wordt niet afgeschreven.

De goederen zijn gewaardeerd tegen marktprijzen. In het merendeel van de gevallen is voor de benadering hiervan uitgegaan van de historische kostprijs welke door middel van indexcijfers is herleid tot de vervangingswaarde. In sommige gevallen wordt om doelmatigheidsredenen een globale methode gehanteerd (kantoorinventarissen, bibliotheken, automatiseringsmiddelen, telefooncentrales, gereedschappen e.d.).

De samenstelling van het bedrag en de mutaties van de materiële activa blijken uit het volgende overzicht:

	(Gecorrigeerde) waarde per 31-12-1995	Investeringen in 1996	Afschrijvingen in 1996	Verhoging waarde ivm stijging prijsspeil	Waarde per 31-12-1996
Ministerie van Defensie					
– Marine	3 541	254	182	49	3 662
– Landmacht	9 635	893	1 316	152	9 364
– Luchtmacht	4 607	182	287	123	4 625
Ministerie van Verkeer en Waterstaat	76 458	1 341	937	2 208	79 070
Burgerlijke rijksgebouwen	21 336	340	408	533	21 801
Agrarische eigendommen	9 337	– 497	13	163	8 990
Diversen	4 093	467	157	– 157	4 246
Totaal	129 007	2 980	3 300	3 071	131 758

Het bedrag van f 131 758 kan als volgt worden onderverdeeld naar onroerende en roerende goederen:

Onroerende goederen:		123 020
– Ministerie van Verkeer en Waterstaat	78 914	
– Burgerlijke rijksgebouwen	21 801	
– Ministerie van Defensie	11 126	
– Agrarische eigendommen	8 991	
– Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	2 109	
– Overige	79	
Roerende goederen:		8 738
– Goederen van militaire aard	6 523	
– Inventarisgoederen	671	
– Goederen van culturele aard	527	
– Civiele motorvoertuigen en vaartuigen	255	
– Goederen civiele verdediging	233	
– Overige	529	
Totaal		131 758

B Vorderingen

B1 Chartale en girale betaalmiddelen

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld :

	1996	1995
– De Nederlandsche Bank N.V.	14 406	14 820
– Overige saldi	1 653	1 066
Totaal	16 059	15 886

B2 Verstrekte langlopende leningen

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld:

	1996	1995
a. Diverse vorderingen		
- Studievoorschotten	4 426	4 003
- Op derden te verhalen ruil- en herverkavelingskosten	1 507	1 360
- Vorderingen Dienst der Domeinen op derden	1 347	896
- Voorschotten inzake landinrichtingsprojecten	783	766
- Ontwikkelingskredieten aan industrie en handel	576	579
- Vordering op de Nederlandse Antillen en Aruba met betrekking tot het leninggedeelte van de ontwikkelingshulp	371	360
- Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden N.V. (inzake leningen aan diverse landen)	248	263
- Achtergestelde lening aan Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V. in het kader van de herstructurering van de Europese staalindustrie	112	143
- Vordering inzake verstrekte lening aan het Zelfstandig Bestuursorgaan Luchtverkeersbeveiliging	131	139
- Leningen Woningwetbouw	106	129
- Vorderingen inzake aangesproken garantieleningen Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden N.V.	83	78
- Vordering op de Internationale Ontwikkelingsassociatie terzake van de special action account	64	64
- Vordering op Indonesië krachtens de overeenkomst van 1966	54	62
- Diverse vorderingen	794	675
	10 602	9 517
b. Leningen aan Nederlandse ondernemingen in verband met deelnemingen		
- Koninklijke PTT Nederland N.V.	2 547	2 958
- Internationale Nederlanden Groep N.V.	1 569	1 569
- Nederlandse Onderneming voor Energie en Milieu B.V.	184	144
- Nationale Investeringsbank N.V.	52	75
- N.V. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	73	73
- DAF Trucks N.V.	0	40
- N.V. Nederlands Inkoopcentrum	2	18
- Nederlands Meetinstituut N.V.	10	14
- Centrale Organisatie voor Radioactief Afval N.V.	40	0
- Overige leningen	2	10
	4 479	4 901
Totaal	15 081	14 418

B3 Aandelen en overige deelnemingen

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld:

	1996	1995
a. Deelnemingen in Nederlandse ondernemingen		
- De Nederlandsche Bank N.V.	29 388	23 049
- N.V. Nederlandse Spoorwegen	12 963	11 175
- Koninklijke PTT Nederland N.V.	13 662	12 087
- N.V. DSM	0	1 723
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	1 680	1 578
- N.V. Luchthaven Schiphol	1 552	1 425
- Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.	1 443 ¹	1 684 ¹
- Energiebeheer Nederland B.V.	1 203	1 203
- N.V. Verenigd Streekvervoer Nederland	568	568
- Nationale Investeringsbank N.V.	810	609
- N.V. Nederlandse Gasunie	270	270
- Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V.	351	262
- Ultra-Centrifuge Nederland N.V.	276	260
- DAF Trucks N.V.	0	228
- Alpinvest Holding N.V.	171	186
- N.V. Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij	193	171
- Nederlandse Waterschapsbank N.V.	189	165
- N.V. Industriebank LIOF	157	147
- Nederlandse Financieringsmaatschappij voor Ontwikkelings- landen N.V.	96	82
- N.V. SDU	71	79
- N.V. Nozema	77	78
- Roccade Informatie Groep N.V.	75	74
- Nederlandse Onderneming voor Energie en Milieu B.V.	23	29
- Overige deelnemingen	279	270
	65 497	57 402
b. Deelnemingen in internationale instellingen²		
- Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling	515	485
- Internationale Ontwikkelingsassociatie	5 246	4 763
- Europese Investeringsbank	471	436
- Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling	156	139
- Aziatische Ontwikkelingsbank	56	52
- Aziatisch Ontwikkelingsfonds	516	462
- Afrikaanse Ontwikkelingsbank	30	28
- Afrikaans Ontwikkelingsfonds	338	311
- Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank	8	6
- Inter-Amerikaanse Ontwikkelingsbank - Fonds voor Speciale Operaties -	46	39
- Internationale Financieringsmaatschappij	89	74
- Multilateraal Agentschap voor Investeringsgaranties	3	3
- Inter-Amerikaanse Investeringsmaatschappij	5	5
	7 479	6 803
Totaal	72 976	64 205

¹ Inclusief niet-converteerbare 6% cumulatief preferente aandelen ad nominaal 235 miljoen, exclusief preferente converteerbare winstdelende aandelen ad nominaal 460 miljoen, waarop nog een stortingsverplichting rust.

² De hier genoemde bedragen zijn saldi van deelnemingen en verplichtingen.

Toelichting op deelnemingen in Nederlandse ondernemingen

De waardestijging in 1996 ten opzichte van 1995 kan als volgt worden gespecificeerd:

Volumeveranderingen:		- 349
- N.V. Nederlandse Spoorwegen	1 642	
- N.V. DSM	- 1 723	
- DAF Trucks N.V.	- 228	
- Alpinvest Holding N.V.	- 33	
- Overige	- 7	
Netto toename van de reserves:		541
- N.V. Luchthaven Schiphol	113	
- De Nederlandsche Bank N.V.	112	
- N.V. Nederlandse Spoorwegen	105	
- N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	92	
- Nederlandse Waterschapsbank N.V.	24	
- Alpinvest Holding N.V.	17	
- N.V. SDU	15	
- Ultra-Centrifuge Nederland N.V.	16	
- Overige	47	
Waardeveranderingen:		7 880
- De Nederlandsche Bank N.V.	6 228	
- Koninklijke PTT Nederland N.V.	1 576	
- Nationale Investeringsbank N.V.	175	
- Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken N.V.	89	
- Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.	- 240	
- Overige	52	
Diversen:		23
- Stockdividend Nationale Investeringsbank N.V.	25	
- Overige	- 2	
Totaal		8 095

Deelnemingen worden gewaardeerd tegen de geldende koers. Beursgenoteerde aandelen zijn gewaardeerd tegen de beurskoers ultimo 1996. Dit betreft Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V., Internationale Nederlanden Groep N.V., N.V. DSM, Koninklijke PTT Nederland N.V., Nationale Investeringsbank N.V. en Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V. De overige deelnemingen zijn gewaardeerd tegen de intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde is berekend aan de hand van de gepubliceerde jaarrekeningen van de desbetreffende ondernemingen. De leningen zijn opgenomen onder balanspost B2.

Bij de eerste opneming van deze deelnemingen in de Staatsbalans komt het verschil tussen de verkrijgingsprijs en de nettovermogenswaarde ten gunste of ten laste van het netto staatsvermogen. Bij vervreemding van deelnemingen komt het verschil tussen de balanswaarde en de opbrengst ten gunste dan wel ten laste van het netto staatsvermogen. Op de deelnemingen zijn de nog openstaande stortingsverplichtingen (498 miljoen) in mindering gebracht.

De belangrijkste mutaties betreffen:

- De toename in de waarde van de deelneming van de Staat in het kapitaal van de N.V. Nederlandse Spoorwegen wordt verklaard uit de kapitaaldotaties van totaal 367 miljoen (waarvan 194 ten behoeve van NS Cargo) en de toevoeging van 1 275 miljoen aan de Egalisatierekening Investerings van de van het Rijk ontvangen rijksbijdragen.
- De omvangrijke waardetoeename van de deelneming van de Staat in het kapitaal van De Nederlandsche Bank N.V. houdt onder meer verband met de herwaardering van de daar aanwezige goudvoorraad.
- De stijging op de Amsterdamse effectenbeurs van de waarde van het aandeel Koninklijke PTT Nederland N.V. van f 58,30 ultimo 1995 tot f 65,90 ultimo 1996 is de verklarende factor achter de toename in de waarde van de deelneming van de Staat in deze onderneming.

Toelichting op deelnemingen in internationale instellingen

De bedragen van deze deelnemingen zijn opgenomen voor de nominale waarde. Het betreft een categorie activa in vreemde valuta's, waarvan de balanswaarde wordt berekend met behulp van de contante koersen van de desbetreffende valuta's per balansdatum.

In 1996 is de deelneming in de Internationale Ontwikkelingsassociatie (IDA) verhoogd met SDR 159 miljoen.

De belangrijkste overige mutaties betreffen:

- Internationale Ontwikkelingsassociatie.
Een afname van de verplichtingen met 458 miljoen als gevolg van verzilvering van «notes».
- Aziatisch Ontwikkelingsfonds.
Een afname van de verplichtingen met 54 miljoen als gevolg van verzilvering van «notes».
- Afrikaans Ontwikkelingsfonds.
Een afname van de verplichtingen met 23 miljoen als gevolg van verzilvering van «notes».
- Europese Bank voor Wederopbouw en Ontwikkeling.
Een afname van de verplichtingen met een bedrag van circa ECU 5 miljoen.

B4 Handelskredieten en transitorische posten

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld:

	1996	1995
a. Belastingen	25 155	33 075
b. Overlopende activa	3 411	3 618
c. Vorderingen uit hoofde van contracten e.d.	16 307	15 324
d. Vorderingen verband houdende met vooruitbetalingen inzake langlopende projecten	1 184	1 130
e. Overige vorderingen	2 144	1 752
Totaal	48 201	54 899

a. Belastingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de belastingvordering.

1. Kohierbelastingen:		12 955
Nog niet opgelegd (globale schatting):		
- over 1995 en voorgaande jaren	6 100	
- over 1996	6 855	
2. Niet-kohierbelastingen:		12 200
Loonbelasting	4 835	
Omzetbelasting	3 440	
Accijnzen	1 940	
Successierechten	1 530	
Diversen	455	
Totaal		25 155

b. Overlopende activa

De overlopende activa zijn:

	1996	1995
Winst van De Nederlandsche Bank N.V.	1 208	1 603
Winstafdracht Koninklijke PTT Nederland N.V.	288	264
Lopende rente op leningen aan de Postbank N.V.	88	88
Vordering uit hoofde van samenloop arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met WSW-loon	161	170
Lopende rente van leningen ingevolge de Woningwetbouw	4	4
Diverse vorderingen	1 662	1 489
Totaal	3 411	3 618

c. Vorderingen uit hoofde van contracten e.d. waar tegenover verplichtingen staan

Zie toelichting bij d.

d. Vorderingen verband houdende met vooruitbetalingen inzake langlopende projecten.

Als vorderingen en verplichtingen zijn opgenomen de bedragen van langlopende contracten inzake aanschaffingen van duurzame activa en terzake van uit te voeren werken. De reeds gedane uitgaven zijn op de posten B4.c en C7.b in mindering gebracht en opgenomen onder post B4.d.

De bedragen van de posten B4.c en C7.b hebben voornamelijk betrekking op het Ministerie van Defensie (8 120 miljoen) en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat (7 318 miljoen).

e. Overige vorderingen

	1996	1995
Metaalwaarde munten in omloop	449	451
Inzake de centrale inning van les gelden	142	114
Sociale Verzekeringsbank	292	175
Ziekenfondsraad	148	113
Diverse vorderingen	1 113	899
Totaal	2 144	1 752

C Schulden

C1 Munten in omloop

Deze post omvat de nominale schuld uit hoofde van in circulatie gebrachte munten. Het bedrag is exclusief de munten in handen van De Nederlandsche Bank N.V. en de munten van de Staat in het muntdepot. Niet geconsolideerd is voor de munten in de kassen van de ministeries. Deze maken deel uit van balanspost B1 Chartale en girale betaalmiddelen. Met de toepassing van het ESR 1995 zijn de verzamelaarsmunten niet langer als schuld gepassiveerd. Daarnaast is de metaalwaarde van de munten niet langer gedesaldeerd in deze post opgenomen; nu is deze post onder B4 geactiveerd.

C2 Dutch Treasury Certificates

Het bedrag van de per balansdatum uitstaande schuld uit hoofde van Dutch Treasury Certificates bedraagt 15,4 miljard. In de balans is de vooruitbetaalde rente van de schuld in mindering gebracht.

C3 Staatsobligaties

De staatsobligaties zijn conform ESR 1995 gewaardeerd tegen marktprijzen.

	1996	1995	Vershil
1. Waardering tegen marktprijs	367 967	342 924	25 043
2. Waardering tegen nominaal	331 776	311 701	20 075
3. Verschil	36 191	31 233	4 968

Toepassing van het ESR 1995 leidt tot een wijziging in de waardering van de staatsobligaties. Het ESR 1995 schrijft waardering tegen marktprijzen voor. Voorheen werden staatsobligaties tegen de nominale waarde in de balans verwerkt. De toename van de schuldcategorie staatsobligaties met 25,0 miljard moet bezien worden in het licht van de gewijzigde waarderingsgrondslag. De mutatie van 25,0 miljard kan gesplitst worden in een volumecomponent ter grootte van 20,1 miljard en een prijscomponent van 4,9 miljard. De volumemutatie omvat het beroep op de openbare kapitaalmarkt van de Staat om de financieringsbehoefte 1996 te dekken. De prijsmutatie weerspiegelt de daling van de kapitaalmarktrente in 1996. Hierbij zij aangetekend dat de prijsmutatie geen gevolgen heeft voor de EMU-schuld. De EMU-schuld luidt in ESR-categorieën, doch uitdrukkelijk is bepaald dat voor de excessieve-tekortenprocedure over de schuld in nominale termen gerapporteerd dient te worden; voor de EMU-schuld is dus de 331,8 miljard relevant.

C4 Onderhandse staatsleningen

Conform ESR 1995 zijn de onderhandse staatsleningen tegen de nominale waarde gewaardeerd. De balansmutatie betreft voornamelijk aflossingen.

C5 Overige leningen op lange termijn

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld:

	1996	1995
Leaseverplichtingen	1 542	1 595
N.V. Nederlandse Spoorwegen	463	494
Nationaal Restauratiefonds	289	275
Overige	87	100
Totaal	2 381	2 464

C6 Militaire pensioenen

Het balansbedrag vertegenwoordigt de netto contante waarde van de pensioenverplichtingen van de Staat jegens de (gewezen) militairen.

C7 Handelskredieten en transitorische posten

De balansbedragen zijn als volgt samengesteld :

	1996	1995
a. Overlopende passiva	19 315	19 005
b. Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d. waartegenover vorderingen staan	16 307	15 324
c. Overige schulden	2 412	2 913
Totaal	38 034	37 242

a. Overlopende passiva

	1996	1995
Lopende interest van de staatsschuld	18 307	17 853
Diverse schulden	1 008	1 152
Totaal	19 315	19 005

b. Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d. waartegenover vorderingen staan.

Voor een toelichting wordt verwezen naar balanspost B4.c.

c. Overig

	1996	1995
Commissie van de Europese Gemeenschappen	948	1 427
Nog te verrekenen voorlopige en tijdelijke ontvangsten van de ontvangers der belastingen	0	151
Diverse schulden	1 464	1 340
Totaal	2 412	2 918

Voorwaardelijke verplichtingen

In lijn met het ESR 1995 zijn voorwaardelijke verplichtingen, de zogenaamde «contingent liabilities», niet in de Staatsbalans verwerkt. Kenmerk van deze verplichtingen is dat voordat er een financiële transactie plaats vindt, er eerst aan één of meerdere voorwaarden voldaan moet worden. Een klassiek voorbeeld is garantieverlening door de overheid bij exportkredieten. Gezien het beleidsmatige belang is aanvullende informatie over door de Staat verleende garanties in tabel 9.2.3 gepresenteerd. Daadwerkelijke uitgaven en ontvangsten op garanties zijn per begroting in tabel 9.2.4 gepresenteerd.

Tabel 9.2.3 Uitstaand risico en nieuwe machtigingen per begroting

		Risico van de Staat ultimo			Machtiging tot het verlenen van nieuwe garanties	
		1996	1997	1998	1997	1998
II	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	4	4	5	0	0
IV	Kabinet voor Nederlands-Antilliaanse en Arubaanse Zaken ¹	785	728	665	0	0
V	Buitenlandse Zaken ¹	4 927	4 603	4 251	10	3
VI	Justitie	88	93	93	0	0
VII	Binnenlandse Zaken	12	19	9	9	0
VIII	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen ²	1 294	1 251	1 209	0	0
IX-B	Financien ³	115 039	111 143	109 928	29 070	26 526
X	Defensie	7	7	2	0	0
XI-A	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer ⁴	46 773	35 667	5 649	231 ⁵	234 ⁵
XI-B	Rijkshuisvesting	16	4	0	0	0
XII	Verkeer en Waterstaat	1 382	1 267	1 374	0	165
XIII	Economische Zaken	4 568	4 821	4 753	870	850
XIV	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij	481	486	493	20	15
XV	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	2	1	1	0	0
XVI	Volksgesondheid, Welzijn en Sport	5 479	5 372	5 207	113	57
ISF	Infrastructuurfonds	3 231	3 456	3 639	231	230
Totaal		184 088	168 922	137 278	30 554	28 080

¹ Betreft voornamelijk Ontwikkelingssamenwerking.

² Exclusief het risico van de indemniteitsregeling gedurende het dienstjaar van maximaal 500 miljoen en exclusief de garantie-overeenkomst met het Nationaal Restauratiefonds met een plafond van 1,5 miljard.

³ Inclusief het risico op grond van de Wet Aansprakelijkheid Kernongevallen (van maximaal 35 miljard).

⁴ Inclusief de gemeentelijke garanties met rijksbijdrage in een eventueel verlies voor huurwoningen van woningbouwcorporaties van circa 45 miljard in 1996, circa 34 miljard in 1997 en 4 miljard in 1998.

⁵ Vermelde bedragen betreffen het saldo van aflossingen en nieuwe garanties.

Tabel 9.2.4 Uitgaven en ontvangsten op door de Staat verstrekte garanties

Begroting	Omschrijving	1996	1997	1998	
1. Uitgaven					
V	Buitenlandse Zaken	22	39	37	
IX-B	Financiën	Ontwikkelingssamenwerking	28	52	85
		Regeling bijzondere financiering	15	7	4
		Particuliere Participatiemaatschappijen	127	127	172
		Exportkredietverzekering	9	7	7
XI-A	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	Overig	0	0	2
		Volkshuisvesting	0	11	15
XI-B	Rijkshuisvesting	0	11	15	
XIII	Economische Zaken	Rijksdiensten	4	5	0
		Midden- en Kleinbedrijf	44	48	48
		Energiebeleid	7	8	6
		Technologiebeleid	384	0	0
		NedCar	242	0	0
		Overig	3	3	3
XV	Sociale Zaken en Werkgelegenheid	1	0	0	
XVI	Volksgesondheid, Welzijn en Sport	1	1	0	
Totaal		887	308	379	
2. Ontvangsten					
IX-B	Financiën	Regeling bijzondere financiering en PPM	43	32	24
		Exportkredietverzekering	815	840	565
		Overig	2	2	2
XI-A	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer	Milieubeheer	0	6	6
		Midden- en Kleinbedrijf	31	28	28
XIII	Economische Zaken	1	0	0	
Totaal		892	908	625	

9.3 Rijksbegroting naar economische categorieën

In tabel 9.3.1 zijn de uitgaven en ontvangsten van de Rijksbegroting gegroepeerd naar economische categorieën. Deze economische categorieën geven inzicht in de economische aard, zoals bijvoorbeeld consumptie en investeringen. Het ESR 1995 ligt ten grondslag aan de indeling in economische groepen.

Tabel 9.3.1 Economische categorieën 1989–1998

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
<i>Uitgaven</i>	<i>194 011</i>	<i>208 019</i>	<i>226 997</i>	<i>231 807</i>	<i>242 341</i>	<i>244 876</i>	<i>261 068</i>	<i>227 762</i>	<i>229 507</i>	<i>257 260</i>
1 Lopende uitgaven voor goederen en diensten (consumptieve bestedingen)	31 411	31 898	31 549	32 997	32 850	31 888	31 672	33 256	34 684	35 330
2 Rente, pacht en bijdragen in incidentele exploitatieverliezen van overheidsbedrijven	21 658	22 851	24 972	26 653	28 249	28 980	30 266	30 064	30 360	30 495
3 Inkomensoverdrachten aan andere sectoren dan de overheid	28 992	27 981	33 126	31 704	35 884	32 318	30 289	32 609	36 963	37 876
4 Inkomensoverdrachten binnen de sector overheid	70 996	85 144	92 409	95 994	99 029	90 008	89 147	89 773	93 538	94 786
5 Kapitaaloverdrachten aan andere sectoren dan de overheid	6 879	6 173	4 735	3 777	4 647	4 782	4 018	3 795	4 077	5 193
6 Kapitaaloverdrachten binnen de sector overheid	7 140	6 404	7 101	6 970	6 141	6 150	7 949	5 849	4 454	4 514
7 Investeringen	2 942	3 101	3 128	3 101	3 337	3 851	4 008	3 960	4 350	5 706
8 Financiële transacties	23 993	24 467	29 977	30 611	32 204	46 899	63 719	28 456	21 048	39 969
9 Aanvullende posten	-	-	-	-	-	-	-	-	33	3 391
<i>Ontvangsten</i>	<i>148 713</i>	<i>164 474</i>	<i>182 437</i>	<i>183 790</i>	<i>204 347</i>	<i>201 899</i>	<i>208 707</i>	<i>192 458</i>	<i>195 128</i>	<i>200 952</i>
1 Lopende ontvangsten voor goederen en diensten	3 595	4 117	4 204	4 425	4 921	5 015	4 986	5 350	5 598	5 136
2 Rente, pacht en andere opbrengsten van vermogen en van ondernemingsactiviteit	11 806	13 351	16 072	15 949	14 839	13 581	11 532	10 838	11 823	9 143
3 Inkomensoverdrachten van andere sectoren dan de overheid	122 797	138 599	154 138	155 461	164 004	154 294	154 708	164 750	167 903	180 112
4 Inkomensoverdrachten binnen de sector overheid	1 882	1 695	1 937	2 363	2 075	1 873	1 882	2 029	1 553	1 595
5 Kapitaaloverdrachten aan andere sectoren dan de overheid	1 812	2 194	2 794	2 414	2 523	3 376	2 810	4 055	3 528	3 049
6 Kapitaaloverdrachten binnen de sector overheid	154	103	358	207	1 188	562	160	346	106	180
7 Desinvesteringen	333	350	391	315	357	403	412	617	334	341
8 Financiële transacties	6 334	4 065	2 543	2 656	14 440	22 795	32 217	4 473	3 686	1 346
9 Aanvullende posten	-	-	-	-	-	-	-	-	597	50
<i>Saldo</i>	<i>- 45 298</i>	<i>- 43 545</i>	<i>- 44 560</i>	<i>- 48 017</i>	<i>- 37 994</i>	<i>- 42 977</i>	<i>- 52 361</i>	<i>- 35 304</i>	<i>- 34 379</i>	<i>- 56 308</i>
Aflossingen en overige mutaties en correcties	22 422	21 606	25 451	27 181	29 650	45 744	29 386	25 751	19 200	37 429
<i>Financieringssaldo</i>	<i>- 22 876</i>	<i>- 21 939</i>	<i>- 19 109</i>	<i>- 20 836</i>	<i>- 8 344</i>	<i>- 2 767</i>	<i>- 22 975</i>	<i>- 9 553</i>	<i>- 15 179</i>	<i>- 18 879</i>

10 Collectieve sector naar functie 1989–1998

Bereik

In deze bijlage worden gepresenteerd de uitgaven en ontvangsten van de collectieve sector ingedeeld naar functie. De collectieve sector omvat de rijksbegroting in enge zin, de sociale zekerheid en de zorgsector. De afbakening van elk van deze sectoren is gebaseerd op de ijklijnen van de desbetreffende sectoren. De stromen tussen de drie sectoren zijn geconsolideerd.

Methodologie

De indeling in functies is gebaseerd op de Benelux Functionele Classificatie van de uitgaven en ontvangsten van 1989. Deze classificatie is voorgeschreven voor toepassing in de rijksbegroting en is ook toegepast op de andere twee sectoren. De Benelux Functionele Classificatie sluit in grote lijnen aan op de «Classification of Functions of Government (COFOG)» van de Verenigde Naties. De twee belangrijkste verschillen tussen beide methoden zijn de volgende twee. De Benelux Functionele Classificatie is zowel van toepassing op de uitgaven als de ontvangsten; de COFOG is alleen van toepassing op de uitgaven. Daarnaast omvat de Benelux Functionele Classificatie een afzonderlijke functie milieu; de COFOG kent de functie milieu niet.

Tabel 10.1 Uitgaven collectieve sector naar functie; in % BBP

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
<i>Totaal van de uitgaven</i>	<i>57,4</i>	<i>56,7</i>	<i>58,1</i>	<i>57,9</i>	<i>59,0</i>	<i>58,8</i>	<i>59,2</i>	<i>51,7</i>	<i>49,2</i>	<i>49,9</i>
1 Algemeen bestuur	1,3	1,2	1,3	1,3	1,3	1,1	1,1	1,1	1,0	1,1
2 Buitenlandse betrekkingen (exclusief ontwikkelingssamenwerking)	1,3	1,2	1,6	1,5	1,6	1,6	1,5	1,6	1,5	1,5
3 Ontwikkelingssamenwerking	1,0	1,0	1,0	1,1	1,0	1,0	1,0	0,9	0,9	0,9
4 Defensie	2,9	2,7	2,6	2,6	2,4	2,2	2,1	2,0	2,0	1,9
5 Openbare orde en veiligheid	1,1	1,2	1,2	1,2	1,3	1,4	1,4	1,3	1,4	1,3
6 Onderwijs en fundamenteel wetenschappelijk onderzoek	6,4	6,1	6,0	6,1	5,9	5,7	5,7	5,5	5,1	4,9
7 Volksgezondheid	6,1	6,2	6,4	6,9	7,2	7,0	7,0	6,6	6,8	6,8
8 Sociale voorzieningen	18,3	19,0	19,4	19,0	19,9	18,5	17,6	17,3	16,3	15,3
9 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening	2,4	2,1	2,0	2,0	1,7	1,5	6,4	0,5	0,5	0,4
10 Milieu, natuur en landschaps- behoud	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
11 Cultuur en recreatie	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3
12 Algemene economische aangele- genheden, handel, nijverheid en diensten (inclusief brandstoffen en energie)	1,5	1,3	0,9	0,7	0,8	0,7	0,5	0,6	0,6	0,5
13 Landbouw, jacht en visserij	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,3	0,5	0,3
14 Verkeer, vervoer, communicatie en waterstaat	1,9	2,0	1,9	1,9	1,7	1,8	1,7	1,8	1,8	1,8
15 Betrekkingen met de lagere publiekrechtelijke lichamen voor zover deze niet in andere functies zijn opgenomen	3,0	2,9	2,9	2,9	3,1	3,1	3,1	3,0	3,1	3,2
16 Overheidsschuld (inclusief rente)	8,8	8,7	9,8	9,8	10,1	12,1	9,1	8,6	7,1	9,0
17 Diversen (aanvullende posten e.d.)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5

Tabel 10.2 Ontvangsten collectieve sector naar functie; in % BBP

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
<i>Totaal van de ontvangsten</i>	<i>48,8</i>	<i>48,6</i>	<i>50,8</i>	<i>50,1</i>	<i>52,4</i>	<i>50,8</i>	<i>50,3</i>	<i>45,4</i>	<i>44,9</i>	<i>43,2</i>
1 Algemeen bestuur	0,5	0,5	0,6	0,6	0,7	0,6	0,5	0,6	0,5	0,4
2 Buitenlandse betrekkingen (exclusief ontwikkelingssamenwerking)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3 Ontwikkelingssamenwerking	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
4 Defensie	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
5 Openbare orde en veiligheid	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
6 Onderwijs en fundamenteel wetenschappelijk onderzoek	0,4	0,2	0,3	0,3	0,5	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2
7 Volksgezondheid	4,9	5,2	5,4	5,8	5,8	6,0	5,7	5,2	5,9	5,7
8 Sociale voorzieningen	13,5	11,9	12,0	12,1	11,7	12,3	12,1	11,7	11,7	11,2
9 Volkshuisvesting en ruimtelijke ordening	1,1	0,9	0,8	0,8	2,4	2,8	4,2	0,0	0,0	0,0
10 Milieu, natuur en landschaps- behoud	0,1	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
11 Cultuur en recreatie	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
12 Algemene economische aangele- genheden, handel, nijverheid en diensten (inclusief brandstoffen en energie)	2,2	2,1	2,2	2,0	2,1	1,6	1,4	2,0	1,7	1,2
13 Landbouw, jacht en visserij	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
14 Verkeer, vervoer, communicatie en waterstaat	0,3	0,4	0,3	0,4	0,4	1,6	1,3	0,3	0,4	0,3
15 Betrekkingen met de lagere publiekrechtelijke lichamen voor zover deze niet in andere functies zijn opgenomen	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
16 Overheidsschuld (inclusief rente)	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1	0,2	0,2	0,0
17 Diversen (aanvullende posten e.d.)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
18 Belastingen	24,8	26,4	27,9	27,1	27,8	24,8	24,0	24,6	23,6	23,6
18a Kostprijsverhogende belastingen	11,6	11,6	11,3	11,6	11,5	11,3	11,3	12,0	11,9	11,8
18b Belastingen op inkomen, winst en vermogen	13,2	14,8	16,6	15,5	16,3	13,5	12,7	12,6	11,7	11,8
19 Opneming gevestigde staatsschuld	8,9	8,9	9,1	8,6	6,7	6,3	8,3	5,0	2,8	7,5

11 Tienjarenoverzicht 1989–1998

11.1 Financieringsaldo

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1. Totale uitgaven incl. agentschappen	194 011	208 019	226 997	231 807	242 341	244 876	261 068	227 762	229 507	257 260
2. Uitgaven agentschappen	0	0	0	0	0	-29	165	210	451	474
3. Totale uitgaven excl. agentschappen	194 011	208 019	226 997	231 807	242 341	244 905	260 904	227 553	229 056	256 786
4. Aflossingen	19 975	20 913	26 477	27 322	29 371	43 956	29 052	26 198	19 214	37 453
5. Aankoop portefeuille staatsschuld	972	1 028	1 306	1 110	696	336	66	0	0	0
6. Ontmuntingen	0	0	0	0	53	0	0	0	0	0
7. Relevante rijksuitgaven (7=3-4-5-6)	173 064	186 078	199 214	203 376	212 221	200 613	231 785	201 355	209 842	219 333
8. Totale ontvangsten incl. agentschappen	148 713	164 474	182 437	183 790	204 347	201 899	208 707	192 458	195 128	200 952
9. Ontvangsten agentschappen	0	0	0	0	0	26	230	329	363	465
10. Totale ontvangsten excl. agentschappen	148 713	164 474	182 437	183 790	204 347	201 873	208 478	192 128	194 765	200 487
11. Verkoop portefeuille staatsschuld	996	1008	1 290	1 137	704	297	105	0	0	0
12. Aanmuntingen	357	200	62	16	0	12	38	31	35	35
13. Relevante ontvangsten (13=10-11-12)	147 360	163 266	181 086	182 636	203 643	201 564	208 335	192 098	194 730	200 453
w.v. Belastingontvangsten	120 371	136 323	151 557	153 467	161 610	152 475	153 250	163 962	167 035	177 725
w.v. Rel. niet-belastingontvangsten	26 989	26 943	29 529	29 169	42 032	49 089	55 085	28 136	27 695	22 728
14. Begrotingssaldo (14=10-3)	-45 298	-43 545	-44 560	-48 017	-37 994	-43 032	-52 426	-35 424	-34 292	-56 299
15. Saldo relevante uitgaven en relevante ontvangsten (15=13-7)	-25 704	-22 812	-18 129	-20 739	-8 579	951	-23 451	-9 257	-15 112	-18 880
16. Mutatie derdenrekening	-2 828	-873	980	97	-234	-1 816	-475	296	66	-4
17. Feitelijk Financieringssaldo(17=15-16)	-22 876	-21 939	-19 109	-20 837	-8 344	2 767	-22 975	-9 553	-15 178	-18 876
(Idem, in % BBP)	-4,7%	-4,2%	-3,5%	-3,7%	-1,4%	0,5%	-3,6%	-1,4%	-2,1%	-2,5%
18. Vervr. afl. woningwetleningen/ balansverkorting	-185	-206	-206	-206	9271	13 366	-9 525	-2	-377	-120
19. Mutatie AOW-spaarfonds	0	0	0	0	0	0	0	0	750	1 547
20. Debudgetteringen	2 056	1 903	1 386	1 124	957	949	29	2	9	3
21. Studieleningen	0	0	0	-307	-248	-278	-391	-552	-842	-1274
22. Mutatie FES-saldo	0	0	0	0	0	1 768	3 021	3 109	-71	-1 207
23. Aan- en verkoop staatsbezit	3416	1263	1010	0	2470	4 620	2 635	736	2 027	-171
24. Agio/disagio	15	-115	-279	47	545	-384	-236	282	584	0
25. Kasverschuivingen	-1 000	400	-1 035	907	-4 557	2 890	2 395	0	0	0
26. Versnelde belastinginning	0	825	4975	-625	-275	0	775	400	-400	0
27. Derdenrekening	2 828	873	-980	-97	234	1816	475	-296	-66	4
28. Beleidsrelevant financieringssaldo (27=17-18-19-20-21-22-23-24-25-26)	-30 006	-26 882	-23 981	-21 680	-167 41	-21 981	-22 153	-13 231	-16 792	-17 659
(Idem in % BBP)	-6,2%	-5,2%	-4,4%	-3,8%	-2,9%	-3,6%	-3,5%	-2,0%	-2,4%	-2,3%
29. Financieringsbehoefte (28=4+17)	42 851	42 852	45 586	48 159	37 715	41 189	52 028	35 751	34 392	56 329

11.2 Budgettaire kerngegevens; in miljoenen resp. in % BBP, tenzij anders aangegeven

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
1. Relevante rijksuitgaven, incl. debudgette- ringen en incl. agentschappen	175 120	187 981	200 601	204 500	213 178	201 533	231 979	201 567	210 302	219 810
Idem in % BBP	36,1%	36,4%	37,0%	36,1%	36,7%	32,9%	36,5%	30,2%	29,8%	29,2%
2. Microlastenontwikkeling (in mld gld)							- 4,0	- 5,3	- 1,8	- 3,9
3 w.v. belastingen							- 2,8	- 3,2	- 4,3	2,0
4 w.v. premies							- 1,5	- 2,9	2,5	- 5,2
5 w.v. OPL							0,3	0,8	0,1	- 0,8
6 Staatsschuld ¹	293 842	317 614	338 688	358 424	370 714	368 776	397 680	407 647	411 775	430 651
7 Staatsschuldquote ¹	60,6%	61,5%	62,4%	63,3%	63,8%	60,2%	62,6%	61,1%	58,3%	57,3%
8 Vorderingsaldo Rijk	- 5,5%	- 5,1%	- 3,3%	- 4,2%	- 2,9%	- 3,1%	- 3,7%	- 1,6%	- 2,4%	- 2,5%
9 Vorderingsaldo OPL	0,3%	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,2%	0,1%	0,2%	0,2%
10 Vorderingsaldo sociale fondsen	0,4%	- 0,1%	0,4%	0,2%	- 0,4%	- 0,7%	- 0,5%	- 0,8%	0,3%	0,6%
11 EMU-tekort (18=15+16+17)	- 4,8%	- 5,1%	- 2,9%	- 3,9%	- 3,2%	- 3,8%	- 4,0%	- 2,3%	- 2,0 %	- 1,7%
12 EMU-schuldquote ¹	79,4%	79,2%	79,0%	80,0%	81,2%	77,9%	79,1%	77,2%	72,7%	70,4%

¹ De cijfers voor 1994 zijn gecorrigeerd voor het tijdelijk neerwaarts effect van de VAW/balansverkortings in de volkshuisvesting van 1,1% BBP.

12 De collectieve sector 1970–1998

Tabel 12.1 Uitgaven van de collectieve sector naar bestedende organen¹; in % BBP

	Rijks- uitgaven quote	Onder- linge beta- lingen	Rijks- aandeel CUQ	OPL- uitgaven	Onder- linge beta- lingen	OPL- aandeel CUQ	Uitgaven sociale fondsen	Onder- linge beta- lingen	SF-aan- deel CUQ	Collectieve- uitgaven- quote
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10) = (3) + (6) + (9)
1970	28,0%	15,2%	12,8%	18,4%	0,6%	17,8%	14,4%		14,4%	45,1%
1971	29,2%	16,0%	13,1%	19,2%	0,8%	18,5%	15,4%		15,4%	47,0%
1972	28,6%	15,6%	13,0%	19,9%	0,8%	19,0%	16,1%		16,1%	48,2%
1973	29,1%	16,1%	12,9%	19,8%	0,8%	19,0%	16,5%		16,5%	48,4%
1974	30,0%	16,9%	13,2%	20,3%	0,8%	19,5%	17,4%		17,4%	50,0%
1975	33,8%	18,8%	15,0%	21,9%	0,8%	21,1%	19,0%		19,0%	55,1%
1976	34,2%	19,5%	14,6%	21,9%	0,9%	21,0%	18,9%		18,9%	54,5%
1977	34,2%	19,6%	14,5%	21,8%	1,0%	20,8%	19,6%		19,6%	54,8%
1977	33,7%	19,3%	14,4%	22,9%	1,0%	21,8%	19,5%	0,2%	19,3%	55,5%
1978	36,1%	20,7%	15,8%	22,7%	1,0%	21,7%	20,4%	0,2%	20,2%	57,6%
1979	37,6%	20,5%	17,1%	23,6%	1,5%	22,1%	21,2%	0,2%	21,0%	60,1%
1980	38,2%	20,6%	17,6%	23,7%	1,2%	22,5%	21,8%	0,2%	21,5%	61,6%
1981	39,9%	20,9%	19,0%	24,3%	1,2%	23,1%	22,2%	0,2%	22,0%	64,0%
1982	41,6%	21,4%	20,2%	25,0%	1,3%	23,6%	22,7%	0,2%	22,5%	66,3%
1983	40,9%	19,9%	21,0%	25,1%	1,4%	23,7%	22,2%	0,2%	21,9%	66,6%
1984	40,4%	19,8%	20,6%	24,8%	1,6%	23,2%	21,2%	0,2%	21,0%	64,8%
1985	39,1%	19,2%	19,9%	25,0%	2,1%	22,9%	20,6%	0,2%	20,4%	63,2%
1986	39,2%	18,2%	21,0%	27,3%	5,2%	22,1%	20,4%	0,2%	20,2%	63,3%
1987	39,7%	17,9%	21,8%	26,0%	4,2%	21,8%	20,9%	0,2%	20,7%	64,2%
1988	37,8%	17,0%	20,8%	22,3%	1,4%	20,8%	20,7%	0,2%	20,5%	62,1%
1989	36,1%	15,6%	20,5%	20,4%	1,0%	19,4%	19,4%	0,2%	19,2%	59,1%
1990	36,4%	16,9%	19,5%	19,6%	0,8%	18,7%	20,8%	0,2%	20,6%	58,7%
1991	37,0%	17,7%	19,3%	19,8%	0,8%	19,0%	21,1%	0,2%	20,9%	58,9%
1992	36,1%	17,7%	18,4%	20,1%	0,8%	19,3%	21,7%	0,2%	21,5%	59,2%
1993	36,7%	17,8%	18,8%	21,6%	2,3%	19,1%	22,2%	0,2%	22,0%	60,1%
1994	32,9%	15,4%	17,5%	22,0%	2,7%	19,3%	20,9%	0,2%	20,8%	57,6%
1995 ²	31,0%	14,8%	16,2%	19,4%	0,2%	19,2%	20,6%	0,2%	20,4%	55,8%
1996	30,2%	13,8%	16,4%	18,0%	0,0%	18,0%	19,8%	0,1%	19,7%	54,0%
1997	29,8%	13,6%	16,2%	17,0%	0,0%	17,0%	19,8%	0,1%	19,7%	52,9%
1998	29,2%	13,6%	15,7%	16,8%	0,0%	16,8%	18,6%	0,1%	18,5%	50,9%

¹ Vanaf 1977 is rekening gehouden met de revisie van de Nationale Rekeningen. Voor 1977 zijn zowel de cijfers voor als na de revisie opgenomen.

² De rijksuitgavenquote en de collectieve-uitgavenquote zijn in 1995 gecorrigeerd voor de éénmalige uitgaven in verband met de balansverkortings volkshuisvesting.

Bron: CPB, CBS.

Tabel 12.2 Uitgaven van de collectieve sector naar economische categorieën; in % BBP

	Lonen en sociale lasten	Materiële consumptie	Rente	Ink. overdrachten bedrijven	Ink. overdrachten gezinnen	Ink. overdrachten buitenl.	Investerings	Aankopen grond	Vermogensoverdrachten	Kredietverlening ¹	Collectieve-uitgavenquote
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
1970	11,1%	4,4%	2,7%	0,4%	16,8%	0,3%	4,7%		1,4%	3,3%	45,1%
1971	11,5%	4,3%	2,8%	0,5%	18,0%	0,7%	4,9%		1,2%	3,2%	47,0%
1972	11,8%	4,0%	2,6%	0,6%	19,0%	0,7%	4,3%		1,3%	3,8%	48,2%
1973	11,8%	3,8%	2,5%	0,7%	19,6%	1,0%	3,8%		1,5%	3,7%	48,4%
1974	12,3%	4,1%	2,7%	0,8%	20,8%	1,0%	3,7%		1,3%	3,4%	50,0%
1975	13,0%	4,3%	2,8%	1,0%	23,2%	1,3%	3,9%		1,8%	3,6%	55,1%
1976	12,8%	4,2%	2,8%	1,4%	23,6%	1,0%	3,8%		1,9%	3,0%	54,5%
1977	13,0%	4,5%	2,8%	1,3%	24,2%	1,1%	3,4%		1,1%	3,3%	54,8%
1977	12,8%	4,5%	2,9%	1,7%	24,1%	1,2%	3,5%	0,6%	1,0%	3,3%	55,5%
1978	13,0%	4,7%	2,9%	1,8%	24,9%	1,5%	3,5%	0,6%	1,2%	3,6%	57,6%
1979	13,1%	5,1%	3,1%	1,8%	25,7%	1,5%	3,4%	0,6%	1,7%	4,1%	60,1%
1980	12,9%	5,2%	3,5%	1,8%	26,3%	1,5%	3,5%	0,6%	2,6%	3,8%	61,6%
1981	12,6%	5,5%	4,1%	1,8%	27,4%	1,5%	3,4%	0,5%	2,8%	4,4%	64,0%
1982	12,5%	5,6%	4,8%	2,0%	29,0%	1,6%	3,1%	0,5%	2,8%	4,3%	66,3%
1983	12,1%	5,8%	5,3%	2,1%	29,5%	1,6%	2,9%	0,4%	2,6%	4,3%	66,6%
1984	11,4%	5,9%	5,6%	2,2%	28,3%	1,8%	3,0%	0,3%	2,7%	3,5%	64,8%
1985	11,0%	6,0%	6,0%	2,4%	27,4%	1,7%	2,8%	0,3%	2,7%	2,9%	63,2%
1986	10,8%	6,0%	6,1%	2,3%	27,0%	1,8%	2,6%	0,3%	3,2%	3,1%	63,3%
1987	11,0%	6,0%	6,3%	2,4%	27,4%	1,8%	2,7%	0,3%	3,4%	2,9%	64,2%
1988	10,5%	6,1%	6,1%	2,3%	27,0%	1,9%	2,8%	0,3%	2,6%	2,5%	62,1%
1989	9,9%	6,1%	5,9%	2,3%	26,3%	2,0%	2,7%	0,3%	2,1%	1,6%	59,1%
1990	9,7%	5,9%	5,8%	2,2%	27,0%	1,9%	2,8%	0,3%	1,9%	1,3%	58,7%
1991	9,6%	5,9%	6,0%	2,3%	27,6%	2,2%	2,8%	0,3%	1,4%	1,0%	59,2%
1992	9,8%	6,0%	6,0%	2,3%	27,6%	2,1%	2,8%	0,2%	1,3%	0,9%	59,2%
1993	10,0%	6,1%	6,2%	2,1%	28,4%	2,2%	2,8%	0,3%	1,3%	0,8%	60,1%
1994	9,7%	6,0%	6,0%	2,0%	26,7%	2,2%	2,8%	0,3%	1,2%	0,8%	57,6%
1995	9,7%	5,9%	5,8%	1,3%	26,0%	2,1%	2,7%	0,3%	1,6%	0,5%	55,8%
1996	9,3%	5,9%	5,5%	1,4%	25,3%	2,1%	2,7%	0,3%	1,0%	0,5%	54,0%
1997	9,2%	5,8%	5,2%	1,3%	24,7%	2,1%	2,8%	0,3%	1,0%	0,5%	52,9%
1998	9,2%	5,5%	4,8%	1,4%	23,4%	2,1%	2,7%	0,3%	1,0%	0,6%	50,9%

¹ Inclusief debudgettering.

Bron: CPB, CBS

Tabel 12.3 Collectieve uitgaven, collectieve-lastendruk en financieringstekort van de collectieve sector; in % BBP

	Collectieve- uitgaven- quote	NBO en Overig	CUQ minus NBO	Belast. druk	Pre- miedruk	NBO- druk	Collec- tieve- lastendr.	Fin.- tekort Rijk ¹	Fin.- tekort OPL	Fin. tekort SF	
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	
1970	45,1%	4,6%	40,5%	23,8%	13,8%	0,2%	37,8%	1,1%	2,2%	-0,6%	
1971	47,0%	4,5%	42,5%	24,9%	14,6%	0,3%	39,7%	1,2%	2,1%	-0,5%	
1972	48,2%	5,4%	42,8%	25,7%	14,8%	0,3%	40,8%	0,1%	1,7%	0,2%	
1973	48,4%	5,6%	42,8%	25,8%	16,1%	0,4%	42,3%	-0,2%	1,6%	-0,9%	
1974	50,0%	5,2%	44,8%	25,5%	17,0%	0,6%	43,1%	0,6%	2,0%	-0,9%	
1975	55,1%	6,0%	49,1%	26,3%	17,5%	1,2%	45,0%	3,0%	1,7%	-0,6%	
1976	54,5%	6,0%	48,5%	26,2%	17,1%	1,5%	44,8%	3,6%	0,9%	-0,8%	
1977	54,8%	5,6%	49,2%	26,9%	17,0%	1,5%	45,4%	3,1%	0,5%	0,2%	
1977	55,5%	6,0%	49,5%	27,4%	16,9%	1,4%	45,7%	3,1%	0,5%	0,2%	
1978	57,6%	7,5%	50,1%	27,6%	17,2%	1,3%	46,1%	3,4%	0,7%	-0,1%	
1979	60,1%	8,3%	51,8%	27,8%	17,8%	1,3%	46,9%	4,4%	0,6%	-0,1%	
1980	61,6%	8,0%	53,6%	27,1%	18,1%	1,6%	46,8%	5,0%	1,9%	-0,1%	
1981	64,0%	8,6%	55,4%	26,2%	18,6%	2,0%	46,8%	6,8%	1,4%	0,4%	
1982	66,3%	8,6%	57,7%	26,3%	19,6%	2,2%	48,1%	8,4%	0,5%	0,7%	
1983	66,6%	9,3%	57,3%	25,0%	21,7%	2,1%	48,8%	8,9%	0,4%	-0,8%	
1984	64,8%	9,6%	55,2%	24,6%	20,7%	2,3%	47,6%	8,0%	0,1%	-0,5%	
1985	63,2%	10,5%	52,8%	24,1%	20,3%	2,5%	46,9%	6,2%	0,7%	-1,0%	
1986	63,3%	9,4%	53,9%	25,1%	19,4%	2,4%	46,9%	5,7%	1,3%	0,0%	
1987	64,2%	8,2%	56,0%	26,6%	20,3%	1,5%	48,4%	6,8%	(6,6)	1,2%	-0,4%
1988	62,1%	8,1%	54,0%	26,8%	20,3%	1,2%	48,3%	5,7%	(5,6)	0,8%	-0,8%
1989	59,1%	9,0%	50,1%	25,8%	18,6%	1,0%	45,4%	5,1%	(6,2)	0,0%	-0,4%
1990	58,7%	7,4%	51,3%	27,9%	17,2%	1,1%	46,1%	4,6%	(5,2)	0,0%	0,6%
1991	59,2%	8,2%	51,0%	29,0%	17,5%	1,3%	47,8%	3,7%	(4,4)	-0,1%	-0,4%
1992	59,2%	8,2%	51,0%	28,2%	18,3%	1,2%	47,7%	3,8%	(3,8)	0,1%	-0,3%
1993	60,1%	8,6%	51,4%	28,9%	18,4%	1,1%	48,4%	3,2%	(2,9)	0,4%	0,1%
1994	57,6%	9,4%	48,2%	25,8%	18,7%	1,1%	45,5%	2,2%	(3,6)	0,4%	0,8%
1995	55,8%	6,9%	48,9%	25,3%	18,8%	1,1%	45,2%	3,5%	-0,3%	0,5%	
1996	54,0%	7,0%	47,0%	25,8%	17,7%	1,1%	44,6%	2,0%	-0,3%	0,8%	
1997	52,9%	5,8%	47,1%	24,9%	18,4%	1,2%	44,5%	2,4%	0,0%	-0,3%	
1998	50,9%	6,0%	44,9%	24,9%	17,3%	0,8%	43,1%	2,3%	0,0%	-0,5%	

¹ Vanaf 1987 tussen haken beleidsrelevant tekort. Vanaf 1995 beleidsrelevant tekort.

13 Het convergentieverloop in de EU

13.1 Inleiding

Deze bijlage bevat een beschrijving van de in het Verdrag van Maastricht opgenomen procedures ter bevordering van het convergentieproces, en van de opgenomen convergentiecriteria. Tabel 13.1 bevat een overzicht van het convergentieverloop in de EU. Een dergelijk jaarlijks overzicht is tijdens het debat over het Verdrag van Maastricht door de regering aan de Kamer toegezegd¹.

13.2 Procedures ter bevordering van het convergentieproces

Het Verdrag van Maastricht stelt dat de lidstaten vóór het begin van de tweede fase (1 januari 1994), indien nodig, convergentieprogramma's dienen vast te stellen. In juli 1993 heeft de Ecofin-Raad de lidstaten opgeroepen om, indien nodig, ook gedurende de tweede fase convergentieprogramma's vast te stellen of bestaande programma's te actualiseren. In het afgelopen jaar hebben diverse lidstaten nieuwe convergentieprogramma's gepresenteerd. Andere lidstaten, waaronder Nederland, hebben hun bestaande programma's geactualiseerd. Verder worden jaarlijks globale richtsnoeren voor het economisch beleid van de lidstaten en de Unie opgesteld. Om een zo groot mogelijk effect te sorteren op de voorbereiding van de nationale begrotingen, die in de meeste lidstaten in het najaar worden vastgesteld, worden de globale richtsnoeren in de zomer vastgesteld. De multilaterale toezichtsprocedure voorziet in een algehele evaluatie van het economisch beleid van de lidstaten, waarbij onder andere de implementatie van de globale richtsnoeren en de nationale convergentie-programma's worden gezien.

Ten slotte voorziet het Verdrag van Maastricht in de excessieve-tekortenprocedure, een procedure om de houdbaarheid van de overheidsfinanciën te beoordelen. Er is sprake van een buitensporig tekort als:

- het vorderingstekort van de overheid hoger is dan 3% BBP, tenzij de tekortquote aanzienlijk en voortdurend afneemt en de 3% BBP benadert, of tenzij de overschrijding van uitzonderlijke aard is, en de tekortquote in de buurt van de 3% BBP blijft;
- de overheidsschuld hoger is dan 60% BBP, tenzij de schuldquote in voldoende mate afneemt en de 60% BBP in een bevredigend tempo nadert.

De procedure kan uitmonden in een buitensporig-tekortoordeel van de Raad. Voor 10 van de 15 lidstaten acht de Raad nu een buitensporig tekort aanwezig; alleen Nederland, Finland, Denemarken, Ierland en Luxemburg hebben naar het oordeel van de Raad geen buitensporig tekort. Voor Nederland en Finland werd het buitensporig-tekortoordeel in mei j.l. ingetrokken.

¹ Kamerstukken II, 1992–1993, 22 647 (R1437), nummer 44.

De Europese Raad van Amsterdam heeft een akkoord vastgesteld over het Stabiliteits- en Groeipact. Onderdeel van dit pact zijn twee raadsverordeningen voor versterking van de begrotingsdiscipline in de derde fase van de EMU. Eén verordening bevat regels voor het multilateraal toezicht en bevat onder andere de verplichting om stabiliteits- en convergentieprogramma's in te dienen met een middellange-termijndoelstelling voor de begrotingspositie van vrijwel in evenwicht of in overschot.

De tweede verordening betreft de verduidelijking en versnelling van de excessieve-tekortenprocedure in de derde fase. Zo maakt de verordening onder meer duidelijk onder welke uitzonderlijke en tijdelijke omstandigheden een tekort van meer dan 3% BBP excessief is. Daarnaast zijn er deadlines opgenomen voor de verschillende stappen van de procedure, die kan uitmonden in een boete.

13.3 De convergentiecriteria

In het Verdrag is vastgelegd dat een lidstaat alleen als volwaardig lid tot de derde fase kan toetreden als een voldoende mate van convergentie heeft plaatsgevonden. De mate van convergentie zal aan de hand van vier convergentiecriteria worden beoordeeld.

Het *inflatiecriterium* bepaalt dat de inflatie niet meer dan 1,5%-punt hoger mag zijn dan de inflatie van ten hoogste de drie lidstaten die wat betreft prijsstabiliteit het best presteren.

Het *criterium voor de overheidsfinanciën* bepaalt dat er geen sprake mag zijn van een buitensporig tekort. In het bovenstaande is beschreven wanneer er sprake is van een buitensporig tekort.

Het *rentecriterium* bepaalt dat de nominale kapitaalmarktrente niet meer dan 2%-punt hoger mag liggen dan het niveau van ten hoogste de drie lidstaten die wat betreft prijsstabiliteit het best presteren.

Het *wisselkoerscriterium* bepaalt dat de munt van een land gedurende twee jaar de normale marges van het wisselkoersmechanisme van het EMS in acht heeft genomen, zonder dat daarbij sprake is geweest van een devaluatie ten opzichte van een munt van een andere lidstaat.

Evenals het criterium voor de overheidsfinanciën, bevatten ook de criteria met betrekking tot prijsstabiliteit, renteniveau en wisselkoersstabiliteit enige ruimte voor afweging en interpretatie. De criteria met betrekking tot prijsstabiliteit en renteniveau zijn geformuleerd in termen van afwijkingen ten opzichte van ten hoogste de drie lidstaten met de laagste inflatie. De formulering geeft de Raad de vrijheid om bij de berekening van de referentiewaarden uit te gaan van het niveau van het twee na best presterende land of het gemiddelde van de drie best presterende lidstaten of het niveau van het best presterende land. Het wisselkoerscriterium spreekt zonder nadere specificatie over normale fluctuatiemarges.

Tabel 13.1 Convergentieverloop van de EMU

	Overheidstekort			Overheidsschuld			Inflatie			Lange rente		
	'95	'96	'97	'95	'96	'97	'95	'96	'97	'95	'96	'97
EMU-referentie waarde	3	3	3	60	60	60	2.2	2.9	2.9	9.8	9.1	9.1
Nederland	4.0	2.3	2.0	79.1	77.2	72.7	2.0	2.1	2.3	6.9	6.2	5.7
België	4.1	3.4	2.7	133.5	130.0	126.7	1.6	2.0	1.9	7.5	6.5	5.6
Denemarken	1.9	1.6	-0.3	72.1	70.2	67.2	2.1	2.1	2.3	8.3	7.2	6.2
Duitsland	3.5	3.8	3.0	58.1	60.7	61.8	1.9	1.9	1.9	6.8	6.2	5.6
Finland	5.1	2.6	1.9	58.8	58.7	59.2	0.2	1.2	0.9	8.8	7.0	5.9
Frankrijk	4.8	4.1	3.0	52.8	56.2	57.9	1.7	1.8	1.6	7.6	6.3	5.6
Griekenland	9.2	7.4	4.9	111.8	111.8	108.3	9.3	8.3	6.0	17.3	14.0	10.8
Ierland	2.0	0.9	1.0	81.5	72.8	68.3	2.0	1.7	2.0	8.3	7.3	6.4
Italië	7.0	6.7	3.2	124.4	123.7	122.4	5.8	4.4	2.7	11.9	9.2	7.0
Luxemburg	-1.7	-1.8	-1.1	5.9	6.4	6.5	0.7	1.9	1.7	na	na	na
Oostenrijk	5.3	3.9	3.0	69.3	70.0	68.8	1.3	2.0	2.1	7.2	6.3	5.6
Portugal	6.0	4.1	3.0	66.4	65.6	64.1	4.2	3.1	2.5	11.5	8.6	6.5
Spanje	6.6	4.4	3.0	65.7	69.6	68.1	4.7	3.6	2.4	11.3	8.7	6.6
Verenigd Koninkrijk	5.6	4.4	2.9	54.2	54.5	54.7	2.6	2.8	2.3	8.2	7.8	7.5
Zweden	7.7	3.6	2.6	78.2	77.7	76.5	2.4	1.2	1.6	10.2	8.0	6.7

Bron: voor Nederlands overheidstekort en -schuld: Financiën; overig cijfermateriaal: EC-prognoses voorjaar 1997.

Overheidstekort: vorderingensaldo van totale overheid in % BBP.

Overheidsschuld: bruto-schuld totale overheid in % BBP.

Inflatie: procentuele stijging consumptieprijzen (impliciete deflator); overigens wordt er sinds maart 1997 een voor de EU geharmoniseerde index voor consumptieprijzen (HICP) geplubliceerd (wegens gebrek aan data niet opgenomen).

Referentiewaarde inflatie: het gemiddelde van de drie landen met de laagste inflatie plus 1,5%-punt.

Referentiewaarde lange rente: het gemiddelde van de drie landen met de laagste inflatie plus 2%-punt (m.u.v. 1995 wegens ontbreken lange rente Luxemburg, vervangen door België).

na: niet aanwezig.

Trefwoordenregister op de teksthoofdstukken (verwijzing naar paragraafnummers)

aanbesteding	4.2
aanmerkelijkbelangregime	3.4
aardgasbaten	1.2, 3.2, 3.3A
ABWZ (wachtlijsten)	3.3C
administratieve lastendruk	2.8
afrachtskorting (premies en belastingen)	1.3, 3.4
afvalproductie	2.10
agentschappen	4.1, 4.4
Algemene Bijstandswet (ABW)	1.3, 2.7
Algemene Inspectiedienst	4.4
allochtonen	2.6
Amsterdam (regeling oude schulden)	3.5
AOW	1.4
AOW (financiering)	2.7
AOW-fonds	3.2, 3.4, 3.5
AOW-premiemaximalisering	3.4
AOW-spaarfonds	1.2, 1.5, 2.7, 3.2, 3.5
AOW-uitgaven	1.1
apothekers(vergoedingen)	3.3C
arbeidsaanbod	2.3, 2.6
arbeidsinkomensquote	2.3
Arbeidsinspectie	4.4
arbeidskosten	1.3
arbeidskostenforfait	1.3, 2.7, 3.4
arbeidskostenmatiging	1.3, 2.3
arbeidskostenontwikkeling	1.5, 2.4, 2.6
arbeidsmarkt	2.6
arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	3.3B
Arbeidsongeschiktheidsfonds Vroeggehandicapten	3.4
Arbeidsongeschiktheidsfonds Zelfstandigen	3.4
arbeidsparticipatie	1.4, 2.3, 2.6, 3.3A
arbeidsproductiviteit	2.3
Arbo-wet	2.8
armoedevallen	2.6
asielzoekers	3.3A
automobiliteit	2.10
baten-lastenstelsel	4.1, 4.3, 4.4
BBP-harmonisatie	3.5
bedrijfsvoering rijksoverheid	4.3
begrotingsbeleid	1.2, 2.4, 3
begrotingsevenwicht	2.1, 2.4
begrotingsfondsen	3.2
behoedzame uitgangspunten	3.1, 3.2, 3.6
bejaardenoorden	3.2, 3.3C
Belastingdienst	4.4
belastinggrondslag	2.3
zie ook heffingsgrondslag	
belastingmeevallers	1.2

belastingopbrengst	3.2
belastingstelsel	1.4, 2.3, 2.9, 2.10
belastingtarieven	2.3, 3.4
belastingverlaging	2.3, 2.9
beleidsconcurrentie	1.4
beleidsintensivering zorgsector	3.3C
beleidsintensivering	1.2, 3.2, 3.3A
benchmarking	4.3
beroepsbevolking	1.4
besparingsverliezen	3.2
betalingskredieten	3.3A
bodemsanering	1.3
BPM	3.4
broeikasgassen	2.10
budgetoverheveling	4.3
budgettaire consolidatie	2.3, 2.4
budgettaire discipline	2.5, 3.2
budgettaire ontwikkeling (1999-2002)	2.3
buitenschooltijdse opvang	3.3A
Bureau voor Industriële Eigendom	4.4
Bureau Heffingen	4.4
celcapaciteit	3.2
clustergelden	3.2
CO2-uitstoot	2.10
collectieve sector (inkomens)	2.3, 3.6
collectieve uitgaven	3.2
collectieve uitgavengroei	2.3
concurrentiepositie	1.3, 2.2, 2.3, 2.4, 2.6
conjunctuur (Europa)	2.2
consumptie	2.10
convergentiecriteria	2.5
deelnemingen Rijk	3.5
deeltijdbanen	2.6
Defensie Telematica Organisatie	4.4
demografische ontwikkeling	2.3, 2.6, 3.2, 3.6
deregulering	1.3
detailhandel	1.3
Dienst Gebouwen Buitenland	4.4
Dienst Rechtspleging	4.4
directe belastingen	1.4, 2.9
dividendbelasting	3.4
doelmatigheidskengetallen	4.4
dollarkoers	2.2, 3.3A
doorstroomfaciliteit	3.4
Duyverman Computer Centrum	4.4
economische dynamiek	1.1
economische groei	1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.2, 3.6
economische structuur	1.3, 2.3, 2.10, 3.4
economische structuurversterking	1.5
eigen bijdragen gezondheidszorg	2.7, 3.3C
emissierechten (verhandelbare)	2.10
EMU	1.4, 2.3, 2.5
EMU-schuld	3.5
EMU-tekort	1.1, 3.2, 3.5
energiegebruik	2.10

ERM2	2.5
euro	2.5
Europees Monetair Stelsel (EMS)	2.5
Europese Centrale Bank	2.3, 3.5
Europese Unie (afdrachten)	2.3, 3.3A
Europese Unie (begroting)	3.3A
Europese Unie (harmonisatie)	1.4
Europese Unie (top Amsterdam)	2.5
Europese Unie (uitgaven)	3.3A
evaluatieonderzoeken	4.4
export	2.2
financieel management	4
financieel-economisch beleid	2
financiële markten	2.5
financiële transacties	3.5
financiële verantwoording	4.4
financieringstekort	1.2, 2.3, 2.4, 3.2, 3.5
zie ook tekortreductie	
fiscaal beleid	2.9, 3.4
fiscale faciliteiten	1.3, 3.4
Fonds Economische Structuurversterking (FES)	1.1, 1.2, 1.5, 2.4, 2.10, 3.2, 3.5
fysieke infrastructuur	1.3, 2.3, 2.10
gas- en elektriciteitsmarkt	2.8
gebitsprothesen	3.3C
gedwongen winkelnering	4.3
geestelijke gezondheidszorg	3.3C
gehandicaptenzorg	3.3C
Gemeente- en Provinciefonds	3.3A
Gemeentelijke Basisadministratie Persoons- gegevens	4.4
gemeenten (bijstandsuitkeringen)	2.7
gezondheidszorg	2.7
globalisering	1.4
goederen- en dienstenmarkten	2.8
goederenvervoer	1.3
grootstedenbeleid	2.10, 3.2, 3.3A
heffingsgrondslag	1.4, 2.9
zie ook belastinggrondslag	
hulpmiddelen zorgsector	3.3C
Immigratie en Naturalisatie Dienst	4.4
inactieven/actieven (I/A-ratio)	2.3
indirecte belastingen	1.4, 2.9
individuele huursubsidie	3.3B, 4.4
inflatie	2.5, 3.6
informatietechnologie	3.2, 3.3A
infrastructuur	1.2, 1.3, 2.3, 2.10, 3.3A
inkomensbeleid	1.2
inkomensontwikkeling	1.5, 2.1
inkomsten uit vermogen, zie vermogensinkomsten	
Inspectie Gezondheidsbescherming	4.4
interdepartementale beleidsonderzoeken	4.4
internationale economische ontwikkelingen	2.2

internationale samenwerking (kosten)	2.3, 3.3A
investerings	1.3, 1.4, 2.2, 2.3, 2.4
Japan (economie)	2.2
jongeren	2.6
kengetallen	4.4
kennis	2.10
kennisinfrastructuur	1.3, 1.4, 2.3, 2.10
kinderopvang	3.2
klassenverkleining basisonderwijs	3.2, 3.3A
Koninklijke Marechaussee	4.4
koopkrachtontwikkeling	2.6
koopkrachtverbetering minima	3.3B
koppeling sociale uitkeringen	3.2, 3.3B
Korps Landelijke Politiediensten	4.4
kostendoorberekening	4.3
laagbetaalden	1.3, 3.4
laaggeschoolden	2.6, 3.2
landingsrechten	1.3
lastenverlichting	1.1, 1.2, 1.3, 1.5, 2.3, 2.4, 2.6, 3.2, 3.4, 3.6
leerlingbouwplaatsen	4.4
leraren	3.2, 3.3A
lokale lasten	3.4
lonen	1.3
loon- en inkomstenbelasting	2.9, 3.4
loonkostenfaciliteit	3.4
Maastricht (Verdrag van)	2.3
macro-economisch beleid	1.3
marktwerking	1.3, 2.8, 4
marktwerking WAO	2.7
Marktwerking, Deregulering en Wetgevings- kwaliteit	2.8
medicijnen	3.3C
medisch specialisten	2.7
microlastenontwikkeling	3.4
milieu	1.2, 2.3, 2.10
milieubelastingen	2.10
milieubeleid	1.4, 2.3, 3.4
milieubescherming	2.9
milieuleges	3.4
mobiele telefonie	2.8
mobiliteit	2.3
monetair beleid	2.5, 3.5
monetaire ontwikkeling	2.3
monetaire stabiliteit	2.3, 2.5
natuur	2.10
Nederlands model	1.4, 2.3, 2.7, 2.9
Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMA)	2.8
nettokredietverlening	3.5
notariaat	1.3
ombuigingen	3.2

onderwijs	1.2, 1.3, 1.4, 2.10, 3.2, 3.3A
openbaar vervoer	1.3, 2.8
openbare orde en veiligheid	1.2, 3.2
operatie Markt & Overheid	2.8
oudedagsvoorzieningen (aanvullende)	2.7
oudedagsvoorzieningen	1.4
oudere werknemers	2.6, 3.4
ouderen	2.7
outputgegevens	4.4
overheidsfinanciën	1.1, 2.1, 2.4
overheidsinvesteringen	2.10
overheidsschuld	2.3, 2.4
Overige publiekrechtelijke lichamen (OPL)	3.4, 3.5
particuliere consumptie	2.2
Pemba	1.3, 3.4
personenauto's	2.10
personenvervoer	1.3
Plantenziektenkundige Dienst	4.4
premedifferentiatie WAO	2.7
premiegrondslag	3.4
prijnsbeleid (vervoer)	1.3
prijsontwikkeling BBP	
private sector	2.8
privatisering	4.2
privatisering Ziektewet	2.7
publieke sector	2.8
publieke taken	4.1
ramingskengetallen	4.4
randstad	2.3, 2.10
rechtszekerheid (invoering euro)	2.5
regulerende energiebelasting (REB)	3.4
rekening rijden	1.3
rentestand	2.5, 3.3A
rente-uitgaven	1.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.3A
resultaatgericht management	4.3, 4.4
rijksbegroting in enge zin	3.3A
Rijksgebouwendienst	4.3, 4.4
ruimte	3.6
ruimtelijk-economische structuur	2.10
rust in het begrotingsproces	3.1
schatkistsaldo	3.5
scholing en opleiding	1.3, 2.3, 3.4
schuldquote	3.2
Senter	4.4
sigarettenaccijns	3.4
sociale premies	2.3, 2.9, 3.4
sociale uitkeringen	1.3, 2.3, 2.7
sociale zekerheidsarrangementen	2.6
sociale fondsen	3.4, 3.5
socialezekerheidsstelsel	1.3, 2.3, 2.7, 3.3B
specifieke uitkeringen aan gemeenten	3.3B
speur- en ontwikkelingswerk	1.3, 3.4
spoorwegennet	1.3
staatsschuld	3.2

Stabiliteits- en Groeipact	1.4, 2.5
Stabiliteitspact	2.4
stads- en streekvervoer	2.8
startende ondernemers	1.3
strafdeposito	2.5
structuurbeleid	2.8
studieleningen	3.5
tabaksaccijns	3.4
technologie	2.10
technologiebeleid	2.3
tekortreductie	1.1, 1.5, 2.3, 2.6, 3.2, 3.6
zie ook financieringstekort	
telecommunicatie	1.3, 2.8
telefoonapparatuur	2.8
thuiswonende gehandicapte kinderen	3.3B
thuiszorg	3.3C
transparantie	4.3, 4.4
trendmatig begrotingsbeleid	1.2, 3.1, 3.2
uitgavenbeheersing	1.2, 2.4, 2.6, 3.2, 3.3A
uitgavenkaders	3.2
uitgavenontwikkeling 1995–2002	3.6
uitgavenprioriteiten	3.2
uitgavenstijgingen sociale zekerheid	3.3B
uitgavenverhoging collectieve sector	3.6
uitkeringsgerechtigden	2.7
valutastabiliteit	2.5
VAMIL-regeling	3.4
vangnetuitkeringen	3.3B
varkenspest	3.3A
Verenigde Staten (economie)	2.2
Verenigde Staten (werkgelegenheid)	2.6
vergrijzing	1.4, 2.3, 2.4, 2.6, 2.7, 3.2
vermogensbelasting	3.4
vermogensinkomsten	1.4, 2.9
verpleeghuizen	3.2, 3.3C
verplegend en verzorgend personeel	3.3C
vestigingsplaats Nederland	2.3
vestigingswetgeving	1.3, 2.8
vorderingentekort	2.4, 3.5
vraagfinanciering	4.2
WAO	2.7
WAO-herkeuringen	2.7
wegennet	1.3, 2.10
wereldeconomie	2.2
werkgelegenheidsbeleid	1.2, 2.3, 2.6
werkgelegenheidsgroei	2.1, 2.3, 2.4
werkgelegenheidsgroei (Europa en Verenigde Staten)	2.6
werkloosheid (internationale vergelijking)	2.6
werkloosheidsuitgaven	3.6
werkloosheidsuitkeringen	3.3B
Westerschelde	3.5

Wet Economische Mededinging (WEM)	1.3, 2.8
Wet Inschakeling Werkzoekenden	3.3B
Wet Milieubeheer	2.8
Wet op de Reïntegratie	3.3B
Wet Sociale Werkvoorziening	3.3B
Wet Voorziening Gehandicapten	3.3B
winkeltijden	2.8
WTZ	2.7
WW-wachtgeldperiode	2.7
ziekenfondsen	2.7
Ziekenfondswet	2.7
Ziektewet	1.3
ziektewetuitkeringen	3.3B
zorgsector	1.2, 2.3, 2.7, 3.2, 3.3C
Zuidoost-Azië (economie)	2.2

Lijst van gebruikte afkortingen

AAW	Algemene Arbeidsongeschiktheidswet
ABW	Algemene Bijstandswet
ADV	Arbeidsduurverkorting
AFBZ	Algemene Fonds Bijzondere Ziektekosten
AFW	Algemeen Werkloosheidsfonds
AKW	Algemene Kinderbijslagwet
ANW	Algemene Nabestaandenwet
AOW	Algemene Ouderdomswet
ARBVO	Arbeidsvoorzieningsorganisatie
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
AWW	Algemeen Weduwen- en Wezenwet
BAPO	Bevordering Arbeidsparticipatie Ouderen
BBP	Bruto Binnenlands Product
BIA	Wet Beperking Inkomensachteruitgang Arbeidsongeschiktheids criterium
BiZa	Ministerie van Binnenlandse Zaken
BKZ	Budgettair Kader Zorg
BNP	Bruto Nationaal Product
BP	Banenpools
BPM	Belasting van Personenauto's en Motorrijwielen
BTW	Belasting Toegevoegde Waarde
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CEP	Centraal Economisch Plan (van het CPB)
COA	Centraal Orgaan opvang Asielzoekers
CPB	Centraal Planbureau
CUQ	Collectieve-uitgavenquote
CVCS	Client Volg Communicatiestelsel
DICO	Defensie Interservice Commando
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DTC's	Dutch Treasury Certificates
DTO	Defensie Telematica-organisatie
EBN	Energiebeheer Nederland
ECB	Europese Centrale Bank
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EMU	Economische en Monetaire Unie
ERM	Exchange Rate Mechanism
EU	Europese Unie
EZ	Ministerie van Economische Zaken
FES	Fonds Economische Structuurversterking
FSV	Fonds Sociale Vernieuwing
FV	Financiële Vooruitzichten
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie Persoons- gegevens
GF	Gemeentefonds
hgIS	homogene groep Internationale Samenwerking
HSL	Hogesnelheidslijn
IB	Inkomstenbelasting

IBG	Informatiebeheergroep
IBOS	Interdepartementaal Budgetair Overleg Systeem
ICCO	Internationale Cacao-overeenkomst
ICES	Interdepartementale Commissie Economische Structuurversterking
IHS	Individuele Huursubsidie
IKR	Investeringskosten Rijksdiensten
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IOA	Internationale Ontwikkelingsassociatie
IOAW	Wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte Werkloze Werknemers
IOAZ	Wet Inkomensvoorziening Oudere en gedeeltelijk Arbeidsongeschikte gewezen Zelfstandigen
IPO	Interprovinciaal Overleg
IS	Internationale Samenwerking
JOZ	Jaaroverzicht Zorg
JWG	Jeugdwerkgarantiewet
KLPD	Korps Landelijke Politiediensten
LB	Loonbelasting
LISV	Landelijk Instituut Sociale Verzekeringen
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
MARIN	Maritiem Research Instituut Nederland
MDW	Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit
MEV	Macro Economische Verkenning (van het CPB)
MILIEV	Milieu en Economische Verzelfstandiging
MKB-Nederland	Midden- en Kleinbedrijf Nederland
MLO	Microlastenontwikkeling
MN	Miljoenennota
NAM	Nederlandse Aardoliemaatschappij
NBO	Niet-Belastingontvangsten
NJN	Najaarsnota
NMA	Nederlandse Mededingingsautoriteit
NOVEM	Nederlandse Onderneming voor Energie en Milieu
NWI	Niet Winstbeogende Instelling
OC&W	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
ODA	Official Development Aid
OESO/OECD	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OPL	Overige Publiekrechtelijke Lichamen
ORET	Ontwikkelingsrelevante Exporttransacties
OZB	Onroerende-zaakbelastingen
PEMBA	Wet Premiedifferentiatie en Marktwerking bij Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen
PF	Provinciefonds
REB	Regulerende Energiebelasting
RGD	Rijksgebouwendienst
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
SDR	Special Drawing Rights
SEM 2000	Sound and Efficient Management 2000
SF	Sociale Fondsen
SPAK	Specifieke Afdrachtskorting
SWAB	Samen Werken aan Bereikbaarheid
SZW	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TBA	Wet Terugdringing Beroep op Arbeidsongeschiktheidsregelingen
TIB	Transport in Balans
USZO	Uitvoeringsinstelling Sociale Zekerheid voor Overheid en Onderwijs

V&W	Ministerie van Verkeer en Waterstaat
VAMIL	Vrije Afschrijving Milieu-investeringen
VAW	Vervroegde Aflossing Woningwetleningen
VBO	Voorbereidend Beroepsonderwijs
Vereniging VNO- NCW	Vereniging van Nederlandse Ondernemingen - Nederlands Christelijk Werkgeversverbond
VINEX	Vierde Nota Ruimtelijke Ordening Extra
VJN	Voorjaarsnota
VNG	Vereniging voor Nederlandse Gemeenten
VpB	Vennootschapsbelasting
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VUT	Regeling inzake Vervroegde Uittreding
VVTV	Voorwaardelijke Vergunning tot Verblijf
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WAJONG	Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening Jong- gehandicapten
WAO	Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering
WAZ	Wet Arbeidsongeschiktheidsverzekering Zelfstandi- gen
WGF	Wachtgeldfonds
WGR	Wet Gemeenschappelijke Regelingen
WIR	Wet op de Investeringsrekening
WIW	Wet Inschakeling Werkzoekenden
WKA	Wet Koppeling met Afwijkingsmogelijkheid
WOZ	Wet Waardering Onroerende Zaken
WSF	Wet op de Studiefinanciering
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
WTO	World Trade Organization
WTS	Wet Tegemoetkoming Studiekosten
WTZ	Wet Tarieven Ziektekosten
WVG	Wet Voorziening Gehandicapten
WW	Werkloosheidswet
ZBO	Zelfstandig Bestuursorgaan
ZFW	Ziekenfondswet
ZVO	Ziektekostenvoorziening Overheidspersoneel
ZW	Ziektewet